

Länsstyrelsen
Värmland

Årsredovisning 2014

Publ nr 2015:01
ISSN 0284-6845

Foto: Länsstyrelsen Värmland;
uppe till vänster vattenprovtagning inom kalkeffektuppföljning i sjön Rinnen,
uppe till höger bedömning av betesmark i Gräsmark, Sunne kommun,
nere till vänster Vänerns dag - Wermlandskajen i Karlstad,
nere till höger barns höstglädje.

Årsredovisningen är sammanställd av: Maria Axelsson, Ingrid Tilly och Catrin Hasewinkel

Länsstyrelsen Värmland
651 86 Karlstad
010-224 70 00
www.lansstyrelsen.se/varmland

Länsstyrelsen
Värmland

BESLUT

Datum
2015-02-19

106-1097-2015

Årsredovisning 2014

Landshövding Kenneth Johansson har fattat beslut i detta ärende. Länsråd Robert Andréén har varit föredragande. I den slutliga handläggningen deltog också verksamhetschef Torben Ericson, administrativ chef Pia Karlsson samt ekonomichef Maria Axelsson.

Kenneth Johansson

Robert Andréén

Innehåll

Landshövdingen har ordet	5
Organisation	7
Resultatredovisning	8
<i>Länsstyrelseinstruktion 2 §</i>	9
<i>Övrig förvaltning</i>	14
<i>Trafikföreskrifter</i>	19
<i>Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor</i>	20
<i>Regional tillväxt</i>	26
<i>Infrastrukturplanering</i>	42
<i>Hållbar samhällsplanering och boende</i>	46
<i>Energi och klimat</i>	51
<i>Kulturmiljö</i>	56
<i>Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar</i>	62
<i>Naturvård, samt miljö- och hälsoskydd</i>	68
<i>Lantbruk och landsbygd</i>	92
<i>Fiske</i>	100
<i>Folkhälsa</i>	103
<i>Jämställdhet</i>	115
<i>Nationella minoriteter och Mänskliga rättigheter</i>	124
<i>Integration</i>	133
<i>Organisationsstyrning</i>	145
<i>Personaluppgifter</i>	146
<i>Året i siffror</i>	149
Finansiell redovisning	162
<i>Resultaträkning</i>	162
<i>Balansräkning</i>	163
<i>Anslagsredovisning</i>	165
<i>Noter till resultaträkningen</i>	167
<i>Noter till balansräkningen</i>	171

LANDSHÖVDINGEN HAR ORDET

2014 var ett händelserikt år där både länet och vår verksamhet på Länsstyrelsen mötte många utmaningar. Att främja en positiv och hållbar utveckling i länet har varit av våra viktigaste uppgifter under det gångna året. Årsredovisningen vittnar om vår omfattande verksamhet och vår betydelse för länets utveckling.

Kraftsamla och samverka

Länsstyrelsen Värmlands vision är att kraftsamla och samverka för en hållbar utveckling i hela länet – ekonomiskt, miljömässigt och socialt. Vi har i våra kärnverksamheter arbetat systematiskt för att bidra till möjligheterna att skapa hållbar tillväxt och utveckling. Vår uppgift att bidra till att nationella lagar, regler och mål genomförs och får genomslag i länet utifrån våra regionala och lokala förutsättningar kräver samverkan. Därför har vi arbetat med att skapa ökat samarbete med kommuner, regionala aktörer och intresseorganisationer. Residenset i Karlstad blir en allt mer viktig mötesplats i detta arbete. Antalet besökare under 2014 ökade och uppgick till 2800. Mottagningar och tema-middagar, författaraftnar tillsammans med Föreningen Värmlandslitteratur, visningar och andra möten har skapat ett Residens och en Länsstyrelse som är allt mer tillgänglig för värmlänningen.

Utmaningar och möjligheter för Värmland

Utmaningar för länet finns, men möjligheterna är desto fler. Vi har ökande flyktingströmmar, en arbetsmarknad och infrastruktur som behöver förbättras och ett behov av fler bostäder. Urbaniseringen kräver insatser, såsom bredbandsutbyggnad, en rimlig service, infrastruktursatsningar och positiv utveckling för de gröna näringarna. Vi arbetar aktivt för landsbygdsutveckling.

Branden i Västmanland och översvämningarna i Kristinehamn gör att vi utvecklar vår krisberedskapsorganisation. Vi stärker skyddet av värdefull natur och utvecklar vårt kulturmiljöarbete. De vattenrelaterade frågorna ökar i betydelse för att nå god vattenkvalitet i våra sjöar och vattendrag. Inom vårt tillsyns- och vägledningsansvar, såväl inom djur-, livsmedels- och miljöområdet bedrivs ett aktivt arbete.

Samverkan, Norge och särskilda uppdrag

Vi är genom många projekt och kontakter aktiva i arbetet med det regionala tillväxtfrämjandet med bland annat ALMI, LRF, Svenskt Näringsliv, Företagarna och många andra aktörer. Att vara granne med Norge är inte bara en fördel, utan medför även ett stort ansvar. Norge är inte längre en regional intressefråga, utan en nationell sådan. Vi har under ett tiotal år engagerat oss i den nordiska informationstjänsten Grensetjänsten Norge Sverige, belägen i Morokulien. Arbetet har intensifierats under 2014, bland annat genom ett uppdrag från Utrikesdepartementet. Vi har etablerat en webbaserad informationstjänst för de som verkar över svensk-norska gränsen.

Länsstyrelsen fick under året, på initiativ från PTS (Post- och telestyrelsen), ett uppdrag att genomföra en regional dialog om mobiltäckning. En konferens genomfördes med deltagande från PTS, flera länsstyrelser, kommuner och telebolag. Vi har även samordnat samtliga länsstyrelser medverkan i att utveckla en gemensam inlämningsfunktion för skogliga ärenden. Syftet är att förenkla för skogsägaren, ett uppdrag som sker i samverkan med Skogsstyrelsen.

Mångfald och jämställdhet

Under året har vi verkat för att mångfalds- och jämställdhetsperspektiven ska få större genomslag i länet bland annat genom att vi har medfinansierat och deltagit genomförande av konferensen Expand. Länsstyrelsen har med Region Värmland även arrangerat konferensen Genius 3.0 med syfte att visa på jämställdhetens betydelse för Värmlands tillväxt och utveckling. Tillsammans med Region Värmland och Arbetsförmedlingen har vi fortsatt genomfört projektet *SFI med yrkesinriktning*. Syftet är att i samverkan med länets kommuner upprätta arbetsmarknadsutbildningar med integrerad SFI och därigenom förkorta vägen till inträde på arbetsmarknaden.

Strandskydd och rovdjur

Under året har Länsstyrelsen arbetat intensivt med att värna strandnära naturvärden och det rörliga friluftslivet, och samtidigt ta hänsyn till landsbygdsutvecklingen i länet. Detta har skett genom ingående samtal och diskussioner mellan Länsstyrelsen och kommunerna på såväl lednings- som tjänstemannanivå. Beslutet innebär att den totala ytan med utvidgat strandskydd i länet minskar med 43 procent.

Länsstyrelsen Värmland fick vid årsskiftet 13/14 ordföranderollen i det Mellersta Rovdjursförvaltningsområdet. Särskilt stora arbetsuppgifter har varit att ta fram förslag till miniminivåer för varg, lodjur, järv och björn, samt att förbereda och formulera beslut om licensjakt på varg i januari 2015.

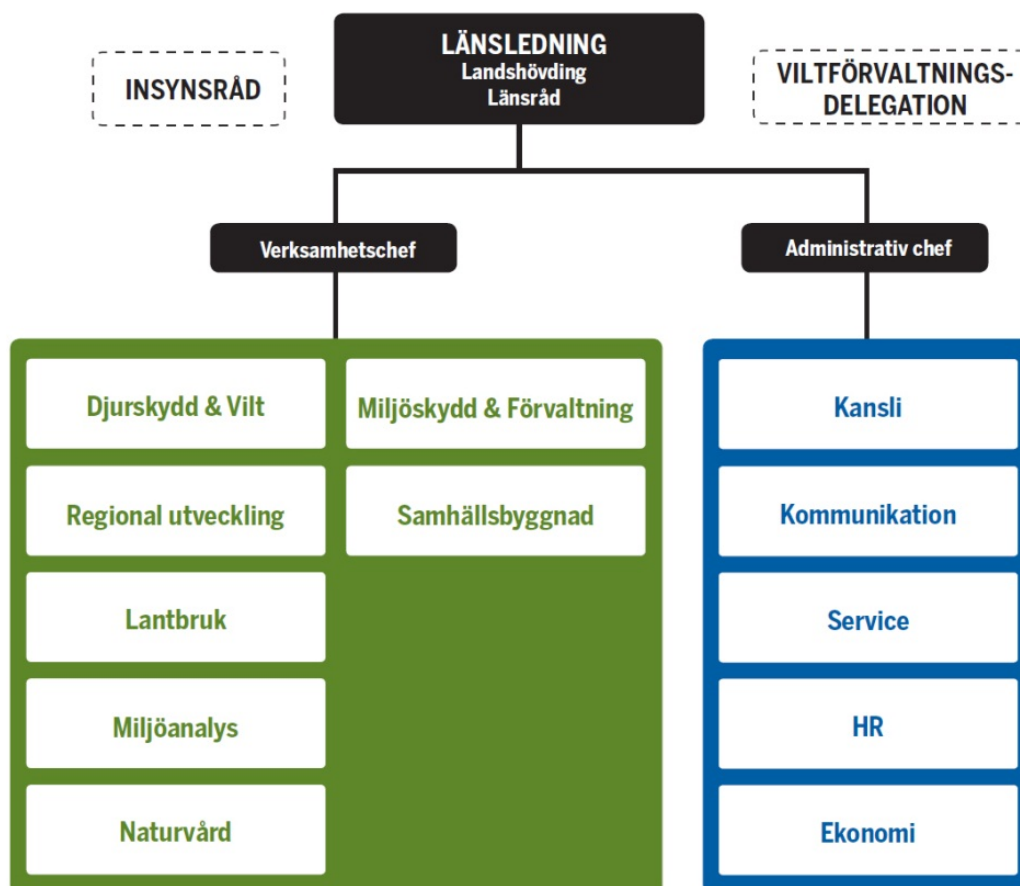
Visionen om god arbetsplats

Den positiva utvecklingen av sjuktalen visar att Länsstyrelsens satsningar på arbetsmiljö- och hälsofrågor är viktiga. Även det strategiska jämställdhetsarbetet har haft hög prioritet under 2014. Länsstyrelsen inledde dessutom ett arbete med att utveckla en värdegrund för myndigheten liksom att kunna miljödiplomera oss under 2015. Glädjande är också att vi fortsatt är en myndighet med budget i balans.

Det går inte att sammanfatta 2014 utan att lyfta alla de val som genomfördes i Sverige under förra året. Ett supervalår där vi som regional valmyndighet varit med och genomfört val till Europaparlamentet och valen till riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige. Sammanlagt har våra medarbetare under enbart höstens val manuellt hanterat över 550 000 valsedlar.

ORGANISATION

Länsstyrelsens organisation

RESULTATREDOVISNING

Resultatredovisningens ordningsföljd följer den av länsstyrelserna gemensamt beslutade verksamhets- och ärendestrukturen, (VÄS), som används för länsstyrelsernas ärende- och ekonomiredovisning.

Varje verksamhetsområde inleds med likvärdiga prestationstabeller där utvecklingen av årsarbetskrafter, verksamhetskostnader, ärendehantering och bidragsutbetalningar presenteras samt i förekommande fall utfall av brukarundersökningar. Tabellerna följs av kommentarer till de redovisade värdena samt kommentarer till andra väsentliga prestationer inom sakområdet. Därefter följer återrapporteringen av de regleringsbrevsuppdrag som ska återrapporteras i årsredovisningen och som avser det aktuella verksamhetsområdet.

Länsstyrelseinstruktionen (2007:825) 2 § första stycke avseende nationella mål återrapporteras genom indikatorerna som är placerade under respektive verksamhetsområde. Övriga delar av 2 § länsstyrelseinstruktionen återrapporteras under rubriken Länsstyrelseinstruktionen 2 §.

Indikatorer

Länsstyrelsen i Örebro län fick genom regleringsbreven för 2011 och 2012 i uppdrag att samordna arbetet med att utarbeta enhetliga indikatorer. Indikatorerna ska beskriva hur resultatet förhåller sig till målet att nationella mål ska få genomslag i länen samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Uppdraget redovisades till regeringskansliet i juni 2011 resp. juni 2012.

Därefter tog regeringen beslut om att de föreslagna indikatorerna skulle användas från och med årsredovisningen för 2012. Indikatorerna ingår i den gemensamma årsredovisningsmallen och återfinns under det område de hör till.

Efter att årsredovisningarna för 2012 lämnats in till regeringskansliet gjorde Länsstyrelsen i Örebro en mindre uppföljning av erfarenheterna av indikatorerna. Sammantaget var erfarenheterna relativt positiva.

För de indikatorer som inte har något värde för 2014 ska endast värdena för 2010-2013 kommenteras i årsredovisningen 2014. Värdena för 2014 kommer i dessa fall att levereras först i samband med årsredovisningsarbetet 2015.

Undantag från ekonomiadministrativa regelverket

I regleringsbrevet för 2014 har regeringen beslutat om följande undantag från det ekonomiadministrativa regelverket:

Vid redovisning av länsstyrelsernas uppgifter som avses i 2 § första - tredje styckena förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion ska myndigheten inte tillämpa 3 kap. 1 § andra stycket förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag om att resultatredovisningen ska avse hur verksamhetens prestationer har utvecklats vad gäller volym och kostnader.

Vad gäller fördelningen av verksamhetens totala intäkter och kostnader i resultatredovisningen enligt 3 kap. 2 § jämfört med 3 kap. 1 § tredje stycket förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, ska verksamhetskostnader och årsarbetskrafter redovisas i en för länsstyrelserna enhetlig struktur och enligt anvisningar från Länsstyrelsen i Örebro län. Detta innebär ett undantag från kravet att redovisa intäkter.

Länsstyrelseinstruktion 2 §

Länsstyrelsen ska verka för att nationella mål får genomslag i länet samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar.

Uppföljning av arbetet med att se till att nationella mål får genomslag i länet sker med de indikatorer som länsstyrelserna gemensamt tagit fram inom vissa verksamhetsområden. Utfallet av dessa finns kommenterade under respektive sakområde.

Inom några sakområden finns det inte ännu överenskomna effektindikatorer. Länsstyrelsen vill här belysa något av arbetet med att omsätta nationella mål efter regionala förutsättningar inom dessa områden eller där arbetet rör en kombination av sakområden. Under respektive sakområdes beskrivning av prestationer och resultat finns utförligare beskrivningar.

Nya nationella kulturmiljömål för regional tillämpning

Den 1 januari 2014 trädde de nya nationella målen för det statliga kulturmiljöarbetet i kraft. Den nya nationella inriktningen har påverkat verksamheten inom bland annat vård, information, fysiskt tillgängliggörande samt kunskapsunderlag och arkeologi. Arbetet med de nationella målen kopplas även till de strategiska fokusområden som fastslagits i länets kulturmiljöstrategi från 2011 där störst vikt 2014 lagts vid områdena: *Kulturarvet och miljön*, *Kunskap och kompetens* samt *Kulturarvet – en resurs för regional utveckling*.

För att nå de nationella målen har Länsstyrelsen lagt en större vikt vid att arbeta med strategiska samverkansparter i länet. Under 2014 har därför en utökad samverkan mellan Värmlands museum, Länsstyrelsen och Region Värmland påbörjats. Syftet är att arbeta strategiskt med kulturmiljöfrågan ur ett regionalt perspektiv och rikta insatser åt ett gemensamt håll utifrån en tydlig viljeinriktning. Ett arbete med att identifiera andra viktiga samarbetsparter och samarbetsområden har påbörjats.

ANDT-samordning

Länsstyrelsen har på flera olika sätt bidragit till genomförandet av den nationella ANDT-politiken i länet under året. Den regionala ANDT-strategin ligger helt i linje med den nationella ANDT-strategin och innehållet i strategierna har spridits och kommunicerats regelbundet under året vid möten, nätverksträffar och utbildningar inom ANDT-området. Kommunerna uppmanas arbeta enligt strukturen och innehållet i strategierna vad gäller planering, genomförande och uppföljning av ANDT-insatser. I uppföljningsarbetet används de nationellt framtagna indikatorerna för detta arbete.

Femton av sexton kommuner i länet deltar i en småkommunsatsning, där ett av kriterierna för att delta är att de tar fram genomförandeplaner som ligger i linje med ANDT-strategins sju målområden, för att synliggöra vad som pågår och planeras i kommunerna.

Skärgårdsutveckling för Vänerkommuner i Värmland

Det finns ett uttryckt behov av att se över och tydliggöra planeringsförutsättningarna kring strand- och vattenområden i norra Vänern. Länsstyrelsen tog därför 2014 ett initiativ till att ta fram ett underlag som skulle underlätta kommunernas ställningstagande i denna planeringsfråga. Möten hölls med berörda kommuner för att lyfta möjligheter till ökad samverkan kring den översiktliga planeringen av Norra Vänern. Alla fem Vänerkommuner i länet är positiva till ett utökat samarbete kring planeringen av kust- och strandområden.

Revidering av det utökade strandskyddet – en dialogprocess

Ett förslag till förändring av det utökade strandskyddet gick ut på remiss i januari 2014. Länsstyrelsen medverkade under våren vid lokala möten runt om i Värmland för att föra dialog i frågan. Länsstyrelsens remissförslag resulterade i många kritiska remissvar från bland annat kommuner, Region Värmland, intresseorganisationer och enskilda markägare. Under hösten förde Länsstyrelsens tjänstemän och ledning ingående diskussioner kring ett omarbetat förslag med kommunernas politiker och tjänstemän samt andra intressenter. Det har varit viktigt för Länsstyrelsen att i arbetet värna strandnära naturvärden och det rörliga friluftslivet, och samtidigt ta hänsyn till landsbygdsutvecklingen i länet.

Länsstyrelsen Värmland har den 16 december 2014 fattat nya beslut om det utvidgade strandskyddet för Värmlands län efter omfattade arbetsinsatser. Besluten kommer att innebära betydande förändringar.

Under processen har många principiellt viktiga lagstiftningsfrågor kring strandskyddet kommit upp. Dessa fick bland annat regeringens Strandskyddsdelegation ta del av vid ett besök i länet.

Regional digital agenda

Arbetet med *Regional digitala agenda för Värmland* (RDAV) har gått vidare och landat i en handlingsplan för perioden 2014-20. De strategiska områden som gemensamt tagits fram för att ingå i handlingsplanen för RDAV är: Tillgång till bredband, Digitalt innanförskap, E-tjänster/E-förvaltning, eHälsa, Näringsliv, Entreprenörskap och innovation, samt Skola och undervisning. Varje område har ett eget kapitel med nationella mål, inriktningsmål för Värmland, genomförda regionala åtgärder, framtida regionala åtgärder, regionala etappmål för åren 2014–2020, samt målbild för 2020.

Den regionala digitala agendan för Värmland – RDAV - har utarbetats i samverkan mellan Länsstyrelsen Värmland, Region Värmland, Landstinget i Värmland, samt Drifts- och servicenämnden i Karlstads kommun. Samtliga kommunchefer i Värmland har varit involverade i form av referensgrupp till den tillsatta beredningsgrupp som under hösten 2013 och våren 2014 arbetat med denna handlingsplan för RDAV.

Nästa steg i arbetet med att implementera den digitala agendan är att varje organisation tar fram sin egen interna handlingsplan/strategi för att målen i RDAV ska kunna uppfyllas. Detta för att arbetet med den digitala agendan ska anpassas till varje organisations verksamhet och förutsättningar.

Mänskliga rättigheter och kulturmiljö

Länsstyrelsen arbetar med att ständigt utveckla och fördjupa arbetet med de mänskliga rättigheterna. Tidigare år har mycket av Länsstyrelsens arbete med rättigheterna handlat om kunskapshöjande insatser som sedan ska leda till att handläggarna får verktyg att se på sin egen verksamhet ur nya perspektiv. Under året har fokus främst legat på att undersöka hur en faktisk verksamhetsintegrering skulle kunna se ut. Pilotprojektet *Kulturmiljö och mänskliga rättigheter* genomfördes med syfte att under sex månader arbeta koncentrerat med att kartlägga, metodutveckla och finna sätt att verkligen beakta rättigheterna inom området kulturmiljö. Även förslag till hur Länsstyrelsen ska bedriva ett målmedvetet integreringsarbete inom myndighetens övriga verksamheter har tagits fram.

Länsstyrelsen ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.

Integrationsuppdragen

Effektivisering och samordning har varit satsningsområden under 2014, särskilt när det gäller myndighetssamverkan och på samverkan med det civila samhället. Målet har varit att öka länets och kommunernas beredskap och kapacitet att ta emot flyktingar, ensamkommande barn och även asylsökande.

Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan deltar vid möten med länets ledningsgrupp för frågorna, *Kommunforum- integration*. Migrationsverket och Arbetsförmedlingen deltog även i den politikerdialog som genomfördes under året. Fokus var att öka beredskap och kapacitet genom att höja kompetensen hos beslutsfattare i länet.

Strategidokumentet *Strategi för samordning, samarbete och informationsöverföring inför kommundialog om boende för asylsökande, ensamkommande barn (oavsett status) och nyanlända* har på regional nivå formaliserats i en grund för löpande myndighetssamverkan mellan Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och Länsstyrelsen.

Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare

I regleringsbrevet för 2014 tillkom ett uppdrag till alla länsstyrelser att i samverkan med Skogsstyrelsen utveckla en gemensam inlämningsfunktion för skogliga ärenden i syfte att förenkla för skogsägaren. Länsstyrelsen har samordnat samtliga länsstyrelsers medverkan i detta långsiktiga utvecklingsarbete och även delrapporterat till regeringen (Landsbygdsdepartementet) i augusti 2014.

Huvudsyftet är att underlätta för skogsägarna att göra rätt och bidra till att bevara skogens natur- och kulturmiljövärden. Till inlämningsfunktionen ska anmälningar och ansökningar som har anknytning till skog kunna lämnas in oavsett vilken myndighet som ska handlägga och utöva tillsyn.

Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten deltar också i utvecklingsarbetet. De är ägare av databaser vilka innehåller information som används vid handläggningen. Dessutom deltar skogsnäringen genom branschorganisationer samt små och stora skogsföretag.

Grensetjänsten

Under året har *Grensetjänsten* genomfört två Grenseråd där ett antal myndigheter och organisationer i Norden är representerade. I Grenserådet lyfts, diskuteras och hanteras gränshinder både för enskilda personer och företagare. Ett exempel på lösta gränshinder är att det nu finns ett avtal kring ambulanshelikoptervård mellan Sverige och Norge som har tagits i bruk.

I den så kallade Förenklingsgruppen finns representanter från följande myndigheter/organisationer: Skatteverket, Skatteetaten (norska motsvarigheten till Skatteverket), Försäkringskassan, NAV (samlokalisering av norsk Försäkringskassa, Arbetsförmedling och Socialtjänst), Pensionsmyndigheten, Arbetsförmedlingen samt A-kassornas Samorganisation. Det är i första hand operativ personal i gruppen som arbetar för att genomföra förenklingar mellan länderna.

Faktabaserat systematiskt säkerhetsarbete

2014 inleddes det treåriga samverkansprojektet *Tryggt och säkert län* med Länsstyrelsen som projektägare och MSB, Konsumentverket, Polismyndigheten, Landstinget i Värmland, Karlstads universitet och Räddningstjänsten Karlstadsregionen som deltagare. Projektet syftar till att minska kostnader och lidande på grund av olyckor, allvarliga händelser och kriser. Ökad samverkan och effektivare utnyttjande av tillgänglig statistik är nyckelfaktorer. Den metod som utvecklas ska genom MSB och länsstyrelserna föras vidare till övriga landet.

Länsstyrelsen ska främja länets utveckling och noga följa tillståndet i länet samt underrätta regeringen om dels det som är särskilt viktigt för regeringen att ha vetskap om, dels händelser som inträffat i länet.

Ovårdade tomter och förfallna byggnader

Länsstyrelsen hade i sin tillsynsvägledning inom plan- och bygglagstiftningen uppmärksammat att många kommuner har problem med att komma tillrätta med ovårdade och förfallna fastigheter, särskilt i glesbygdsområden. Under våren gick Länsstyrelsen därför in med en skrivelse till Socialdepartementet med förslag att låta utreda ett antal frågor förknippade med problematiken.

Regeringen gav i september Boverket i uppdrag att senast 30 september 2015 rapportera en analys av problembilden och föreslå åtgärder inklusive eventuella behov av ändringar i förordningar och föreskrifter.

Synpunkter på planerad inskränkning av tågstopp

Sex statliga myndigheter med huvuddelen av sin verksamhet förmedlade samlat i ett brev till SJ sin oro för planerade inskränkningar av tågstopp i Värmland. Detta bedömdes påverka möjligheten att bedriva effektiv verksamhet. Sämre kommunikationer befarades också påverka attraktiviteten för boende, företag och andra verksamheter.

Stöd efter naturolycka i Kristinehamn

Med anledning av ett skyfall den 21 augusti drabbades Kristinehamn med omgivningar hårt och skadorna var stora på infrastruktur och egendom. Länsstyrelsen uppmärksammade regeringen på detta genom en hemställan om ekonomiskt stöd för att ersätta Kristinehamns kommuns kostnader i samband med naturolyckan.

Regeringen meddelade avslag till framställan om medel och hänvisade till den möjlighet till finansiering av förebyggande insatser som ges genom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Länsstyrelsen ska vidare ansvara för de tillsynsuppgifter som riksdagen eller regeringen har ålagt den. Förordning (2008:1346)

Tillsyn av kommunerna

Med nedslag i följande områden exemplifieras Länsstyrelsens många uppdrag att vägleda kommunerna i sitt tillsynsarbete:

Alkohol och tobak

Det är kommunerna och polismyndigheten som har det direkta ansvaret för tillsynen enligt alkohol- och tobakslagen. Länsstyrelsen har i uppdrag att utveckla samarbetet med Statens

folkhälsainstitut och verka för en ökad samordning i tillsynen avseende dessa två lagar. 2014 genomfördes planerad granskning av åtta kommuners arbete. Särskild vikt lades på rökfria skolgårdar. Samarbetet med Örebro län fortgår och Värmland deltog vid två av Örebros tillsynsbesök.

I länsstyrelsernas gemensamma brukarundersökning redovisas ett nöjdindex för detta verksamhetsområde som är högst av de länsstyrelser som deltagit i undersökningen. De flesta områden ger höga betyg.

Livsmedelskontroll

Under 2014 har Länsstyrelsen reviderat en kommun samt gjort uppföljande kontroll av sju kommuner. Livsmedelsverket och Länsstyrelsen har under 2014 utökat samarbetet avseende revisioner av kommunerna.

Som ett resultat av revisionerna har de flesta kommuner nu en väl fungerande livsmedelskontroll. Flera av Länsstyrelsens uppföljande kontroller har resulterat i att kommunerna har vidtagit åtgärder mot de flesta avvikelserna.

Tillsyn av verksamheter

Länsstyrelsen har direkt tillsynsansvar enligt en mängd förordningar, där djurskyddskontroll och tillsyn enligt miljöbalken är de mest omfattande. Här redovisas ett nedslag i tillsynsverksamheten. I övrigt hänvisas till respektive rapporteringspunkt.

CITES-tillsyn

CITES-tillsynen (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*) är ett uppdrag inom det stora blocket av miljöbalkstillsyn, som har sina specifika utmaningar. Under året har Länsstyrelsen genomfört ett flertal aktiviteter: planerade kontroller avseende konservatorer och förevisning, bevakning av försäljningssidor på internet samt genom informationskampanjen *Öppet öga*, vilken riktades till allmänheten.

Länsstyrelsens arbete inom CITES-området bedöms ha förebyggande effekt genom att den kontroll och de informationsinsatser som har gjorts ökar kunskapen om lagstiftningen vilket är en grundförutsättning för regelefterlevnad. Länsstyrelsens tillsyn har även resulterat i rättsliga påföljder inom området.

Övrig förvaltning

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 20* och 21*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	1,73	1,88	1,90
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	3,97	2,73	2,90
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	3,23	2,65	2,90
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	7 937	5 043	5 583
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	4,52	3,07	3,60
Antal ärenden, inkomna och upprättade	1 436	882	1 071
Antal beslutade ärenden	1 415	933	1 234
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	3
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	3 459	3 521	37 915

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl. OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Kommentarer till tabellen

Den kraftiga ökningen av kostnaden för sakområdet hänför sig uteslutande till kostnader för de under året genomförda valen.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Älgförvaltning

Länets älgförvaltningsgrupper har reviderat sina älgförvaltningsplaner och med anledning av detta har en stor mängd älgskötselplaner anpassats till rådande förhållanden. Ett utbildnings-tillfälle har erbjudits nya ledamöter i Viltförvaltningsdelegationen och en informationsträff för ledamöter i Värmlands älgförvaltningsgrupper har genomförts där även Viltförvaltningsdelegationen deltog. Syftet med denna typ av träffar är kompetensutveckling inom viltförvaltning samt erfarenhetsutbyte kring arbetet i grupperna. Länsstyrelsen har inlett samråd med berörda älgförvaltningsgrupper om översyn av älgförvaltningsområdesgränserna för att ge möjlighet till justering nästkommande år. Länets markägareorganisation och jägarorganisationer har erbjudits att lämna nya förslag till ledamöter i älgförvaltningsgrupperna då nuvarande förordnanden går ut i februari 2015.

Viltolyckor

Länsstyrelsen Värmland är länsstyrelsernas representant i *Nationella viltolycksrådet* och har deltagit i workshop med temat *Orsak, verkan och ansvar*. Detta har resulterat i en handlingsplan för förebyggande av olyckor med Trafikverket som ansvarig. I *Regionala viltolycksrådet* har Länsstyrelsen tillsammans med övriga samarbetspartners deltagit i den årliga insatsveckan om viltolyckor och pekat ut de fem mest viltolycksdrabbade vägsträckorna som är prioriterade för förebyggande insatser.

Fonderade bygdemedel

Länsstyrelsen beviljade under året 49 ansökningar från fonderade bygdemedel till ett sammanlagt belopp av 1 960 861 kr. Sökande har varit bygdegårdar, idrottsföreningar och andra ideella föreningar. Beviljade medel används bland annat till upprustning av samlingslokaler, idrottsanläggningar och kulturmiljöer. Medlen har exempelvis använts till energieffektivisering, såsom värmepumpar och till handikapptoiletter, hjärtstartare och pistmaskin.

Återrapportering regleringsbrev

RB 18. Länsstyrelserna ska i samråd med berörda myndigheter och intressenter utarbeta regionalt anpassade finansieringsformer som möjliggör för älgförvaltningsområden i hela landet att regelbundet genomföra inventeringar.

Sammanfattande bedömning

De inventeringar som genomförts i Värmlands län de senaste åren är dels de basinventeringsmetoder som föreslagits av Skogsstyrelsen och SLU för att förse älgförvaltningen med kunskap, dels älgbetesinventering.

Av basinventeringsmetoderna är det spillningsinventering som tillsammans med älgbetesinventering kräver finansiering för att genomföra. Under våren 2014 beslutade skogsnäringen att gemensamt finansiera betesskadeinventeringar i den uträkning som bedömts behövas som underlag i älgförvaltningen. Finansiering av spillningsinventering sker sedan länge genom bidrag ur *Älgvårdsfonden*.

Länsstyrelsen bedömer att det därigenom finns regionalt anpassade finansieringsformer som möjliggör för älgförvaltningsområden att regelbundet genomföra inventeringar.

Finansiering ur Älgvårdsfonden

Inventeringar i älgförvaltningsområdena inrättade av Länsstyrelsen Värmland har finansierats genom bidrag ur Älgvårdsfonden som byggs upp av de fällavgifter jägarna betalar in. Viltförvaltningsdelegationen har i *Övergripande riktlinjer för älgförvaltningen i Värmlands län* för 2013-2014, fastställt i vilken utsträckning medel ur Älgvårdsfonden kan användas som bidrag till finansiering av inventering. En utvärdering av de övergripande riktlinjerna ska göras under våren 2015 där jaktresultat, inventeringsarbete och ekonomin i älgvårdsfonden kommer att vara viktiga parametrar. Denna utvärdering ska ligga till grund för om nya riktlinjer behöver antas av Viltförvaltningsdelegationen inför 2016.

Regionalt anpassade finansieringsformer för att genomföra inventeringar

Älgbetesinventering (ÄBIN)

Länsstyrelsen har samrått med Skogsstyrelsen kring konkreta samverkansformer i den nya älgförvaltningen på länsnivå där även finansiering av ÄBIN tagits upp.

Skogsstyrelsen har medverkat vid en informationsträff för länets ledamöter i älgförvaltningsgrupperna. Vid detta tillfälle informerade Skogsstyrelsen om ÄBIN och att skogsindustrierna beslutat att från och med 2015 finansiera denna inventering, med frekvensen vartannat år, i samtliga älgförvaltningsområden.

Foderprognoser

Skogsstyrelsen kommer inom ramen för sitt uppdrag att genomföra årliga prognoser över den foderproducerande ungskogsarealen samt bistå med tolkning av inventeringsresultat som rör bland annat skogstillstånd inklusive betesskador.

Spillningsinventering

Svenska Jägareförbundet har uppdraget att planera, utbilda inventerare, genomföra och redovisa resultat från spillningsinventeringarna i länets älgförvaltningsområden. Ett bidrag på 0,5 kr per hektar utgår ur Älgvårdsfonden för detta i enlighet med *Övergripande riktlinjer för älgförvaltningen i Värmlands län*.

Länsstyrelseinstruktion 4 §

1. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också de allmänna valen

Förberedelser inför valen

Under 2014 har Länsstyrelsen, såsom regional valmyndighet, varit med och genomfört val till Europaparlamentet och valen till riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige.

Länsstyrelsen har inför valen 2014 granskat kommunfullmäktiges förslag på ändringar i valdistriktsindelningar utifrån bland annat storlek på distrikten och närheten till vallokalen för den enskilde väljaren. Indelningen i valdistrikt är grunden för väljarens möjlighet att rösta och för det fortsatta arbetet med administrationen kring valen.

Länsstyrelsen har även beslutat om rubrikdistrikt. Det vill säga till vilket av valdistrikten i respektive kommun röstberättigade personer, som inte är skrivna på en fastighet, ska föras för att kunna utöva sin rösträtt.

Inför valen har också de fastigheter som saknar valdistriktsskod fått fastställt sådan för att personer som är folkbokförda på dessa fastigheter ska räknas till ett valdistrikt och därmed få möjlighet att rösta. Det kan handla om fastigheter som mellan valen 2010 och 2014 är nybyggda eller fastigheter där inte någon tidigare varit folkbokförd. Inför valen 2014 har cirka 70 sådana fastigheter hanterats manuellt i valdatasystemet.

Vidare har valnämnderna för 31 vallokaler begärt samråd angående begränsat öppethållande. Länsstyrelsen har tillstyrkt begränsat öppethållande för fem av dessa och avstyrkt resterande 26 stycken.

Under 2014 ändrades vallagen på så sätt att kommunfullmäktige kunde besluta om ett lägre antal mandat i fullmäktige än tidigare. Årjängs, Storfors och Munkfors kommun inkom med beslut om ändring, vilka sedan har hanterats av Länsstyrelsen.

Den som anser sig felaktigt utesluten ur röstlängden eller anser att uppgifterna på röstkortet är felaktiga kan efter det att röstlängden upprättats, det vill säga 30 dagar före valdagen och fram till att vallokalerna stänger, begära rättelse i röstlängden hos länsstyrelsen. Under 2014 inkom sex sådana ärenden.

För att berörda personer ska kunna arbeta i valdatasystemet lämnar länsstyrelsen ut certifikat till dessa. Under året har samtliga partiets behöriga valsedelsbeställare erhållit certifikat. Vidare har valhandläggare och personer som ska skriva ut röstkort på kommunerna och från Länsstyrelsen erhållit certifikat. Drygt 120 certifikat har under året administrerats via Länsstyrelsen.

Under den tid som förtidsröstningen pågår och till och med valdagen hjälper Länsstyrelsen även till med utskrift av dubbletröstkort. För personer med skyddad adress kan endast dubbletröstkort lämnas ut av Länsstyrelsen.

Inför valen till riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige hanterar Länsstyrelsen partiernas beställningar av valsedlar. Under året har cirka 150 valsedelsbeställningar granskats innan de skickats till tryckeriet. För de partier som valt att låsa sina listor för förändringar, vilket är de flesta, har medgivande från samtliga personer som står upptagna på valsedlarna skickats in. Namn och personnummer har därefter matats in i valdatasystemet innan valsedeln skickats för

tryck. Arbetet med valsedelsbeställningar är tidskrävande och ett av de mest omfattande under valåret. Därutöver ska det genomföras under en mycket begränsad tid.

Vidare har partier som enbart är representerade i kommun- eller landstingsfullmäktige rätt att få sina partivalsedlar utlagda i vallokalerna. En sådan begäran skickas till Länsstyrelsen. Två partier, Sjukvårdspartiet i Värmland och Hela Edas lista, inkom med sådan begäran under året.

Medborgare i ett annat EU-land har möjlighet att rösta i Sverige vid Europaparlamentsvalet. Detta sker genom en anmälan om att bli upptagen i den svenska röstlängden skickas till Länsstyrelsen. Inför valet till Europaparlamentet i maj 2014 har 331 sådana anmälningar hanterats av Länsstyrelsen. Personer som tidigare anmält sig till den svenska röstlängden kan begära utträde, vilket 22 personer gjorde inför årets val.

Helgen före valet och valhelgen hade Länsstyrelsen valjour gentemot kommunerna i länet.

Valkvällarna

Länsstyrelsen har, som regional valmyndighet, ansvar för att ta emot och rapportera in det preliminära valresultatet från valdistrikten i valdatasystemet. Under valet i maj och september har därför ett antal röstmottagare funnits på plats i Länsstyrelsens lokaler för att under valkvällen per telefon ta emot inrapporteringen av avgivna röster. Under valkvällarna arbetade även en mottagningsgrupp för att ta emot och kontrollera det valmaterial som kommunernas valnämnder lämnade in under valnatten. För Karlstads kommun har en gemensam mottagning anordnats vid samtliga val. Även arkiv och reception har varit bemannade från det att röstningen avslutas i vallokalerna till det att samtligt material från valnämnderna har lämnats till Länsstyrelsen.

Röstsammanräkning

Måndagen efter valdagen påbörjas den slutliga sammanräkningen hos Länsstyrelsen. Under de slutliga sammanräkningarna i maj och i september har valsedlarna kontrollräknats och personröster hanterats. Därutöver har sådana valsedlar som underkänts i vallokalerna överprövats. Allt material har granskats ytterligare en gång av en kontrollgrupp innan resultatet registrerats in i valdatasystemet för kontroll mot det preliminära valnattsresultatet. Därefter har Länsstyrelsen genomfört mandatfördelningen i kommun- och landstingsvalen. Valresultatet fastställs slutligt genom upprättande av protokoll. Protokollen har skickats till länets kommuner och till Landstinget.

Under valen till riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige har även bevis samt kopia på aktuellt protokoll skickats till samtliga utsedda ledamöter och ersättare i de olika valen. Arbetet med utskick tog cirka tre arbetsdagar. Allt material har arkiverats löpande under den slutliga sammanräkningen.

Under onsdagen efter valdagarna har valnämnderna i länet lämnat in det valmaterial som inte hunnit fram till kommunerna till valdagen från förtidsröstningen och från utlandet. Länsstyrelsen har därför haft en mottagningsgrupp tillgänglig under hela dagen.

Omfattande kringuppgifter

Efter valet har diverse uppgifter och sammanställningar skickats till Valmyndigheten i Stockholm. Vidare begär SCB efter varje val ut statistik från röstlängderna om röstningen, vilket för samtliga val tagit cirka åtta arbetsdagar att hantera.

En stor del av Länsstyrelsens roll är att stödja och hjälpa kommunerna i deras arbete med valet. Detta har bland annat skett genom utbildningar och annan information till kommunerna. Länsstyrelsen har även kontrollerat, genom så kallade jaktlistor, att de uppgifter som kommunerna lägger in i valdatasystemet om bland annat vallokaler och öppettider är rätt och att uppgifterna införs i rätt tid. Även frågor från allmänheten och massmedia har förekommit i större mängd under året. Särskilt under arbetet med den slutliga sammanräkningen efter valet har intresset kring hanteringen av valsedlar varit stort och tagit mycket tid i anspråk.

Sammanlagt var cirka 45 personer involverade i arbetet med valet till Europaparlamentet och cirka 75 personer i valen till riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige.

Slutligen har även årets arbete med valet bestått i att, på begäran av kommunfullmäktige, genomföra efterträdarsammanräkningar för ledamöter och ersättare som har entledigats. Sammanlagt har 64 stycken efterträdarsammanräkningar genomfördes under 2014.

Trafikföreskrifter

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 25*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	0,15	0,11	0,20
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	0,55	0,58	0,40
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,40	0,40	0,40
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	638	613	576
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	0,36	0,37	0,40
Antal ärenden, inkomna och upprättade	146	126	113
Antal beslutade ärenden	139	125	126
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl. OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Kommentarer till tabellen

Länsstyrelsen har handlagt ärenden, i en för verksamheten normal omfattning, inom följande områden: lokala trafikföreskrifter, tävling på väg, ordnings- och säkerhetsföreskrifter för vägar med mera, skyltärenden, överklaganden av väghållningsmyndighetens beslut, ärenden om parkeringstillstånd samt sjötrafikföreskrifter.

Den största delen ärenden rör ansökningar om lokala trafikföreskrifter från enskilda. Ärendena handlar om sänkning av hastigheten från bashastigheten. Ytterligare en stor del ärenden som rör lokala trafikföreskrifter är ansökningar från Trafikverket. Dessa rör oftast följdändringar med anledning av ombyggnationer av vägar med mera, eller översyn som görs av Trafikverket över vägar där Trafikverket reglerar hastigheten. Det är den typen av översyn som mest påverkar ärendemängden över åren.

Även ärendetypen tävling på väg är omfattande, där rallytävlingar är de mest frekventa följt av cykeltävlingar. Här kan nämnas att Länsstyrelsen ger tillstånd till Sveriges mest kända och besökta rallytävling, nämligen *Rally Sweden*.

Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 28*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	0,82	0,99	0,90
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	10,99	10,34	10,40
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	6,70	6,51	6,90
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	12 311	11 954	11 599
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	7,02	7,28	7,40
Antal ärenden, inkomna och upprättade	1 811	1 565	1 770
Antal beslutade ärenden	1 842	1 615	2 375
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	2	2	2
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	53	0
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 28261, Djurskydd (djurskyddskontroll – normalkontroller) ³⁾	62		
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 28231, Djurstallar (förprovning) ⁴⁾	66		

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 28261 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för samtliga 21 länsstyrelser är 58.

⁴⁾ Nöjdindex för verksamhet 28231 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för de 10 länsstyrelser som undersökt verksamheten är 66.

Kommentarer till tabellen

Både antalet inkomna och antalet beslutade ärenden är högre än 2013. Antalet inkomna ärenden under 2014 ligger i balans med antalet beslutade ärenden.

Resultatet i brukarundersökningen avseende djurskyddskontroll visar ett bättre resultat än riksgenomsnittet. Detta kan vara en effekt av det fokus som funnits kring bemötandefrågor de senaste åren.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Livsmedelskontroll – kommunrevisioner

Under 2014 har Länsstyrelsen reviderat en kommun samt gjort uppföljande kontroll av sju kommuner. Länsstyrelsen har deltagit i en kommunrevision som har utförts av Livsmedelsverket. Som ett resultat av revisionerna har de flesta kommuner nu en väl fungerande livsmedelskontroll. Flera av Länsstyrelsens uppföljande kontroller har resulterat i att kommunerna har vidtagit åtgärder mot de flesta avvikelserna.

Livsmedelsverket och Länsstyrelsen har under 2014 utökat samarbetet avseende revisioner av kommunerna. Länsstyrelsen har också deltagit i de samordningsmöten på temat kommunrevisioner som Livsmedelsverket bjudit in samtliga länsstyrelser till.

Under året har tre träffar med kommunala livsmedelsinspektörer genomförts. Träffarna ingår som en central del i Länsstyrelsens vägledande roll inom området. Livsmedelsverket har

medverkat vid ett tillfälle och de flesta av länets kommuner har varit representerade vid träffarna.

Livsmedelskontroll – primärproduktion

I oktober 2014 driftsattes ett system, kallat Primör, för registrering, riskklassificering kontrolluttag och rapportering av kontroller av livsmedel i primärproduktionen. Inför driftsättningen av Primör överfördes uppgifterna i Länsstyrelsens register över primärproducenter till Primör. Nya anläggningars uppgifter förs nu fortlöpande in i registret. Funktionen för planering av kontroller kommer att börja användas under 2015.

För att öka förutsättningarna för att fler och likvärdiga kontroller ska genomföras inom primärproduktionen har instruktioner och manualer för kontrollområdet utarbetats. Under 2014 har kontroll av primärproduktion livsmedel genomförts utifrån ett riskbaserat urval inom i första hand områden med klassificering hög till medelhög risk, såsom mjölk, fisk, spannmål, potatis och jordgubbar. Även kontroll av primärproduktion foder har skett med utgångspunkt från ett riskperspektiv. Primärproduktionskontrollerna har, då så varit möjligt, samordnats med kontroller inom bland annat djurskydd och lantbruksstöd. Allvarliga brister i primärproduktionen av livsmedel har konstaterats på två gårdar och har renderat i ett föreläggande/förbud enligt livsmedelslagen.

Kompetensutveckling inom området primärproduktion har prioriterats under året och har gällt såväl produktionsteknik som registerhantering.

Allmänna veterinära frågor – djurhälsopersonal

Prestationer och resultat gällande kontrollområde Djurhälsopersonal redovisas under avsnitt Länsstyrelseinstruktionen 4§ punkt 2 - Tillsyn över veterinärers verksamhet samt ledning och samordning av åtgärder mot djursjukdomar.

Allmänna veterinära frågor – läkemedel på gård och seminkontroll

Läkemedel på gård är ett omfattande kontrollområde med uppskattningsvis 4 000 kontrollobjekt. Tillsammans med kontrollområdet *Djurhälsopersonal* har Läkemedel på gård en stark koppling till den ökade problematiken med MRSA (Meticillinresistent Staphylococcus aureus). Därför har dessa båda kontrollområden prioriterats högt. Under 2014 genomfördes 19 kontroller av läkemedel på gård vilket innebär en fördubbling av kontrollerna jämfört med 2013. Kontrollerna har omfattat nöt, gris, häst och får. Metoderna som använts har varit både oanmälda och föranmälda kontroller på plats samt administrativ kontroll genom Jordbruksverkets register.

Generellt fungerar läkemedelshanteringen mycket bra på grisgårdar. Frekventa kontroller och besök av besättningsveterinär kan vara en viktig förklaring till detta. I andra produktionsformer förekommer i större utsträckning bristande kunskap och förståelse för journalföringen både avseende djurflödet och läkemedelsbehandlingar. De brister som har påträffats vid kontroll har framförallt gällt journalföring.

Seminkontroll har gjorts på tre seminstationer för häst under 2014. Inga allvarliga brister som föranleder uppföljning har hittats.

För att effektivisera kontrollerna, samt för att förenkla för djurhållare, har flera kontroller gjorts vid samma besökstillfälle, som till exempel seminkontroll och läkemedel på gård, djurskyddskontroll och läkemedel på gård.

Animaliska biprodukter

Det finns två högriskobjekt avseende animaliska biprodukter i länet; en transportör (entreprenör åt Svensk Lantbrukstjänst) av animaliska biprodukter i form av kroppar av döda djur och en omlastningsplats. Inför 2014 inledde Länsstyrelsen ett samarbete med Länsstyrelsen Västra Götaland, vilket innebar att de utförde kontroll av transportören som är verksam i båda länen, och Länsstyrelsen Värmland gjorde kontroll av omlastningsplatsen. Vid årets kontroll påvisades inga brister.

Övrigt inom smittskydd och hästpasskontroll

Länsstyrelsen har uppmärksammat att det i alla led finns brister i hanteringen av hästpass. Med anledning av detta har rutiner för kontroll av hästpass utvecklats under året och en mall för föreläggande, i de fall pass saknas, har utarbetats. Syftet är att under kommande år öka frekvens, likriktning och kvalitet vid hästpasskontroll. Kontroll av hästpass sker i huvudsak i samband med djurskyddskontroll. I Jordbruksverkets djursjukdataregister, DAWA, har en sökning gjorts i syfte att kontrollera vilka veterinärer som använt preparat till häst som har över sex månaders slaktkarens. Dessa veterinärer har informerats om skyldigheten att föra in uppgifterna i hästpass i förekommande fall.

Brister har påvisats vid övervakning av salmonellaprovtagning på fjäderfä. Meddelande har skickats till djurhållaren.

Länsstyrelsen har ansvar att kontrollera att lagstiftningen gällande hygienrutiner följs och Länsstyrelsens personal behöver vara väl medvetna om hur man minimerar smittspridningen i samband med exempelvis kontrollbesök. Därför har en hygienplan upprättats och en hygienutbildning har genomförts för de medarbetare på Länsstyrelsen som i sitt arbete kommer i kontakt med djur.

Djurskydd

Länsstyrelsens bedömning är att djurskyddsarbetet under 2014 har genomförts på ett effektivt sätt. Antalet djurskyddskontroller är sex procent högre 2014 jämfört med ett treårsmedeltal för perioden 2011-2013. Antalet inkomna anmälningar är något högre än genomsnittet för 2011-2013. I effektiviseringssyfte handläggs, i de fall det bedöms ändamålsenligt, allt oftare anmälningsärenden i första skedet på annat sätt än genom kontroll på plats, via telefon eller skriftlig administration. Detta arbetssätt har gjort att andelen planerade kontroller för sjätte året i rad har ökat. Enligt Jordbruksverkets föreskrift SJVFS 2012:20 bör andelen planerade kontroller inklusive uppföljningar av dessa utgöra minst 50 % av kontrollerna. Länsstyrelsens resultat för 2014 är 57 %.

Efter att antalet beslut om omhändertaganden stadigt ökat sedan 2009 landade 2014 på samma nivå som 2013. Länsstyrelsen har under året fördubblat antalet åtalsanmälningar jämfört med 2013 främst beroende på att veterinärer på slakteri i ökande utsträckning anmäler bristande djurskydd.

Från och med 2014 har Djurskyddskontrollregistret (DSK) fungerat som ett verktyg för ett riskbaserat kontrolluttag. Länsstyrelsens kontrolluttag har huvudsakligen skett genom att använda denna funktion i DSK. Därutöver har kontroll av djurförbud prioriterats då erfarenheter från tidigare år har visat att en relativt stor andel av dem som har djurförbud bryter mot beslutet.

Då transporter är ett moment inom djurhållning som är förknippat med relativt stora risker, och dessutom högt prioriterat inom EU, har Länsstyrelsen genomfört transportkontroller.

Kontrollerna har skett vid gränsstation i samarbete med Tullverket, vid hästtävling samt vid transport av fisk.

För att öka tillgängligheten samt förenkla för allmänheten har ett webbaserat system för mottagande av anmälningar om brister i djurskydd tagits i bruk.

Bemötandefrågor är ständigt aktuella i verksamheten. Den informationsbroschyr om djurskyddskontroll som använts i verksamheten sedan 2013 har under året översatts till engelska och tyska. Utöver information om vad djurskyddskontrollen innebär finns det i broschyren kontaktuppgifter till den handläggare som genomfört kontrollen. Detta är en service till alla som får djurskyddskontroll och fyller dessutom en viktig funktion för personer som av olika orsaker kan ha svårt att komma ihåg eller förstå vem man mött och i vilket syfte. Genom den nu översatta broschyren ökar möjligheterna även för personer som inte har svenska som modersmål att få kännedom om djurskyddslagstiftningen och vad en djurskyddskontroll innebär.

Länsstyrelsen har även tagit fram två specifika informationsbroschyrer, *Katthållning* samt *Övervikt och fetma hos hund och katt*, i syfte att ge djurhållare information om vad lagstiftningen säger och hur man kan komma till rätta med eventuella brister i sin djurhållning.

För att förenkla för verksamhetsutövare och samtidigt effektivisera kontrollverksamheten har Länsstyrelsen under året arbetat för att samordna kontroller då det varit lämpligt. Exempel på detta är vid kontroll av fiskodlingar där djurskydd, primärproduktion livsmedel och läkemedelsanvändning kontrollerats vid ett och samma tillfälle. Vid kontroll av vilthägn har artskydd och djurskydd beaktats vid samma tillfälle och lantbruksföretag har i förekommande fall samtidigt kontrollerats avseende minst två av områdena djurskydd, primärproduktion foder, primärproduktion livsmedel, djurhälsopersonal och läkemedel på gård. Länsstyrelsen har under året förenklat faktureringsrutinerna vid uttag av avgift för extra offentlig kontroll vilket ytterligare bidragit till effektivisering av verksamheten.

Samverkan med berörda myndigheter och organisationer sker huvudsakligen genom samverkansmöten och/eller genom löpande kontakt vid ärendehantering. Detta gäller Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, LRF, Värmlands nötköttsproducenter, djurskydds- och hästorganisationer samt kennelkonsulenter.

Länsstyrelsen Värmland har under året anordnat gemensamma utbildningsdagar för djurskyddshandläggare i Dalarnas, Västra Götalands, Gävleborgs, Örebro och Västmanlands län för att utveckla samarbete och samsyn mellan länen. Vid kontroll av objekt där det finns risk för jäv och där detta inte går att lösa genom arbetsfördelning inom Länsstyrelsen sker samverkan med Västra Götalands län.

Det mediala intresset för djurskyddsverksamheten är liksom tidigare år stort. Länsstyrelsen bjöd i början av året in media till en pressträff i syfte att öka kunskapen om hur arbetet med djurskyddskontroll går till och därigenom öka förutsättningarna för en mer korrekt rapportering i enskilda fall.

Tabell 1.1: Verksamma veterinärer och djurskyddsinspektörer

Länsfakta	2014-12-31	2013-12-31	2012-12-31
Antalet verksamma veterinärer inom djurhälsopersonalen i länet (st)	86	88	84
varav män (st)	17	21	24
varav kvinnor (st)	69	67	60
Antal personer som varit föremål för tillsyn över djurhälsopersonal	22	20	20
Inspektörer inom djurskyddskontroll (åa)	6,4	6,1	6,7
varav män (åa)	0	0	0
varav kvinnor (åa)	6,4	6,1	6,7
Antalet genomförda kontroller av insamling och transport av animaliska biprodukter.	2	2	2
Antal kontroller av hästpass	78	66	72

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso, ärendehanteringssystemet Platina, Vet@bas, Djurskyddskontrollregister.

Kommentar tabell 1.1

De parametrar som redovisas i tabellen uppvisar inga större förändringar genomet de två senaste åren. En tydlig trend är dock att andelen kvinnor bland de verksamma veterinärerna ökar.

Tabell 1.3: Djurskyddskontroller

Länsfakta	2014	2013	2012
Antal beslut enligt § 26 djurskyddslagen	45	54	
Antal beslut om omhändertagande enligt 31 § djurskyddslagen	8	12	
Antal beslut om omhändertagande enligt 32 § djurskyddslagen ¹⁾	76	82	
Antal beslut i ärenden enligt 29 § djurskyddslagen ²⁾	8		
varav antal beslut om djurförbud ³⁾	7	5	
Antal ansökningar om upphävande av beslut om djurförbud som har kommit in	1		
Antal beslut om djurförbud som har upphävts helt eller delvis	1	2	
Antal åtalsanmälningar	14	7	
Totalt antal anmälningsärenden som kommit in	569	523	

Källa: Ärendehanteringssystemet Platina.

¹⁾ Här ska enbart de beslut räknas med som länsstyrelsen fattat. Omhändertaganden som polisen gjort ska endast räknas med om de fastställts av länsstyrelsen.

²⁾ Här räknas alla prövningar in som resulterat i ett beslut av länsstyrelsen oavsett om beslutet inneburit att en person fått djurförbud eller inte.

³⁾ Här räknas enbart in de beslut som resulterat i att någon fått förbud att ha hand om djur.

Kommentar tabell 1.3

Antalet beslut enligt § 26 djurskyddslagen ligger på ungefär samma nivå som genomsnittet för perioden 2011-2013. Antalet beslut enligt § 31 och § 32 har ökat varje år sedan 2009, men 2014 var ett trendbrott då antalet minskade jämfört med föregående år. Liksom tidigare är det beslut om omhändertagande av katter som dominerar med drygt 80 % av det totala antalet. Antalet åtalsanmälningar har fördubblats jämfört med 2013 främst beroende på att fler anmälningar om bristande djurskydd kommit in till Länsstyrelsen från Livsmedelsverkets officiella veterinärer på slakterier. Det totala antalet anmälningar om bristande djurskydd som kommit in, främst från allmänheten, har legat på i genomsnitt 544 den senaste treårsperioden vilket innebär att antalet för 2014 ligger något över denna nivå.

Länsstyrelseinstruktion 4 §

2. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också tillsyn över veterinärers verksamhet samt ledning och samordning av åtgärder mot djursjukdomar

I Värmlands län finns cirka 130 kontrollobjekt avseende djurhälsopersonal, där huvuddelen utgörs av veterinärers verksamhet. Sedan de nya hygienbestämmelserna trädde i kraft fullt ut i april 2014 har även Länsstyrelsens kontrollansvar ökat, då veterinärer som arbetar kliniskt ska ha hygienplaner för sin verksamhet. Detta för att arbeta förebyggande avseende bland annat antibiotikaresistenta bakterier som till exempel MRSA. Under 2014 har 31 kontroller av veterinär verksamhet genomförts, och en prioriterad kategori har varit veterinärer som ansvarar för villkorad läkemedelsanvändning där samtliga objekt kontrollerats under året. Några allvarigare brister har inte konstaterats. De flesta veterinärer har rutiner för insändande av kontrakt och behandlingsanvisningar till Länsstyrelsen. I år har ett par veterinärer som har sin huvudsakliga verksamhet i andra län påmint om att även anmäla sina värmlandska gårdar.

Registret över besättningar med villkorad läkemedelsanvändning uppdateras löpande av Länsstyrelsen under året. Ett nytt journalsystem för distriktsveterinärerna har medfört att tillsyn av distriktsveterinärer har försvårats från och med maj 2014 då behandlingar inte syns i Jordbruksverkets djursjukdataregister, DAWA. Detta har påpekats till Jordbruksverket, som känner till bristen. Kontrollrapporter med brist har kommunicerats fortlöpande till Jordbruksverket under året.

Även kontroll av andra veterinärer som behandlar livsmedelsproducerande djur har prioriterats. Några av dessa har initierats efter utförd kontroll inom området *Läkemedel på gård*, där brister har framkommit som härrör från den behandlande veterinären. I ett fall har Länsstyrelsen konstaterat flera allvarliga brister som har lett till att beslut om föreläggande fattats.

Länsstyrelsen har, som ett led i uppdraget att leda och samordna åtgärder mot djursjukdomar, ett informationsansvar och har därför under året kommit ut med två nyhetsbrev som har skickats till samtliga veterinärer i länet. Informationen har handlat om aktuellt smittskyddsläge, nya och ändrade föreskrifter, information om hur man anmäler vanvård av djur, riktade upplysningar som exempelvis upprättande av hygienplaner, journalföring med mera. Tanken är att nyhetsbrevet fortsättningsvis ska ges ut två gånger per år. På förekommen anledning har en artikel till Svensk Veterinärtidning skrivits i samverkan med Statens veterinärmedicinska anstalt i syfte att påminna om att receptfria läkemedel till djur kan leda till livslång slaktkarens.

Länsstyrelsen har sedan hösten 2013 arbetat med att sammanställa inkomna anmälningar gällande besöksanläggningar som ett underlag för planering av kontroll. En hanteringsrutin har även upprättats inom detta kontrollområde. Länsstyrelsen registerar även inkomna misstankar/bekräftelser från veterinärer och laboratorier gällande MRSA- och MRSP-fall på djur.

Regional tillväxt

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 30*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	5,86	4,44	4,50
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	5,72	5,72	7,10
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	6,57	5,84	7,10
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	12 095	10 679	12 806
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	6,89	6,50	8,20
Antal ärenden, inkomna och upprättade	166	239	211
Antal beslutade ärenden	133	236	168
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	20	11	12
Bidragsubbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	25 937	27 293	28 626

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Kommentarer till tabellen

Handläggare inom sakområdet hanterar också ärenden i *Landsbygdsprogrammet* inom sakområde *Lantbruk och landsbygd* vilket, enligt Länsstyrelsens bedömning, effektiviserat verksamheten. Under 2013 omfördelades en viss del av handläggaresurserna till *Landsbygdsprogrammet*, detta med anledning av ärendeanhopning inom det programmet. Personalomständigheter påverkar jämförelser mellan år, ytterligare en påverkansfaktor är att Länsstyrelsen förstärkt arbetet med det regionala serviceprogrammet inom uppdraget om service på landsbygd.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Regional portal för företagare

Länsstyrelsen har deltagit i länets regionala tillväxtarbete i nära samverkan med många olika aktörer och på många olika arenor. Under året har Länsstyrelsen deltagit i en process för att förbättra och tydliggöra det värmländska entreprenörskapssystemet. De företag och privatpersoner som bär på utvecklingsidéer ska på ett enkelt sätt hitta och ta del av utbudet av rådgivnings- och finansieringsresurser som finns tillgängliga i länet. Utveckling och förfining av portalen www.verksamt.se/varmland är ett viktigt inslag i arbetet liksom utveckling av samverkan och slussning mellan olika rådgivningsaktörer.

Länsstyrelsen har under året deltagit i *Verksamt Värmlands* referensgrupp vilket föranlett en rad möten för att hitta bästa sättet att regionalisera portalen så att den åstadkommer företagsnytta. Inom ramen för detta arbete gjordes under året ett mycket givande studiebesök i Lyon, Frankrike, där man arbetat med frågan i cirka 15 år. Besöket visade bland annat på ett fungerande, men annorlunda, understödande arbete. För att rätt kunna stödja nyblivna företag, arbetade man i Lyon efter en metod där företagen redan från början delades in i tre nivåer utifrån egen ambition; arbeta ensam hemifrån inkom för egen försörjning, driva företag i särskild lokal med avsikt att också anställa medarbetare eller att ha för avsikt att starta en kedja av företag nationellt eller internationellt. Utifrån den kategori företaget ville tillhöra fanns särskilt avpassade stöd i flera steg utformat.

Företagsstöd och projektstöd

Länsstyrelsens handläggning av företagsstöd inom regionala tillväxtanslaget har skett samordnat med Landsbygdsprogrammets företagsstöd vilket uppskattats av både kommunernas näringslivsfunktioner och företag. Information om stödmöjligheter har kunnat

förmedlas på ett samlat sätt av Länsstyrelsens handläggare (samma handläggare för stödformer både i Landsbygdsprogrammet och inom det regionala tillväxtanslaget). Region Värmland och Länsstyrelsen disponerar tillsammans det regionala tillväxtanslaget 1:1 och har enligt Länsstyrelsens bedömning en väl fungerande samverkan kring användningen av anslaget. Det övergripande programdokumentet för användningen av detta anslag i Värmland är det regionala utvecklingsprogrammet *Värmlandsstrategin 2014-2020*. Det regionala utvecklingsprogrammet bedöms ligga väl i linje med den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014-2020. Länsstyrelsen har under 2014 beviljat drygt 40 miljoner kronor från anslaget 1:1 till företagstöd och till regional projektverksamhet enligt fördelning nedan.

Stödform	Belopp, tkr
Regionalt Investeringsstöd	11 724
Regionalt bidrag till företagsutveckling	12 832
Kommersiell service	4 214
Projektstöd	11 988
Totalt	40 758

Bidragsformen *Regionalt investeringsstöd* har fram till 2014-06-30, av Länsstyrelsen, endast kunnat beviljas i Torsby kommun inom stödområde A. Från 2014-07-01 har även företag inom stödområde B kunnat beviljats bidrag av Länsstyrelsen. Regionalt bidrag till företagsutveckling avser stöd till små och medelstora företag som kan beviljas maximalt 1,2 mkr under en treårsperiod. Stödet kan beviljas i större delen av Värmland, dock inte i Karlstadsregionen. Beräknad ökning av arbetstillfällen i företagen för de beviljade bidragen 2014 uppgår till 202 uppdelat på 81 kvinnor och 121 män.

Samverkan

Samverkan i finansieringsfrågor innefattar också övrigt riskkapital och förmedlande aktörer som Almi, banker, Almi Invest och Inova (länets inkubator). Länsstyrelsen medverkar regelbundet i de finansieringsseminarier som arrangeras lokalt och regionalt i länet. Under året har Länsstyrelsen medarrangerat seminarier med deltagande av till exempel Eko Invest, Almi Invest, Swedfund, Vinnova, Industrifonden och Inlandsinnovation.

Landshövdingen har under året tagit initiativ till lokala företagarmöten tillsammans med de regionala företrädarna för Svenskt Näringsliv och Företagarna. Även vid dessa möten har finansieringsfrågor varit i fokus.

Länsstyrelsen har vidare tillsammans med Region Värmland genomfört en kartläggning över hur kopplingarna mellan det regionala tillväxtarbetet och de kommunala översiktsplanerna ser ut, vilka brister som finns och hur samordningen ska kunna stärkas och vidareutvecklas i framtiden.

Länsstyrelsen har under flera år verkat för att mångfalds- och jämställdhetsperspektiven ska få större genomslag i det regionala tillväxtarbetet. Under 2014 har Länsstyrelsen medfinansierat och deltagit i förberedelser och genomförande av konferensen *Expand*, en mötesplats och ett innovativt seminarium om frågor som rör öppenhet, mångfald och tillväxt. Länsstyrelsen och Region Värmland har gemensamt arrangerat konferensen *Genius 3.0* med syfte att visa på jämställdhet som en viktig fråga för Värmlands tillväxt och utveckling. Länsstyrelsen och Region Värmland har tillsammans med Arbetsförmedlingen fortsatt genomförandet av projektet *Sfi med yrkesinriktning* med syfte att i samverkan med länets kommuner upprätta arbetsmarknadsutbildningar med integrerad Sfi (svenska för invandrare) och därigenom

förkorta vägen till inträde på arbetsmarknaden. Under projektgenomförandet har strukturella hinder kunnat identifieras och i viss mån eliminerats. Projektet bedöms som viktigt för att visa på både möjligheter och svårigheter med att integrera nyanlända till svensk arbetsmarknad.

Europeiskt territoriellt samarbete

I enlighet med *Nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014-2020* arbetar Länsstyrelsen med sammanhållningspolitikens mål, bland annat genom aktivt deltagande i Europeiskt territoriellt samarbete. Länsstyrelsen har under 2014 deltagit i ett flertal projekt inom Interreg IVB Nordsjöprogrammet, varav som så kallad lead beneficiary (projektägare) i ett projekt. Därtill har Länsstyrelsen deltagit i flera nationella, gränsöverskridande och transnationella projekt eller förstudier med fokus på transnationellt samarbete 2014-2020.

Under perioden 2007-2014 har Länsstyrelsen samordnat eller deltagit i transnationell projektverksamhet omfattande 300 mkr. Länsstyrelsen har hittills under samma period ingått i formaliserade samarbeten med cirka 100 europeiska organisationer på främst regional nivå. Länsstyrelsen har för avsikt att bygga vidare på dessa tematiska partnerskap under kommande programperiod, för att möjliggöra värmländska organisationers deltagande i Europeiskt territoriellt samarbete och därigenom stimulera regional tillväxt.

Länsstyrelsen leder Nordsjöprojektet *Digital Agenda for the North Sea: Orientation towards New Innovation (DANS ON)*, som rör digital innovation i Nordsjöregionen. *DANS ON* fokuserar på att bygga vidare på Länsstyrelsens och andra Nordsjösamarbetspartners resultat från programperioden 2007-2013 av transnationellt samarbete inom området innovation och specifikt kommunicera och sprida projektresultat (best practice) från Nordsjöprogrammet 2007-2013 inom området digital innovation.

Inom ramen för EU:s strategi för Östersjöregionen har Länsstyrelsen deltagit i strategins genomförande genom transnationella projekt inom Östersjöregionens geografi. Nordsjöprojekten *DANS ON* och *ITRACT (Improving Transport and Accessibility through new Communication Technologies)*, som Länsstyrelsen leder eller deltar i, innefattar partners i Östersjöregionen. *DANS ON* har även haft konferenser i andra Östersjöländer. Länsstyrelsen leder också projektet *Förädling och överföring av resultat (FÖR)*. *FÖR* delfinansieras av Tillväxtverket och fokuserar på att kartlägga och analysera befintliga transnationella resultat från programperioden 2007-2013 samt att koppla dessa resultat till de prioriterade insatsområdena i kommande regionalfondsprogram, regionala strategier samt Östersjöstrategins prioriterade områden och horisontella åtgärder. Målet är att som ett resultat under kommande programperiod stödja transnationaliseringen av projekt i regionalfondsprogrammen samt att möjliggöra deltagande i transnationell projektverksamhet inom ramen för Östersjöstrategins prioriteringar.

Även inom ramen för EU:s strategi för Östersjöregionen arbetar Länsstyrelsen för att stimulera innovation och tillväxt inom informations- och kommunikationsteknik, IKT. Länsstyrelsen ansvarade under 2014 för förstudieprojekt, *Digital Baltic*, med Östersjöpartners med målet att förbereda transnationellt samarbete inom Östersjöstrategin. Länsstyrelsen har även ansvarat för ett nationellt och ett gränsöverskridande projekt med fokus på att förbereda transnationellt samarbete i Östersjöregionen inom områdena digitala agendan och innovation.

Under året har projektet, *Digital Agenda for the Baltic Sea Region (DABSR)*, finansierat av Tillväxtverket med syfte att bygga ett nationellt nätverk med aktörer som arbetar med den digitala agendan i Östersjöregionen avslutats. Även detta projekt leddes av Länsstyrelsen, med länsstyrelserna i Örebro och Östergötland som partners.

Grensetjänsten Norge Sverige

Länsstyrelsen har under ett tiotal år engagerat sig i den nordiska informationstjänsten *Grensetjänsten Norge Sverige*, belägen i Morokulien på norsk-svenska gränsen. Det är rent personellt ett samarbete mellan norska NAV, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Länsstyrelsen, där information och råd ges till enskilda personer och företag som har någon form av gränsöverskridande verksamhet. *Grensetjänsten* har ett svensk-norskt myndighetsnätverk bakom sig för att kunna ge relevant information och för att lösa gränshinder. I det dagliga arbetet identifieras gränshinder. Dessa lyfts i sin tur till *Grenserådet* där berörda myndigheter, båda regeringar, regionala samverkansorganisationer, kommuner och näringsliv är representerade, för vidare beredning.

Norge har stor påverkan på svenskt näringsliv och arbetsmarknad. Från att främst ha varit ett regionalt intresse framstår *Grensetjänsten* mer och mer som ett nationellt intresse.

Länsstyrelsen har under 2014, genom ett uppdrag från regeringen (utrikesdepartementet), ytterligare intensifierat arbetet mot näringslivet. Länsstyrelsen har etablerat en heltäckande webbaserad informationstjänst för privatpersoner och juridiska personer som verkar över svensk-norska gränsen.

Länsstyrelsen har under 2014 även intensifierat samarbetet med Nordiska Ministerrådet, utökat samarbetet med de andra nordiska informationstjänsterna *Öresunddirekt* och *Nordkalottens Gränstjänst* och utökat gränshinderssamarbetet med ett antal gränskommittéer vid den svensk-norska gränsen.

Länsstyrelsen deltog under 2014 i det av Nordiska ministerrådet finansierade nordisk-baltiska samarbetsprojektet *Combating Youth Unemployment (ComUnYouth)*. Länsstyrelsens mål med deltagandet är bland annat att lyfta fram *Grensetjänsten* som nordiskt exempel på hur gränsöverskridande verksamhet kan motverka ungdomsarbetslöshet, samt att öka samarbetet med Nordiska ministerrådet och andra informationstjänster i Norden och Baltikum.

Länsstyrelsenätverket för internationell verksamhet (LstInt)

Länsstyrelsen leder Länsstyrelsenätverket för internationell verksamhet – LstInt, bestående av de länsstyrelser som bedriver eller är intresserade av tillväxt- och utvecklingsarbete kopplat till EU- och internationellt samarbete. Målet med nätverket är att främja regionalt utvecklingsarbete genom internationell verksamhet, samt att möjliggöra ett erfarenhetsutbyte gällande internationella relationer och projekt. Nätverket är etablerat under länsstyrelsernas Nätverk för hållbar tillväxt.

Open Days 2014

På uppdrag direkt av EU-kommissionen anordnade Länsstyrelsen i samarbete med Hedmark fylkeskommune en workshop under Open Days i Bryssel den 8 oktober. Workshopen *Solving Border Obstacles - Cross-border Cooperation and Multilevel Governance* fokuserade på gränshinder och flernivåstyre.

Under workshopen lyftes *Grensetjänsten Norge Sverige* som ett gott exempel på gränshindersarbete och flernivåstyre från Sveriges och Norges sida. Inför workshopen bildade Länsstyrelsen tillsammans med Hedmarks fylkeskommune och EU-kommissionen ett partnerskap bestående av organisationer från både Norden och övriga Europa, inklusive EU-kommissionen. Partnerskapet lyfte fram det gränshindersarbete som pågår runt om i Europa och Länsstyrelsen visade att Sverige och Norge har kommit långt i detta arbete.

PSI (public sector information) och Öppna data

Länsstyrelsen har tagit initiativet till att starta en samverkansgrupp för värmländska myndigheter gällande PSI och Öppna data. Syftet med nätverket är att samverka och

kraftsamla tillsammans för att bli bättre på att öppna upp data på ett säkert sätt vilket resulterar i ett öppnare Värmland.

Regional digital agenda

Länsstyrelsen har samordnat arbetet i länet med att ta fram en regional digital agenda för Värmland. I EU:s övergripande strategi för tillväxt, EU2020, pekas den *Digitala agendan för Europa* ut som ett av sju flaggskeppsinitiativ. Digitala agendan har som huvudsakligt mål att utveckla en digital inre marknad för att styra Europa mot en smart och hållbar tillväxt för alla. I Sverige fattade regeringen 2011 beslut att implementera *It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige*. För att Digitala agendan ska få önskat genomslag krävs att den vidareutvecklas och anpassas till regionala och lokala förutsättningar. Länsstyrelsen har under det senaste året arbetat aktivt i den samordnande rollen i länet med att möta digitaliseringens möjligheter och integrera dessa inte bara i den egna verksamheten utan i länet som helhet.

Syftet med en *Regional digital agenda för Värmland* är att i bred samverkan arbeta för att ta tillvara de möjligheter som digitaliseringen erbjuder människor och företag. Målet har varit att inventera redan genomförda åtgärder, kartlägga behov och brister för att få ett helhetsgrepp av den digitala samhällsutvecklingen i Värmland, samt ta fram en handlingsplan för den framtida digitala utvecklingen i Värmland under perioden 2014-2020. Agendan antogs av alla parter under 2014.

De strategiska områden som gemensamt tagits fram för att ingå i handlingsplanen för den Regionala digitala agendan för Värmland är: *Tillgång till bredband, Digitalt innanförskap, E-tjänster/E-förvaltning, eHälsa, Näringsliv, Entreprenörskap och innovation samt Skola och undervisning.*

Återrapportering regleringsbrev

RB 20. Länsstyrelserna ska redovisa exempel på och kommentera hur samverkan mellan länsstyrelserna och statliga myndigheter sker inom det regionala tillväxtarbetet samt hur denna samverkan utvecklats.

Värmlandsstrategin som grund

Det regionala tillväxtarbetet utgår från den regionala utvecklingsstrategin *Värmlandsstrategin 2014-2020*. Denna är en hjälp dels för de nationella myndigheterna när de ska koordinera sina resurser gentemot länet, dels för de regionalt representerade statliga myndigheterna. Grundläggande perspektiv för en hållbar tillväxt och utveckling, som till exempel barns möjligheter, mångfald, jämställdhet, miljö, internationalisering och regional samplanering, pekas ut i strategin. Dessa perspektiv ska genomsyra hela strategin och dess genomförande. Länsstyrelsens arbete och samverkan med statliga myndigheter inom tillväxtarbetet genomförs utifrån Värmlandsstrategin och sker inom många politikområden. Under 2014 har samverkan till exempel skett med Karlstads Universitet, Skogsstyrelsen, Tillväxtverket, Tillväxtanalys, Vinnova, Trafikverket, Arbetsförmedlingen, Post- och Telestyrelsen, Migrationsverket och Folkhälsomyndigheten.

SOM-undersökning i Värmland

Under hösten 2014 har 3 000 värmlänningar ingått i en enkätundersökning som handlar om politik, ekonomi, samhälle, kultur och medier. Undersökningen är ett samarbete mellan Karlstads universitet och SOM-institutet vid Göteborgs universitet. Den finansieras av Region

Värmland, Länsstyrelsen, Landstinget, Karlstads kommun samt Karlstads universitet. Forskare från statsvetenskap, kulturgeografi och Cerut (centrum för forskning om regional utveckling) vid Karlstads universitet har tillsammans med forskare från Göteborgs universitet utformat enkäten. Materialet kommer i huvudsak att analyseras av Karlstadsforskare. En viktig poäng med enkäten är att forskarna kan analysera trender och se förändring över tid. Motsvarande undersökning genomfördes 2010.

Mångfacetterad regional samverkan

Exempel på samverkansprocesser med statliga myndigheter är aktiviteter inom *Skogsriket* tillsammans med Skogsstyrelsen; utveckling av Sfi (svenska för invandrare) integrerad med arbetsmarknadsutbildning tillsammans med Arbetsförmedlingen, Region Värmland och länets kommuner; infrastrukturfrågor med trafikverket; samordning av bredbandsutbyggnad och mobiltäckning med Post- och telestyrelsen (PTS); aktiviteter för att trygga behovet av betaltjänster på landsbygden tillsammans med PTS.

Länsstyrelsen har nära samverkan med Arbetsförmedlingen och länets kommuner i genomförandet av etableringsreformen inom integrationspolitiken. Länsstyrelsen deltar i samordningen av arbetet genom att erbjuda mötesplatser och forum för informationsgivning och erfarenhetutbyte.

Länsstyrelsens samverkan med Tillväxtverket i samband med ärenden om regionalpolitiskt företagsstöd bedöms fungera mycket väl. Tillväxtverket har under året beviljat fyra värmländska företag regionalt investeringsstöd om sammanlagt 19,5 miljoner kronor. Även inom området *Service på landsbygd* är samverkan med Tillväxtverket enligt Länsstyrelsens bedömning mycket god.

Inom ramen för genomförandet av det regionala serviceprogrammet (RSP) bedriver Länsstyrelsen ett aktivt arbete för att bibehålla grundläggande service på landsbygden. I detta arbete har Länsstyrelsen värdefullt stöd av Tillväxtverket. Post- och telestyrelsen bidrar med finansiellt stöd för arbetet med grundläggande betaltjänster. Även inom arbetet med bredbandsutbyggnad upplever Länsstyrelsen god och ändamålsenlig samverkan med PTS. Länsstyrelsen fick under året på initiativ från PTS ett uppdrag att genomföra en regional dialog om mobiltäckning. Denna konferens genomfördes i december med deltagande från PTS, flera länsstyrelser, kommuner och telebolag.

Samverkan med andra myndigheter sker också inom ramen för *Grensetjänstens* arbete. Organisationen samordnar och förmedlar information från ett flertal myndigheter från Sverige och Norge för målgruppen företagare och privatpersoner. Läs mer om *Grensetjänsten* vid Andra väsentliga prestationer och resultat.

RB 24. Länsstyrelserna ska bistå Regeringskansliet i förberedelserna av programperioden för 2014–2020 för EU:s sammanhållningspolitik samt landsbygds-, havs- och fiskerifonden inklusive arbetet med en partnerskapsöverenskommelse med EU-kommissionen.

Inför den nya programperioden 2014-2020 för EU:s sammanhållningspolitik samt för landsbygds-, havs- och fiskerifonden har Länsstyrelsen deltagit i förberedelsearbetet inom olika områden. Länsstyrelsen har också tidigare, vid avlämnande av synpunkter av organiserandet av det svenska genomförandet, aktivt försökt bidra till ett effektivt genomförande särskilt avseende samordning av insatser i olika program. Länsstyrelsen

lämnade via Jordsbruksverket in förslag på samordning inom regeringskansliet och kan nu med tillfredsställelse notera att dessa blivit verklighet.

Regionala program

Inför den nya programperioden har Länsstyrelsen tillsammans med Region Värmland genomfört konferensen En smak av EU där programmen Norra Mellansverige och Interreg Sverige-Norge inom regionalfonden, socialfondsprogrammet och landsbygdsprogrammet presenterades för länets regionala och lokala aktörer i genomförandet av programmen.

Landshövdingen bjöd under våren in länets tre Leaderområden till residenset för information och dialog inför den nya programperioden. Under mötet utbyttes också erfarenheter från genomförandet av programperioden 2007-2013.

Länsstyrelsen fick under året ett nationellt uppdrag från LD21 – länsstyrelsernas nätverksgruppering inom lantbruk och landsbygd – att representera länsstyrelserna i Landsbygdsnätverkets samordningsgrupp för LLU, lokalt ledd utveckling. Under året har Länsstyrelsen Värmland haft tre uppgifter som varit i fokus: att skapa ett nationellt nätverk hos länsstyrelserna, att ta fram underlag för vad länsstyrelsernas samordningsroll inom LLU kan innebära samt att delta i Landsbygdsnätverkets nya grupp *Samordning av LLU*. Samordningsgruppens övergripande mål är att ge bättre förutsättningar för ett framgångsrikt genomförande av Lokalt ledd utveckling i hela Sverige. Resultatet av arbetet är att ett LLU-nätverk bland länsstyrelserna har skapats.

På önskemål från de värmländska Leaderkontoren, utifrån behov av dialog inför strategiframtagning, har Länsstyrelsen under hösten förberett och genomfört en konferens med deltagande av representanter från Tillväxtverket avseende regionalfonden Norra Mellansverige och från Svenska ESF-rådet angående socialfonden.

Länsstyrelsen har vidare påbörjat samverkan med Region Värmland gällande bredbandsutbyggnad. EU-medel kommer att kunna beviljas till bredbandsinvesteringar både från regionalfonden (transportnät) och jordbruksfonden (accessnät). Samordning mellan de båda stödformerna och mellan bredbandsaktörer blir viktig och förberedelser för detta har därför påbörjats. En gemensam konferens har genomförts för länets kommuner och fiberföreningar.

Under hela året har Länsstyrelsen regelbundet informerat om tidplaner, processer, etc för införandet av de nya EU-programmen. Informationen har spridits vid de ordinarie återkommande mötesforumen inom det regionala tillväxtarbetet.

Läs även om förberedelserna inför nya programperioden vid Sakområde Lantbruk och Landsbygd.

Transnationella program

Digital Agenda for the North Sea: Onwards towards New Innovation

Länsstyrelsen har genom att leda Interreg Nordsjöprojektet DANS ON deltagit med Nordsjösekretariatet (JTS) i förberedelserna inför nästa programperiod. DANS ON fokuserar på innovation och Digitala agendan och på att kommunicera projektresultat från programperioden 2007-2013. Inför och under framtagande av Nordsjöprogrammet för perioden 2014-2020 har Nordsjösekretariatet vid flera tillfällen efterfrågat Länsstyrelsens inspel kopplat till de tematiska områdena i DANS ON. Genom detta projekts genomförande har programmets innehåll påverkats.

Interreg Nordsjöprogrammets nationella subkommitté

Länsstyrelsen har haft en ledamot i den nationella subkommittén för Interreg IVB Nordsjöregionen, som är en del av EUs sammanhållningspolitik och transnationellt samarbete inom målet för territoriellt samarbete.

Subkommittén har som huvuduppgift att verka för ett framgångsrikt genomförande av programmet i Sverige, genom att svara för information, rådgivning och förankring. Subkommittén har också bidragit med konkreta förslag under förberedelserna av det nya programmet.

Ett exempel på en viktig insats för Interreg Nordsjön var det så kallade *Billund-mötet*, där representanter för Nordsjöområdets sju länder träffades och diskuterade det nya programmets utformning gällande ansökningsprocess och riktlinjer för att få fram lyckade projekt. Länsstyrelsen representerade, som projektexpert, Sverige vid detta möte.

Förädling och överföring av resultat (FÖR)

Länsstyrelsen Värmland har även stöttat Tillväxtverket i förberedelsearbetet inför den nya programperioden. Bland annat genom det av Tillväxtverket delfinansierade projektet Förädling och överföring av resultat (FÖR) har Länsstyrelsen arbetat med att förbereda gränsöverskridande och transnationellt samarbete inom ramen för de nya EU-programmen, i framförallt Östersjöregionen.

RB 29. Berörda länsstyrelser ska redovisa exempel på och kommentera inom vilka områden samverkan sker mellan länsstyrelsen och den aktör som har samordningsansvaret för det regionala tillväxtarbetet samt hur denna samverkan har utvecklats.

Samverkan mellan Länsstyrelsen och Region Värmland, både strategisk och operativ, sker på olika nivåer och inom en mängd olika områden. Högsta ledningsnivå i de båda organisationerna träffas fyra gånger per år för strategiska överläggningar. Även operativa frågor tas upp i detta forum. Dialog förs avseende relevanta delar av Länsstyrelsens regleringsbrev och Region Värmlands villkorsbrev. Dialog och samordning sker även angående det gemensamma anslaget 1:1, *Regionala tillväxtåtgärder*.

Under året har förberedelser och införande av de nya strukturfondsprogrammen funnits på dagordningen, liksom bredbandsutbyggnaden. Partnerskapsöverenskommelsen inför nya EU-programperioden 2014-2020 visar på behov av fördjupad samordning på regional nivå av de olika fondinstrumenten, inte minst inom EU-finansierad bredbandsutbyggnad. Länsstyrelsen och Region Värmland har därför förberett och planerat för nära samverkan och samordning av den offentligt finansierade bredbandsutbyggnaden.

Under året har också genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin *Värmlandsstrategin 2014-2020* diskuterats och hur de båda organisationernas verksamhetsplaner utifrån strategins genomförande kan koordineras och samordnas. Detta är viktigt för att eliminera risker för parallella processer utan synkronisering.

I samband med stora varsel inom tillverkningsindustrin i Kristinehamn har ledningen för Region Värmland och Länsstyrelsen gemensamt deltagit i mobiliseringsprocesser.

Region Värmland och Länsstyrelsen har båda uppdrag inom jämställdhetspolitiken. Under året har samverkan i genomförandet av uppdragen fördjupats. En gemensam konferens,

Genius 3.0, har genomförts med tema jämställdhet som framgångsfaktor för regional tillväxt och utveckling.

Länsstyrelsen och Region Värmland driver gemensamt ett projekt med syfte att integrera SFI, svenska för invandrare, och arbetsmarknadsutbildningar för att underlätta och förkorta vägen till anställningsbarhet för nyanlända invandrare. Även Arbetsförmedlingen och länets kommuner deltar i detta projekt.

Arbetet med *Regional digital agenda för Värmland* har under 2014 konkretiserats i en handlingsplan för åren 2014-2020. Handlingsplanen är framtagen i samverkan mellan Länsstyrelsen, Region Värmland, Landstinget i Värmland och Karlstads kommun som representant för länets kommuner. Planen omfattar sex strategiska områden: *Tillgång till bredband, Digitalt innanförskap, E-tjänster/e-förvaltning, E-hälsa, Näringsliv, Entreprenörskap och innovation* samt *Skola och undervisning*. Varje område har ett eget kapitel med nationella mål, inriktningsmål för Värmland, genomförda regionala åtgärder, framtida regionala åtgärder, regionala etappmål för åren 2014-2020 samt målbild för 2020.

RB 30. Berörda länsstyrelser ska bistå det organ som ansvarar för det regionala tillväxtarbetet i länet i dess uppdrag att genomföra en handlingsplan för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxtarbetet under perioden 2012–2014.

Länsstyrelsen och Region Värmland har under året samarbetat enligt devisen *Ett samlat grepp om ett jämställt Värmland*. Länsstyrelsens jämställdhetsfunktion har under året haft en nära samverkan med Region Värmland i genomförandet av *Handlingsplanen för jämställd regional tillväxt*. Region Värmlands handlingsplan utgår från de två första jämställdhetspolitiska delmålen medan Länsstyrelsens strategi är mer omfattande och sträcker sig över samtliga jämställdhetspolitiska delmål samt ytterligare ett område, jämställd hälsa. Framtagande och implementering av de tre dokumenten *Handlingsplanen för jämställd regional tillväxt*, länets regionala utvecklingsstrategi *Värmlandsstrategin* och *Länsstyrelsens jämställdhetsstrategi* har samordnats även om tidpunkterna för dokumentens framtagande varit olika. Arbetet och insatserna under 2014 har synkroniserats där det varit möjligt genom bland annat regelbundna avstämningar och gemensamma aktiviteter. Läs mer om detta under sakområde Jämställdhet, andra väsentliga prestationer.

Länsstyrelsen har också deltagit i Tillväxtverkets nationella konferenser och workshops tillsammans med företrädare för Region Värmland.

För andra gången har Länsstyrelsen och Region Värmland tillsammans tagit fram regional jämställdhetsstatistik *På tal om kvinnor och män i Värmland 2014*. Länsstyrelsen har tidigare själv producerat denna skrift. Länsstyrelsen ämnar genomföra en grundligare analys av statistiken under 2015.

RB 31. För sin uppgift att verka för en god tillgång till kommersiell service för medborgare och företag ska berörda länsstyrelser redovisa och kommentera vilka insatser som genomförts, resultaten av dessa och vilka aktörer som deltagit samt på vilket sätt insatserna förhåller sig till övriga insatser för hållbar regional tillväxt i länet. Redovisningarna ska relatera till mål och intentioner i länets regionala serviceprogram.

Länets regionala serviceprogram (RSP) 2014-2018 ligger till grund för det årliga arbetet med att verka för en god tillgång till service. Utglesningen av kommersiell service på landsbygden

har pågått under många år. Syftet med RSP är att motverka detta eftersom servicen i högsta grad är av strategisk betydelse för att landsbygden ska vara attraktiv att bo, vistas och verka i. Fungerande kommersiell och även offentlig service på landsbygden har därmed både ett konsument- och tillväxtperspektiv. Programmet har utformats med delaktighet av kommuner, butikskedjor, servicegivare och andra intressenter. Erfarenheter och kunskap från tidigare programperiod har tagits tillvara. I programmet ingår en analys av tillgängligheten till service på länets landsbygd. Vidare redogörs för hur programmet kopplas till annat strategi- och programarbete, till exempel det nya landsbygdsprogrammet.

Årets verksamhet inom området kommersiell service redovisas nedan indelat i det regionala serviceprogrammets fem prioriterade områden.

Genomförandeprocessen

Programmet följs som tidigare år av partnerskapet för kommersiell service. Partnerskapet har under året mötts vid två tillfällen. Vid detta mötesforum ges tillfälle till information och dialog om landsbygdens servicefrågor i ett brett perspektiv. Under året har uppdraget om grundläggande betaltjänster lyfts in som ett av fem prioriterade områden i det Regionala Serviceprogrammet för 2014-2020.

Under 2014 har det vid de två partnerskapsmötena informerats om hur insatser inom serviceområdet från 2015 kan finansieras genom landsbygdsprogrammet. Remiss om apoteksombud, postens närvaro på landsbygden, paketsdistribution, bevakningsrapporten om betaltjänster är andra exempel på informations- och diskussionspunkter.

I partnerskapet finns representanter för länets kommuner, livsmedelskedjor, Hela Sverige Skall Leva/Värmland, Posten samt Konsum Värmlands kundråd.

Lärande och utveckling, spridning och synliggörande

Länsstyrelsen har under året fortsatt att verka för etableringar av servicepunkter. Flera kommuner har i projektform medverkat till sådana etableringar. Länsstyrelsens roll har varit pådrivande och stödjande. Länsstyrelsen har vidare fått till stånd god samverkan mellan de lokala initiativen, vilket resulterat i erfarenhetsutbyte och lärande. Länsstyrelsen koordinerar ett nätverk bestående av Filipstads, Årjängs, Sunne, Torsby och Eda kommun som gör särskilda insatser i arbetet med servicelösningar på landsbygden. Av dessa fem kommuner är Sunne, Torsby och Eda kommun med bland de pilotkommuner som erhållit stöd från Tillväxtverkets pilotkommunsatsning.

Dagligvaror

Länsstyrelsen medfinansierar kompetensutveckling och mentorskap för lanthandlare. Mentorsverksamheten är, genom de kontakter mentorn har med både butikerna och kommunerna, en viktig del av arbetet inom prioriteringsområdena när det gäller upphandling, rådgivning och information. Under året har särskilt fokus lagts på en kartläggning av serviceutbudet hos butikerna. Länsstyrelsen har vidare förmedlat bidrag från Energimyndigheten till Hushållningssällskapet för rådgivning och stöd till lanthandlare för energi- och klimatåtgärder. Målet med projektet är att genom tre olika åtgärder; följa upp tidigare kartläggning av energianvändningen i lanthandelsbutiker, besöka drivmedelsanläggningar på landsbygden för en energikartläggning, undersöka möjligheter till externfinansiering av energinvesteringar i butiker med hög energianvändning, medverka till direkt lägre energianvändning och därmed kostnader för lanthandlare i Värmland. Länsstyrelsen har också verkat för samverkan mellan kommuner och butiker i samband med etableringar av flyktingmottagning när det gäller att hantera de särskilda servicebehov som finns för nyanlända flyktingar.

Drivmedel

Under flera år har länsstyrelsen aktivt verkat för att bevara länets struktur för drivmedelsförsäljning. Den omstrukturering av drivmedelsbranschen som pågått och fortfarande pågår har för länets del inte hittills orsakat den befarade omfattningen av nedläggning av drivmedelsförsäljningen på landsbygden. Länsstyrelsen har i tidigare årsredovisningar beskrivit arbetet med att stimulera lokala initiativ, exempelvis Bymacken. Länsstyrelsen bedömer att det engagemang som mobiliserats i länet haft stor betydelse för att nedläggningen av bensinmackar inte fått befarad omfattning. Under 2014 har Länsstyrelsen genom bidrag medverkat till underhåll av fyra befintliga mackar. Ingen mack har lagts ner.

Betaltjänster

Länsstyrelsen har under de senaste åren utökat sina insatser kring betaltjänstproblematiken. I början av 2014 gjordes en utvärdering över behovet av betaltjänstservice i Lesjöfors. Utvärderingen gjordes med hjälp av filtreringsmodellen (en metod för att utreda hur stor kontanthanteringen är i näringslivet på en ort), statistikinsamling samt kontakter och intervjuer med berörda parter. Resultatet av denna utvärdering ledde till att en förenklad upphandling av betaltjänstservice i Lesjöfors genomfördes under året. Det upphandlade betaltjänstombudet i Lesjöfors erbjuder möjligheten att ta ut kontanter, betala räkningar och sätta in dagskassa på bankkonto/bankgiro. Denna lösning har fallit väl ut och fyller en viktig funktion för ortens äldre, föreningsliv och de asylsökande. Det höga mottagandet av asylsökande i Lesjöfors var en bidragande faktor till fortsatt behov av betaltjänstombud. Ombudet har tack vare stödet rekryterat ytterligare timanställd personal för att klara den dagliga driften av ombudstjänsten. Det har framförts att ombudet står för en viktig samhällstjänst i Lesjöfors som underlättar vardagen för invånare, föreningar och näringsliv.

Året har även inneburit extra bevakning och dialog med ombud som drabbades av att Finansinspektionen drog in tillståndet för Exchange Finans. Personer ur de utsatta målgrupperna fick problem på vissa orter som saknade alternativ till betaltjänstlösningar. Under hösten togs initiativ till en workshop där samtliga kommuner i länet bjöds in för att bland annat informeras om befintliga och framtida betaltjänstlösningar. Även olika projektidéer diskuterades.

Tillgängligheten till grundläggande betaltjänster har även inkluderats i länets nyss antagna *Regional Digital Agenda för Värmland 2014-2020*, under temat digitalt innanförskap. Arbetet med betaltjänstuppdraget genomförs alltmer proaktivt och arbetsområdet ingår som en del i ett större sammanhang då det kopplas både till servicefrågan och handlingsplanen för Digitala Agendan i länet.

Resultat av arbetet med Service på landsbygd

Länsstyrelsens arbete med servicefrågorna har under de senaste åren utvidgats. Länsstyrelsen har också fördjupat kontakterna med kommunerna, vilket resulterat i att det goda samarbetet med kommunerna ytterligare förstärkts. Länsstyrelsen noterar vidare att kommunerna överlag alltmer aktiverar sig inom serviceområdet. Flera kommuner har beslutat om nya översiktsplaner och Länsstyrelsen har i samband med lagstadgat remissförfarande lyft servicefrågorna. Även inom Länsstyrelsens samordningsuppdrag inom integrationsområdet har servicefrågan aktualiserats. Länsstyrelsens arbete och samverkan med kommuner har på flera håll underlättat för servicelösningar i anslutning till flyktingboende.

Länsstyrelsen bedömer att det aktiva arbetet bidragit till att antalet lanthandelsbutiker och drivmedelsanläggningar inte heller under 2014 minskat; ingen butik har lagts ner.

Länsstyrelsen ser detta som mycket positivt mot bakgrund av den ökande gränshandeln och de stora köpcentra som etableras i gränskommunerna.

Vid årsskiftet fanns i länet 40 landsbygdsbutiker och 30 bensinmackar (varav sju anslutna till Bymacken-konceptet) som varit möjliga att stödja genom bidrag inom kommersiell service. Av dessa har 20 butiker och fyra drivmedelsanläggningar sökt bidrag under 2014.

Av totalt 32 ansökningar om bidrag har stöd beviljats i 30 ärenden till en sammanlagd kostnad av 4 214 366 kr. Av dessa har 2 441 007 kr gått till investeringsbidrag (17 ärenden).

Länsstyrelsens tidigare initiativ avseende energikartläggning har resulterat i ökad medvetenhet om energiförbrukning. Ett resultat av detta är att energieffektivisering är det ändamål som butikerna ansökt mest om, 12 ärenden (till exempel frysar/luftvärmepumpar/dörrar). Åtta ärenden har handlat om insatser för att förbättra den yttre miljön. Dessa investeringsområden är också prioriterade i *Regionala Serviceprogrammet*.

Hemsändningsbidrag har sökts av och beviljats till åtta kommuner: Arvika, Grums, Hagfors, Kristinehamn (2 ggr), Sunne, Säffle, Torsby och Årjäng till en kostnad av 1 165 223 kr och servicebidrag har beviljats i fyra ärenden till totalt 608 136 kr.

Av de 40 butikerna drivs 10 av par, 16 drivs av kvinnor och 14 butiker drivs av män.

Länsstyrelsens slutsats efter 2014 års bevakningsuppdrag inom betaltjänster är, liksom förra året, att samhällets behov av tillgänglighet till grundläggande betaltjänster inte är uppfyllt. Länsstyrelsens uppfattning är, trots nya betaltjänstombud, att servicen har försämrats för länets innevånare. Geografiska avstånd är en av de betydande faktorer som påverkar upplevelsen av tillgänglighet.

För att kunna erbjuda tillgång till betaltjänstlösningar krävs en fortsatt utbyggnad av bredband och mobilnät. Det finns även ett uttalat behov av samordnade informations- och utbildningsinsatser för att öka kunskapen och användandet av digitala betaltjänstlösningar. Ett sätt att möta behovet är att starta projekt för utsatta grupper och föreningar som inriktar sig på nya digitala betaltjänstlösningar och hjälpmedel.

Lanthandlarnas osäkra framtid kan komma att påverka tillgången till kontanter på landsbygden. En möjlig åtgärd är att stärka lanthandeln genom att ge lanthandlarna möjlighet att erbjuda enstaka betaltjänstlösningar. Detta för att stärka de grupper som är extra utsatta på mindre orter.

Sedelbytet förutspås medföra ett ökat behov av dagskasseinsättning och en ökad risk för att mindre företag kan komma att användas för penningtvätt.

De grupper som bedöms ha störst problem är personer i det digitala utanförskapet; funktionsnedsatta, äldre över 80 år, asylsökande, föreningar samt säsongsbaserade företag. Äldre över 80 år samt de funktionsnedsatta är extra utsatta. De kan sakna stöd från anhöriga eller god man, vara boende på landsbygd och/eller ha funktionsnedsättningar. Under 2014 drabbades ovan nämnda grupper än mer i orter med ombud anslutna till Exchange Finans som i början av 2014 fick sitt tillstånd indraget av Finansinspektionen. Konsekvensen blev ett flertal ärenden hos Kronofogden.

Det finns också en risk att fler bankkontor kan komma att läggas ned. Dagskassehantering är fortfarande ett problem på många ställen. Att få tag på kontanter på ett enkelt och smidigt sätt och kunna betala räkningar är ingen självklarhet för alla som bor i Värmland.

Positivt är att de nyetableringar av nya kontor i Sysslebäck och i Storfors som gjordes under 2012 av små lokala sparbanker har en fortsatt positiv utveckling. Detta är goda exempel som visar på att det inte är omöjligt att få till långsiktiga bankservicelösningar.

Tabell 3.1: Kostnader för strukturfondsadministrationen, programperiod 2007 - 2013

Strukturfondsadministration (tkr)	Anslag (5:1)	Övrig finansiering	Årsarbetskrafter
Totala kostnader och årsarbetskrafter för strukturadministration	0	0	0
varav Förvaltande myndighet	0	0	0
varav Attesterande myndighet	0	0	0
varav Kontroller i territoriella program	0	0	0

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentarer Tabell 3.1

Länsstyrelsen Värmland har inget uppdrag inom strukturfondsadministrationen. Däremot arbetar Länsstyrelsen proaktivt i olika program inom det europeiska territoriella samarbetet. Läs mer om detta under sakområde Regional Tillväxt.

Tabell 3.2: Länsfakta inom EU-stöd

Utbetalade bidrag, summa (tkr)	2014	2013	2012
Bidrag, vilka länsstyrelsen fattar beslut om och betalar ut	0	0	0
varav Artikel 33 (inom mål 1-området)	0	0	0
Bidrag, vilka länsstyrelsen inte fattar beslut om, men betalar ut	0	0	0
Bidrag, vilka länsstyrelsen har fattat beslut om, men där Jordbruksverket har gjort utbetalningen	411 210	399 767	379 996
Fiskeriprogrammet	13	78	0
Landsbygdsprogrammet	228 791	217 030	212 543
varav Leader	14 529	12 575	10 632
varav miljöersättningar	113 906	114 598	103 521
varav kompensationsbidrag (LFA)	57 600	55 970	58 507
varav företagsstöd	15 193	16 995	25 799
varav projektstöd	21 917	11 020	10 495
varav miljöinvesteringar	5 646	5 872	3 589
Gårdsstöd	180 940	182 659	167 453

Källa: Jordbruksverket.

Kommentarer Tabell 3.2

Fiskeriprogrammet administrerades före 2013 av Fiskeriverket.

Utbetalningar inom *Landsbygdsprogrammet 2007-2013* kan göras även under 2014 och 2015. Efterfrågan av företagsstöd inom programmet var hög redan i början av programperioden vilket medfört att dessa medel upparbetats snabbare än projektstöden. Leaderprogrammen kom i gång senare i Landsbygdsprogrammet vilket också medfört att utbetalningarna fortfarande är höga i slutet av programgenomförandet.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

7. Länsstyrelsen ska i sin verksamhet verka för att förenkla för företag

Länsstyrelsesamverkan – Förenkla på riktigt!

Sedan 2011 har Länsstyrelsen Kronoberg haft i uppdrag att samordna länens arbete med att förenkla för företag. Länsstyrelsen Värmland har deltagit aktivt vid de två seminarier som anordnats för kontaktpersonerna för länen, samt även i vissa av aktiviteterna med anledning av uppdraget att förenkla för skogsägare. Detta genom att skapa en gemensam inlämningsfunktion för skogliga ärenden, i vilken Länsstyrelsen Värmland är samordnande.

Samhandling

En av framgångsfaktorerna för att nå resultat i förenklingsarbetet är samhandling. Samhandling sker mellan länsstyrelser men också med andra myndigheter och näringslivet.

För tredje året i rad arrangerades ett nationellt förenklamöte med generaldirektörer och chefer på andra myndigheter som liksom Länsstyrelsen har i uppdrag att förenkla för företag. I samband med mötet fick deltagarna även träffa länsstyrelsernas kontaktpersoner. Kontaktpersonerna träffades därefter ytterligare en gång under 2014.

För förenklauppdragets del intensifierades samarbetet med Jordbruksverket under året. Jordbruksverket har, genom en förenklingsresa, fått veta vad lantbruksföretagare upplever som krångligt i kontakten med myndigheter. Utifrån det delade de ut uppdrag, däribland till Länsstyrelserna. Fokus låg på bemötande och förankringen av kontroller. Uppdragen tog *Förenkla* vidare till landsbygdsdirektörernas och djurskyddschefernas nätverk som samlades till ett gemensamt möte. Länsstyrelsens representanter i de två nätverken deltog i workshopen.

Det är viktigt att understryka att mötena må vara av olika karaktär och med olika deltagare, men den gemensamma nämnaren har varit hur nya steg för att förenkla för företag kan tas tillsammans. Resultaten från samtliga möten har sedan tagits tillvara och styrt riktningen på de insatser Länsstyrelsen har valt att genomföra. Samtliga möten och dess resultat går att läsa om på uppdragets blogg; www.forenkla-pariktigt.se.

Behovsanalys

När det länsstyrelsegemensamma utvecklingsprojektet P4 avslutades hösten 2013 fick *Förenkla på riktigt!* i uppdrag av länsråden att genomföra en kanalstrategi. För att sätta sig in i och förstå vad företagare behöver beslutades att genomföra en behovsanalys. Utifrån den kunde sedan konkreta lösningar skapas på hur man möter dessa behov. Till hjälp att genomföra denna behovsanalys anlätades Transformator Design AB som arbetar med metoden Service Design. Det är en kvalitativ metod där utgångspunkten är människan. Frågor ställs till dess man uppnår en mättnad, det vill säga till samma svar återkommer i respondentgruppen. Till arbetet knöts en arbetsgrupp med representanter från olika länsstyrelsegemensamma utvecklingsprojekt, telefonisamordningen och länsstyrelserna i Skåne, Västra Götaland, Värmland och Västerbotten.

Resultatet lyfter fram både utmaningar och styrkor som företagare upplever i kontakten med länsstyrelserna. Utmaningarna handlar mycket om information, tolkning av beslut, väntan på besked, handläggarens roll och skillnader mellan länen. Styrkorna visar hur samarbete gynnar båda parter samt att tillsyn kan vara konstruktiv. Utifrån detta har Transformator gett förslag på fortsatt arbete där de ser att länsstyrelserna behöver arbeta med tillgänglighet, enhetlighet och partnerskap. Resultatet har presenterats för olika grupper såsom länsrådsgruppen, nationell kommunikationssamordning och länsstyrelsernas kontaktpersoner för förenkla-

arbetet. Förhoppningen är att resultatet, med hjälp av arbetsgruppen och kontaktpersonerna, tas vidare inom dessa nätverk.

Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare

I regleringsbrevet för 2014 tillkom ett uppdrag till alla länsstyrelser att i samverkan med Skogsstyrelsen utveckla en gemensam inlämningsfunktion för skogliga ärenden i syfte att förenkla för skogsägaren. Länsstyrelsen har samordnat samtliga länsstyrelser medverkan i detta långsiktiga utvecklingsarbete och även, i augusti 2014, delrapporterat till Landsbygdsdepartementet. Precis som redovisats inom *Förenkla på riktigt!* är samhandling mellan länsstyrelserna och med andra myndigheter centralt i förenklingsarbetet.

Arbetet med att inrätta en gemensam inlämningsfunktion för skogsägare är en del i det för länsstyrelserna och Skogsstyrelsen gemensamma projektet *En dörr in*, vilket pågått sedan 2010. Utveckling av inlämningsfunktionen pågår sedan årets början. Huvudsyftet är att underlätta för skogsägarna att göra rätt och bidra till att bevara skogens natur- och kulturmiljövärden. Till inlämningsfunktionen ska anmälningar och ansökningar som har anknytning till skog kunna lämnas in oavsett vilken myndighet som ska handlägga och utöva tillsyn.

Formerna för samverkan har inledningsvis varit huvudfokus för att lägga en god grund för det fortsatta utvecklingsarbetet. En överenskommelse har slutits mellan Skogsstyrelsen och länsstyrelserna vilken beskriver organisation och ansvarsfördelning.

Hittills har på kostnad-nyttobas valts två ärendeprocesser som piloter: forn- och kulturlämningar i samband med avverkningsanmälan samt ärenden kring dikningsåtgärder i skogsmark. För dessa har en översiktlig lösningsbild arbetats fram i samverkan. En del i lösningen innebär vidareutveckling av den befintliga e-tjänsten för avverkningsanmälan som finns under *Mina sidor för skogsägare*.

Några identifierade utmaningar i det fortsatta arbetet med att utveckla den gemensamma inlämningsfunktionen är följande:

- Tillvarata kundbehov
- Kvalitetssäkra bakgrundsinformation
- Förankra enhetlig handläggning
- Följa övriga initiativ i omvärlden inom e-förvaltningsområdet.

Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten deltar i utvecklingsarbetet. De är ägare av databaser vilka innehåller information som används vid handläggningen. Dessutom deltar skogsnäringen genom branschorganisationer samt små och stora skogsföretag.

Kvittenser

I de kundundersökningar som genomförts lyfts från företagarehåll bland annat behov av att kunna få besked om att ärendet tagits emot samt uppgift om kontaktperson och uppskattad tid för handläggning. Detta lyfts även i den behovsanalys som *Förenkla på riktigt!* genomfört. För att förenkla detta moment utvecklades en länsstyrelsegemensam mall för kvittens. Den lämnar utrymme för enkel information om det som efterfrågats. Länsstyrelsen valde att under 2014 pröva kvittens för samtliga ärenden som hanteras av Miljöskydd & Förvaltning. Mottagandet var positivt, varför försöket permanentats. Uppgift om mottagande samt kontaktuppgifter meddelas, skattad handläggningstid har ännu inte meddelats sökande.

Verksamt.se/varmland

Länsstyrelsen har deltagit i *Verksamt Värmlands* referensgrupp med uppgift att vidareutveckla den regionala portalen för företagare som sorterar under den nationella e-tjänsten verksamt.se. Verksamt.se/varmland listar de regionala rådgivningsorganisationerna.

Infrastrukturplanering

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 34*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	1,11	0,92	0,60
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	1,28	0,46	0,70
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,36	0,80	0,80
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	2 204	1 382	1 247
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	1,26	0,84	0,80
Antal ärenden, inkomna och upprättade	48	30	43
Antal beslutade ärenden	43	35	42
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	5	6	5
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	2 439	600	718

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl. OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Kommentarer till tabellen

Länsstyrelsen ser en relativt jämn inströmning av ärenden kopplat till trafikinfrastruktur. Ärendenas omfattning och komplexitet skiftar dock.

Arbetet med kanalisationsstöd sker numera samordnat med hanteringen av bredbandsstöd i *Landsbygdsprogrammet* inom sakområde *Lantbruk och landsbygd* vilket har medfört ökad effektivitet i ärendehanteringen.

Länsstyrelsen har förstärkt sitt arbete och ökat resurserna i arbetet med *Grundläggande betaltjänster*.

Uppgången i arbetskraft kan härröras till en avslutad tjänstledighet samt förbättrad tidrapportering hos handläggare som fungerar som stöd till verksamhetsområde infrastruktur men inte har det som sitt huvudområde.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Samverkan kring transportinfrastruktur

Länsstyrelsen har under året fortsatt arbetet med att utveckla samverkan med Trafikverket. Detta har skett dels genom Länsstyrelsens medverkan i Trafikverkets fyra länsdelsträffar samt möten med Trafikverkets olika verksamhetsgrenar. *Trafikverket Investering* som ansvarar för genomförandet av väg- och järnvägsplanering träffar Länsstyrelsens interna infrastrukturgrupp dels vid två årliga samverkansmöten, dels vid samråd om enskilda planärenden var tredje vecka.

Länsstyrelsen Värmland träffar även Trafikverkets miljöspecialister i region Väst tillsammans med övriga berörda länsstyrelser två gånger per år för diskussion om övergripande frågor. Under 2014 hölls dock tre möten. Vid höstens möte fördes en konstruktiv dialog kring hur skyddad natur ska och bör hanteras i väg- och järnvägsplanering. Trafikverkets övergång mot en allt mer renodlad roll som beställare av konsulttjänster, och vilka konsekvenser detta får för infrastrukturplaneringen, diskuterades också.

Länsstyrelsens deltagande i åtgärdsvalsstudier (ÅVS) har under året ökat markant, som följd av det nya planeringssystemet för infrastrukturärenden. Arbetsmetoden tillämpas på både stora och betydligt mindre, enklare frågor. Uppfattningen från infrastrukturhandläggarna är att metoden är bra, men att ett deltagande från Länsstyrelsens sida inte är motiverat i alla projekt och en prioritering har därför gjorts under året.

Under året har några planeringshändelser ägt rum, värda att lyfta fram. *Vägplan för E18 Björkås-Skutberget* fastställdes av Trafikverket i mars då Karlstads kommun förskottat genomförandet av bygget. Ärendet är komplicerat då vägsträckningen passerar såväl genom naturreservatet Sörmon som genom två vattenskyddsområden med vattentäkt för bland annat Karlstad stad. Samråd rörande de sidoprövningar som aktualiseras har hållits löpande under året och tagit mycket tid i anspråk.

Vidare har behovet av att lyfta frågan om trafiksituationen på väg 61 mellan Charlottenberg och riksgränsen till en högre nivå resulterat i ett möte som hölls i Karlstad under hösten. Vid mötet deltog såväl svenska som norska berörda myndigheter, Eda kommunen och Region Värmlands berörda tjänstemän, Trafikverket, Länsstyrelsen, Kristinehamns kommunen och regionens politiker samt de handelsinvesteringsintressenter som berörs av trafiksituationen. Mötet blev ett viktigt avstamp för formandet av en gemensam problembeskrivning av situationen med kapacitetsproblem och vilka konsekvenser detta kan få för framtida utbyggnad av handel och andra verksamheter.

Trafikverket har under året kommit in med planer för tre mötesstationer för tåg på järnvägssträckan Kil-Ställdalen. Syftet med planerna är att öka kapaciteten från dagens 5-6 tåg per dygn till cirka 30. När mötesstationerna är färdigbyggda får banan en ökad betydelse för godsflödet genom att Västra stambanan avlastas.

Delar av Karlstads kommuns, Region Värmlands och Trafikverkets projekt *Tåg i tid* har under året påbörjats. Samråd för dess delprojekt *Mötesspår i Väse* har hållits och inledande diskussioner kring en ny bro och dubbelspår över Pråmkanalen i centrala Karlstad har förts. Vidare har detaljplanläggning i Välsviken aktualiserat diskussion om viktiga förutsättningar för flytt av rangerbangård från centrala Karlstad till Välsviken, också det en del av *Tåg i tid*.

Elnätets kapacitet för etablering av vindkraft

Ett hinder för utbyggnaden av vindkraft i Värmlands län har kunnat identifieras till elnätets kapacitetsbrister och behovet av utbyggnad av detsamma. Tillståndsgivna vindkraftparker genomförs inte på grund av dyra anslutningskostnader och långa tillståndsprocesser för att få koncession. Planeringen av nya parker avvaktar av samma skäl. Länsstyrelsen Värmland har tagit initiativ till en serie träffar med nätägare, exploitörer, kommuner, prövningsmyndigheter och andra berörda, som träffas och diskuterar frågan. En första träff hölls i Karlstad hösten 2014, nya träffar är planerade under 2015.

IT-infrastruktur

Främjande av utbyggnad av mobilnätetskapacitet

För att främja utbyggnaden av mobilnät i landet fick Länsstyrelsen Värmland 2014 ett uppdrag från regeringen att föra samman mobiloperatörer med de lokala och regionala företrädarna för Värmland, Halland, Örebro, Västra Götaland och Västmanland. Målet med uppdraget var att skapa möjlighet till dialog kring mobilnätsfrågor.

Länsstyrelsen arrangerade i december ett dialogmöte utifrån regeringsuppdraget, där representanter för samtliga mobiloperatörer, Post- och Telestyrelsen och Region Värmland deltog. Representanter från kommuner, stadsnät och länsstyrelserna i Värmland, Örebro och Västmanlands län deltog också i dialogmötet.

Länsstyrelsen inledde med att sätta uppdraget om mobilnätetskapacitet i ett sammanhang av behov av god tillgång till grundläggande infrastruktur i hela landet. Arbetet med mobilnät har

också en koppling till det nationella arbetet med regionala digitala agendor. Vid konferensen gjordes även en genomgång av *Regional Digital Agenda för Värmland*.

På mötet beskrev de olika mobiloperatörerna sina gemensamma utbyggnadsplaner. Post- och telestyrelsen beskrev statens arbete med teknikutveckling och regelförenkling inom området. Informationen vid dialogmötet visar att konsumenternas krav på mobiltäckning och kapacitet ökar, och att operatörerna arbetar aktivt för att möta dessa krav med målet att de vita fläckarna i de berörda länen ska bli betydligt färre. Mötet blev mycket uppskattat av deltagarna och uppmärksammades i media. Dessutom arrangerades ett samverkansmöte på initiativ av en av mobiloperatörerna, där de fick möjlighet att beskriva mer detaljerade utbyggnadsplaner specifikt för Värmlands län.

Bredband och fiber

Bredband- och fiberfrågan har under året blivit alltmer aktuell och trängande. Telia stänger ner allt fler av sina stationer, det mobila bredbandet blir än mer ansträngt, människors oro över bristfällig digital tillgänglighet ökar och nya fiberföreningar bildas hela tiden. Tillgången till permanent bredband kan med fog betraktas som den för närvarande enskilt viktigaste förutsättningen för utveckling på landsbygden.

Bredbandsutbyggnaden pågår sålunda med stor aktivitet i länet. Den regionala plattformen för samverkan, *Bredbandssamordning Värmland*, är ett viktigt forum för informationsspridning, erfarenhetsutbyte, etc. I detta nätverk finns representanter från Länsstyrelsen, Region Värmland, länets kommuner, fiberföreningar, LRF, Hushållningssällskapet med flera. Länsstyrelsen har under året nyttjat detta forum för regelbunden informationsgivning, särskilt när det gäller bredbandstöd genom kanalisationsstöd och genom Landsbygdsprogrammet. Ambitionen är att relevanta aktörer, särskilt kommunernas bredbandsamordnare och de lokala fiberföreningarna, på ett tidigt stadium ska informeras om möjligheter till offentlig finansiering. Dessutom ska aktörerna få information om de regler och riktlinjer som är förknippat med offentligt bredbandsstöd.

Länsstyrelsen har också informerat vid lokala arrangemang för bredbandsföreningar. Länsstyrelsen har under året ytterligare utvecklat samverkan med Region Värmland avseende bredbandsutbyggnaden. EU-medel kommer att kunna beviljas till bredbandsinvesteringar både från regionalfonden (transportnät) och jordbruksfonden (accessnät). Samordning mellan de båda stödformerna och mellan bredbandsaktörer blir viktig och förberedelser för detta har därför påbörjats. En gemensam konferens har genomförts för länets kommuner och fiberföreningar.

Länsstyrelsen har under året utvecklat den interna samordningen för att effektivisera och förenkla den komplexa hanteringen av bredbandsbidrag. Funktioner inom miljöskydd, kulturmiljö, planfrågor och stödgivning har etablerat ett samordningsforum. Syftet är att Länsstyrelsens handläggare ska kunna ge bra information om de olika regelverken inom olika sakområden redan vid tidiga kontakter med representanter för bredbandsutbyggnad. Därmed ska fiberföreningar, som är i färd med att söka bidrag, få så tidig information som möjligt om de regelverk, tillstånd etc. som är nödvändiga för bredbandsutbyggnad. Även Länsstyrelsens hemsida ska på ett lättillgängligt sätt ge sådan information.

Länsstyrelsen deltar även i det nationella nätverket *Länssamverkan Bredband*. Inom ramen för detta samarbete har Länsstyrelsen deltagit i nationella arbetsgrupper, till exempel om hur samverkan mellan kommuner och myndigheter kan utvecklas.

I länet finns områden med bristande mobiltäckning och kapacitet. Länsstyrelsen har under året genomfört konferenser för dialog och samverkan mellan nätutbyggnadsbolag, kommuner, elbolag, och fiberleverantörer.

Grundläggande betaltjänster

Länsstyrelsen har under de senaste åren utökat sina insatser inom bevakningsuppdraget avseende tillgång till betaltjänster. Under året har grundläggande betaltjänster lyfts in som ett av fem prioriterade områden i det *Regionala Serviceprogrammet för 2014-2020*.

Tillgängligheten till grundläggande betaltjänster har även inkluderats i den antagna *Regional digital agenda för Värmland 2014-2020*, under temat *digitalt innanförskapet*. De grupper som bedöms ha störst problem är personer i det digitala utanförskapet, funktionsnedsatta, äldre över 80 år, asylsökande, föreningar samt säsongsbaserade företag.

Äldre över 80 år samt de funktionsnedsatta är extra utsatta. De kan sakna stöd från anhöriga eller god man, vara boende på landsbygd och/eller har funktionsnedsättningar. Under 2014 drabbades ovan nämnda grupper än mer i orter med ombud anslutna till Exchange Finans som i början av 2014 fick sitt tillstånd indraget av Finansinspektionen.

Länsstyrelsens kartläggning 2014 visar att det idag finns sex mindre orter som saknar etablerade betaltjänstlösningar och som har mellan 19-25 km till närmaste ort som erbjuder dessa. Utredning pågår av Länsstyrelsen om statliga insatser är rimliga. Ytterligare sex till åtta orter bedöms som sårbara om negativa förändringar sker hos de aktörer som idag är verksamma på orten. Den bristande täckningsgraden av bredband påverkar tillgängligheten till grundläggande betaltjänster. Överbelastning av nätet förekommer i vissa områden, vilket påverkar lanthandlarnas möjlighet till betalning via kortterminalerna. En uttagsautomat har tillkommit i Likenäs under 2014, vilket innebär en förbättring för boende och turismen i norra Värmland.

För att kunna erbjuda tillgång till betaltjänstlösningar krävs en fortsatt utbyggnad av bredband och mobilnät. Det finns även ett uttalat behov av samordnade informations- och utbildningsinsatser för att öka kunskapen och användandet av digitala betaltjänstlösningar. Ett sätt att möta behovet är att starta projekt för utsatta grupper och föreningar som inriktar sig på nya digitala betaltjänstlösningar och hjälpmedel.

Lanthandlarnas osäkra framtid kan komma att påverka tillgången till kontanter på landsbygden. En möjlig åtgärd är att stärka lanthandeln genom att ge lanthandlarna möjlighet att erbjuda enstaka betaltjänstlösningar för att stärka de grupper som är extra utsatta på mindre orter. Sedelbytet förutspås medföra ett ökat behov av dagskasseinsättning och en ökad risk för att mindre företag kan komma att användas för penningtvätt.

Hållbar samhällsplanering och boende

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 40* och 41*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	3,65	3,64	3,10
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	2,18	1,57	1,90
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	3,30	3,00	3,00
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	5 962	5 458	5 394
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	3,40	3,32	3,50
Antal ärenden, inkomna och upprättade	468	569	503
Antal beslutade ärenden	448	545	588
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	1
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 402, Detaljplaner ³⁾	60		61

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl. OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 402 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för de 20 länsstyrelser som undersökt verksamheten är 60.

Kommentarer till tabellen

En stor del av arbetad tid går till detaljplaneärenden samt handläggning av bidrag och stöd. Ökningen av resurser under 2014, trots en minskning av antalet ärenden, beror till stor del på arbetet med översynen av det utvidgade strandskyddet. Nöjdindex ligger på samma nivå som föregående mätning.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Systematisk handläggning av detaljplaner

Länsstyrelsen har sedan länge ett inarbetat system med treveckorscykler för handläggning av detaljplaner, något som är uppskattat hos kommunerna. Genom att samla ärenden till beredning var tredje vecka underlättas tydligheten i när Länsstyrelsen kommer att avge yttranden. Med hjälp av denna struktur har yttranden avgetts inom kommunernas utsatta svarstider i majoriteten av årets ärenden. I dialog med berörda kommuner har svarstiden i ett fåtal fall sträckts ut i tid på grund av planernas komplexitet. Kommunerna har även haft förlängda svarstider över semesterperioder.

Under året har Länsstyrelsen genom intern utbildning höjt kompetensen kring planfrågor inom de sakområden som ingår i det interna remissarbetet.

Samverkan för kompetensförsörjning

Länsstyrelsen har sedan ett antal år ett samarbete med Karlstads universitet och dess samhällsplanerarutbildning. Syftet med samarbetet är att Länsstyrelsen ska bidra till länets långsiktiga kompetensförsörjning inom samhällsplaneringen. Företrädare för Länsstyrelsen håller ett flertal återkommande föreläsningar på utbildningen och två praktikplatser erbjuds som del i samverkan. Studenterna som gör praktik på Länsstyrelsen får dels inblick i samhällsplaneringens olika delar, dels möjlighet att bidra genom fördjupningsprojekt.

Råd och stöd till kommunernas planerare

Länsstyrelsen har fortsatt arbetet med nära kontakt med länets kommuner och dess planerare. Denna samverkan sker i flera olika former. Länets samtliga planerare inbjuds två gånger per år till *Forum för Värmländska planerare* för att diskutera gemensamma frågor. Under 2014 var årets andra träff i Länsstyrelsens regi.

I november genomförde Länsstyrelsen en utbildningsdag för länets planerare med anledning av förändringarna i *Plan- och bygglagen (PBL)*. Fokus för mötet var den nya planprocessen och vad den kommer att innebära för både kommunerna och Länsstyrelsen. Mötet hade stor uppslutning och Länsstyrelsen och kommunerna ser behov av ytterligare fördjupning i regelverksförändringarna under 2015.

Länsstyrelsen har månatliga träffar med länets största kommun Karlstad för att i ett tidigt skede göra avstämning inför kommande detaljplanering. Under året har Länsstyrelsen träffat flertalet av de övriga kommunerna till samtal om kommande planer.

Tillväxtperspektiv i samhällsplaneringen

I oktober bjöd Länsstyrelsen in länets samtliga planerare till en träff med tema *Planering för tillväxt*. Karlstads och Arvika kommuner redovisade hur de bedriver ett aktivt arbete med tillväxtplanering i tätorterna och vidare fördes en diskussion kring hur det omfattande utpekandet av landsbygdsutveckling i strandnära områden (LIS-områden) kommer att bidra till landsbygdsutveckling i länet. Region Värmland gavs tillfälle att presentera sitt arbete med att ta fram en strukturplan för Värmland och ytterligare inspiration kring kommunal samverkan och tillväxtplanering lämnades genom exempel från Göteborgsregionens kommunalförbund. Över 50 personer deltog på mötet, inklusive representanter från den privata sektorn och statliga myndigheter.

Skärgårdsutveckling för Vänerkommuner i Värmland

Det finns ett uttryckt behov av att se över och tydliggöra planeringsförutsättningarna kring strand- och vattenområden i norra Vänern. Länsstyrelsen tog därför 2014 initiativ till att ta fram ett underlag som skulle underlätta kommunernas ställningstagande i denna planeringsfråga. Under januari och februari 2014 hölls ett antal möten med berörda kommuner för att lyfta möjligheter till ökad samverkan kring den översiktliga planeringen av Norra Vänern. Kommunerna diskuterade fördelarna och nackdelarna med en gemensam översiktsplan kontra framtagandet av övriga gemensamma mål och strategidokument. Prioriterade områden för vidare arbete identifierades också. Alla fem Vänerkommuner i länet är positiva till ett utökat samarbete kring planeringen av kust- och strandområden och anser att frågan utifrån dess långsiktiga betydelse behöver lyftas vidare vid Region Värmlands kommunchefs- och kommunalrådsträff.

Revidering av det utökade strandskydd i Värmlands län – en dialogprocess

Ett förslag till förändring av det utökade strandskyddet gick ut på remiss i januari 2014. Länsstyrelsen medverkade under våren vid lokala möten runt om i Värmland för att föra dialog i frågan. Länsstyrelsens remissförslag resulterade i många kritiska remissvar från bland annat kommuner, Region Värmland, intresseorganisationer och enskilda markägare. Under hösten förde Länsstyrelsens tjänstemän och ledning ingående diskussioner kring ett omarbetat förslag med kommunernas representanter och andra intressenter. Det har varit viktigt för Länsstyrelsen att i arbetet värna strandnära naturvärden och det rörliga friluftslivet, och samtidigt ta hänsyn till landsbygdsutvecklingen i länet.

Länsstyrelsen Värmland fattade, efter omfattande arbetsinsatser, i december nya beslut om det utvidgade strandskyddet för Värmlands län. Besluten gäller från och med den 1 januari 2015 och innebär att den totala ytan med utvidgat strandskydd i länet minskar med 43 procent. Antalet berörda sjöar och vattendrag minskar från 552 till 96 stycken. Tolv av länets sexton kommuner får mindre utvidgat strandskydd – i Arvika med nästan 80 procent. Besluten grundar sig på ett konsekvent och väl underbyggt beslutsunderlag som bland annat kommer att leda till bättre rättssäkerhet i bedömningen av strandskyddsärenden i hela länet.

Arbetet har även gett många värdefulla lärdomar för kommande liknande strategiska processer som omfattar såväl Länsstyrelsen som länets alla kommuner. Vidare har arbetet byggt på ett nära samspel mellan plan-, naturvård- och GIS-funktionerna inom Länsstyrelsen.

Dialogen med kommunerna har under processen förbättrats, och många principiellt viktiga lagstiftningsfrågor kring strandskyddet har kommit upp. Dessa fick bland annat regeringens Strandskyddsdelegation ta del av vid ett besök i länet. Frågorna handlade framför allt om problematiken kring jord- och skogsbruk, inte minst vad gäller dem som arbetar med detta på deltid. Vidare redovisades erfarenheterna av arbetet och själva processen.

Landsbygdsutveckling i strandnära områden – LIS-områden

Fem av länets 16 kommuner – Arvika, Säffle, Sunne, Hagfors och Kil – har antagna översiktsplaner eller fördjupningar med utpekade LIS-områden. Arbeta pågår i flera kommuner och ett antal LIS-planer förväntas antas under det kommande året. Möjligheten att utpeka LIS-områden har gett kommunerna motivation att se över sina översiktsplaner (ÖP) och vid årets slut hade endast två kommuner kvar sin förstagenerations-ÖP. I båda fallen förväntas nya översiktsplaner antas under 2015.

Syftet med att utpeka LIS-områden är att möjliggöra ny bebyggelse i strandnära områden för att stödja befintlig service och främja en utveckling av landsbygden. Förfarandet vid utpekande av LIS-områden varierar stort mellan kommunerna. Några ställer upp tydliga kriterier som till exempel avstånd till vägar och allmänna kommunikationer och närhet till samhälls- och kommersiell service. Andra kommuner inleder dialog med bygdesamråd för att få in förslag på LIS-områden. Detta förfarande, som har ett vällovt och starkt demokratiskt inslag, riskerar enligt Länsstyrelsens bedömning, att leda till ett stort antal mycket små och utspridda LIS-områden där kopplingen och därmed stödet till befintlig service och infrastruktur är svagt.

Under året har ingen kommun antagit en kommuntäckande översiktsplan som innehåller utpekande av LIS-områden. Kil och Hagfors kommuner har antagit tematiska tillägg. Fem formella samråd har skett under året, två i form av tematiska tillägg och övriga tre som kommuntäckande ÖP där LIS-områden föreslås. I länets fem antagna planer finns 128 utpekade LIS-områden. Dessa omfattar totalt 2 700 hektar mark och 122 km strandlinje.

Planeringsprocesser som syftar till LIS-utpekanden har inletts i ytterligare några kommuner. I länet har endast tre detaljplaner med LIS-utpekande som förutsättning antagits. I en av planerna pågår byggnation för närvarande.

Under 2014 har strandskyddet upphävts i 11 planer av totalt 53 antagna. I flera fall rör det sig om upphävande av strandskydd där det tidigare varit upphävt, men som måste prövas på nytt i samband med ny planläggning.

Utvecklad bostadsmarknad i Värmland

Från och med 1 januari 2014 gäller den nya *lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar*. Kraven att ha ett tydligare regionalt perspektiv i bostadsplaneringen stämmer väl med lanseringen av Region Värmlands *Värmlandsstrategin 2014-2020*, som uppmuntrar aktörer i länet att tillsammans skapa förutsättningar för att Värmland ska vara en hållbar, attraktiv region, där människor vill bo och utvecklas.

Värmlands befolkning ökar och flera kommuner upplever brist på bostäder i centralorterna. Planberedskapen hos kommunerna är god och ett stort antal bostadsprojekt har påbörjats under 2014. Dock finns det ett behov av att anpassa bostadsbeståndet till dagens krav samt att skapa bättre marknadsförutsättningar för bostadsbyggandet i hela länet. Länsstyrelsen har under 2014 tagit fram den årliga regionala bostadsmarknadsanalysen som beskriver läget på den värmländska bostadsmarknaden. Årets analys har lagt särskilt fokus på regionalt samarbete och information kring nyanlända flyktingar samt innehåller flera exempel på hur kommunerna i Värmland arbetar aktivt med bostadsfrågor.

Indikatorer

Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggnad samt konsumentpolitik utgiftsområde 18¹⁾

Detaljplaner	2014	2013	2012	2011	2010
Antal överprövade detaljplaner		1	2	1	1
Antal upphävda detaljplaner		0	2	1	1
Strandskyddsdispenser	2014	2013	2012	2011	2010
Antal strandskyddsdispenser som Länsstyrelsen har överprövat		30	21	20	26
Antal strandskyddsdispenser som Länsstyrelsen har upphävt		20	17	11	22

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer.

Källa: Boverket, Naturvårdsverket.

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Detaljplaner

Antalet prövade och upphävda planer rör sig om något enstaka fall per år. Det skäl som gällt för prövning av den aktuella planen har varit upphävande av strandskydd.

Strandskyddsdispenser

Lagstiftarens mål är att lagen ska följas, det vill säga att antalet upphävda dispenser bör vara noll.

Överprövningsfrekvensen beror både på hur väl handlingarna uppfyller miljöbalkens krav och förvaltningslagstiftningens krav. Hemkallning för prövning är ofta baserad på att det inte går att utläsa av beslutet som skickas in till Länsstyrelsen om det finns förutsättningar för att ge dispens. Eftersom prövningen av strandskyddsdispenser grundar sig på bedömningar så kommer det alltid att finnas utrymme för olika uppfattningar om vad som är möjligt inom lagens ram.

De indikatorer som valts, antalet överprövade respektive upphävda, ger egentligen ingen ledning för bedömning om hur väl lagstiftningen fungerar. Länsstyrelserna ska årligen lämna statistik till Naturvårdsverket på kommunnivå och angivande av dispensgrund med mera vad gäller medgivna och upphävda dispenser. Naturvårdsverket ska i sin tur redovisa detta samlat till Regeringen. Det är först på den nivå som redovisas till Naturvårdsverket som det går att dra några slutsatser. Länsstyrelsen konstaterar att antalet överprövade ärenden och antalet upphävda beslut har ökat sedan 2012.

Återrapportering regleringsbrev**Tabell 4.1**

Bidrag för vilka Länsstyrelsen har fattat beslut, men där annan myndighet har gjort utbetalningen (tkr)	2014	2013	2012
Boverket: Engångsbidrag	10 841	6 111	11 215
Boverket: Periodiska bidrag totalt	0	0	384
Totalt	10 841	6 111	11 599
<i>varav</i> Boverket: Nyutbet. periodiska bidrag respektive år	0	0	0

Källa: Boverkets statistikprogram Svanen.

Kommentarer Tabell 4.1

Den totala utbetalningsvolymen har sjunkit under en följd av år, men trenden bryts 2014, detta beror på stora utbetalningar inom stödet till äldrebooster. De periodiska stöden har nu fasats ut helt.

Tabell 4.2

Beslut om stöd (antal första beslut)	2014	2013	2012
Reguljära stöd			
Radonbidrag egna hem	50	34	50
Tillfälliga stöd			
Investeringsstöd äldrebooster, m.m.	1	1	3
Investeringsstöd till solceller	30	66	19
Övriga beslut			
Beslut om omprövning	6	7	39
Beslut om avslag/avskrivning	11	9	20
Beslut om återkallande	8	19	15
Beslut om utbetalning	63	47	81
Beslut om omprövning efter utbetalning	0	0	0

Källa: Boverkets statistikprogram Svanen

Kommentarer Tabell 4.2

Under året har Länsstyrelsen handlagt radonbidrag, solcellsbidrag och investeringsstöd till äldrebooster. Den största volymen av nya beslut har gällt radonbidrag. Antalet beslut om solcellsstöd hade kunnat vara betydligt högre, men på grund av medelsbrist är väntetiden på beslut cirka ett och ett halvt år.

Energi och klimat

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 42*			
Årsarbetskrafter män 1)	1,04	0,65	0,90
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	1,75	1,14	0,20
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,58	1,03	0,70
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 057	2 455	1 636
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	1,74	1,49	1,00
Antal ärenden, inkomna och upprättade	13	17	4
Antal beslutade ärenden	21	4	2
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	1	1
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	2 155	315	1 000

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl. OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Kommentarer till tabellen

Antalet årsarbetskrafter kvinnor ökade under 2014, vilket beror dels på att klimatanpassningssamordnaren återkom från sin föräldraledighet samtidigt som tjänsten för den vikarierande klimatanpassningssamordnaren förlängdes, dels på att Länsstyrelsen har rekryterat en halvtidstjänst för att förstärka det interna miljöledningsarbetet. Även antalet årsarbetskrafter män ökade under 2014, vilket förklaras av nyrekrytering till tjänsten som klimat-och energistrateg under hösten 2013.

Arbetstiden inom uppdragen har under 2014 till största delen fördelats mellan färdigställande av handlingsplanen för klimatanpassning och handlingsplanen för det klimat- och energistrategiska arbetet, samt stöd till andra aktörer genom de projekt som löpt parallellt med utarbetandet av handlingsplanerna.

Antalet ärenden har minskat något under året. Detta beror både på att klimatanpassningsarbetet och det klimat- och energistrategiska arbetet har lagt fokus på att ta fram handlingsplaner, vilket är relativt omfattande till sin karaktär. Samtidigt avslutades ett antal mindre ärenden, vilket medförde att antalet beslutade ärenden ökade.

Andra väsentliga prestationer och resultat

En regional handlingsplan för samverkan inom energiomställning och minskad klimatpåverkan har arbetats fram under året. Handlingsplanen, som utgår från Värmlands klimat- och energistrategi, pekar ut de viktigaste områdena för regionala insatser, och ger även förslag på åtgärder inom dessa. Tanken är att handlingsplanen ska vara vägledande för länets aktörer.

Under framtagandet av handlingsplanen har den förankrats hos ett stort antal aktörer, från näringsliv, offentliga organisationer, ideella föreningar till allmänhet. Synpunkter har även inhämtats i en offentlig remissomgång. Totalt inkom drygt trettio remissvar. Det stora flertalet av remissorganen uttryckte sig i positiva ordalag om förslaget till plan, och att den var en god grund för planering, prioriteringar och samverkansåtgärder på kommunal nivå.

Länsstyrelsen har beviljat bidrag och deltagit i styrgruppen samt rapporterat till Energi-myndigheten för projektet *Systematisk Energieffektivisering i Värmland* som varit en del av Länsstyrelsens stöd till kommunerna i deras energieffektiviseringsuppdrag. *Pendla Grönt 2.0* som projektletts av Karlstads kommun har varit ett samverkansprojekt med lokaltrafiken och projektet har stimulerat arbetsgivare och deras medarbetare att flytta sina arbetsresor från bil till tåg, buss och/eller cykel. Länsstyrelsen har också finansierat seminarier för sparsam körning och klimatanpassningsåtgärder i lantbruket samt energieffektivisering i lanthandel för att nämna några exempel.

Länsstyrelsen har under året tagit initiativ till att starta ett nätverk kring vindkraftsfrågor, och arrangerade under året en träff med fokus på lösningar av problemet med kapacitetsbrist i elnätet. Träffen hade mycket god uppslutning med deltagare från vindkraftsoperatörer, kraftbolag, myndigheter och kommuner.

I samarbete med Region Värmland och länets Klimatråd genomfördes *Värmlands klimatdag* för sjätte året i rad. Klimatrådet för Värmland är en referensgrupp för det klimat – och energistrategiska arbetet och består av offentliga och näringslivsaktörer. Klimatrådet träffades två gånger under året.

I övrigt hänvisas till den rapportering av uppdraget som sker till Energimyndigheten senast den 31 januari 2015 och som då avser femårsperioden år 2010 till år 2014.

Indikatorer

Allmän miljö- och naturvård utgiftsområde 20¹⁾

Förnybar energi	2014	2013	2012	2011	2010
Installerad effekt i vindkraftverk (MW)		41	40	34	34
Producerad el som kommer från vindkraft (GWh)		84	79	92	74

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer.

Källa: Statens energimyndighet.

Kommentar kring ovanstående indikatorer

I Värmland var 20 vindkraftverk i drift under 2013. Under 2014 har två vindkraftsparker startas med totalt 22 verk i Årjängs kommun. Effekten för båda parkerna beräknas till 66 MW.

Återrapportering regleringsbrev

RB 42. Länsstyrelserna ska redovisa insatser och användningen av medel från anslag 1:10 *Klimatanpassning* inom utgiftsområde 20 med anledning av uppgiften att samordna det regionala klimatanpassningsarbetet.

Regional handlingsplan

Under 2014 har en regional handlingsplan för klimatanpassning beslutats och rapporterats. Stora delar av årets regionala klimatanpassningsarbete har därför, på olika sätt, varit kopplat till arbetet med handlingsplanen. Arbetet har riktat sig så väl intern som till kommuner, företag och allmänheten.

En viktig del i Länsstyrelsens klimatanpassningsarbete har varit att besöka länets 16 kommuner för dialogmöten. Besöken påbörjades under slutet av 2012 och avslutade i mars 2014. På dialogmötena deltog politiker och tjänstemän från kommunerna samt länsstyrelsehandläggare inom plan, VA, risk och säkerhet samt klimatanpassning. Syftet med kommunbesöken var att öka kunskapen om klimatanpassning, och att ge kommunerna möjlighet att ge inspel till Länsstyrelsens fortsatta klimatanpassningsarbete.

En regional klimatanalys, framtagen av SMHI, publicerades i januari. Under året har resultat och innehåll från denna presenterats för olika målgrupper, både externt via exempelvis seminarier för kommuner och event för allmänheten och även internt.

Seminarier och event

Under 2014 har Länsstyrelsen lagt stort fokus på att förmedla och fördjupa kunskap om klimatanpassning, vilket resulterade i att följande seminarium och event arrangerades under året:

- *Bebyggd miljö i ett förändrat klimat* – workshop arrangerad tillsammans med Länsstyrelsen i Västra Götalands län, där syftet var att presentera den nya regionala klimatanalysen samt att identifiera och prioritera åtgärder till handlingsplanen. Under workshopen deltog representanter från kommunerna, Karlstads Universitet samt Region Värmland.
- *Earth Hour* – event med visning av resultat från den regionala klimatanalysen. Bilder och film visas inuti en så kallad *geodome*. Arrangemanget var ett samarbete med flera aktörer, bland andra Karlstads kommun, Värmlands museum och SMHI. Arrangemanget ägde rum på Värmlands museum och syftade till att öka allmänhetens kunskap om klimatförändringarnas effekter. För att väcka ungdomars intresse för klimatfrågan anordnades, i samband med *Earth Hour*, en novelltävling i Nya WermlandsTidningen. Uppgiften var att i novellform beskriva hur framtidens klimat skulle kunna se ut.
- *Värmlands klimatdag* – årlig återkommande mötesarena för klimatfrågor. År 2014 var temat hållbart byggande och förändrat klimat. Under dagen deltog tjänstemän från kommuner och myndigheter, politiker, näringslivsrepresentanter och från Karlstads universitet med flera.
- *Dagvatten i dag och i framtiden* – seminarium för kommuner och företag; aktiva inom samhällsplanering. Föreläsningar genomfördes om lagstiftning, stadsplanerings-exempel, klimatanalysen och erfarenheter från skyfallen i Kristinehamn under augusti. Seminariet hölls i Sunne som en del av miljö- och klimatarrangemanget *Green Planet Week*. Syftet var att öka kunskapen bland kommuner och företag gällande klimatanpassning och dagvattenhantering samt att belysa vikten av kommunernas arbete med VA-planer och behovet av att integrera klimatanpassningsaspekten i dessa planer.
- *Klimatrådet* – referensgrupp inom klimatfrågor som representerar ett 20-tal av länets aktörer, bland annat representanter från offentliga sektorn såsom kommuner, landsting och Region Värmland, näringslivsrepresentanter från branschorganisationer och storföretag samt representanter från ideella organisationer. Möten har hållits två gånger under året. Klimatrådet ger möjlighet till ökad samverkan, informations-spridning och inspel från aktörer från olika sektorer i länet.
- *Klimatanpassning Värmland* – webbplats som fungerar som ett kommunikationsverktyg gentemot skolor, kommuner och allmänhet. Flera av de seminarier Länsstyrelsen ordnat tidigare år har filmats och lagts upp på webbplatsen. Tanken med att filma seminarierna är att dessa ska kunna användas i undervisningssyfte.

Projekt – fortsatt arbete med den regionala handlingsplanen

Under hösten har arbetet intensifierats för att påbörja och genomföra flera av de åtgärder i handlingsplanen som Länsstyrelsen ansvarar för.

Medarbetare från olika enheter har deltagit i interna arbetsmöten uppdelade per sektor (enligt handlingsplanen: kommunikationer, tekniska försörjningssystem, areella näringar, bebyggelse, naturmiljö, hälsa och kulturmiljö). På dessa har mål och målbilder diskuterats samt vilka planeringsunderlag som finns och vilka som saknas. Länsstyrelsen bedömer att detta arbete har varit mycket framgångsrikt. Genom dessa arbetsmöten förstärks arbetet med att integrera klimatanpassning i ärendehantering och myndighetsutövning. Arbetsmötena har resulterat i flera förslag till nya åtgärder och indikatorer som kan visa om åtgärder har genomförts och om mål har nåtts. Under workshopen för sektorn *Hälsa* har även Landstinget deltagit.

I januari 2015 avslutas workshopserien med sektorn *Kulturmiljö*. Då kommer även ett seminarium att hållas där Riksantikvarieämbetet och Uppsala Universitet deltar. Genom att samarbete med andra myndigheter i denna fråga hoppas Länsstyrelsen kunna öppna upp för möjligheten till nya projekt inom området.

Samverkan regionalt och nationellt

Under året har Länsstyrelsen haft en bred samverkan med så väl regionala som nationella aktörer. Workshopen *Bebyggd miljö i ett förändrat klimat* (beskriven på föregående sida) arrangerades tillsammans med Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Länsstyrelsen har aktivt deltagit i det nationella samarbetet mellan länsstyrelsernas klimatanpassningssamordnare, vilket inneburit att Länsstyrelsen bland annat arbetat med kontrollstation 2015, nedskalningsprojektet RCP samt medverkat i en arbetsgrupp för klimatanpassning och kulturmiljö.

Länsstyrelsen har även varit med som föreläsare i en nationell klimatanpassningskonferens ordnad av tidningen Miljöaktuellt.

Länsstyrelsen har varit aktiv i nätverket för Hållbart Byggnade, vilket är ett nätverk bestående av framförallt privata aktörer och Region Värmland, där syftet är att främja och skapa förutsättningar för ett hållbart byggande i länet.

Deltagande i remisser

Länsstyrelsen har yttrat sig i remisser om exempelvis: *Delegation för klimatanpassningsåtgärder i Göta älvdalen*, *Vattenverksamhetsutredningen*, *Miljömålsberedningens delbetänkande angående markanvändning*.

Finansiering

Under 2014 har finansieringen som har bestått av, för uppdraget, särskilt anvisade externa medel främst använts till personalkostnader, informationsinsatser och klimatanalys för länet.

Det fortsatta arbetet

Länsstyrelsen anser att 2014 varit ett mycket betydelsefullt år inom klimatanpassningsarbetet. Länsstyrelsen har tagit fram en klimatanpassningsplan som kommer att ligga till grund för det fortsatta arbetet. Länsstyrelsen har också, genom de ökade medel som gavs under året, kunnat genomföra flera stora kommunikationsinsatser samt beställa en fördjupad klimatanalys från SMHI. Arbetet med att förmedla kunskap om klimatförändringarnas effekter är mycket

viktigt. Kraven på Länsstyrelsen att leverera planeringsunderlag så som lågpunktskarteringar för dagvatten, informationsaktiviteter för att öka allmänhetens riskmedvetenhet etc. bedöms öka.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

8. Länsstyrelsen ska samordna arbetet på regional nivå med anpassningen till ett förändrat klimat. Förordning (2013:815).

Här hänvisas till återrapporteringen av RB-uppdrag 42.

Kulturmiljö

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 43*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	1,96	1,20	1,40
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	5,60	5,35	4,00
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	4,29	3,77	3,30
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	6 954	6 440	5 361
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	3,96	3,92	3,40
Antal ärenden, inkomna och upprättade	1 174	774	651
Antal beslutade ärenden	980	893	530
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	6	4	2
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	78	0

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Kommentarer till tabellen

Verksamheten har under 2014 haft tillfälliga extra resurser för att arbeta med den kraftigt ökande ärendemängden. Den främsta orsaken till ärendeökningen återfinns inom skogsärenden, VÄS-kod 431. Den i sin tur kan kopplas till förändringen av fornlämningsbegreppet i kulturmiljölagen, som infördes 1 januari 2014. För att hantera ökningen av skogsärenden har dialog förts med Riksantikvarieämbetet, och en arbetsgrupp med representanter från Länsstyrelsen Värmland och Skogsstyrelsen har tillsatts.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Nya nationella mål för regional tillämpning

De nya målen för det statliga kulturmiljöarbetet, som trädde i kraft 1 januari 2014, har ett tydligare fokus på att använda och utveckla kulturmiljöerna samt att alla i samhället ska ges möjlighet att ta del av dem. De uttrycker även vikten av mångfald och en helhetssyn på landskapet vilket är bra utgångspunkter för ett angeläget och offensivt kulturmiljöarbete regionalt.

Länsstyrelsen Värmland har, för att uppfylla de nya nationella målen, verkat för insatser inom åtgärderna *vård, information, fysiskt tillgängliggörande* samt *kunskapsunderlag och arkeologi*. Arbetet med de nationella målen kopplades till de strategiska fokusområden i länets kulturmiljöstrategi från 2011 där störst vikt 2014 lagts vid områdena:

- *Kulturarvet och miljön*
- *Kunskap och kompetens*
- *Kulturarvet – en resurs för regional utveckling*

För att nå de nationella målen har Länsstyrelsen lagt en större vikt vid att arbeta med strategiska samverkansparter i länet. Under 2014 har därför en utökad samverkan mellan Värmlands museum, Länsstyrelsen och Region Värmland påbörjats. Syftet är att arbeta strategiskt med kulturmiljöfrågan ur ett regionalt perspektiv och rikta insatser åt ett gemensamt håll utifrån en tydlig viljeinriktning. Ett arbete med att identifiera andra viktiga samarbetsparter och samarbetsområden har påbörjats.

I november 2014 arrangerade Länsstyrelsen, Region Värmland och Värmlands museum en inspirationsdag med temat *En hållbar och levande kulturmiljö för framtiden*. Syftet med

dagen var att uppmuntra till ett bättre och bredare kulturmiljösamarbete. Inspirationsdagen markerade behovet av ett långsiktigt arbete för att stärka den regionala kulturmiljövården i Värmland. Dagen innehöll föreläsningar och workshoppar med utgångspunkt i kultursamverkansmodellen, underlag för fysisk planering, landskapskonventionen, de nya nationella målen för kulturmiljöarbetet, och kretsade kring frågeställningarna:

- Hur omsätter vi de nationella målen i praktiken?
- Hur kan samverkan mellan Länsstyrelsen, Region Värmland och Värmlands museum bidra till detta arbete?
- Hur kan samverkan mellan dessa tre parter och länets kommuner bidra till uppfyllelsen av de nationella målen?

Resultatet från dagen kommer att tas med i det vidare samverkansarbetet där bland annat frågan hur kulturmiljöarbetet ska lyftas i ett brett perspektiv hos länets kommuner är central.

Värmlandssatsningen är ytterligare en gemensam satsning år 2014 sprungen ur den utökade samverkan som sker mellan ovan nämnda tre parter. Satsningen handlar om att utveckla besöksmål där ett urval av länets besöksmål med kulturmiljöprofil kommer att delta. I syftet ligger att också stärka små och medelstora företag. Förhoppningen är även att den ska ge spinoff-effekter i form av att kulturmiljö och kulturarvet synliggörs och väcker intresse. Arbetsmetoden hämtas från, den sedan flera år pågående, Bergslagssatsningen. En förstudie, under ledning av Värmlands museum, är under framtagande. Utöver ovan nämnda parter deltar även representanter från Visit Värmland, Karlstads universitet samt Karlstad, Arvika, Torsby, Sunne och Forshaga kommuner i arbetet med förstudien.

Kommunerna viktiga nyckelaktörer

Länets kommuner är nyckelaktörer för att nå de nationella målen. Där sker mycket av det breda kulturmiljöarbetet. En stor utmaning för Länsstyrelsen är att engagera kommunerna tydligare i detta arbete. Under året har Länsstyrelsen medverkat till att ta fram strategiska underlag för kommunernas kulturmiljöarbete. Karlstads, Hammarö och Säffle kommun har under 2014 arbetat med att ta fram kulturmiljöunderlag av skilda slag i samverkan med Länsstyrelsen.

Karlstads kommun har sedan ett antal år drivit ett arbete med ett kulturmiljöprogram för bebyggelsen i Karlstad tätort där Länsstyrelsen deltar i referensgruppen.

Länsstyrelsen har beviljat medel från 7:2-anslaget samt deltagit vid referensgruppsmöten vid Säffle kommuns kulturmiljöprogram för den bebyggda miljön i Säffle stadskärna.

Hammarö kommun arbetar 2014-2015 med ett kommuntäckande kulturmiljöprogram och gör en fördjupad värdebeskrivning för kommunens riksintresse. I det slutliga programmet kommer även en inventering av Vänerskärngårdens kulturmiljöer, utförd av Värmlands museum 2014, att arbetas in. Länsstyrelsen har beviljat medel från 7:2-anslaget till kommunens och Värmlands museums arbete och har deltagit i referensgruppsmöten.

Samverkan med andra län

Under 2014 har Länsstyrelsen Värmland medverkat i flera långsiktiga samarbetsprojekt med andra län. Det gäller framförallt *Trädgårdsprojektet*, *Bergslagssatsningen* och *VaKul (Vattenförvaltning och kulturmiljö)*. Syftet med det förstnämnda är att lyfta fram och tillgängliggöra parker och trädgårdar i Bergslagen, där bland annat kopplingen till de industrihistoriska miljöerna finns. En guidebok, *Trädgårdsguide Bergslagen*, har tagits fram

och i målsättningen finns även att anordna kurser om restaurering och förvaltning av parker och trädgårdar. Trädgårdsintresset är stort bland allmänheten och i dag växer det också fram nya trädgårdar i de industrihistoriska miljöerna i Bergslagen med omnejd. Från att historiskt ha varit slutna anläggningar i herrgårds-, bruks- eller bergsmansmiljöer blir detta gröna kulturarv allt mer tillgängligt och används för rekreation, upplevelser och som viktiga mötesplatser för människor.

Bergslagsatsningen 2006-2016 är ett nationellt initiativ inspirerat av lokala aktörer i Bergslagen. Målet är att, med utgångspunkt i Bergslagens industriarv, bidra till ökat besöksantal i Bergslagen och främja regionens sysselsättning och tillväxt. Under året har arbetet vid det Bergslagshistoriska centrumet Långban i Filipstads kommun haft fyra huvudfokus; utveckla konstnärliga sevärdheter, etablera en krögare, förmedla Långbans unika kombination av kultur och natur med närheten till naturreservatet Tibergs udde till potentiella entreprenörer och ta fram en hemsida baserad på varumärkesbok för ökad igenkänning och identitet.

Tillsammans med övriga länsstyrelser inom Västerhavets avrinningsområde, deltar Länsstyrelsen i projektet *VaKul*. Projektet har sin utgångspunkt i EUs vattendirektiv och det åtgärdsarbete som är kopplat till direktivet. Vattenmyndigheterna för de olika vattendistrikten har sammanställt ett planeringsunderlag med uppgifter om vattnens status och en översiktlig påverkansanalys inför ett planerat åtgärdsarbete. Underlaget saknar dock lättillgängliga, överskådliga och kompletta uppgifter om kulturmiljön. Detta är allvarligt då det kan finnas målkonflikter mellan att bevara kulturmiljövärden och att återställa vattendrag till ett hydrologiskt och biologiskt bättre tillstånd. *VaKul* syftar till att ta fram ett bättre kunskapsunderlag för länets vattenanknutna kulturmiljöer.

Tillsammans med länsstyrelserna i Örebro och Västra Götalands län, deltar Värmland i stiftssamverkan för Karlstads stift, Regionala samrådsgruppen för det kyrkliga kulturarvet. Under året har angelägna, och för framtiden viktiga, diskussioner förts kring bland annat övertaliga kyrkor och olika projekt drivna av stiftet. Exempel på sådana stiftsprojekt är: *Smidesgravkors i Värmland och Dalsland*, vilka bland annat är kännetecknande för Ekshärads kyrkogård, renovering/restaurering av kyrkogårdsmurar och projekt kring skiffertak. Inom det sistnämnda har Länsstyrelsens kompetens som är värdefull för arbetet. Länsstyrelsen deltar även i referensgruppen för Hantverkslaboratoriets skiffertaksprojekt där en förstudie gjordes 2014.

Tvärsektoriellt arbete

Länsstyrelsen har under 2014 prioriterat ett tvärsektoriellt arbetssätt internt. Det har visat sig vara en fruktbar och strategiskt viktig väg att komma in tidigt i processer och på så sätt verka för uppfyllelsen av de nationella målen. Därför finns bland annat formaliserade, tvärsektoriella grupper för detalj- och översiktsplaner, infrastruktur, vindkraft, vattenfrågor, naturvårdsfrågor, samråd, elkoncessioner, klimat, naturreservat, bredbandsutbyggnad och landsbygdsfrågor. Genom detta arbetssätt ökar tydligheten och servicen gentemot allmänhet, företag och andra berörda då Länsstyrelsen kan leverera en samlad syn.

Verksamhetsutveckling

Länsstyrelsens strävan att nå målsatta handläggningstider försvårades under 2014 genom en mycket kraftig ökning av framförallt ärenden rörande avverkningar och fornlämningar. Orsaken är den nya lydelsen av Kulturmiljölagen. Från januari till början av november 2013 inkom 46 ärenden, under samma period 2014 inkom 355 ärenden.

En verksamhetsutvecklingsprocess påbörjades därför under 2014. Processen har som syfte att hitta vägar till att kunna arbeta på ett mer konstruktivt och systematiskt sätt med handläggningstiderna samt att öka kvalitén och minska funktionens sårbarhet i handläggningen. Genomlysningen av den löpande ärendehandläggningen har skett med processanalyser för ärendegrupperna 431, 434 och 435.

Under 2015 kommer arbetet att fortsätta med ärendegrupp 433 (Kyrkliga kulturminnen). I arbetet med verksamhetsutveckling är samverkan både internt och externt avgörande för att nå varaktiga resultat.

Ett exempel på samverkan externt är de utbildningsdagar Länsstyrelsen genomförde under hösten 2014 tillsammans med Stora Enso Skog AB. Dagarna var riktade till samtliga planerare inom Stora Enso och utgjordes av fältdagar med den nya lagstiftningen och konkreta diskussioner om hur man planerar och avverkar inom fornlämning i fokus. Till detta har även en anpassad samråds- och tillståndsansökansblankett gemensamt tagits fram. Information kring den nya lagstiftningen har genomförts till Skogsstyrelsen och till fysiska planerare i länets kommuner.

Länsstyrelsen deltar i det för Skogsstyrelsen och länsstyrelserna gemensamma samarbetsprojektet *Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare*, både som sakkunniga för kulturmiljö och samordnare för länsstyrelserna. Tillsammans med Skogsstyrelsen har ett arbete startats i slutet av 2014 – *Samverkan Skogsstyrelsen-Länsstyrelsen Värmland gällande forn- och kulturlämningar*. Syftet är att utveckla arbetssätt och använda resurser effektivare utifrån ett kundperspektiv, bland annat för att förkorta ärendekedjorna och hantera den ökning av antalet ärenden som skett. Vidare förs en dialog med Riksantikvarieämbetet utifrån erfarenheterna av förändringarna i Kulturmiljölagen.

Kulturmiljöinsatser för långsiktig kulturmiljönytta

Genom kulturmiljöanslaget 7:2 kan Länsstyrelsen stimulera åtgärder och insatser i länet för största möjliga kulturmiljönytta. En betydande del av medlen till byggnadsvård har under 2014 prioriterats till länets byggnadsminnen. Det gäller särskilt de kostnadskrävande åtgärderna vid Värmlands Säby och grundförstärkning av Höglunda gård. Frågan om byggnadsminnesförklaring av Hamra vadmalstamp har väckts av Ekshärads hembygdsförening. Länsstyrelsen har därför bekostat en kulturhistorisk dokumentation och värdering som underlag för beslut om eventuellt byggnadsminne.

I arbetet med länets två kulturresevat, *Krigsflygfält 16 Brattforsheden* och *Juhola finngård*, har det viktigaste arbetet under året varit att genomföra en konsekvensanalys för Brattforshedens fortsatta skötsel. Analysen omfattar kontakter med olika aktörer med anknytning till kulturresevatet, och kommer att ligga till grund för en strategi och handlingsplan för kulturresevatets långsiktiga förvaltning och skötsel.

Inom forn- och kulturlandskapsvården har åtgärderna främst fokuserats till arbete inom länets fornvårdsprogram samt framtagandet av restaureringsplaner för Gustavsfors hyttruin och stenvälsbron i Vittjärn. Erfarenheten från tidigare projekt säger att restaurering av stenkonstruktioner ofta är mycket kostsamma. Länsstyrelsen har därför beviljat medel till restaureringsplanerna för att kunna genomföra långsiktigt hållbara åtgärder som säkrar anläggningarna för framtiden.

För att stärka arbetet med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser i ett inkluderande samhälle har Länsstyrelsen deltagit i utbildningen *Tillgänglighet i skyddade utomhusmiljöer*. Arrangörer var Riksantikvarieämbetet,

Naturvårdsverket och Myndigheten för delaktighet. Seminariet utgick från dessa myndigheters nya handbok inom området. Länsstyrelsen har tidigare bidragit med exempel på tillgängliggjorda fornlämningsmiljöer i handboken.

Mänskliga rättigheter i kulturmiljöarbetet

Länsstyrelsen har under 2014 genomfört ett nydanande projekt i syfte att koppla samman kulturmiljö och mänskliga rättigheter (MR). Länsstyrelsen har ett uppdrag att införliva och stärka MR-perspektivet i verksamheten. Inom kulturmiljösektorn har detta inte varit helt enkelt trots att demokrati och en vidgad definition på kulturarvet under många år varit en viktig fråga. Arbetet har gått i cykler som oftast varit projektbundna. Det har därför haft liten återkoppling på de dagliga rutinerna och marginell inverkan på verksamheten.

Utifrån denna bakgrund ville Länsstyrelsen pröva om det gick att finna tillvägagångssätt att införliva MR-frågor som självklara perspektiv i handläggningen av kulturmiljöärenden. Ambitionen var att via ett projekt inleda en process som öppnar för ett mer vidgat synsätt på hur kulturarvssektorn definierar och bedömer kulturarvet och kulturmiljön. Många av dagens urvalskriterier kan upplevas som otillräckliga motiv för insats och åtgärd, inte minst ur ett demokratiskt perspektiv. Målet har varit att arbetet ska ge ytterligare perspektiv i framtida urvalsprocesser om vilka miljöer och objekt som är viktiga att bevara och dokumentera. Kulturmiljöns roll är inte längre enbart att bygga arv och gemensamma berättelser, den är också att belysa kulturmiljöer på ett delvis nytt sätt som ger ny kunskap och vidgar definitionen på kulturarvet. Detta i sin tur kan skapa ökad delaktighet och bättre demokratisk förankring. Projektetrapportens slutsatser kommer att vara till hjälp och inspiration för fortsatt arbete med att knyta ihop mänskliga rättigheter med kulturmiljöarbetet.

Återrapportering regleringsbrev**Tabell 5.1**

Länsfakta kulturmiljö	2014-12-31	2013-12-31	2012-12-31
Antal registrerade fornlämningar (exkl. marina)	11 935	11 706	11 672
Antal byggnadsminnen enligt 3 kap. kulturminneslagen	67	67	66
Antal kyrkobyggnader enligt 4 kap. kulturminneslagen	100	100	100
Riksintresseområden för kulturmiljövården, antal	41	41	41
Riksintresseområden för kulturmiljövården, yta (ha)	9 750	9 750	9 750
Kulturresevat, antal	2	2	2
Kulturresevat, yta (ha)	457	457	457
Andel av länets kommuner som har kulturmiljöprogram (%)	37,5	37,5	37,3

Källa:

Fornlämningar – Fornnminnesinformationssystemet (FMIS) (www.fmis.raa.se)

Byggnadsminnen – Länsstyrelsens förteckning över länets byggnadsminnen

Kyrkobyggnader – Länsstyrelsens förteckning över länets kyrkobyggnader

Riksintresseområden – Länsstyrelsens GIS-skikt, Riksintressen kulturmiljövård

Kulturresevat – Länsstyrelsens GIS-skikt, Kulturresevat

Andel kommuner med kulturmiljöprogram – till Länsstyrelsen inkomna program, samt 2014 enligt miljömålsenkät RUS

Kommentarer Tabell 5.1

Ökningen av fornlämningar beror till största delen på det arbete med kvalitetsgranskning av Skogsstyrelsens inventeringsmaterial från *Skog och Historia*-projektet som bedrivits i länet under året. En större andel kommuner i länet, än ovan angivet, har ej antagna planeringsunderlag som är att jämföras med kulturmiljöprogram. Generellt sett är kulturmiljöprogrammen gamla och därmed troligen i delar inaktuella.

Tabell 5.2

Utbetalade bidrag för kulturmiljö, summa (tkr)	2014	2013	2012
Bidrag, vilka länsstyrelsen fattar beslut om och betalar ut	0	78	0
Bidrag, vilka länsstyrelsen har fattat beslut om, men där Riksantikvarieämbetet har gjort utbetalningen	10 316	8 698	9 138

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso, Riksantikvarieämbetets handläggarssystem KÄLLA

Kommentarer Tabell 5.2

Bidragsnivåerna har legat ganska konstant de senaste tre åren, liksom antalet ärenden. Vid de tillfällen under 2014 som Riksantikvarieämbetet har aviserat att medel ska omfördelas har Länsstyrelsen äskat om extra medel. Därför har ytterligare medel kommit länets kulturmiljöer till gagn, främst till de kostnadskrävande åtgärderna vid byggnadsminnet Höglunda gård men även till uppförande av skyddsstängsel vid besöksmålet Vegerbols silvergruvor.

Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 45*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	3,57	4,03	3,90
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	1,67	0,92	1,20
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	2,97	2,84	3,10
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	8 633	6 976	5 968
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	4,92	4,25	3,80
Antal ärenden, inkomna och upprättade	125	188	164
Antal beslutade ärenden	87	160	186
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	3	10	2
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	34	0

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl. OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Kommentarer till tabellen

Bemanningen är oförändrad. Under året har en medarbetare pensionerats och ersättningsrekryteringen löstes genom projektanställning. Inom funktionen är 3 män och 2 kvinnor en förbättring jämfört med tidigare år.

Verksamhetskostnadernas variation mellan åren speglar bland annat efterfrågad medverkan i nationellt arbete och därmed sammanhängande resor samt kostnader för projekt med extern finansiering.

Arbetet är i mindre grad ärendestyrt varför antalet ärenden är relativt lågt. Arbetsmängden per ärende (remisser, tillsyn, uppföljning, projektledning med mera) är hög.

Att det finns ej beslutade ärenden äldre än två år beror på att ärendena generellt har lång varaktighet.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Sammanfattning

Olyckor och kriser som inträffat lokalt, regionalt och nationellt visar att länets privata och offentliga aktörer bedriver god omvärldsbevakning, har hög beredskap samt hanterar störningar på ett kompetent sätt.

De viktigaste medlen för att ytterligare öka krishanteringsförmågan i länet är utökad samverkan, övning, utvecklad privat/offentlig samverkan, utveckling av kontinuitetshantering som bas i förebyggandearbetet samt att förmågan till kommunikation med allmänheten utvecklas. Länsstyrelsen har en viktig roll då det gäller att verka för, och stödja en sådan utveckling, något som utgör det viktigaste utgångsvärdet för funktionens planering.

Inträffade händelser

Under 2014 har ingen händelse medfört att lokal krisledningsnämnd aktiverats. Dock har ett antal större olyckor och ett fåtal extraordinära händelser inträffat, flera med potential att eskalera till större hot mot samhällsviktig verksamhet. Orsaken till att problemen stannat vid lägre krisnivåer är i huvudsak god omvärldsbevakning samt att berörda aktörer har hög kompetens. Nedlagda ansträngningar i form av övning och utbildning samt tillämpning av genomförd planering ger resultat.

De allvarligaste problemen i länet har orsakats av skyfall med översvämning, höga flöden i älvarna, industriolyckor, stora trafikolyckor, omfattande telestörningar, samt gasangrepp i en skola. Förutom händelser orsakade av klassiska riskkällor har länet även drabbats av skeenden som kan minska allmänhetens förtroende för samhällets förmåga; bland annat hög aktivitet inom organiserad kriminalitet och flera vågor av bostadsinbrott.

Länsstyrelsens krishanteringsorganisation har bland annat hanterat höga flöden, ebola-hotet samt misstänkt zoonos (smitta mellan människa och djur). Länsstyrelsens personal, samt näringslivsanställda ur det regionala krishanteringsrådet, har medverkat i krishanterande staber i såväl Västmanlandsbranden som vid översvämningarna i Kristinehamn. Deltagande i andras krishantering har gett värdefulla erfarenheter och lärdomar bland annat då det gäller förmågan att ta emot stöd i olika former, ansvarsfördelning samt kommunikationen med berörd allmänhet. Efter översvämningarna i Kristinehamn ska Länsstyrelsen bidra till nationellt lärande efter naturolyckor genom att utreda kommunernas krishantering.

Flera händelser i och utanför länet har medfört ingripande av Länsstyrelsens tjänsteman i beredskap (TiB) bland annat i form av förstärkt omvärldsbevakning, kommunikation och analysarbete.

Allmänt om verksamheten

Under året har Länsstyrelsens verksamhet inom området tvingats till mycket hård prioritering beroende på balansen uppgift kontra resurs, personalersättning, tillkommande arbete avseende samverkan med Försvarsmakten, deltagande i många arbetsgrupper och utredningar/remisser med mera. Fokus har lagts på stöd till kommunerna genom utveckling av risk- och sårbarhetsanalyser samt utbildning inför *Styrel-arbetet*, omvärldsanalys, stöd till andras krishantering, samverkan över administrativa gränser, att uppfylla lag och förordning samt omställning till den nya planeringshorisont som 2:4-arbetet och avtalet SKL/Staten medför.

Prioritering och fokusering har gjort att vissa projekt stödda av anslag 2:4 har getts något lägre prioritet varför måluppfyllnaden i vissa avseenden är begränsad.

Genomförd rekrytering har visat att personer med rätt kompetens finns att tillgå samt att Länsstyrelsen Värmland har mycket god rekryteringskraft. Ämnesområdet har bra genomslag i lokala media vilket bidrar till kunskapsspridning och till medborgarnas engagemang i olika säkerhetsfrågor.

Aktiviteter och ärenden

Länsstyrelsen har under året arrangerat och deltagit i ett stort antal aktiviteter. Länsstyrelsen var huvudman för bland annat: genomförandet av *Regional samverkanskurs* med deltagare från offentlig och privat verksamhet, kompetensutveckling för kommunernas/landstingets beredskapssamordnare, utveckling av det regionala krishanteringsrådets samverkansförmåga, samverkan i älvgrypperna samt möten med nätverket för evenemangssäkerhet.

Under året har veckovisa TiB-möten i länet via Rakel införts med deltagande av polisen, Försvarsmakten, Landstinget och Räddningschef i beredskap. Den regionala samordningsfunktionen för farliga ämnen har utvecklat övningskoncept samt tagit fram en rutin för bakre ledning.

Länsstyrelsen deltar i, men är inte ensam ansvarig för, en mångfald av andra aktiviteter och nätverk på lokal, regional och central nivå. Exempel är arbetet inom ramen för länsstyrelsernas samverkansorgan, samverkansområdena *Geografiskt områdesansvar*

respektive *Teknisk infrastruktur*, regionala räddningschefsträffar, älvgrupperna för Vänern, Gullspångsälven och Upperudsälven, styrelse- och medlemsarbete i Försvarsdirektörsnätverket samt intensifierad utbildning och samverkan med Försvarsmakten.

Arbete i projektet *Beredskapsplanering Klarälven* fortgår i samverkan med kommunerna Torsby, Hagfors, Munkfors, Forshaga, Karlstad och Hammarö samt Fortum och Svenska Kraftnät. Kommunerna har lagt ned ett omfattande arbete i projektet under året. Ett utbildande samverkansseminarium om de frivilliga försvarsorganisationerna har genomförts för kommuner och Landstinget.

Gällande gränsöverskridande verksamhet är arbetet i gränsräddningsråden viktigt. Inom ramen för Gränsräddningsrådet Värmland/Dalarna/Hedmarks fylke har projektet *Gränslös krishantering* satts igång. I Länsstyrelsens andra gränsräddningsråd – Västra Götaland/Värmland/Østfolds fylke har en större övning genomförts.

Övrig verksamhet inom Risk och Säkerhet

Avseende den egna verksamheten inom sakområdet kan särskilt nämnas:

- Uppföljning av samtliga kommuners arbete enligt lagen om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH)
- Fortsatt stöd till implementering av Rakel, avseende såväl samband som ledning
- Arbete med nya och gamla objekt enligt Skyddslagen
- Omfattande arbete med riskhänsyn i planarbetet
- Det länsgemensamma arbetet i projekten *Tryggt och säkert län*, *Beredskapsplanering Dammbrott* och *Sociala risker*
- Stöd till examensjobb och studentuppgifter samt handledning av praktikant.

Sammanfattande resultat

Krav enligt lag och förordning har uppfyllts.

Den främsta effekten av Länsstyrelsens arbete inom området är att nätverken utvecklats ytterligare och att gränser mellan olika organisationer därmed utgör ett mindre hinder för effektiv krishantering. Detta accentueras av flera års mycket goda resultat av länets *regionala samverkanskurs*. Dessutom har analyser av länets risker, sårbarheter och samhällskritiska verksamheter, bland annat i RSA-arbetet, gett förbättrat underlag för riskreducerande arbete och för utveckling av förmågan att hantera kriser.

Genomförd uppföljning av det lokala arbetet visar att länets kommuner och landstinget har hög ambition inom området och att de i allt väsentligt löser förelagda uppgifter. För att nå en fullgod nivå krävs i första hand mer av resursen tid, att övningsverksamheten intensifieras, att kommunikationen med allmänheten bedrivs på ett sätt som ökar personligt ansvarstagande samt att den redan väl fungerande privat/offentliga samverkan i högre grad formaliseras.

Återrapportering regleringsbrev

RB 64. Länsstyrelsernas tillsyn av kommunerna inom området skydd mot olyckor syftar till att främja och bedöma kommunernas förmåga att leva upp till nationella mål, verksamhetsmål och särskilda skyldigheter enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Länsstyrelserna ska redovisa en sammanfattande bedömning av kommunernas arbete enligt lagen om skydd mot olyckor.

Länsstyrelsen Värmland har under 2014 inlett tillsyn av länets kommuners resultat gällande skydd mot olyckor för mandatperioden 2011 till 2014. Åren 2011 till 2013 jämförs med åren 2007 till 2009. Tillsynen fungerar även som avstamp för, eller initiering av, kommunernas arbete med handlingsprogram för kommande mandatperiod. Genomförda tillsyner visar på tillfredsställande resultat. Länsstyrelsens bedömning av kommunernas arbete enligt lagen om skydd mot olyckor är att kommunerna i allt väsentligt uppfyller lagens krav.

Det systematiserade arbetet mot eldstadsrelaterade bränder fortgår och har kommit in i en första analysfas. Tidiga resultat har redan lett till förändringar i rutiner hos anlitade skorstensfejarmästare.

Förutom nätverket mot eldstadsrelaterade bränder deltar Länsstyrelsen i ett antal sammanslutningar som strävar mot att minska antalet olyckor och framförallt dess konsekvenser. Länets regionala samordningsfunktion har under 2014 utvecklat ett övningskoncept som hanterar en liten händelse med farliga ämnen med fokus på samverkan och organisatoriskt ansvar. Länsstyrelsen har också utvecklat en rutin för samverkans bakre ledning via Rakel som ska tas i bruk under första kvartalet 2015.

En viktig del av Länsstyrelsens arbete är deltagande på räddningschefsträffar. Här uttrycks oro för minskade statliga ersättningar för genomförda utbildningar av räddningsman i beredskap. Länsstyrelsen Värmland ser en risk i att kommuner med sämre ekonomi inte anser sig ha råd att utbilda sina deltidsbrandmän i tillräcklig omfattning.

Länets räddningschefer diskuterar även möjligheten att ställa högre krav på brandskyddet på Värmlands flyktingförläggningar bland annat utifrån de boendes förutsättningar och byggnadsstandarden.

Länsstyrelsen har under 2014 tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, lyckats avvärja en politiskt beslutad minskning av en räddningsstyrka i Eda, en av länets mindre kommuner.

Tryggt och säkert län är ett treårigt samverkansprojekt där Länsstyrelsen är projektägare och MSB, Konsumentverket, Polismyndigheten, Landstinget i Värmland, Karlstads universitet och Räddningstjänsten Karlstadsregionen ingår. Projektet syftar till att minska kostnader och lidande på grund av olyckor, allvarliga händelser och kriser. Ökad samverkan och effektivare utnyttjande av tillgänglig statistik är nyckelfaktorer. Två kommuner, Arvika och Kil, har kartlagt olycksbild, gjort analys och prioriterat åtgärdsområden medan övriga kommuner förväntas nå dithän under 2015.

Samarbetet över läns- och landsgränsen är en viktig framgångsfaktor i hanteringen av olyckor och kriser. I gränsräddningsrådet träffas blåljusaktörer från Värmlands län, Dalarnas län och Hedmarks fylke två gånger om året. Här utbyts erfarenheter från gemensamma insatser samt

bedrivs samordning och samverkan. Samarbetet har resulterat i gemensamma larmplaner över gräns och utvecklas vidare i rådet och i olika projekt.

RB 65. Inom ramen för det geografiska områdesansvaret ska länsstyrelserna följa upp de lokala risk- och sårbarhetsanalyser och handlingsplaner som sammanställs enligt lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. I uppföljningen ska länsstyrelserna beskriva hur eventuella brister och åtgärdsbehov, som identifierats inom ramen för arbetet med risk- och sårbarhetsanalyserna samt vid hanteringen av extraordinära händelser, omhändertagits. Det ska även framgå hur frågor rörande förmågan att ta emot internationellt stöd vid kriser och allvarliga händelser i fredstid har beaktats inom länen. Uppföljningen ska även inriktas så att den kan samordnas med uppföljningen av kommunernas användning av utbetalade medel enligt avtal mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting om kommunernas uppgifter i samhällets krisberedskap.

Länsstyrelsens uppföljning av kommunernas efterlevnad av lagen (2006:544), om *Kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap*, sker genom besök i kommunerna två gånger per mandatperiod. Mellanliggande år sker uppföljningen genom en enkät bland annat innefattande frågor om planer, utbildning/övning samt hur anslaget använts.

Samtliga kommuner har en giltig risk- och sårbarhetsanalys (RSA) som belyser risker inom egen verksamhet samt inom ramen för det geografiska områdesansvaret. Kommunernas RSA är förankrade och fastställda på politisk nivå i syfte att medvetandegöra de styrande samt för att riskbilden ska bli ett av utgångsvärdena för kommunernas verksamhetsområden. Länsstyrelsen har mottagit landstingets och samtliga kommuners RSA, utformade enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) föreskrift. Föreskrifterna kräver också att analysen följs upp och rapporteras årligen, detta har genomförts i kommunerna och i Landstinget.

Inlämnade analyser innehåller de punkter som föreskrivits av MSB (2010:6), dock i olika omfattning och struktur. Grunden är, i de flesta fall, analys i grupp med relevanta deltagare från förvaltningar, kommunstyrelse med flera. Huvuddelen av analyserna saknar tydlig koppling till någon etablerad metod.

Riskinventering och grovanalys är genomförda men analyserna av möjliga extraordinära händelser är i flera fall aningen grund. Det finns också behov av att bredda inventeringen och inkludera fler riskområden än de som av hävd behandlas (tekniska risker, naturolyckor med mera). Bland prioriterade utvecklingsbehov märks särskilt sociala risker och kritiska beroenden där analyserna generellt är otillräckliga.

Årets förmågebedömningar visar att krishanteringsförmågan i Värmlands kommuner och landsting generellt är god, men med vissa brister.

Kommunerna och Landstinget har planer för hantering av extraordinär händelse. Fokus i utvecklingsarbetet ligger på att planerna ska brukas även vid mindre händelser och ha en utformning som generellt avspeglar vardagens arbetssätt. Ingen händelse i länet har medfört aktivering av krisledningsnämnd under år 2014.

Hur brister och åtgärdsbehov som identifierats inom arbetet med risk- och sårbarhetsanalyserna omhändertas redovisas årligen till Länsstyrelsen. I underlagen för uppföljning och rapportering som kommunerna lämnar till Länsstyrelsen redovisas genomförda aktiviteter, exempelvis utbildning och övningar, höjning av teknisk redundans etc. Samtliga kommuner har lämnat in en redovisning 2014.

Möjligheten att säkert spåra hur åtgärdsbehov som beskrivs i lokala RSA omhändertas är dock begränsad. Detta förhållande innebär behov av styrning från Länsstyrelsen, något som ska genomföras under kommande år men också genom det styrdokument som kommunerna ska ta fram för nästa mandatperiod enligt kommunöverenskommelsen.

Länets förmåga att ta emot internationellt stöd vid kriser och allvarliga händelser i fredstid har beaktats så till vida att förstärkningsresurser inom länet i form av möjliga tillfälliga boenden och resurser för transporter har identifierats. Arbetet med kartläggning av befintliga förstärkningsresurser har visat att ett stort antal frivilligorganisationer finns genom vilka tillkommande stöd kan kanaliseras, men också att den övergripande förmågan att organisera och hantera förstärkningsresurser på ett kontrollerat sätt behöver förbättras. Detta är något som kommer att prioriteras under kommande år.

Sammanfattande slutsatser

Den övergripande slutsatsen av verkställd uppföljning är att länets kommuner bedriver en kompetent och effektiv verksamhet inom området, där statliga medel används ansvarsfullt. Flera kommuner och Landstinget skjuter till egna medel som komplement till det statliga stödet.

För att utveckla förmågan ytterligare behöver flera kommuner skapa en tydligare koppling mellan analys, verksamhetsplanering och budget så att avdelade medel ger konkreta resultat. Fler övningar, särskilt med fokus på kommunikation och samverkan i olika former, är också nödvändiga. Detta är ett av de områden där Länsstyrelsen behöver öka stödet till kommunerna, något som utgör fokus för Länsstyrelsens arbete med en länsplan.

De största tillgångarna i arbetet är kunniga beredskapssamordnare, engagerade beslutsfattare samt förankringen i lokalsamhället. Därmed följs en tradition som har sina rötter i räddningstjänsternas arbete med risk och säkerhet.

Länsstyrelsen vill också framhålla den goda effekt som länets Regionala Samverkanskurs ger – ett stabilt lärarlag utbildar år efter år cirka 25 deltagare från kommuner, landsting, statlig verksamhet och näringsliv.

Förmågan att hantera kriser och olyckor provas många gånger per år i kommunernas ordinarie verksamhet och Länsstyrelsen bedömer att förmågan är god. Bedömningen är att Landstinget i Värmland är likvärdigt med kommunerna avseende kompetens, planer och analyser.

Naturvård, samt miljö- och hälsoskydd

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 5*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	32,34	36,09	30,80
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	28,37	27,97	25,70
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	34,42	36,82	34,40
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	76 899	76 246	69 580
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	43,83	46,40	44,50
Antal ärenden, inkomna och upprättade	2 483	2 663	1 938
Antal beslutade ärenden	2 380	2 736	1 790
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	155	180	170
Bidragsubbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	31 035	29 094	37 301
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 525, Samråd enligt 12 kap. 6§ Miljöbalken ³⁾	66		
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 562, Prövning av avfall och producentansvar ⁴⁾	77		

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl. OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 525 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för de 12 länsstyrelser som undersökt verksamheten är 64.

⁴⁾ Nöjdindex för verksamhet 562 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för de 7 länsstyrelser som undersökt verksamheten är 79.

Kommentarer till tabellen

Det finns inget speciellt att kommentera, inga nämnvärda förändringar av parametrarna finns i förhållande till 2013.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Miljöledning

Beslut har fattats om att miljödiplomera Länsstyrelsen enligt Svensk Miljöbas. Arbetet med styrdokument och handlingsplaner har pågått under hösten.

Länsstyrelsens miljöpolicy är uppdaterad och mål för Länsstyrelsens direkta miljöpåverkan har beslutats. Länsstyrelsen ska arbeta mot:

- Senast 2017 ska CO2-utsläppen vara 20 procent lägre per årsarbetskraft jämfört med 2013 års nivå.
- Senast 2017 ska användningen av fastighetsel vara 10 procent lägre per kvadratmeter och årsarbetskraft jämfört med 2013 års nivå.
- Förbrukningen av papper och annat engångsmaterial ska minska årligen.
- Andelen leverantörer med miljöledningssystem eller motsvarande och en inköpsvolym över 50 000 kronor, ska öka jämfört med 2013 års nivå.

Fler åtgärder har genomförts under året; exempelvis införande av pappersförpackningssortering på alla våningsplan samt införande av Fairtrade te.

Vattenförvaltning

Under året har Länsstyrelsens Beredningssekretariatet för Vattenförvaltning arbetat med uppdrag från Vattenmyndigheten i Västerhavets vattendistrikt. Alla vattenförekomster, större sjöar, vattendragssträckor och grundvattenmagasin som Länsstyrelsen ansvarar för, har fått förslag till en ny och uppdaterad miljökvalitetsnorm. Förbättringsbehov har angetts för alla vatten som bedömts ha sämre än god status. Statusbedömning, miljöproblem, betydande påverkanskällor och åtgärdsförslag har kvalitetsgranskats. För vatten med övergödningsproblem har en mängd åtgärder justerats utifrån marginaleffektberäkningar.

Länsstyrelsen har lämnat synpunkter på Vattenmyndighetens utkast till åtgärdsprogram och förvaltningsplan samt skrivit ett åtgärdsunderlagsdokument för åtgärdsområde Glomma i Norge.

En viktig insats under året har varit samverkan. Beredningssekretariatet för vattenförvaltning har planerat och genomfört flera dialogmöten med vattenråden i länet där fokus har varit att få fram viktiga åtgärder som vattenråden kan jobba vidare med i sitt avrinningsområde. En bidragslista för vattenråden har uppdaterats och vattenråden har stöttats i sitt arbete. Länsstyrelsen har informerat om vattenförvaltningen på diverse möten med intressenter, till exempel på möten med älvgrupper och Referensgruppen för vattenförvaltning. Även media har informerats om den nya statusklassningen, förslag till åtgärder och det samråd som Västerhavets vattendistrikt har påbörjat. Samrådet avser åtgärdsprogram, miljökonsekvensbeskrivning och förvaltningsplan som föreslås inför nästa förvaltningscykel av vattenförvaltningsarbetet med start 2016. Internt på Länsstyrelsen har samverkan skett på olika sätt till exempel genom deltagande i plan-, infrastruktur- och miljöskyddsärenden samt i sektorsövergripande vattenmöten och deltagande i LOVA-arbetet (Lokala Vattenvårdsprojekt). All personal på Länsstyrelsen är informerad om samrådet och inbjudna att delta i Länsstyrelsens yttrande.

Skrivarmedel för en LIFE-ansökan angående lokal samverkan i Röjdans avrinningsområde beviljades och ett omfattande förankringsarbete har genomförts.

Vattenskyddsområden

Vägledning och stöttning av kommunernas arbete med vattenskyddsområden gjordes genom seminariet *Myndighetssamverkan inom vattenskyddsområden* i september, med tema effektivisering och utveckling av operativ prövning och tillsyn inom vattenskyddsområden.

Under våren undersökte en miljövetarstudent hur en vattenförsörjningsplan bör se ut och hur arbetet med att ta fram en sådan plan ska ske. Ett examensarbete genomfördes med fördjupning på hur klimataspekterna kommer in i vattenförsörjningsplaner. Resultatet kommer att användas vid framtagandet av en regional vattenförsörjningsplan för Värmland och har inkluderats i *Regional handlingsplan för klimatanpassning i Värmlands län 2014*.

Kalkning

Kalkningen i länet har genomförts enligt plan. Totalt spreds 27 000 ton kalk till en kostnad av 21 miljoner kronor.

I den granskning som Havs- och Vattenmyndigheten genomfört av kalkningsverksamheten i Sverige framkom två specifika områden där verksamheten i Värmlands län har förbättringspotential; kalkdoserare och vattenprovtagning. Länsstyrelsen och huvudmännen för kalkningen har därför under året lagt stor vikt vid att förbättra detta arbete. En genomgripande översyn har gjorts av doserarparken och åtgärder för tillsyn, skötsel och

funktion har genomförts under året och arbetet fortsätter enligt framtagna plan. Vattenprovtagningen, som är en viktig del i kalkeffektuppföljningen, har anpassats för att på ett bättre vis fånga upp låga vattenkemivärden. En åtgärd är att säkrare försöka pricka in högflödesperioderna för provtagning.

Restaurering av vattendrag

Under året har Länsstyrelsens arbete med praktisk vattendragsrestaurering i huvudsak omfattat fyra objekt. Det treåriga projektet för återställning av naturreservatet Öjenäsbäcken har slutförts. Projektet syftade till att förbättra livsbetingelserna för öring och flodpärlmussla via återförande av block, sten, lekgrus och död ved till den cirka två kilometer långa flottningsrensade älvsfåran. Vid Norra Baksjöns utlopp i Bakälven har åtgärder genomförts för en bättre vattenhushållning i älven under torrperioder. I Halgån, ett lax- och öringförande men flottningsrensat biflöde till Klarälven, har cirka 17 kilometer vattendragssträcka restaurerats via utläggning av block, sten och grov död ved samt uppluckring av hårdgjorda lekbottnar.

Arbetet med planering av omlöp förbi Gullsby kraftverk i Slorudsälven har fortsatt och under november inleddes även det praktiska arbetet. I samma älv har diskussioner förts om en statlig inlösen (och eventuell utrivning) av de två uppströms belägna kraftverken med ägaren Arvika Kraft samt Naturvårdsverket. Därutöver har fyra mindre biotopvårdsprojekt slutförts.

Vänerlaxens fria gång

Länsstyrelsen och Fylkesmannen i Hedmark har, i samverkan med ett stort antal andra svenska och norska organisationer, lämnat in en slutrapport för det 3,5-åriga projektet *Vänerlaxens fria gång* till huvudfinansiären Interreg Sverige-Norge (EU-medel). Förslag till en fördjupad slutrapport remitterades under hösten till 45 svenska och norska organisationer, och beräknas vara färdigställd i början av 2015. Förslaget till slutrapport innehåller bland annat ett 20-tal undersökningar och utredningar, förslag och konsekvensbeskrivning av fisk- och faunapassager och miljöanpassad vattenreglering vid cirka 50 dammbyggnader inom Klarälvens avrinningsområde. Materialet avses användas för tillsyn, omprövningar och/eller nyprövningar av de 50-100 år gamla vattendomena i syfte att uppfylla krav enligt miljöbalken och EU-rätten.

En viktig slutsats av projektet är att Klarälven-Trysilelva kan bli en av Skandinaviens laxrikaste älvar samtidigt som en hög vattenkraftproduktion kan bibehållas. Statusen hos en stor mängd andra hotade och skyddsvärda arter och miljöer kommer att förbättras samtidigt som ett stort antal gröna jobb skapas till följd av byggande och skötsel av fiskpassager samt omfattande sportfisketurism.

Vänerns reglering

Länsstyrelserna i Värmland och i Västra Götaland har påbörjat arbetet med att dels utreda konsekvenserna av Vänerns reglering, dels utreda möjligheterna att ompröva vattendomen. En ny överenskommelse om reglering av Vänern har under året, i samråd med Länsstyrelsen Värmland, träffats mellan Vattenfall och Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Vänerns Dag

I juni arrangerade Länsstyrelsen *Vänerns dag*. Sjuttioalet utställare tillsammans med ett tjugotal föreläsare från bland annat yrkesfiskarna, sportfiskarna, fisketillsynen i Vänern och Forshagaakademin fyllde Wermlandskajen i Karlstad. Landshövding Kenneth Johansson invigde dagen. Björn Risinger, generaldirektör Havs- och Vattenmyndigheten, höll tal om Vänern och projektledare Jenny Sander föreläste om projektet *Life Vänern*. Det speciella med dagen var att alla som berörs av och är intresserade av Vänern var välkomna. Syftet var att sprida information till allmänheten om Vänern och dess aktörer och att öka samverkan mellan

olika aktörer. Målen för dagen var att öka intresset, kunskapen och förståelsen för Vänerns unika miljö. www.vanernsdag.se

LOVA

Kommunerna har ett fortsatt stort intresse av LOVA bidraget. Under året fördelades 2,6 miljoner till 15 projekt. Projekten var väl spridda över de fem fokusområdena: enskilda avlopp, vatten- och avloppsplaner, våtmark, strukturstyrning, spolplattor och latrintömningsstationer.

Vatten och avlopp inklusive enskilda avlopp samt Lagen om allmänna vattentjänster (LAV)

Länsstyrelsens arbete under året med frågor rörande Lagen om allmänna vattentjänster (LAV) bestod framförallt av tillsynsvägledning, seminarium, länsträffar (Regionala arbetsgruppen för VA-planering) samt ärenden rörande omvandlingsområden. Ansträngningarna att få kommunerna att ta fram en VA-plan har fortlöpt och nu har 13 av 16 kommuner påbörjat arbetet med att ta fram en VA-plan.

Länsstyrelsen har tillsynsväglett kommunernas miljöförvaltningar i arbetet med enskilda avlopp. Ett stöd i kommunernas arbete är LOVA-bidraget, vilket gör det möjligt för kommunerna att inventera avloppsanläggningarna i sin kommun. Inventeringarna har inneburit att antalet överklagade ärenden har ökat hos Länsstyrelsen.

Eftersom frågor rörande dagvatten har ökat de senaste åren anordnade Länsstyrelsen ett dagvattenseminarium *Blött om fötterna?* Seminarium om dagvattenhantering i dag och i framtiden. Seminariet riktade sig främst till politiker och tjänstemän inom VA-frågor, fysisk planering och miljöfrågor.

Miljöövervakning

Under året färdigställdes länets program för regional miljöövervakning för perioden 2015-2020. Då miljöövervakningen i hög grad bygger på långa tidsserier, där man kan studera förändringar över tid, har en stor del av revisionsarbetet inriktats mot effektiviseringar och förbättringar inom befintlig övervakning. Framförallt har övervakningen av vattenmiljöer setts över och anpassats till behoven av underlag för statusklassningen av yt- och grundvatten för rapportering enligt EU:s ramdirektiv för vatten. Kunskapen om förekomst av miljögifter i naturen är bristfällig och många nya potentiella hot mot naturmiljöer och människors hälsa behöver undersökas bättre. Det nya programmet innehåller därför en utökad övervakning av miljögifter. Framförallt kommer undersökningar i fisk, dricksvatten och sjöar att prioriteras.

LIFE-projekt

För projektet *LIFE+ Foder & Fägring* var 2014 det femte och sista året för projektet. Under detta sista år har, förutom att avsluta de sista restaureringarna, fokus legat på information och tillgänglighet. Länsstyrelsen har bland annat arrangerat ett nationellt seminarium om maskiner och storskalig våtmarksslätter i Värmlandsbro. I samarbete med Säffle kommun har Länsstyrelsen påbörjat en satsning på tillgängligheten vid Brosjön där Länsstyrelsen hittills har färdigställt en spång och rustat ett fågeltorn. Ytterligare arbeten med leder, spänger och upprustning/förbättring av fler fågeltorn kommer att ske under 2015. Under året har ett samarbete mellan Länsstyrelsen, Karlstads Universitet, The Paper Province och en av markägarna vid Brosjön inletts i syfte att ta fram alternativ avsättning för skördat gräsmaterial från våtmarker.

Projektet *LIFE Väner*, som löper till 2018, koordineras av Länsstyrelsen Värmland, Länsstyrelsen i Västra Götalands län deltar som projektpartner. Under året har fokus

framförallt legat på förberedande inventeringar, planering och information. Praktiska åtgärder har också utförts, exempelvis har 62 fågelskär (cirka 60 % av Värmlands fågelskär i projektet) röjts en första gång. Återbesök på skären visar att de troligen behöver röjas oftare än beräknat.

En webbplats har skapats med adress <http://lifevanern.se>, där information läggs ut löpande om projektets åtgärder. Skyltar med projektinformation har satts upp på 33 platser i anslutning till naturreservatsinformation och vid flera småbåtshamnar. Kontakten med båtklubbar och andra intressenter har varit en positiv bieffekt av projektet. Projektledningen har informerat om projektet och dess problemställningar vid 13 möten arrangerade av andra organisationer och av andra enheter på Länsstyrelserna. Projektledningen har besökt andra LIFE-projekt för att dra nytta av erfarenheter av liknande restaureringsåtgärder. I juni lämnades en startrapport till EU och av återkopplingen framgår att EU är mycket nöjda med projektets inledning, med kvaliteten på rapporten och med projektets webbsida. Projektets startseminarium hölls i samband med *Vänerns dag*.

Projektet *LIFE+ Taiga* har beviljats medel från EU och startar den 1 januari 2015. Länsstyrelsen är projektpartner och ska, som sin del i projektet, genomföra naturvårdsbränningar i fem Natura2000-områden under 2015-2019.

Samarbete utöver det vanliga

Under året har Länsstyrelsen haft ett nära samarbetat med Stora Enso och markägaren Bergvik vid planeringen av slutavverkningar inom Brattforshedens naturvårdsområde. Syftet har varit att möjliggöra för skrovlig taggsvamp och andra rödlistade arter knutna till äldre tall och tunna humusskikt att kunna överleva också efter slutavverkningar i produktionsbestånd. Inom fyra slutavverkningsbestånd – omfattande totalt drygt 70 hektar – har, inom särskilt gynnsamma delar av bestånden, främst sydvända sluttningar och krön av sandkullar med förhållandevis tunna humustäcken, upp till cirka 5 % av tallarna per bestånd sparats som grupper av evighetsträd.

Natura 2000-områden

Länsstyrelsen har under året arbetat med det treåriga regeringsuppdraget till länsstyrelserna om redovisning av skyddsarbetet inom Natura 2000-områden. I väntan på riktlinjer från Naturvårdsverket har Länsstyrelsen planerat för arbetet, samt lämnat två delredovisningar med tidsplaner och upplägg för arbetet.

Indikatorer

Allmän miljö- och naturvård utgiftsområde 20¹⁾

Biologisk mångfald	2014	2013	2012	2011	2010
Andel av Länsstyrelsen skyddad produktiv skogsmark av den totala arealen produktiv skogsmark (%)	1,05	1,01	0,97	0,92	0,88
Förekomst av rovdjur i länet	2014	2013	2012	2011	2010
Antal vargrevir med föryngringar		15	12	7,33	10,5
Vattenmiljö	2014	2013	2012	2011	2010
Andel ytvattenförekomster som uppnår hög eller god ekologisk status (%)	18	18	44	44	44
Andel grundvattenförekomster som uppnår god kvantitativ status (%)	100	100	100	100	100
Andel grundvattenförekomster som uppnår god kemisk status (%)	97	98	97	97	97
Förorenad mark	2014	2013	2012	2011	2010
Antal objekt i riskklass 1		61	58	56	51
Antal sanerade objekt i riskklass 1 (ack)		4	4	4	4
<i>varav sanerade med statliga medel (ack)</i>		4	4	4	4

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer.

Källa: Metria, Viltskadecenter, Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Biologisk mångfald

På grund av ändrade urvalskriterier finns avvikelser från föregående års årsredovisning. Skyddade arealer vid utgången av respektive år med givna urval kan ej tas ur databasen VIC-natur i efterhand. För åren 2010-2013 gjordes uttaget 2014-10-01. Ett områdes areal ligger då på det år som det ursprungliga beslutet fattades.

Genom beslut om 12 nya naturreservat har 523 hektar produktiv skogsmark med höga naturvärden skyddats under året. Arealen skyddad produktiv skogsmark fortsätter därmed att öka och närmar sig nationella och regionala mål för skydd av skog. Det finns fortfarande en stor mängd skogsområden med höga naturvärden och Länsstyrelsen utnyttjar alla resurser för att förhindra avverkning av värdekärnor. De resurser som läggs på beslut om nya reservat måste därför vägas mot de resurser som krävs för att i dialog med markägare förhindra avverkning av oskyddade skogliga värdekärnor. På grund av detta finns en stor areal produktiv skogsmark där ersättningen till markägarna är klar, men där Länsstyrelsen inte prioriterar resurser för skrivande av beslut om skydd. Denna obalans förstärks av att Skogsstyrelsen i Värmland de senaste åren tilldelats mycket små medel för ersättning till markägare för skydd av värdekärnor (nyckelbiotoper och andra värdefulla skogsområden).

Förekomst av rovdjur i länet

Förutom de år det har genomförts licensjakt på varg (2010 och 2011) har både antalet revir och antalet föryngringar stadigt ökat. Trenden är att reviren blir mindre och tätare och att tomma revir återbesätts mycket snabbt.

Vattenmiljö

Under 2013 har alla vattenförekomster, större sjöar, vattendragssträckor och grundvattenmagasin fått en ny och uppdaterad (förslag till) statusklassning. Alla tillgängliga uppgifter har sammanställts och bedömts och lagts in i databasen VISS.

Att andelen ytvattenförekomster som uppnår god status har minskat jämfört med tidigare år (2010-2012) beror inte på att statusen i vattnet har försämrats. Däremot har det vid bedömningen av ekologisk status under 2013 funnits bättre dataunderlag, nya bedömningsgrunder för de hydromorfologiska parametrar samt ny vägledning från Vattenmyndigheterna om hur de hydromorfologiska parametrarna skulle vägas in i bedömningen av ekologisk status. Detta har gjort att många sjöar och vattendrag som tidigare har haft bedömningen god ekologisk status nu har fått bedömningen måttlig ekologisk status, eller sämre. Detta innebär att Länsstyrelsen har fått ett mycket bättre underlag och en mer realistisk översikt av åtgärdsbehovet för ytvattenförekomsterna.

Tillgången till grundvatten är i allmänhet god i länet och Länsstyrelsen har inte erhållit några uppgifter om brist på grundvatten. Därför bedöms liksom tidigare år att samtliga grundvattenförekomster har en god kvantitativ status.

Andelen grundvattenförekomster som uppnår god kemisk status har ändrats något jämfört med 2013. Kvalitetsgranskningen under 2014, samt nya datafiler från datavärden Sveriges geologiska undersökning, och nya riktlinjer om statusbedömningen är orsaken till detta. Bedömningen av många av grundvattenförekomsterna är dock osäker, då den baseras på ett fåtal analyser. För cirka 62 % av grundvattenförekomsterna i Värmland saknas analyser av fysikaliska och kemiska parametrar helt. Grundvattenförekomster som saknar vattenkemidata ska enligt vägledning från Vattenmyndigheterna bedömas ha en god kemisk status. Då många grundvattenförekomster saknar vattenkemidata är det svårt att veta hur vattenkvaliteten verkligen är.

För många av de vattenförekomster som inte uppnår god status kommer det ta många år innan de förbättras. Även om åtgärder redan har genomförts eller påbörjas tar det lång tid innan vattnet återhämtar sig.

För vatten som inte uppnår god status på grund av fysisk påverkan är det en lång och resurskrävande process att genom tillsyn och omprövning av gamla vattendomar få till åtgärder. Ökade resurser och/eller förnyad lagstiftning behövs för att detta arbete ska kunna genomföras snabbare.

Även om det har skett en förbättring inom nationell datainsamling finns det mycket arbete kvar. Höjda krav på inrapportering av all miljödata till nationella datavärddar skulle öka tillgängligheten av data. Dessutom skulle det behövas extra resurser för att möta de krav på miljöövervakning som finns i vattenförvaltningsförordningen.

Fysiska åtgärder som skydd och restaurering, kalkning och åtgärder mot övergödning är kostsamma. Ett utökat anslag skulle behövas för att kunna genomföra fysiska åtgärder i den mån det behövs för att uppnå miljökvalitetsnormerna.

Förorenad mark

Inventeringen av potentiellt förorenade områden avslutades i princip under 2013 och under 2014 påbörjades en kvalitetssäkring av det material som samlats in i EBH-stödet, den databas

som hanterar information om potentiellt förorenade områden. Länsstyrelsen bedömer att de flesta riskklass 1-objekt har identifierats.

Tabellen redovisar enbart helt sanerade objekt. Under den aktuella perioden har ett antal privatfinansierade delåtgärder vid riskklass 1-objekt genomförts i samband med exploatering eller i samband med gräv- och schaktarbeten. Vid nyckeltalsrapporteringen till Naturvårdsverket 2014 rapporterades två riskklass 1-objekt som delvis åtgärdade.

För att öka andelen privatfinansierade undersökningar och saneringar krävs att ansvarsfrågan är utredd. Länsstyrelsen har därför under 2014 rekryterat en jurist som påbörjat arbetet med att genomföra ansvarsutredningar.

För de objekt där det saknas ansvarig part och de objekt där verksamhetsutövare bedöms bara delvis ha ansvar för efterbehandlingsåtgärder, krävs statsbidrag för undersökningar och saneringsåtgärder. Troligtvis gäller detta en majoritet av de riskklass 1-objekt som finns på länets prioritetlista. Förutom bidrag ska också en huvudman finnas för dessa projekt. Det har varit svårt att få kommunerna att ställa upp som huvudmän, men då Sveriges geologiska undersökning, SGU, numera kan åta sig huvudmannaskapet för statligt finansierade saneringsprojekt har detta skapat möjligheter för fler projekt att genomföras.

Länsstyrelsen bedömer att för cirka 40 % av länets riskklass 1-områden torde det inte vara möjligt att genomföra en helsanering. Detta bland annat på grund av pågående verksamhet på platsen, att området är stort eller svårtillgängligt och att kostnaden för en sanering blir orimligt hög, till exempel för gruvområden eller sediment i sjöar. Delåtgärder kan bli aktuella, men detta innebär oftast att det inte blir någon ändring av riskklass efter åtgärden, även om miljöbelastningen till omgivningen kan minskas.

Genom Länsstyrelsens tillsynsvägledning stöttas kommunerna i deras arbete med efterbehandlingsarbete. Flera privatfinansierade delåtgärder har genomförts vid riskklass 1-objekt och riskklass 2-objekt, där kommunen är tillsynsmyndighet.

Åtterrapportering regleringsbrev

RB 48. Länsstyrelserna ska redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att öka antalet privatfinansierade efterbehandlingar av förorenade områden samt arbetet med att åtgärda förorenade områden med statliga bidrag. Länsstyrelserna ska även samordnat och i samverkan med Naturvårdsverket ta fram och redovisa åtgärder för att minimera omfattningen av oförbrukade bidrag för efterbehandling av förorenade områden.

Åtgärder för att öka andelen privatfinansierade efterbehandlingar

Privatfinansierade åtgärder förutsätter att det finns en ansvarig part. Avgörande i arbetet är därför att kunna fastställa om sådan finns. Detta görs genom särskilda ansvarsutredningar. Under året har en jurist anställts för att arbeta med särskild inriktning mot efterbehandlingsärenden och fler ansvarsutredningar har därför kunnat genomföras. Det har medfört att antalet objekt där efterbehandlingsarbeten inletts har ökat betydligt jämfört med de senaste åren. En genomgång av ansvarssituationen har genomförts för ett tiotal objekt. Vid fem objekt har verksamhetsutövare påbörjat eller genomfört undersökningar under året som kan komma att leda till framtida åtgärder.

Strategin för Länsstyrelsens arbete är att fokusera på nedlagda verksamheter. Det kan vara mer framgångsrikt, och ofta lättare, att genomföra efterbehandlingsåtgärder på dessa platser. Detta då man inte behöver ta hänsyn till pågående verksamhet och de eventuella driftsstörningar som en åtgärd kan orsaka.

Kommunerna har tillsynen över ett stort antal av de förorenade områdena i högsta riskklass, därför är det angeläget med en tydlig tillsynsvägledning. Länsstyrelsen avsätter därför betydande resurser för detta. Genom tillsynsvägledningen stöttar Länsstyrelsen kommunerna i deras tillsynsarbete med att få ansvariga att genomföra inventeringar och undersökningar för att i förlängningen få till stånd åtgärder som kan finansieras av ansvariga verksamhetsutövare.

Många av de efterbehandlingsprojekt som genomförs i länet sker i samband med exploatering av eller ändrad markanvändning. Det är i de flesta fall kommunen som är tillsynsmyndighet, varför behovet av vägledning och stöd är stort till kommunerna. Länsstyrelsen prioriterar därför tillsynsvägledning även i dessa frågor.

I samband med avveckling eller nedläggning av verksamheter har Länsstyrelsen ställt krav på verksamhetsutövarna att undersöka, och vid behov sanera mark och byggnader. Vid många av objekten på Länsstyrelsens prioriteringslista över förorenade områden är verksamheten i drift, och möjligheten att genomföra åtgärder fullt ut, därför begränsad. De åtgärder som är aktuella är sanering av avgränsade delområden. Ofta rör det sig om åtgärder i samband med gräv- och schaktarbeten för exploatering eller i samband med att delar av områden avvecklas.

Åtgärder för att minimera oförbrukade bidrag

Länsstyrelsen deltog under 2014 med en representant i den länsstyrelsegemensamma arbetsgrupp som arbetat med att minimera omfattningen av oförbrukade bidrag i syfte att effektivisera användningen av det statliga anslaget. Arbetet har liksom tidigare år skett i samarbete med Naturvårdsverket.

Länsstyrelsernas arbetsgrupp för bidragssamordning genomförde i april ett möte med Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning (SGU). Syftet med mötet var att ge Naturvårdsverket och länsstyrelsernas bidragssamordningsgrupp möjlighet att informera om och tillsammans med SGU diskutera det gemensamma arbete som bedrivs för att minska andelen oförbrukade bidragsmedel. Vid mötet diskuterades några av de åtgärder som länsstyrelserna och Naturvårdsverket genomfört hittills, och förslag till ytterligare åtgärder. SGU gavs möjlighet att redogöra för sin roll och sina erfarenheter av bidragshantering i egenskap av huvudman. Länsstyrelsen har även genomfört separata möten med Naturvårdsverket för att diskutera det fortsatta arbetet med att minska mängden oförbrukade medel.

Som ett resultat av det arbete som länsstyrelserna hittills genomfört har de oförbrukade medlen minskat väsentligt. De bidragsmedel som nu finns på länsstyrelserna över årsskiftena är uppbundna till specifika projekt. I det fall förändringar i projektet orsakat överblivna projektmedel som inte behövs i ett projekt kontaktas Naturvårdsverket och åtgärder för att omfördela bidraget genomförs.

Det arbete som nu sker fokuserar i hög grad på att ta fram åtgärder för att minska osäkerheter i de enskilda projekten och förbättra återkopplingen mellan olika aktörer. Genom säkrare ekonomiska analyser i bidragsansökningar, minskade projektrisker och med rätt uppföljning kan oförbrukade bidrag minimeras. Med hänsyn till efterbehandlingsprojektens karaktär av

hög komplexitet och omständigheter som myndigheterna inte råder över, kommer dock alltid oförbrukade bidrag finnas kvar över årsskiftena.

Under slutet av 2014 har länsstyrelsernas bidragssamordningsgrupp tagit initiativ till att genomföra en nationell dag för landets kommunala huvudmän under början av 2015. Ett av syftena med träffen är att informera kommunerna om förutsättningarna för bidrag och föra en dialog kring de faktorer som påverkar bidragshanteringen. Kommunerna är viktiga aktörer i arbetet med att minska de oförbrukade bidragsmedlen.

En annan åtgärd som påbörjats är att se över återrapporteringen av bidragsprojekt. Att utveckla och förbättra återrapporteringen av bidragsprojektens ekonomi är avgörande för att möjliggöra en uppdaterad och effektiv övergripande ekonomihantering. Representanter från länsstyrelserna bidrar i arbetet som drivs av Naturvårdsverket.

49. Länsstyrelsernas tillsyn enligt miljöbalken ska bidra till att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen nås och att uppkomst av olägenheter för människors hälsa och miljön motverkas. Länsstyrelserna ska särskilt redovisa:

Länsstyrelsen har valt att redovisa återrapporteringskravet i två delar – miljötillsyn exklusive CITES-tillsyn respektive CITES-tillsyn.

Miljötillsyn exklusive CITES

– Hur arbetet för att effektivisera och utveckla tillsynen avses fortsätta samt beskriva de förändrade rutiner och arbetsmetoder som genomförts för att utveckla en miljömålsstyrd tillsyn,

Miljöfarlig verksamhet

Utöver att hantera den händelsestyrda tillsynen har Länsstyrelsens tillsyn under året främst inriktats på verksamheternas miljöpåverkan, verksamhetens storlek, hur verksamheten har följt tillstånd och föreskrifter och hur länge sedan det var verksamheten fick ett tillsynsbesök.

Att prioritera verksamheter utifrån miljöpåverkan innebär att arbetet mot miljö kvalitetsmålen har varit i primärt fokus för tillsynen.

Länsstyrelsen har integrerat energitillsynen i den ordinarie tillsynen genom att ta fram en checklista. Länsstyrelsen har sett över behovet av tillsyn utifrån Industriutsläppsförordningen för att samordna de olika tillsynsmoment som ingår i denna lagstiftning med övrig tillsyn samt haft särskilt fokus på kvalitetsgranskning av verksamheternas egenkontroll rörande utsläpp till vatten i förhållande till miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Ett antal möten inom ramen för *Miljösamverkan Värmland* har haft olika tillsynsteman och har syftat till en mer likvärdig och effektiv tillsyn.

Förorenade områden

Efter att inventeringsarbetet rörande förorenade områden har avslutats har Länsstyrelsen fokuserat på tillsynen. Under året har en jurist anställts för att arbeta med särskild inriktning mot efterbehandlingsärenden, i syfte att få fram fler ansvarsutredningar vilket också har skett. Detta har medfört att antalet förelägganden om utredningar och undersökningar har ökat.

Eftersom kommunerna har tillsynen över ett stort antal av de förorenade områdena i högsta riskklass är det angeläget med en tydlig tillsynsvägledning för att driva på arbetet. Länsstyrelsen avsätter därför medvetet betydande resurser för detta.

Vattenskyddsområden

I september genomfördes, i samarbete med Havs- och vattenmyndigheten, ett seminarium *Myndighetssamverkan inom vattenskyddsområden* som ett led i att effektivisera och utveckla operativ prövning och tillsynen inom vattenskyddsområden. Länsstyrelsen kommer att fortsätta arbeta vidare med dessa frågor inom *Miljösamverkan Värmland*. Under nästa år kommer en översyn av den generellt delegerade tillsynen att göras.

Fiskevillkor i vattendomar

Under året har planering och samråd skett för att ta fram de årliga anvisningarna och instruktionerna för Fortums fiskrelaterade verksamhet. Detta omfattar till exempel smoltutsättningar, fiskfällan i Forshaga och upptransporter av lekfisk. Genom de möten som hållits mellan länsstyrelserna och Fortum har flera förbättringar uppnåtts bland annat om rutiner för utsättning av den kompensationsodlade smolten, lekfiskhantering, fisktrappan i Forshaga, journalföring etc. Arbetet sker i samarbete med Länsstyrelsen Västra Götaland som är beslutande myndighet. Arbetet är kontinuerligt och nya anvisningar och förbättringar kommer att ske under 2015. Rutinen där Fortum sänder veckovisa journalrapporter från deras fiskrelaterade verksamhet i Forshaga till Länsstyrelsen fungerade bra under 2014.

Länsstyrelsen har under flera år kontrollerat kvaliteten på den kompensationsfisk som Fortum enligt vattendom sätter ut i Klarälven. Med början 2012 har en årlig rapport tagits fram över dessa kontroller.

Vatten och avlopp

Länsstyrelsens arbete under året med frågor rörande Lagen om allmänna vattentjänster (LAV) bestod framförallt av tillsynsvägledning, seminarium, länsträffar (Regionala arbetsgruppen för VA-planering) samt ärenden rörande omvandlingsområden. Ansträngningarna att få kommunerna att ta fram en VA-plan har fortlöpt och nu har 13 av 16 kommuner påbörjat arbetet med att ta fram en VA-plan.

Länsstyrelsen har tillsynsväglett kommunernas miljöförvaltningar i arbetet med enskilda avlopp. Ett stöd i kommunernas arbete är LOVA-bidraget, vilket gör det möjligt för kommunerna att inventera avloppsanläggningarna i sin kommun. Inventeringarna har inneburit att antalet överklagade ärenden har ökat hos Länsstyrelsen.

Eftersom frågor rörande dagvatten har ökat de senaste åren anordnade Länsstyrelsen ett dagvattenseminarium Blött om fötterna? Seminarium om dagvattenhantering i dag och i framtiden. Seminariet riktade sig främst till politiker och tjänstemän inom VA-frågor, fysisk planering och miljöfrågor.

Vattenverksamhet

Den egeninitierade tillsynen inom vattenverksamhet har under året varit inriktad på verksamheter och anläggningar som saknar tillstånd. Länsstyrelsen har handlagt ett flertal tillsynsärenden om vattenanläggningar, företrädesvis dammanläggningar och vattenkraftverk, som saknar tillstånd enligt miljöbalken eller motsvarande äldre lagstiftning och som genom den verksamhet som bedrivs vid anläggningarna motverkar att rådande miljö kvalitetsnormer och miljö kvalitetsmål nås. De åtgärder som följer av ärendenas avgörande bidrar till

generationsmålet och miljökvalitetsmålen uppfyllande och motverkar olägenheter för människors hälsa och miljön. Tre tjänstemän har i huvudsak ansvarat för handläggningen och därigenom utvecklat rutiner och gjort erfarenheter som bedöms kunna medföra att Länsstyrelsens fortsatta handläggning av motsvarande ärendeslag kan ske effektivare. Urvalet av anläggningar för Länsstyrelsens tillsyn har skett utifrån en prioritering där miljökvalitetsmålen haft betydelse.

En stor del av Länsstyrelsens tillsynsarbete initieras klagomål från allmänhet i fråga om vissa vattenverksamheter och vattenanläggningar som allmänheten upplever orsakar problem eller bedrivs i strid med miljörättsliga regler. Dessa ärenden tar ofta mycket tid och resurser i anspråk på grund av att ansvarsförhållanden för anläggningar och verksamheter måste utredas, men ärendena bidrar oftast i mycket begränsad omfattning till någon form av miljönytta. Länsstyrelsen kan dock inte underlåta att handlägga dessa ärenden. I de fall sådana klagomål är befogade bedömer Länsstyrelsen att de erfarenheter, rutiner och effektiviseringar som beskrivits ovan kan bidra till ett effektivare tillsynsarbete. Länsstyrelsen kommer under 2015 att ha fokus på att effektivisera hanteringen av inkommande klagomålsärenden i syfte att korta handläggningstiden och att öka tiden för den egeninitierade tillsynsverksamheten.

Tillsyn inom naturvårdens områden

Länsstyrelsen har under året beslutat sampröva strandskyddsdispenser med anmälningspliktig vattenverksamhet där dessa prövningar sammanfaller. Ett antal ärenden har redan samprövats men rutinerna kommer att ytterligare ses över under 2015. Orsaken till förändringen är en strävan att förenkla för kommuner och verksamhetutövare då hela frågan prövas i en gemensam prövning av länsstyrelsen istället för på två myndigheter (kommunen och länsstyrelsen) där strandskyddsfrågan dessutom ska granskas av Länsstyrelsen i efterhand. Samprövningen innebär dock ett merarbete för Länsstyrelsen.

– tillsynsområden inom vilka den operativa tillsynen och tillsynsvägledningen kan utvecklas och förbättras,

Länsstyrelsen kommer att arbeta vidare med att utveckla den riskbaserade tillsynen inom miljöfarlig verksamhet. Under 2015 kommer fokus bland annat att vara på tillsyn av gränsöverskridande transport av avfall och tillsyn över skrotverksamhet. Tillsyn av avfallstransporter motiveras av närheten till Norge och ökade metallstöld. Beträffande skrotverksamhet finns verksamheter i länet som, efter förändringar i förordningen, saknar nödvändiga tillstånd.

Länsstyrelsen kommer under 2015 att genomföra kommunbesök för att följa upp kommunernas operativa tillsyn och för att få underlag till en bedömning av den tillsyn som har delegerats till kommunerna. Tillsynsvägledningen kan förbättras genom en mer strukturerad uppföljning av de tillsynsvägledningsaktiviteter som genomförts, såsom råd och stöd per telefon och epost, yttranden i kommunala anmälningsärenden, handläggarträffar med mera.

Tillsynen inom vattenområdet är på grund av vattenrättens säregenskaper i fråga om vattenverksamheter ofta relativt komplex, då äldre lagstiftning och rättsuppfattning i stora delar fortfarande har företräd framför grundtankarna och intentionerna i miljöbalken. Dessa äldre författningar har tillkommit vid tidpunkter då generationsmål och miljökvalitetsmål saknades och återspeglar snarare de samhällsvärderingar som rådde vid dessa tidpunkter där

exploatering och utnyttjande av vatten får anses ha getts avsevärt större vikt än miljöhänsyn. Länsstyrelsen konstaterar att flera av Vattenverksamhetsutredningens förslag kan komma att modernisera vattenrätten. Det är Länsstyrelsens bedömning att dessa moderniseringar, om de genomförs, kommer att underlätta en utvecklad och förbättrad tillsyn som i större utsträckning kan förväntas bidra till att nå generations- och miljö kvalitetsmålen.

Länsstyrelsen bedömer att mer egeninitierad tillsyn behövs inom vattenskyddsområdena. Vattentäkternas huvudmän har oftast god insikt om vad som sker inom vattenskyddsområdena men en sammanvägd påverkansbild kan ge bättre villkorskrav och på så vis medverka till en bättre riskhantering för vattentäkterna.

Tillsynen inom artskyddet och inom skyddade områden har stort behov av utveckling och detta gäller framför allt tillsynen inom Natura 2000-områden.

Ett problem som bör uppmärksammas är upplevelsen att åklagarmyndigheten regelmässigt avskriver Länsstyrelsens anmälningar om misstanke om miljöbrott. Avskrivanden sker många gånger utan tydlig motivering eller också på grund av att preskriptionstiden har löpt ut. För att en utvecklad och mer effektiviserad tillsynsverksamhet ska få full verkningskraft är det viktigt att hela kedjan samverkar och att därför också anmälningar om miljöbrott kan hanteras på avsett sätt.

– vilken betydelse tillsynen har för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen samt vilka konsekvenser få egeninitierade tillsynsinsatser får för möjligheterna att uppnå målen, samt

Störst betydelse för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen bedöms de krav och villkor ha som ställs på en miljöfarlig verksamhet i tillstånden. Vissa frågor av mindre betydelse kan hanteras genom tillsyn men framför allt har tillsynen en viktig funktion för att kontrollera att tillståndsbesluten följs.

Egeninitierad tillsyn är tillsammans med andra styrmedel såsom granskning av miljörapporter, granskning av egenkontroll samt ekonomiska incitament verktyg för att nå miljö kvalitetsmålen. Beträffande egeninitierad tillsyn är riskanalysen viktig för att bedöma dess bidrag till att nå miljömålen. Exempelvis är det rimligt att tillsyna verksamheter som bedöms bedrivas mindre välskött oftare för att tillse att verksamheten följer tillstånd och föreskrifter. Större verksamheter har oftast bra resurser för att arbeta effektivt med företagets miljöbelastning och för att följa villkor och krav i tillstånd men verksamheten kan i kraft av sin storlek ändå ge en större miljöbelastning än en mindre väl skött mindre verksamhet.

Inom naturskyddet bedöms provningar av ärenden ha avsevärt större betydelse för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen än tillsynen, då denna är av begränsad omfattning.

Tillsynsarbetet inom vattenområdet bedöms däremot ha stor betydelse för möjligheten att uppnå generations- och miljö kvalitetsmålen. En större egeninitierad tillsyn skulle kraftigt bidra till uppnåendet av generations- och miljö kvalitetsmålen. Tillsynsarbetet hämmas dock av att många verksamheter saknar moderna tillstånd eller saknar tillstånd överhuvudtaget. Detta gör att Länsstyrelsen genom tillsynen inte kan ställa några krav på exempelvis minimitappningar eller annan flödesreglering. Länsstyrelsen har valt att koncentrera tillsynen till de verksamheter som saknar tillstånd före att arbeta med regelrätta omprovningar. Vattenverksamhetsutredningens förslag skulle underlätta Länsstyrelsens arbete att bidra till att uppnå miljömål som här främst är *Levande sjöar och vattendrag* samt *Ett rikt växt- och djurliv*.

– hur och inom vilka områden samverkan skett med Miljösamverkan Sverige och regional miljösamverkan i de län där sådana projekt bedrivs.

Länsstyrelsen deltar i styrgruppen i *Miljösamverkan Sverige* tillsammans med ett antal andra länsstyrelser, Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket och Jordbruksverket på cirka sex möten om året. Länsstyrelsen i Västra Götalands län är projektägare. Verksamheten bedrivs i form av delprojekt i enlighet med beslutad verksamhetsplan.

Under året har Länsstyrelsen ingått i projektgruppen för framtagandet av handläggarstödet *Tillsyn enligt lagen om allmänna vattentjänster*. Projektgruppen har tagit fram ett handläggarstöd för länsstyrelsernas tillsyn enligt *lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster* (LAV). Handläggarstödet bygger på den vägledning som *Miljösamverkan Sverige* tog fram inom projekt *Samla avlopp* år 2009. Förutom handläggarstödet har projektet arbetat fram en informationsbroschyr om LAV riktad till kommunerna och ett förslag till webbttext för länsstyrelsernas webbplatser. Projektet pågick under perioden augusti 2013 till oktober 2014.

Länsstyrelsen har deltagit i styrgruppen för att formera projektgruppen till Tillsynsstrategi *energitillsyn*. Projektet tar fram handläggarstöd för energitillsyn som länsstyrelserna, men även andra tillsynsmyndigheter, ska kunna använda. Genom detta skapas förutsättningar för att genomföra en länsstyrelsegemensam tillsynsinsats inriktad mot energihushållning inom tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet. Det huvudsakliga arbetet i projektet skedde hösten 2014. Projektgruppen kommer även att administrera en länsstyrelsegemensam samarbetsyta under 2015 och genom detta ge stöd till de länsstyrelser som bedriver energitillsyn.

Länsstyrelsen har lämnat synpunkter vid framtagandet av en ny mall för behovsutredningar enligt *Miljötillsynsförordningen* samt deltagit i en nationell workshop om detta. Flera representanter från Länsstyrelsen har deltagit i *Miljösamverkan Sveriges* IED-nätverk (IED=industriemissionsdirektivet).

Länsstyrelsen har tagit del av publikationer och material på webbplats som tillhandahållits av *Miljösamverkan Sverige* inom projektet *Tillsyn av vattenkraftverk och dammar*. *Miljösamverkan Värmland* är en ordinarie verksamhet ledd av Karlstads kommun med länets övriga kommuner och Länsstyrelsen som medfinansiärer. Styrgruppen utgörs av miljöchefer som leder arbetet med en anställd verksamhetsledare. Arbetet bedrivs främst genom nätverksträffar. Mer information finns på www.miljosamverkanvarmland.se

Under året har Länsstyrelsens samarbete med *Miljösamverkan Värmland* framförallt bestått i tillsynsvägledning till kommunerna i form av seminarium och länsträffar på Länsstyrelsen enligt den gemensamt beslutade verksamhetsplanen. I samarbete med verksamhetsledaren planerar och genomför Länsstyrelsens tillsynsvägledande personal aktiviteter såsom gemensamma länsträffar, framtagande av informationsmaterial och mallar samt länsprojekt. *Miljösamverkan Värmland* har underlättat Länsstyrelsens tillsynsvägledning vilket ger en bättre effekt för kommunerna. Ämnen som berörs gäller de tillsynsområden som kommunerna ansvarar för enligt *Miljötillsynsförordningen*.

I anslutning till samarbetet med *Miljösamverkan Värmland* arrangeras tillsynsvägledningsaktiviteter och kompetensutvecklingstillfällen i samarbete med andra statliga myndigheter som till exempel länsstyrelser, Folkhälsomyndigheten, Havs- och vattenmyndigheten (HaV) och Naturvårdsverket. Samarbetet har resulterat i seminarier, miljö- och hälsoskyddsträffar och även nationella projekt. Länsstyrelsen har exempelvis tillsammans med *Miljösamverkan*

Värmland arrangerat ett seminarium om miljöbrott med deltagande av Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och länets kommuner.

CITES-tillsyn

Inom CITES-tillsynen (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) har Länsstyrelsen genomfört planerade kontroller avseende konservatorer och förevisning i enlighet med tillsynsplanen inom miljöbalksområdet.

Planerad kontroll har genomförts avseende förevisning och konservatorer. En genomgång av länets ålfiskare har genomförts, för att utreda om någon verksamhetsutövare behöver tillstånd för försäljning av levande ål.

Tillsyn har också skett genom bevakning av försäljningssidor på Internet, till exempel Blocket och Tradera, samt auktionsfirmor, för att söka efter personer eller företag som annonserar om A- och B-listade arter. Länsstyrelsen har sett en förhöjd frekvens av tveksamma försäljningar från auktionsfirmor under året.

Länsstyrelsen har deltagit i en informationskampanj ”Öppet öga” för att upplysa allmänheten om artskyddet genom utskick av planscher och broschyrer, samt medverkan i radio och tv. Kontinuerligt arbete med artskyddsinformation på Länsstyrelsens hemsida har också skett under året. En samordningsträff med Miljöpolisen i Värmland genomfördes i augusti.

Länsstyrelsens arbete inom CITES-området bedöms ha förebyggande effekt genom att den kontroll och de informationsinsatser som har gjorts ökat kunskapen om lagstiftningen vilket är en grundförutsättning för regelefterlevnad. Länsstyrelsens tillsyn har även resulterat i rättsliga påföljder inom området.

– Hur arbetet för att effektivisera och utveckla tillsynen avses fortsätta samt beskriva de förändrade rutiner och arbetsmetoder som genomförts för att utveckla en miljömålsstyrd tillsyn,

Utgångspunkten för tillsynen inom CITES-området är behovsutredning och tillsynsplan. Erfarenheter från tillsynsarbetet och resultat från genomförda kontroller ger kontinuerligt förbättrat underlag för behovsutredning och tillsynsplan.

Länsstyrelsen genomför egeninitierad tillsyn, tillsyn efter inkomna anmälningar och förebyggande tillsyn. Kontroll i fält, administrativ kontroll och information (webbaserad och via media) är de metoder som huvudsakligen används inom området.

Den operativa artskyddstillsynen genomförs i hög utsträckning i kombination med djurskyddskontroll. Länsstyrelsen anser att detta är ett ändamålsenligt och effektivt sätt att arbeta genom att samordningsvinsterna är stora. Samverkan sker med Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Tullverket och Polisen. För att effektivisera arbetet gällande tillsyn och tillstånd för hägn samverkar artskyddshandläggare med länsveterinärer och vilthandläggare internt inom Länsstyrelsen.

– tillsynsområden inom vilka den operativa tillsynen och tillsynsvägledningen kan utvecklas och förbättras,

Länsstyrelsen har sett en förhöjd frekvens av tveksamma försäljningar från auktionsfirmor under året. Detta är en indikation på att auktionsfirmor kan vara en typ av kontrollobjekt där tillsyn bör prioriteras. För att detta ska kunna göras på ett adekvat sätt är behovet av tillsynsvägledning och utvecklande av tillsynsmetodik stort.

Ytterligare exempel på tillsynsområden som Länsstyrelsen anser kan utvecklas och förbättras är TAM (Traditionell Alternativ Medicin), elfenben och trädslaget Dalbergia.

– vilken betydelse tillsynen har för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen samt vilka konsekvenser få egeninitierade tillsynsinsatser får för möjligheterna att uppnå målen, samt

Egeninitierad tillsyn, både kontroll och informationsinsatser, är viktig för att öka kunskapen om hotade arter och att de riskerar att utrotas på grund av handel med dem. De egeninitierade tillsynsinsatserna är betydelsefulla då de innebär att Länsstyrelsen blir mindre beroende av såväl allmänhetens kunskap som benägenhet att anmäla. Detta innebär bättre förutsättningar att nå miljömålen och generationsmålet.

– hur och inom vilka områden samverkan skett med Miljösamverkan Sverige och regional miljösamverkan i de län där sådana projekt bedrivs.

Inget att redovisa för 2014.

RB 50. Länsstyrelserna ska i sitt arbete med biologisk mångfald och naturvård särskilt:

– skydda och förvalta värdefulla naturområden i syfte att nå Sveriges miljökvalitetsmål samt åtaganden inom EU:s naturvårdsdirektiv och internationella naturvårdskonventioner. Bevarande av värdefulla skogar är högt prioriterat och ska ske med utgångspunkt i strategierna för formellt skydd av skog,

– fortsätta arbetet med skydd av marina områden

– fortsätta arbetet med artbevarande, genomförandet av rovdjurspolitiken och främjandet av friluftslivet, samt

– se till att naturvårdsarbetet sker i god dialog med medborgare, brukare och andra berörda aktörer.

Områdesskydd

Arbetet med långsiktigt skydd av områden har i hög grad varit inriktat på skogar med höga naturvärden varvid extra uppmärksamhet har ägnats att ge långsiktigt skydd åt nationellt särskilt värdefulla vattendrag och Natura 2000-områden. Då Skogsstyrelsen i Värmland har mycket begränsade medel för ersättning till markägare skickas de flesta avverkningsanmälningar som gäller nyckelbiotoper vidare till Länsstyrelsen för bedömning om eventuellt skydd som naturreservat, vilket innebär en extra arbetsbelastning.

Länsstyrelsen har vid årets slut 108 pågående ärenden som gäller bildande av reservat eller ersättning till markägare i tidigare beslutade reservat. Under året har 57 miljoner kronor betalats som ersättning till markägare i samband med reservatsbildningar. Summan har säkrat cirka 1300 hektar, varav cirka 780 hektar produktiv skogsmark, för långsiktigt formellt skydd. De ökade priserna på skog och de förhöjda ersättningarna för intrångsersättning medför att den förväntade tilldelningen från Naturvårdsverket för ersättning till markägare 2015 redan är in-tecknad av färdigförhandlade affärer. Detta försvårar möjligheten att klara det nationella målet om att inga skogar med höga naturvärden ska avverkas.

I juni fattade regeringen beslut om den del av ESAB-projektet som rör Värmlands län. Detta innebär att Värmland tillfördes drygt 11 000 hektar mark, varav 6 400 hektar produktiv skog, för bildande av nya naturreservat. I överenskommelsen ingår bland annat flera stora skogsområden som Havsvalladalen, Harfjället och Rattsjöhallen samt flera objekt som är både Natura 2000-områden och som ingår i gällande Myrskyddsplan exempelvis Västersjön, Råda Stormosse, Munkmossarna och Kackerudsmossen. Beslutet om ESAB innebär även att det etappmål på 18 480 hektar produktiv skogsmark som finns i gällande nationella och regionala skogsstrategi nåddes. Sedan miljömålsarbetet startades 1999 har nu 20 611 hektar produktiv skogsmark säkrats för långsiktigt skydd i länet.

Länsstyrelsen har arbetet vidare med processen att förbättra den administrativa hanteringen av arbetet med områdesskydd. Det har inneburit utvecklande av mall i handläggningssystemet Platina, implementering av Naturvårdsverkets nya processbeskrivning för reservatsbildning och en fortsatt inriktning på så kallade skivareveckor då alla reservatshandläggare fokuserar helt på skrivande av förslag till beslut om naturreservat. Skrivareveckorna har visat sig vara en bra metod för att öka antalet beslut om nya naturreservat och för att minska omfattningen av arealer med genomförd markåtkomst men utan formellt beslut om reservat.

Inom reservatsbildningen jobbar Länsstyrelsen vidare med målsättningen att berörda markägare alltid ska få information tidigt i processen och att ingen inventering i fält ska göras utan markägarens vetskap. Länsstyrelsen försöker också alltid initiera en dialog med alla inblandade antingen via telefon eller i fält.

Förvaltning av skyddade naturområden

Länsstyrelsen förvaltar 169 naturreservat, 139 Natura 2000-områden, varav 55 saknar skydd som naturreservat, 136 fågelskyddsområden samt 26 naturminnen. För skötsel och förvaltning av länets skyddade områden erhöll Länsstyrelsen cirka 6,2 miljoner kronor från Naturvårdsverkets 1:3-anslag. Därutöver har Länsstyrelsen förstärkt finansieringen genom att söka miljöersättning för betes- och slåttermarker, projektpengar från Landsbygdsprogrammet för ett tillgänglighetsprojekt på Bergs Klätt samt drivande/deltagande i två projekt inom LIFE+.

Liksom de senaste åren har Länsstyrelsen prioriterat att markera och underhålla reservatsgränser i terrängen. Ungefär hälften av de cirka 100 mil reservatsgräns på land som finns i länet bedöms vara acceptabelt markerad. Trots satsningen med mycket ny markerad gräns har andelen acceptabel markerad gräns inte ökat eftersom mycket ny reservatsareal tillkommit under året.

Gällande biologisk skötsel läggs mycket tid och resurser på att sköta ängs- och betesmarker. Daglig tillsyn av djur och slåtter av marker, dit det inte går väg ända fram, ger höga kostnader för skötseln. Berörda arealer är inte stora men är mycket resurskrävande då många av markerna är avlägset belägna. Under året gjordes en stor slåtterupphandling med 25 olika

delobjekt. Inom de LIFE+-projekt som Länsstyrelsen driver har flera stora åtgärder gjorts – såsom röjning av fågelskär i Vänerskärgrården, restaurering av diken i anslutning till ängsmarken i Abborrtjärnsberg, slutförande av restaurering och ljungbränning på ön Vithall samt planering inför flera röjningar i Vänersnära betesmarker under kommande år.

Under året har Länsstyrelsen arbetat vidare med den övergripande planen för *uppföljning av skyddade områden*. Uppföljningsplanen utgörs av flera avsnitt och cirka 75 % av avsnitten har färdigställts. Länsstyrelsen planerar att påbörja uppföljning enligt planen under fältsäsongen 2015.

På uppdrag av Naturvårdsverket sköter Länsstyrelsen viss fastighetsförvaltning inom de cirka 100 naturreservat där staten helt eller delvis äger marken. Detta innebär arbete med cirka 120 olika upplåtelser, främst jakträtter, cirka 80 vägföreningar samt underhåll av ett 70-tal byggnader. Under året har ett stort arbete lagts ner på att sammanställa ett GIS-baserat register över vägar där staten har andelar. Registret är ännu inte komplett, men en stor del av arbetet har gjorts.

Större underhålls- och investeringsåtgärder på byggnader under året är:

- Byte av träpanel på bostadshuset på Tiskaretjärn
- Utbyte av element till vattenradiatorer på nedervåningen i bostadshuset på Tiskaretjärn
- Restaurering av brygga för allmänheten på Amneholmarna, Segerstad skärgård.

Arbetet med RB 60 (2013) gällande uppdatering av nya Natura 2000 databasen har pågått under hela året men intensifierats under hösten efter att Naturvårdsverket arrangerat en workshop kring genomförandet, varvid flera oklarheter klarades ut. Länsstyrelsen redovisade genomfört uppdrag till Naturvårdsverket i december.

Arbete med artbevarande

Allt arbete som utförs genom skydd av nya områden och skötsel av skyddade områden syftar helt eller delvis till bevarande av arter. Utöver skydd och skötsel av områden har bevarande av arter också stor betydelse vid hantering av olika typer av ärenden på Länsstyrelsen. Samverkan som sker mellan olika enheter har här stor betydelse. Vid alla typer av ärenden ägnas särskild uppmärksamhet åt rödlistade arter och de arter som är utpekade genom EU:s *Art- och habitatdirektiv* eller *Fågeldirektivet*.

Många arter behöver, utöver skydd av områden, extra stöd i hela landskapet för att öka möjligheten till långsiktig överlevnad. Här har Länsstyrelsens insatser med *Åtgärdsprogram för hotade arter* (ÅGP) stor betydelse. Länet berörs i olika grad av 57 olika åtgärdsprogram som omfattar en eller flera arter eller miljöer. Exempel på åtgärdsprogram där länet har gjort extra satsningar är sandödlor, vittryggig hackspett, strandsandjägare, vildbin, utter, sumpjordtunga, kuddgelélav och särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet.

Trots tidigare års restaureringsåtgärder kunde det under året dessvärre bekräftas att länets isolerade population av skalbaggsarten strandsandjägare vid Klarälven har dött ut, efter flera år i rad med långa perioder av onormalt höga sommarflöden. Utifrån den erfarenheten bjöds Länsstyrelsen in av Artdatabanken vid Sveriges Lantbruksuniversitet att skriva ett kapitel om hot mot strandlevande arter och behovet av bättre miljöanpassade flöden vid bland annat Klarälven. Kapitlet publicerades under året i en rapport om biologisk mångfald och naturvård vid sötvattensstränder, utgiven av Artdatabanken.

Värmlands sandiga jordbruksbygder, och framförallt de i Övre Klarälvdalen, hyser ännu en förhållandevis stor andel av landets förekomst av de båda hotade vildbiarterna guldsandbi och storfibblebi. Under året har Länsstyrelsen fortsatt att samarbeta med det av Torsby kommun och LONA finansierade projektet *Fri sikt i Klarälvdalen*, för att öppna upp igenväxande ängs- och betesmarker och därmed öka arealen livsmiljö för dessa två vildbin och många andra rödlistade arter. Länsstyrelsens föredrag och rådgivningar vid flera markägarmöten har varit uppskattade, och bland annat har två betesmarker och en naturstig iordningställts.

Länsstyrelsen bedriver sedan flera år tillbaka ett internationellt uppmärksammat restaureringsprojekt för att skapa nätverk av livskraftiga populationer av sandödla i sandtallskog. Inom Brattförshedens naturvårdsområde har i samarbete med Skogsstyrelsen och markägarna Bergvik och Karlstads stift bildats 13 naturvårdsavtal, omfattande totalt cirka 150 hektar av talldominerad produktionsskog, där lämplig livsmiljö för sandödla och andra hotade, värmekrävande arter ska skapas och skötas. Under året har miljön i fyra av avtalen färdigrestaurerats, med anpassade avverkningar och skapande av nya sandtor, tallågor och högstubbar. Det innebär att tio av de 13 naturvårdsavtalen nu är färdigrestaurerade. Delar av den skapade livsmiljön överensstämmer med Natura 2000-naturtypen *Rissandhedar*, vilket också bidrar till att öka arealen av en naturtyp som det råder brist på inom Sverige och EU.

En regional landskapsstrategi har tagits fram med huvudsyfte att på landskapsnivå integrera hänsyn och inriktning vid olika typer av åtgärder och exploateringar för att ge optimal naturvårdsnytta. Den kommer också att vara en bra grund för det kommande arbetet med *Grön infrastruktur*.

Både inom förvaltning och artbevarande är dialog och information, både med markägare och intressenter, en av Länsstyrelsens viktigaste processer. Det är viktigt att jobba vidare med detta in i arbetet med *Grön infrastruktur*.

Genomförande av rovdjurspolitiken, rovdjursförvaltning

Förekomst av rovdjur

Vargstammen i länet har fortsatt att stadigt öka och överstiger med god marginal länets proportionerliga andel av artens referensvärde för gynnsam bevarandestatus. Vintern 2013-14 fanns 17,5 länsegna vargföryngringar i Värmlands län, vilket motsvarar cirka 170 individer totalt i länet. Samma vinter fanns nio loföryngringar och man har kunnat notera en ökande förekomst av björn och järv de senaste åren. Länsstyrelsens utmaning är i nuläget att genom en god regional förvaltning minska konflikterna mellan rovdjur och människor samt att balansera olika intressen mot varandra.

Länsstyrelsen har, i enlighet med Naturvårdsverkets föreskrifter, genomfört heltäckande inventeringar av varg, lodjur, järv och kungsörn under vintern 2013-14. Målet att uppnå en tillräckligt god täckningsgrad för att kunna uppskatta kvaliteten på inventeringsresultaten har uppnåtts för varg och lodjur trots att spårningsförhållandena periodvis varit dåliga. Samarbete inleddes med järvforskningsprojektet för att kartlägga och märka järvar i skogslandet i länet. Kameraövervakning började användas som kompletterande metod vid inventering av rovdjur. Länsstyrelsens fältpersonal har även deltagit i metodutveckling beträffande förbättrad DNA-provtagning, vilket är en absolut förutsättning för att lyckas med inventeringen av varg.

Licensjakt och skyddsjakt

Ingen licensjakt genomfördes på varken lodjur eller varg vintern 2014. Däremot genomfördes licensjakt på björn augusti-oktober där två björnhanar fälldes.

Under betessäsongen 2014 fattade Länsstyrelsen, på eget initiativ, fyra skyddsjaktsbeslut på varg, varav ett upphävdes av naturvårdsverket efter prövning. Endast en varg fälldes med stöd av ett skyddsjaktsbeslut. Under året har sex ansökningar om skyddsjakt inkommit. Skyddsjakt är ett viktigt verktyg för att förebygga allvarlig skada då inga andra lämpliga lösningar finns. Det innebär dock svåra bedömningar och krävande ärenden, även i de fall ansökan avslås. Två fall där varg fällts med stöd av 28 § Jaktförordningen har inträffat under året. Det ena var i samband med angrepp på får och det andra vid angrepp på jakthund.

Skador orsakade av rovdjur

Antalet rovdjursangrepp varierar från år till år utan någon tydlig trend. Under 2014 skedde betydligt fler rovdjursangrepp än de tre föregående åren. Antalet får som dödats av varg under 2014 var cirka 120 jämfört med cirka 20 året före. Det högsta antalet får som dödats av varg var tidigare cirka 60 får år 2009 och 2010. Detta har inneburit en ökad arbetsinsats både vad gäller besiktningar och akuta förebyggande åtgärder samt informationsinsatser och handläggning av skyddsjaktsärenden. Det har även inneburit en större arbetsinsats för handläggning av ansökningar om ersättning från drabbade djurägare, samt en högre kostnad för dessa ersättningar.

Myndighetssamverkan och Viltförvaltningsdelegationen

Länsstyrelsen Värmland fick vid årsskiftet överta rollen som ordförandelän i det Mellersta Roddjursförvaltningsområdet. Detta har inneburit en ökad arbetsinsats och ett ökat ansvar för att samordna de åtta länsstyrelserna inom rovdjursförvaltningsområdet och att driva processer och beredning inför beslut. Särskilt stora arbetsuppgifter inom rovdjursförvaltningsområdet har under året varit processen att ta fram förslag till miniminivåer för varg, lodjur, järv och björn, samt att förbereda och formulera beslut om licensjakt på varg i januari 2015.

En ny *Viltförvaltningsdelegation* (VFD) utsågs vid årsskiftet, som denna gång endast tillsattes för ett års tid. Det har inneburit att en ny nomineringsprocess och administration av nomineringar startades redan hösten 2014. Ledamöter ur VFD har i samarbete med Länsstyrelsens vilthandläggare arbetat gruppvis med att ta fram övergripande riktlinjer för skyddsjakt, licensjakt, bidrag och ersättningar samt förvaltningsmål för främst varg och lodjur. VFD har även varit mycket engagerad i miniminivåprocessen och Länsstyrelsens beslut om licensjakt på varg som varit teman för två extrainsatta möten under hösten.

Kommunikation

En vilthandläggare rekryterades våren 2014 för att i huvudsak förstärka arbetet med information och kommunikation kring rovdjursfrågor. Information och kommunikation är centrala delar i rovdjursförvaltningen och Länsstyrelsen har hög ambitionsnivå såväl när det gäller att svara upp mot de önskemål som kommer från föreningar och privatpersoner som strategisk kommunikationsplanering.

På initiativ av Länsstyrelsen genomfördes under hösten träffar om problematiken kring fårskötsel och rovdjur. Detta ledde bland annat till en gemensam plan med intresseorganisationerna för länets fårnäring. Planen innebär att under 2015 genomföra riktade informationsinsatser om hur Länsstyrelsen och organisationerna kan förbättra situationen för fårnäringen i länet, där rovdjursproblematiken är ett av flera perspektiv.

Främjandet av friluftslivet

I ungefär 70 av länets naturreservat finns anordningar för *friluftsliv* i form av vandringsleder och rastplatser. För att bidra till uppfyllandet av regeringens proposition om *Framtidens friluftsliv*, där det anges att skyddade områden ska vara en tillgång för friluftslivet, har Länsstyrelsen bland annat satsat extra resurser för att förbättra tillgängligheten i naturreservatet Bergs Klätt. Projektet, innebärande bland annat vandringsled och rastplats för

personer med nedsatt rörelseförmåga, slutfördes under året. Invigningen av anläggningarna lockade nära 500 personer till reservatet. I samma reservat har också en så kallad *Må-bra-led* anlagts i samarbete mellan Länsstyrelsen och Leader Växtlust. Länsstyrelsen genomför en översyn av alla anordningar i reservaten och konstaterade att många av anordningarna har eftersatt underhåll och behöver omfattande insatser, alternativt bytas ut eller tas bort.

Tillsammans med länets fem Vänerkommuner har Länsstyrelsen deltagit i arbetet med en förstudie till strategi för att göra Vänerns skärgård mer tillgänglig för besökare.

För att bättra på informationen om länets naturreservat och allmänhetens kännedom om dessa gjordes under året en satsning för att säkerställa att alla naturreservat har en informationstavla på plats i reservatet året efter att det beslutats.

Länsstyrelseinstruktion 5a §

Länsstyrelsen ska verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås och ska vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling.

Länsstyrelsen ska särskilt

1. samordna det regionala mål- och uppföljningsarbetet,
2. utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram med bred förankring i länet för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen,
3. stödja kommunerna med underlag i deras arbete med generationsmålet och miljö kvalitetsmålen, och
4. verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen samt bidra till att de beaktas i det regionala tillväxtarbetet

Länsstyrelsen ska i fråga om sitt miljöarbete rapportera till Naturvårdsverket och samråda med verket om vilken rapportering som behövs. Förordning (2013:815).

Mål- och uppföljningsarbetet

Den årliga regionala bedömningen av miljö målen 2014 visar att mycket arbete återstår i Värmland för att nå riksdagens fastställda miljö mål. Trots att mycket miljö inriktat åtgärdsarbete bedrivs i länet är detta inte tillräckligt eftersom endast ett, *Grundvatten av god kvalitet*, av 11 miljö mål bedöms kunna nås till 2020. Detta är också det enda miljö mål som visar en positiv utvecklingsriktning av miljö tillståndet. Förklaringen är att Värmland har naturligt goda förutsättningar för grundvatten av god kvalitet samt att kommunerna arbetar aktivt med att inrätta vattenskyddsområden. Även om tillgången på grundvatten är god krävs det inrättande av fler vattenskyddsområden för att tillgången ska säkerställas på längre sikt.

Enligt bedömningen 2014 är det tre av miljö målen som visar en negativ utvecklingsriktning av miljö tillståndet, *Giftfri miljö*, *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv*. Orsakerna är bland annat att kunskaperna om kemiska ämnens egenskaper är bristfälliga, nedläggning av jordbruksmark fortsätter och att arbetet med att skydda områden med höga naturvärden är otillräckligt. I övrigt är den dominerade utvecklingsriktningen neutral (sju av 11 mål).

Länets aktörer har enats om ett regionalt mål om *Ett klimatneutralt Värmland senast 2030*. Tekniska och resursmässiga förutsättningar finns för att nå detta mål, men dagens styrmedel är inte tillräckligt kraftfulla. Transporter och konsumtion genererar de största utsläppen av växthusgaser i länet. Dock har utsläppen av växthusgaser totalt sett minskat kraftigt i länet, med 32 procent sedan 1990.

För att nå miljömålen krävs en ökad takt på åtgärdsarbetet, en ökad samverkan och effektiva styrmedel – juridiska och ekonomiska – på nationell och internationell nivå.

Länsstyrelsen deltar i styrgruppen i den länsstyrelsegemensamma verksamheten Regional Utveckling och Samverkan (RUS) som miljönätverkets representant tillsammans med Naturvårdsverket (NV), Havs- och vattenmyndigheten (HaV), Skogsstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), miljömålsantikvarie och länsarkitekt. Verksamheten fortlöper i enlighet med beslutad verksamhetsplan och bedrivs genom förvaltning och utveckling av uppföljning och åtgärder. Länsstyrelsen har också deltagit i projektgruppen för ett par delprojekt, se nedan *Stödja kommunerna*.

Regionala åtgärdsprogram

En plan för arbetet med ett övergripande *Åtgärdsprogram för miljömålen* finns sedan tidigare. I samband med att planen togs fram gjorde Länsstyrelsen bedömningen att de nationella miljömålen och dess preciseringar utgör grunden för det fortsatta miljömålsarbetet. Länsstyrelsen gjorde även bedömningen att fokus bör ligga på att hitta och utföra åtgärder som bidrar till att nå miljömålen istället för att ta fram nya regionala miljömål för länet. Däremot kan regionala mål inom vissa avgränsade sektorer komma att tas fram i det strategiska arbetet, till exempel i arbetet med framtagandet av en handlingsplan till klimat- och energistrategin och i genomförandet av handlingsplan för klimatanpassning. I klimat- och energistrategin finns dessutom det överordnande målet om *ett klimatneutralt Värmland 2030*.

Under 2014 har fokus varit att intensifiera samverkan med länets kommuner genom uppstart av ett kommunalt nätverk i Länsstyrelsens regi, det *Miljöstrategiska nätverket*. Syftet med nätverket är att skapa ett regionalt forum där miljöstrategiska och miljömålsrelaterade frågor kan diskuteras. I januari 2014 genomfördes en uppstartsträff och därefter har Länsstyrelsen bjudit in kommunerna till ytterligare fyra nätverksträffar. Träffarna har genomförts i olika teman: miljöstrategiskt arbete, kemikalieplaner/giftfria förskolor och praktiskt strategiarbete. Uppslutningen från kommunerna har varit god. Utslaget på samtliga nätverksträffar har 75 % av länets kommuner deltagit på respektive träff. Dessutom har representanter från Karlskoga kommun, Dalslandskommunerna, Karlstads universitet, Landstinget i Värmland och Miljösamverkan Värmland funnits representerade.

Som ett stöd i kommunernas strategiska miljöarbete arrangerades i december 2014 en dialogdag i Säffle kommun. Dialogdagen var ett samarrangemang mellan Länsstyrelsen, Energimyndigheten och Säffle kommun, drygt 40 personer deltog under dagen. Syftet med dagen var dels för att ge deltagarna konkreta tips och verktyg för att själva kunna arbeta vidare med sina strategier, dels att genom dialog och erfarenhetsutbyte besvara två frågeställningar:

- Hur skapar vi en tydlig gemensam bild av vart vi är på väg, och därifrån en strategi som vägleder oss att nå fram?
- Hur förankrar vi målbild och strategi hos medarbetare i organisationen för att skapa förståelse för dess syfte och innerbörd?

Arbetet med *Åtgärdsprogram för miljömålen* kommer att fortgå i samverkan med det Miljöstrategiska nätverket. Fokus på åtgärder i kommande regionala åtgärdsprogram ska inriktas på att identifiera åtgärder som Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen eller kommunerna har förfogande över. Identifieringen ska inkludera både pågående åtgärder, önskvärda åtgärder och nya åtgärdsförslag, den kommer dels att ske internt på Länsstyrelsen, dels externt med lokala och regionala aktörer.

Under våren 2014 genomförde Länsstyrelsen en inventering av interna planer, strategier och program med koppling till miljömålen. Inventeringen inkluderade både beslutade planer, strategier och program och sådana som är under framtagande, eller planerar att tas fram. Genom inventeringen synliggjordes antalet strategiska dokument samt i vilken utsträckning Länsstyrelsen avser att arbeta med respektive miljömål. Inventeringen synliggjorde dock endast Länsstyrelsens ambitioner och inte vilka åtgärder som faktiskt genomförs. Under hösten 2014 påbörjades därför en nulägesanalys över Länsstyrelsens pågående aktiviteter och åtgärdsarbete. Nulägesanalysen genomfördes i samband med det interna miljöledningsarbetet i syfte att minska Länsstyrelsens indirekta miljöpåverkan. Inom miljöledningsarbetet avser Länsstyrelsen att lyfta ambitionsnivån och miljödiplomera verksamheten i enlighet med Svensk Miljöbas och arbetet pågår inför en revision våren 2015.

Inventeringen av planer och program visade att Länsstyrelsen arbetar med ett 30-tal strategiska dokument med koppling till miljömålen.

Under 2014 har bland annat en *Restaureringsplan för Klarälvens avrinningsområde* upprättats. Planen anger projekt inom biologisk återställning och bidrar till måluppfyllelse för *Levande sjöar och vattendrag*. *Översiktsplan för fisketillsyn i Vänern* har reviderats under 2014. Planen är gemensam för Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Länsstyrelsen Värmland och beskriver Vänerns vattenområde, omfattning av fisket, inriktning på verksamheten samt en generell policy för operativ tillsyn. Planen tar avstamp i miljömålet *Levande sjöar och vattendrag*. För att konkretisera arbetet har Länsstyrelsen under 2014 tagit fram en *Plan för operativ fisketillsyn i norra delen av Vänern*.

Kulturmiljöstrategi Värmland är ett inriktningsdokument för kulturmiljöarbetet i länet till vilket åtgärds- och handlingsplaner kopplats. Under 2014 har Länsstyrelsen arbetat med att ta fram en *Handlingsplan för användningen av kulturmiljövårdsanslaget*, en *Handlingsplan för kulturreservaten* och en *Kulturmiljöprofil*. Samtliga strategiska dokument bidrar till måluppfyllelse för de miljömål som har preciseringar med koppling till kulturmiljövärden – *God bebyggd miljö*, *Ett rikt odlingslandskap*, *Levande skogar*, *Myllrande våtmarker* och *Levande sjöar och vattendrag*.

Åtgärdsprogram och verksamhetsplaner inom dessa områden är miljömålsinriktade på samma sätt som *Länsstyrelsens behovsutredning för tillsyn, tillsynsplan och tillsynsvägledningsplan inom Miljöbalkens område*, *åtgärdsprogram för hotade arter*, *Regionalt program för efterbehandling av förorenade områden*, *Regionalt kalkningsprogram*, *Vattenförvaltningens åtgärdsprogram*, *Landsbygdsprogrammet* med flera.

För att stärka åtgärdsarbetet i länet träffar Länsstyrelsen regelbundet länets aktörer. Länsstyrelsen arrangerar *Klimatrådet*, *Naturvårdsrådet*, *referensgruppen för vattenförvaltningen*, samlar kommunernas energieffektiviseringssamordnare (arbetar med energieffektiviseringsstödet), deltar i *Värmlands läns Luftvårdsförbund*, *Miljösamverkan Värmland*, och medverkar i de olika vattenrådena.

Stödja kommunerna med underlag

Under 2014 har Länsstyrelsen deltagit i två delprojekt som genomförts på uppdrag av länsstyrelsernas samverkansorgan för Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet (RUS) – *Kommunstödsprojektet* och *Miljömålsprocessen*.

Länsstyrelsen har varit med i projektgruppen i *Kommunstödsprojektet*, som startade 2013, och som under 2014 har levererat skriften *Guide till lokalt arbete med miljömål*. Projektgruppen bestod av ett antal länsstyrelser och Sveriges kommuner och landsting. Därtill har flera kommuner bidragit med synpunkter och goda exempel. I Värmland deltog bland annat kommuner i en Lync-baserad workshop. Syftet med guiden är att ge stöd och inspiration i det lokala arbetet med miljömålen och guiden riktar sig till kommunala miljöstrateger, men även till andra kommunala tjänstemän och politiker. Länsstyrelsen har spridit guiden till länets kommuner via en träff med nätverket för Miljöstrategisk samverkan. Guiden finns även tillgänglig digitalt och kommer att uppdateras successivt.

Även i *Miljömålsprocessen* deltog Länsstyrelsen i projektgruppen. Målet med delprojektet var att ta fram en handbok med fokus på miljömålsarbetet. Handboken riktar sig främst till länsstyrelsernas miljömålssamordnare som ett stöd i arbetet med miljömålen, men kan även ge andra aktörer insikt och förståelse för processen. Syftet med projektet var att identifiera och beskriva de moment som krävs för att driva miljömålsarbetet framåt på ett effektivt sätt. I handboken beskrivs ett antal förutsättningar och drivkrafter som är centrala för att utveckla ett förändringsarbete som blir till en dynamisk process inom varje länsstyrelses verksamhet.

Den lokala och regionala samhällsplaneringen

Genom sina yttranden över kommunernas detaljplaner bevakar Länsstyrelsen de miljöfrågor som berörs i det enskilda ärendet. Här ges tillfälle, om det bedöms som nödvändigt, att föreslå alternativa lösningar. I sitt översiktsplanearbete ska kommunen visa hur nationella miljömål och lokala miljömål påverkas och Länsstyrelsen bevakar genom sina yttranden att miljömålen beaktas. I planarbetet har Länsstyrelsen att ta hänsyn till riksdagens miljömål med tillhörande preciseringar och de regionala åtgärdsprogrammen, till exempel det regionala programmet för efterbehandling av förorenade områden, Vattenmyndighetens åtgärdsprogram för vattenförvaltningen samt den regionala klimat- och energistrategin.

Lantbruk och landsbygd

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 60*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	6,69	8,00	8,20
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	18,64	19,26	18,80
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	14,51	15,67	16,40
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	25 114	25 634	25 983
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	14,32	15,60	16,60
Antal ärenden, inkomna och upprättade	9 720	14 463	12 919
Antal beslutade ärenden	9 966	14 604	12 520
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	10	66	94
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	4 064	2 364	168

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl. OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Kommentarer till tabellen

Under 2013 omfördelades en viss del av handläggarresurserna tillfälligt till arbetet med *Landsbygdsprogrammet* med anledning av ärendeanhopning avseende utbetalningar. Detta är en bidragande orsak till att antalet årsarbetskrafter minskade under året, liksom att en medarbetare gick i pension.

Antalet beslut minskade kraftigt eftersom ett stort antal miljöersättningsåtaganden förlängdes under åren 2012 och 2013.

Antalet äldre ärenden har under de två senaste åren kunnat reduceras väsentligt.

Bidragsutbetalningar avser Post- och Telestyrelsens medfinansiering i projekt för bredbandsutbyggnad där den övriga bidragsfinansieringen kommer från *Landsbygdsprogrammet*.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Matlandet

Matlandsarbetet fortsatte under 2014 med en rad aktiviteter. För fjärde året i rad stöttade Länsstyrelsen arrangerandet av den regionala matmässa *Smaka på Värmland*, där Länsstyrelsen under alla år medverkat i arbetsgruppen. Länsstyrelsen står bland annat för produktionen av mässtidningen.

Under året har framtagning av en matstrategi för Värmland påbörjats där två större workshoppar, samt ett antal mindre arbetsgruppsmöten har hållits. Strategin kommer att färdigställas under 2015.

Det nystartade matklustret *Nifa* (Nordic Innovation Food Arena) har under året funnit sin form, sin verksamhetsledare och sin finansiering. Länsstyrelsens landsbygdstrateg har deltagit i processen och samarbetat tätt med *Nifas* nya verksamhetsledare. En stor arbetsinsats har lagts vid att utforma *Nifas* verksamhetsidé så att den blir ett komplement och förstärkning till redan pågående initiativ och aktiviteter inom matlandsarbetet.

Till sommaren 2014 färdigställdes boken *Smaka på Värmland*, en present- och receptbok om modern mat i Värmland. Boken kom till på landshövdingens initiativ och är tänkt att vara ett led i det värmländska matlandsarbetet. Boken uppskattades mycket.

Hösten 2014 gjorde TV-kocken Tareq Taylor en matresa i Värmland som via engelska BBC kommer att visas över stora delar av världen. Länsstyrelsen deltog, tillsammans med Visit Värmlands representant (länets organisation för besöksnäringen), med upplägg och reseledning för produktionsteamet.

Under året gjordes också, i samarbete med Hushållningssällskapet, en studieresa till Berlin och världens största matmässa *Grüne Woche*. Ett 30-tal personer från Värmland deltog och syftet var att se om denna mässa kan vara en lämplig arena för de värmländska mathantverkarna.

Liksom tidigare år deltog Värmland i den nationella mattävlingen *Matverk*, arrangerad av *Nifa* med stöttning av Länsstyrelsen. Rawchokladfabriken i Arvika vann och kommer att representera Värmland i den nationella finalen.

Länsstyrelsen har under året utökat sitt samarbete med Visit Värmland, som på allvar tagit upp frågan om lokal/regionalt producerad mat som en reseanledning. Visit Värmland har utsett en särskild kontaktperson vad gäller detta som tillsammans med Länsstyrelsens landsbygdstrateg på olika sätt arbetat för att få turist- och matföretag att närma sig varandra.

Skogsriket

Skogsriketarbetet har under året avancerat vidare. Tillsammans med projektledaren har arbetsgruppen, bestående av två tjänstemän från Länsstyrelsen och två från Skogsstyrelsen, anordnat en rad workshopar i de ämnen som valts ut att arbeta med. Intresset har varit mycket stort och idéerna har flödat. Under hösten hölls en mycket välbesökt Skogsriketkonferens i Sunne, där ett antal föreläsare från andra håll i landet deltog.

Vandringsleder

Länsstyrelsen har under året varit representerad i föreningen *Värmlandsleders styrelse*. Föreningen, vars mål är att göra Värmland till en vandringsdestination genom att bygga ett nät av kvalitetsmärkta och väl underhållna vandringsleder, växer stadigt och har blivit en nationell modell för den ökande vandringssturismen.

Greppa Näringen

Värmland ingår sedan några år i de län som har möjlighet att bedriva verksamhet i enlighet med det nationella projektet Greppa Näringen. Länsstyrelsen har valt en strategi för projektet som innebär att verksamheten introduceras stegvis i länet, i ett vattenavrinningsområde i taget. De områden som valts ut för Greppa Näringen är de som har vattendrag med dålig ekologisk status och som ligger i länets intensivare jordbruksbygder. Innan introduktionen inleds i ett område har Länsstyrelsen informerat om Greppa Näringen i samband med olika möten och träffar, till exempel årsmöten i LRFs lokalavdelningar. Introduktionen har sedan inletts med en vattendragsvandring där lantbrukarna i avrinningsområdet har bjudits in. På vandringen har även kommunens miljösamordnare samt miljösakkunniga på Länsstyrelsen medverkat. Detta har gjort att man kunnat belysa och diskutera alla miljöproblem kopplade till vattendraget och inte bara de som hör ihop med jordbrukssidan. I och med detta upplägg har det blivit en mycket bra förståelse och engagemang kring miljöproblemen. Att på ett kampanjliknande sätt stegvis introducera Greppa Näringen i utvalda vattenavrinningsområden har visat sig vara framgångsrikt. Verksamheten har blivit väl mottagen och en mycket stor andel av lantbrukarna i respektive område har anslutet sig till projektet.

Indikatorer

Areella näringar, landsbygd och livsmedel utgiftsområde 23¹⁾

Sysselsättning	2014	2013	2012	2011	2010
Andel kvinnor sysselsatta utanför tätort (på landsbygden) (dagbefolkning) (%)		4	4	3	4
Andel män sysselsatta utanför tätort (på landsbygden) (dagbefolkning) (%)		7	7	7	7
Andel sysselsatta utanför tätort (på landsbygden) (dagbefolkning) (%)		11	11	10	11
Nyföretagande	2014	2013	2012	2011	2010
Andel nystartade företag av kvinnor utanför tätort (på landsbygden) (%)		16,8	15,9	18,9	15,1
Andel nystartade företag av män utanför tätort (på landsbygden) (%)		29,9	30,1	34,0	31,9
Andel nystartade företag utanför tätort (på landsbygden) (%)		46,6	46,1	53,0	47,0

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Sysselsättning

Andelen sysselsatta på landsbygden är låg i hela landet. Värmland har ändå en högre andel sysselsatta jämfört med riket, som har 8 % sysselsatta. Andelen kvinnor sysselsatta på landsbygden är 1/3-del jämfört med männen vilket är i paritet med riket.

Nyföretagande

Andelen nyföretagare på landsbygden är hög jämfört med riket som hade 24,9 % för 2013. Annan statistik hade kunnat visa att andelen företagare av de sysselsatta på landsbygden är hög. Samtidigt kan det vara en hel del förändringar i ägande av skogsskiften etc. som blir registrerade som nyföretagare. Siffrorna kan dock indikera att det är relativt goda förutsättningar för företagande på landsbygden i Värmland. Landsbygdsföretagande har under lång tid varit ett område för särskilda satsningar för Länsstyrelsen och andra aktörer i länet.

Återrapportering regleringsbrev

RB 9. Länsstyrelserna ska på ett kostnadseffektivt och för företagen enkelt sätt samt med minimerad risk för sanktioner genomföra uppgifterna som åligger dem ifråga om direktstöd till lantbruket och stöd till landsbygdsåtgärder enligt förordningarna (2004:760) om EG:s direktstöd för jordbrukare m.m. och (2007:481) om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder. Länsstyrelserna ska, tillsammans med Jordbruksverket, säkerställa att direktstöd till lantbruket och stöd till landsbygdsutveckling i så hög utsträckning som möjligt betalas ut så tidigt som regelverket tillåter samt säkerställa att kraven i utbetalningsplanen följs samtidigt som risken för finansiell korrigerings förebyggs och minimeras.

Länsstyrelserna ska följa Jordbruksverkets styrning över stödprocessen avseende administrationen av jordbruks- och landsbygdsstöd. Länsstyrelserna ska löpande rapportera handläggnings- och kontrolläge till Jordbruksverket enligt av verket fastställd rapportplan, samt bistå Jordbruksverket i att under stödåret uppnå en bättre uppföljning av handläggnings- och kontrolläge av ovan nämnda stöd. Länsstyrelserna ska redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att följa uppdraget samt hur stor andel av stöd och ersättningar som betalats ut vid de tillfällen som anges i den gemensamma utbetalningsplanen.

Länsstyrelserna ska bistå Jordbruksverket i arbetet med att uppfylla ackrediteringsvillkoren för hanteringen av stöd.

Länsstyrelsen har fortsatt arbetet med fortlöpande effektivisering och kvalitetssäkring av handläggning om stöd och utbetalningar. Under året har mängden slututbetalningar i landsbygdsprogrammet 2007-2013 ökat, vilket medfört ytterligare påfrestning av arbetssituationen inte minst när det gäller bredbandsärenden. Länsstyrelsernas gemensamma utvecklingsprocess SUSS-LB har medverkat till ökat erfarenhetsutbyte och lärande mellan länsstyrelser och därmed positiv påverkan på arbetsresultatet. Även Jordbruksverkets process ACKE (revision utifrån ackrediteringsvillkoren) har medfört ökad kvalitet i ärendehantering. Regelbundna täta handläggarmöten med gruppvisa bedömningar infördes 2013 och har fortsatt tillämpats under 2014. Ytterligare personella handläggningsresurser har även 2014 tillförts verksamheten. Sammantaget bedöms Länsstyrelsen ha ökat förutsättningarna för minskande handläggningstider inför slutförande av programperioden samtidigt som risken för finansiella korrigeringar minskas.

För gårdsstöd, miljöersättningar och kompensationsbidrag har Länsstyrelsen alltid prioriterat att stöden ska betalas ut så tidigt som möjligt och för samtliga år som det funnits fastställda utbetalningsmål inom SUSS-JBR (styr- och uppföljningssystem i samverkan för jordbrukarstöden) har Länsstyrelsen uppnått dessa. För 2014 var målet att 95 % av brukarna skulle vara med i utbetalningen av gårdsstöd den 1 december och Länsstyrelsen uppnådde 99 %. För miljöersättningar och kompensationsbidrag var målet att 90 % skulle vara med i utbetalningen den 29 december och Länsstyrelsen uppnådde även här 99 %. Under handläggningsperioden rapporterar Länsstyrelsen läget för de ingående processerna till Jordbruksverket samt lämnar de synpunkter och kommentarer som krävs.

RB 10. Länsstyrelserna ska även vara regeringen och centrala myndigheter behjälpliga i att införa ett nytt landsbygdsprogram för perioden 2014–2020 samt fortsätta de regionala förberedelserna för det kommande landsbygdsprogrammet. Länsstyrelserna ska kortfattat redovisa på vilket sätt de arbetat med att införa landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2020.

Inför den nya programperioden har Länsstyrelsen under året tillsammans med Region Värmland genomfört konferensen *En smak av EU*. Vid konferensen presenterades EU-programmen Norra Mellansverige och Interreg Sverige-Norge inom regionalfonden, socialfondsprogrammet samt landsbygdsprogrammet för länets regionala och lokala aktörer i genomförandet av programmen.

I det initiala arbetet med nya landsbygdsprogrammet har ett fyrtiotal organisationer deltagit, särskilt i framtagandet av SWOT-analysen under 2013. Deltagarna har under framtagningen av den regionala handlingsplanen 2014 beretts tillfällen att ge synpunkter på utkast till handlingsplan. Även i övrigt har deltagande organisationer fått regelbunden information om läget för det nya programmet avseende tidplaner, stödbara åtgärder, programlogik med mera. Partnerskapet kommer att mötas två gånger per år när det nya programmet startats. Vid dessa möten kommer genomförandet av landsbygdsprogrammet att redovisas. Även eventuella förändringar av programmet kommer att tas upp i dessa forum. Länsstyrelsens ambition är att partnerskapet ska ha en tydlig bild av målen för landsbygdsprogrammet och den regionala handlingsplanen. Vidare att partnerskapet ska ha god förståelse för de behov och möjligheter som ligger till grund för programmen och den regionala handlingsplanen.

Länsstyrelsen har också haft träffar med LRF och mer ingående diskuterat utformningen av vissa stöd i det nya programmet, främst stödet för jordbrukets konkurrenskraft. Länsstyrelserna i Värmland, Dalarna, Örebro och Gävle har också haft två avstämningsträffar och diskuterat framtagningen och innehållet i de regionala handlingsplanerna.

Landshövdingen bjöd under våren in länets tre leaderområden till residenset för information och dialog inför den nya programperioden. Under mötet utbyttes också erfarenheter från genomförandet av programperioden 2007-2013.

Länsstyrelsen fick under året ett nationellt uppdrag från LD21 – länsstyrelsernas nätverksgruppering inom lantbruk och landsbygd - att representera länsstyrelserna i Landsbygdsnätverkets samordningsgrupp för LLU – lokalt ledd utveckling. Uppdraget omfattade tre uppgifter: att skapa ett nationellt nätverk hos länsstyrelserna, att ta fram underlag för vad länsstyrelsernas samordningsroll inom LLU kan innebära samt att delta i Landsbygdsnätverkets nya grupp Samordning av LLU. Samordningsgruppens övergripande mål är att ge bättre förutsättningar för ett framgångsrikt genomförande av Lokalt ledd utveckling i hela Sverige. Resultatet av Länsstyrelsens arbete är att ett LLU-nätverk bland länsstyrelserna har skapats.

På önskemål från de värmländska leaderkontoren utifrån behov av dialog inför strategi-framtagning så har Länsstyrelsen under hösten förberett och genomfört en träff för leaderkontoren med deltagande av representanter från Tillväxtverket avseende regionalfonden Norra Mellansverige och från Svenska ESF-rådet avseende socialfonden. Jordbruksverket deltog via videolänk.

RB 11. Länsstyrelserna får för uppdragets genomförande disponera anvisade medel från utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygds och livsmedel, anslagen 1:18 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* och 1:19 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur*, vilka regleras i Jordbruksverkets regleringsbrev för budgetåret 2014.

Länsstyrelserna ska redovisa följande avseende Landsbygdsprogram för Sverige åren 2007-2013:

- Handläggningstiderna för ansökningar om utbetalningar samt hur länsstyrelsen arbetar för att minska handläggningstiderna och
- vilka åtgärder som har låg anslutning i länet och översiktligt analysera orsakerna till detta samt redovisa i vilken omfattning de relevanta resultatmål och omfattningsmål som finns fastställda i programmet är uppnådda vid utgången av 2014

Länsstyrelserna ska redovisa följande avseende landsbygdsprogrammet för perioden 2014-2020:

- Vilka åtgärder som har vidtagits för att informera om det nya programmet och
- Vilka åtgärder som har kommit igång under året.

Handläggningstider

		Mål dagar		Utfall %		
VÄS- KOD	Beskrivning	2012- 2014		2014	2013	2012
602	Ansökan om stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder	120 ¹⁾		40	60	56
	varav företagsstöd	120 ¹⁾		53	62	45
	varav projektstöd/PROKUL/EGENKUL	120 ¹⁾		63	37	60
	varav PROLAG	120 ¹⁾		9	22	49
	varav miljöinvesteringar	120 ¹⁾		32	88	75
602	Utbetalning av stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder	90 ¹⁾		70	71	81
	varav företagsstöd	90 ¹⁾		89	88	87
	varav projektstöd/PROKUL/EGENKUL	90 ¹⁾		66	70	70
	varav PROLAG	90 ¹⁾		50	39	75
	varav miljöinvesteringar	90 ¹⁾		93	94	97

¹⁾ Målet är gemensamt för samtliga 21 länsstyrelser

För 2014 har det inte beviljats några ansökningar om stöd. Utfallet i tabellen ovan för ansökan om stöd visar därför endast avslagsbeslut samt förlängningar av tidigare beslutade ärenden. Det går därför inte att jämföra utfallet 2014 med tidigare år.

Landsbygdsprogrammet 2007-2013 är nu i en avslutningsfas. Före årsskiftet 2013/2014 behandlades ansökningar om stöd inom de tre leaderområden som Länsstyrelsen administrerar. De medel som då fanns tillgängliga avropades i hög grad av leaderkontoren. Följden har bland annat blivit att många beviljade stöd inom *Leader* har avslutningsdatum 2014-12-31. Länsstyrelsen har därför förberett för att kunna hantera en anhopning av ansökningar om slututbetalningar under första månaderna 2015. Länsstyrelsen har

kontinuerligt följt upp beslutade men ej utbetalda företags- och projektstöd och prognosticerat tidsåtgång för dessa ärenden. Särskild uppmärksamhet har riktats mot paraplyprojekt och leaderkontorens driftstödsprojekt då dessa ärenden visat sig vara mycket tidskrävande.

Länsstyrelsen har genomfört åtgärder för att inte riskera långa handläggningstider: omfördelning av personella resurser, utvecklat samarbete med leaderkontoren för att minimera felaktigheter i rekvisitionerna, fortsatt internt utvecklingsarbete med att implementera kunskap och erfarenhet från kontroller och revisioner av enskilda ärenden. Läs mer om Länsstyrelsens arbete vid redovisningen av uppdragen nio och tio.

Åtgärder med låg anslutning

För vissa av åtgärderna inom *Utvald Miljö* är måluppfyllelsen låg och för till exempel ängsmark/hackslått och fåbodbete, två av våra mest hotade och högst prioriterade markslag, har det bara kommit in ett fåtal ansökningar. För våtmarker är medelsutnyttjandet visserligen bra tack vare några stora och kostsamma projekt men antalet våtmarker i länet behöver öka ytterligare. I syfte att öka anslutningen till åtgärderna med låg anslutning har Länsstyrelsen under senare år bedrivit uppsökande verksamhet med hjälp av projektmedel inom landsbygdsprogrammet.

I länet är det endast aktiva brukare på två av de 85 fåbodar som registrerades vid fåbodinventeringen 1998. Anslutningen till stödet för fåbodbete och fåbod i bruk fortsätter därmed att sjunka. Problemet beror till stor del på en i princip obefintlig nyrekrytering till fåbodbruk. Länsstyrelsen har under senare år utfört ett antal olika aktiviteter i syfte att inspirera till och öka kunskapen hos yngre personer om fåbodbruk och det finns en förhoppning att antalet aktiva fåbodar kommer att öka.

Det finns många orsaker till att skötsel av ängsmark som kräver manuell skötsel har låg anslutning i länet. En orsak är att det är brist på personer som kan det praktiska hantverket att slipa och slå med en lie och att det är hög medelålder på de som kan. Dessutom ägs 54 ängsobjekt av en enskild markägare, Bergvik Skog, som inte deltar aktivt i skötsel på något av dessa objekt. Det största hindret är dock dålig lönsamhet. Ängarna i Värmland är till största delen steniga och ojämna hackslåttmarker som är tidskrävande att slå och ersättningen täcker i de flesta fall endast cirka 40 % av kostnaderna för att utföra arbetet.

Landsbygdsprogrammet 2014 - 2020

Under 2014 har Länsstyrelsen aktivt deltagit i förberedelser inför införandet av det nya *Landsbygdsprogrammet 2014-2020*. Förseningar inom EU:s budgetförhandlingar har även försenat det regionala arbetet. Länsstyrelsen har regelbundet givit information om läget i programinförandet till deltagande organisationer i det SWOT-arbete som genomfördes 2013. Länsstyrelsen har också i olika sammanhang informerat om programmet. Ett exempel är den regionala konferensen *En smak av EU* som riktas till alla länets aktörer och potentiella sökanden. Information gavs om möjligheter inom regional- och socialfonden, Interreg-programmet Sverige-Norge samt inom Landsbygdsprogrammet. Även partnerskapsöverenskommelsen och det regionala utvecklingsprogrammet *Värmlandsstrategin 2014-2020* fanns på agendan.

Länsstyrelsen har informerat om det nya programmet i Länsstyrelsens tidning Utsikt som vänder sig till lantbrukare och andra som sökt stöd i landsbygdsprogrammet under föregående programperiod. Inför öppnandet av stöd för bredbandsinvesteringar anordnade Länsstyrelsen också informationsträffar i länet.

Under 2014 har några få stöd varit tillgängliga för ansökningar. Från programperioden 2007-2013 har återflöden givit möjlighet till ytterligare beviljningar inom startstöd. Tre ärenden har beviljats före årsskiftet och ytterligare fem ansökningar är under beredning.

Det nya programmet har öppnats för ansökningar inom investeringsstöd för ökad konkurrenskraft inom jordbruket samt för bredbandsinvesteringar. Under 2014 inkom tio ansökningar om investeringsstöd från jordbruksföretag och en ansökan om bredbandsstöd. Dessa kommer att hanteras under 2015.

Länsstyrelseinstruktion 4 §

3. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också tillsyn över att fastighetsinnehav avvecklas enligt 18 kap. 7 § ärvdabalken. Förordning (2008:1346)
--

Länsstyrelsen följer kontinuerligt upp samtliga rapporterade dödsboägda fastigheter. Påminnelser sker till dem som inte har avvecklat inom den stipulerade tiden. Det finns ett mindre antal dödsboägda fastigheter som inte är avvecklade trots att mer än fyra år har förflutit. Länsstyrelsen kommer under 2015 arbeta för att dessa kommer att avvecklas.

Fiske

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 62*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	2,24	2,46	2,60
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	0,09	0,07	0,10
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,32	1,45	1,60
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 438	3 165	3 200
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	1,96	1,93	2,00
Antal ärenden, inkomna och upprättade	230	242	228
Antal beslutade ärenden	253	223	261
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	1
Bidragsubbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	39	0	0

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl. OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Kommentarer till tabellen

Trots något lägre bemanning har antalet beslutade ärenden ökat. Antalet inkomna och upprättade ärenden har minskat bland annat för att yrkesfiskarna i Vänern ansökte om förnyelse av redskapsdispenser under 2013. Vidare har EU-programmen inom fiskeområdet varit i en avslutningsfas för programperioden 2007-2013 och det nya programmet för 2014-2020 har ännu inte beslutats, varför färre resurser har använts för programverksamheten.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsen har som tidigare år samarbetat med *Laxfond Vänern*. Länsstyrelsen har samordnat uppköp av smolt till Vänern inklusive besiktning av smolt i odlingarna. Länsstyrelsen har även samordnat initiativutsättningar som trollingklubbarna runt Vänern gör. Länsstyrelsen hjälper till med utsättningsplatser, inköp och besiktningar av smolten i odlingarna.

I samarbete med Länsstyrelsen i Västra Götaland har planering och samråd för att ta fram de årliga anvisningarna och instruktioner för Fortums fiskrelaterade verksamhet genomförts. Detta omfattar till exempel smoltutsättningar, fiskfällan i Forshaga och upptranporter av lekfisk. Genom de möten som hållits mellan länsstyrelserna och Fortum har flera förbättringar uppnåtts bland annat om rutiner för utsättning av den kompensationsodlade smolten, lekfiskhantering, fisktrappan i Forshaga, journalföring etc. Länsstyrelsen i Västra Götaland är beslutande myndighet och anvisningarna för 2014 är undertecknade. Arbetet är kontinuerligt och nya anvisningar och förbättringar kommer att tas fram under 2015. Rutinen där Fortum sänder veckovisa journalrapporter från deras fiskrelaterade verksamhet i Forshaga till Länsstyrelsen fungerade bra under 2014. Länsstyrelsen har under flera år kontrollerat kvaliteten på den kompensationsfisk som Fortum enligt vattendom sätter ut i Klarälven. En årlig rapport över dessa kontroller har framställts med start 2012.

Fiskestatistik för fritids- och husbehovsfiskare i hela Vänern har liksom tidigare år samlats i en databas, där även redskapsnumren för husbehovsfiskarna finns. Arbetet att registrera redskapsanvändare per redskapsnummer har pågått löpande. Under 2014 har en ytterligare databas för fiskefunktionen tagits fram, där tillstånd, dispenser och förordnanden registreras.

I samarbete med Länsstyrelsen i Västra Götaland har Länsstyrelsen under 2014 arbetat fram en gemensam operativ plan för fisketillsynen i Vänern *Översiktsplan för fisketillsynen i*

Vänern. Länsstyrelsen har i samband med framtagandet av den gemensamma fisketillsynsplanen påbörjat arbetet med en plan och strategi för den operativa fisketillsynen i norra delen av Vänern. Planen beräknas vara klar att sättas i bruk under 2015.

I projektet *Fiske - och fiskevårdsplan* för Vänern, har en rapport framställts och publicerats under våren 2014. Rapporten var under hösten 2013 ute på remiss. Rapporten var startskottet för en samförvaltningsgrupp för fiske och fiskevård. Samförvaltningsgruppen har haft ett flertal träffar där bland annat Länsstyrelsen Västra Götaland, Vänerns Vattenvårdsförbund, yrkesfiskare, vattenägare, husbehovsfiskare, sportfiskare och Sveriges lantbruksuniversitet ingår. Utöver samförvaltningsarbetet har regionerna i Värmland och Västra Götaland till regionala fiskefonden ansökt om möjligheterna att bilda ett biosfärsområde, Fiskeområde Vänern. Länsstyrelserna och huvudandelen av kommunerna runt Vänern är medfinansierare.

Under 2014 har Jordbruksverket arbetat med att ta fram en *Handlingsplan för utveckling av svenskt vattenbruk konkretisering av Strategi 2012-2020*. Syftet med handlingsplanen är att presentera åtgärder som behövs för att nå målen och visionerna i den nationella strategin *Svenskt vattenbruk- en grön näring på blå åkrar strategi 2012-2020*. Länsstyrelsen har bidragit i detta arbete genom att delta i referensgruppen för handlingsplanen. Länsstyrelsen har även under 2014 deltagit i referensgruppen för revidering av Havs- och vattenmyndighetens författningssamling *Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS2011:13) om utsättning och flyttning av fiske i andra fall än mellan odlingar* och revideringen av *Finfo 2001:8 utsättning och spridning av fisk*. Arbetet i referensgruppen kommer att fortsätta under 2015.

Länsstyrelsen har fortsatt arbetet med att sprida information om verksamheten och att ta del av allmänhetens frågor genom att närvara på internet och i sociala medier via Länsstyrelsens webbplats, Facebook och Länsstyrelsens blogg, med adressen www.varmlandsfiske.se. Länsstyrelsen har en strävan att lägga ut allt som kan vara av allmänt intresse. Bloggen är relativt välbesökt och har mottagits positivt från målgruppen.

I juni 2014 genomförde Länsstyrelsen *Vänerns dag*. Sjutiotalet utställare tillsammans med tjugotalet föreläsare från bland annat yrkesfiskarna, sportfiskarna, fisketillsynen i Vänern och Forshaga akademien fyllde Wermlandskajen i Karlstad. Landshövding Kenneth Johansson invigde dagen, Björn Risinger generaldirektör Havs- och Vattenmyndigheten höll tal om Vänern och projektledare Jenny Sander föreläste om projektet *Life Vänern*. Det speciella för den här dagen var att alla som berörs av och är intresserade av Vänern var välkomna. Syftet var att sprida information till allmänheten om Vänern och dess aktörer och att öka samverkan mellan olika aktörer. Målen för dagen var att öka intresset, kunskapen och förståelsen för Vänerns unika miljö. www.vanernsdag.se

Återrapportering regleringsbrev

RB 14. Länsstyrelserna ska redovisa hur de främjat och bidragit till den nationella offentliga finansieringen av det operativa programmet för fiskerinäringen i Sverige perioden 2007-2013.

Under 2014 har fokus legat på ansökningar om utbetalningar då programmet stängde för nya ansökningar 30 april 2013.

Informationsinsatser för potentiella projektsökande har genomförts. Flera av dessa har resulterat i att de sökande avvaktar starten av det kommande *Havs- och fiskeriprogrammet*.

RB 15. Länsstyrelserna ska redovisa hur de bidragit till arbetet med omprövning av vattendomar.

Länsstyrelsen och Fylkesmannen i Hedmark har lämnat in en slutrapport för projektet *Vänerlaxens fria gång* till huvudfinansiären Interreg Sverige-Norge. Förslag till en fördjupad slutrapport för projektet har remitterats till 45 svenska och norska organisationer, och beräknas vara färdigställd i början av 2015. Rapporten innehåller bland annat förslag och konsekvensbeskrivning av fisk- och faunapassager samt miljöanpassad vattenreglering vid cirka 50 dammbyggnader inom Klarälvens avrinningsområde och avses användas för tillsyn, omprövningar och/eller nyprövningar av vattendomar i syfte att uppfylla krav enligt Miljöbalken och EU-rätten.

Vidare har Länsstyrelsen fortsatt arbeta med vattenförvaltningen, på uppdrag av Vattenmyndigheterna, och blott tre kraftverken i Slorudsälven vars ägare i och med en omprövning 2009/2010 föreskrevs att anlägga omlöp. Verkställandet har av olika anledningar dragit ut på tiden men vid ett av kraftverken, Gullsby, har arbetet inletts.

Länsstyrelserna i Värmland och i Västra Götalands län har påbörjat arbetet med att dels utreda konsekvenser av Vänerns reglering, dels utreda möjligheterna att ompröva vattendomen. En ny överenskommelse om reglering av Väneren har under året, efter samråd med Länsstyrelsen Värmland, träffats mellan Vattenfall och Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Tabell 1.2: Fiske

Länsfakta inom fiskeområdet	2014	2013	2012
Antal fiskevårdsområden	156	156	156
Antal yrkesfiskelicenser	17	18	18
Antal fartygstillstånd	0	0	0
Antal inkomna ansökningar om stöd ur strukturfondsprogram	0	3	1

Källa: Fiskevårdsområdesregister, Platina, HaV

Kommentarer Tabell 1.2

Antalet yrkesfiskelicenser har minskat under 2014 från 18 till 17 stycken, då en av yrkesfiskarna beslutade att gå i pension.

Folkhälsa

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 70*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	1,02	0,97	1,10
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	1,01	1,04	1,80
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,15	1,16	1,80
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 205	3 344	4 078
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	1,83	2,04	2,60
Antal ärenden, inkomna och upprättade	31	21	54
Antal beslutade ärenden	27	22	45
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	0	0
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	3 546	3 544	5 483
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 700, Länssamordning ANDT ³⁾	73		
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 705, Alkohol och tobak ⁴⁾	84		

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl. OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 700 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för de 8 länsstyrelser som undersökt verksamheten är 73.

⁴⁾ Nöjdindex för verksamhet 705 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för de 6 länsstyrelser som undersökt verksamheten är 71.

Kommentarer till tabellen

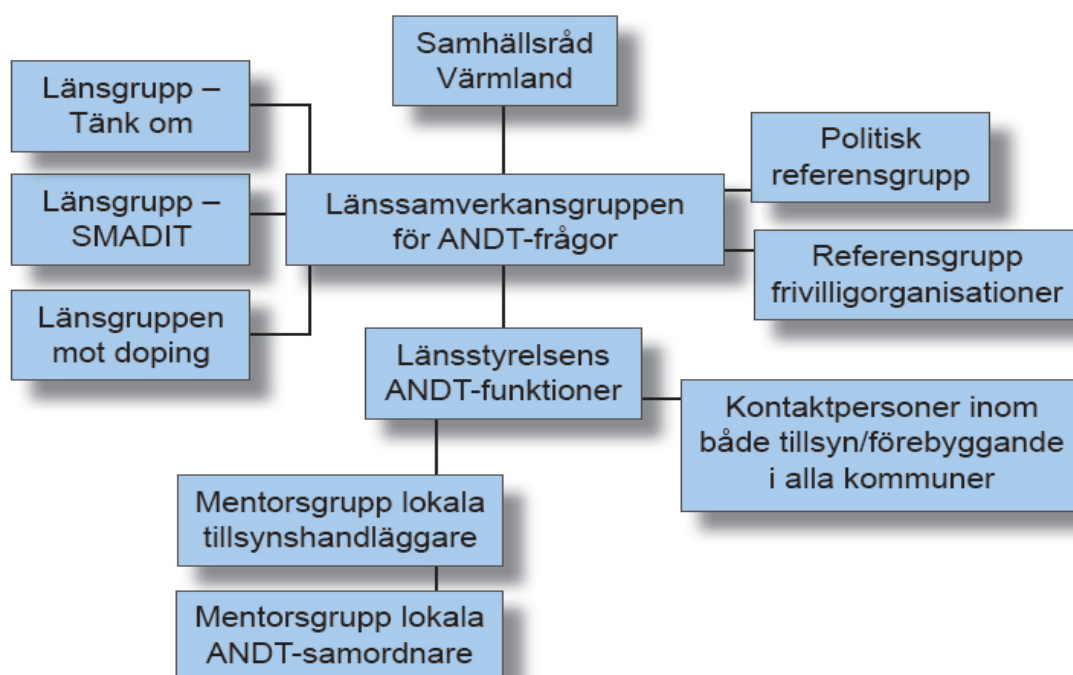
Verksamhetsområdet *Hedersrelaterat våld och Våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor* som tidigare år redovisats vid sakområde *Folkhälsa* redovisas från 2013 under sakområde *Jämställdhet*. Bidragutbetalningarna avser statsbidrag inom ANDT, Mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer samt Personligt ombud. Nya bidrag inom ANDT beviljas av Folkhälsomyndigheten, de här aktuella utbetalningarna avser bidrag beviljade under tidigare år.

Nöjdindex är för VÄS 700 i paritet med riket. Områden i brukarundersökningen där Länsstyrelsen får högst betyg är *Bemötande*, *Kompetens* och *Totalt sett nöjd*. Område med lägst betyg är *Information på webbplatsen*. Nöjdindex för VÄS 705 är högst av de länsstyrelser som deltagit i undersökningen. De flesta områden ger höga betyg. Det område där viss förbättringspotential finns är *Kontakt via telefon*.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsens uppdrag inom ANDT-området är beskrivet i Förordning (2012:606) om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområde. Redovisningen följer förordningens beskrivning av uppgifter som ingår i uppdraget.

Organisationen av ANDT-arbetet i Värmland 2014 (ANDT- alkohol, narkotika, dopning, tobak)

Samhällsråd Värmland

Rådet utgörs av landshövdingen, länspolismästaren, landstingsdirektören och regionrådet. De stödjer länets ANDT-förebyggande och brottsförebyggande arbete samt stimulerar till ökad samverkan inom dessa frågor. Rådet godkänner verksamhetsplaner och budget samt årsberättelser. Länsstyrelsens ANDT-samordnare är föredragande för ANDT-frågorna och representant från Polismyndigheten är föredragande för de brottsförebyggande frågorna. Rådet har träffats vid två tillfällen under året.

Länssamverkansgrupp för ANDT-frågor

I gruppen deltar chefer på enhetsnivå från Länsstyrelsen, Landstinget, Region Värmland, Polismyndigheten och Tullverket. Länsstyrelsen har ordförandeuppdraget i gruppen. Gruppen lyfter frågor till Samhällsråd Värmland och referensgruppernas möten, medverkar i förankringsarbetet i respektive organisation och fungerar som stöd och bollplank för Länsstyrelsen. Gruppen har träffats två gånger under året.

Politisk referensgrupp

I gruppen, som träffas två gånger per år, finns en politisk representant från varje kommun i länet, utsedd av kommunstyrelsen samt två representanter från landstingets tandvårds- och folkhälsoutskott. Vid mötena får gruppen möjlighet att påverka inriktningen av arbetet, får information och kompenslyftande inslag samt tillfälle att byta erfarenheter.

Referensgrupp föreningar/organisationer

Föreningarna och organisationerna på länsnivå bjuds in två gånger per år för att få information, ge sin bild av läget samt informera om sina ANDT-förebyggande aktiviteter och insatser. I gruppen deltar till exempel Rädda Barnen, Värmlands idrottsförbund, nykterhetsorganisationerna, studieförbunden och Nationalföreningen för Trafiksäkerhetens Främjande (NTF).

Arbetsgrupper

Tillfälliga arbetsgrupper kan bildas under kortare och längre tid vid särskilda projekt eller satsningar. Under 2014 är Länsgruppen mot dopning, en Tänk om-arbetsgrupp och en SMADIT-arbetsgrupp exempel på sådana grupper. SMADIT står för Samverkan Mot Alkohol och Droger I Trafiken.

Lokala nivå

ANDT-arbetet i länet har starkt fokus på att få till en långsiktig och hållbar struktur för förebyggande insatser. I nästan alla kommuner finns styrgrupper och arbetsgrupper för det förebyggande arbetet samt samordningsfunktioner för alkohol- och drogförebyggande insatser. Inom varje geografiskt område finns bland de lokala ANDT-samordnarna och tillsynsansvariga en utsedd mentor. Mentorerna fungerar som stöd i sitt nätverk men också som bollplank till Länsstyrelsens ANDT-funktioner. Alla lokala ANDT-samordnare har fått erbjudande om att välja intresseområde som de särskilt bevakar och rapporterar om, till sina kollegor på samordnarträffarna.

Hemsida

På www.drogfrittvarmland.se finns information om vad som är aktuellt inom ANDT-området.

Länsstyrelsens ANDT-funktioner

På Länsstyrelsen Värmland finns en ANDT-samordnare och en handläggare för tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen. Båda funktionerna lyder under samma styr- och arbetsgrupp och det finns en nära samverkan mellan dessa funktioner vad gäller stöd till kommunerna, planering av nätverksträffar, utbildningsinsatser och projekt. Länsstyrelsens ANDT-funktioner har nära koppling till kommunerna via kontaktpersoner inom politik, tillsyn och förebyggande arbete i samtliga kommuner.

Verksamheten

Nedan summeras de insatser som gjorts under året inom verksamhetsområdet.

Insatser för att stödja genomförandet av den nationella ANDT-politiken i länet

Länsstyrelsen har på flera olika sätt bidragit till genomförandet av den nationella ANDT-politiken i länet under året. Den regionala ANDT-strategin ligger helt i linje med den nationella ANDT-strategin och innehållet i strategierna har spridits och kommunicerats regelbundet under året vid möten, nätverksträffar och utbildningar inom ANDT-området. Kommunerna uppmanas arbeta enligt strukturen och innehållet i strategierna vad gäller planering, genomförande och uppföljning av ANDT-insatser. I uppföljningsarbetet används de nationellt framtagna indikatorerna för detta arbete.

Femton av sexton kommuner i länet deltar i en småkommunsatsning, där ett av kriterierna för att delta är att de tar fram genomförandeplaner som ligger i linje med ANDT-strategins sju målområden, för att synliggöra vad som pågår och planeras i kommunerna.

Webbsidan, www.drogfrittvarmland.se, är ytterligare ett forum för att sprida information om ANDT-strategierna och aktuell information inom området, som statistik, utbildningsinsatser och dokumentation. Läs mer under rubriken, Stödja samarbetet på lokal, regional och nationell nivå.

Bidra till utvecklingen av ett långsiktigt kunskapsbaserat regionalt och lokalt arbete samt samordna utbildning och kompetensutveckling i länet

Långsiktigt kunskapsbaserat arbete

I arbetet med att få till ett hållbart och långsiktigt arbete, är en väl uppbyggd struktur och uppföljning viktiga komponenter. Ett kontinuerligt arbete har pågått för att bibehålla och utveckla den struktur och organisation som byggts upp under många år. Detta arbete måste pågå kontinuerligt, då personal, uppdragsgivare och förutsättningar ständigt förändras. En förutsättning för att beslutsfattare och chefer ska kunna ta riktiga beslut krävs att de har kunskap om de lagar som gäller. Kunniga och insatta politiker är viktiga möjliggörare för ett långsiktigt och framgångsrikt förebyggande arbete, därför är den politiska referensgruppen som finns knuten till det ANDT-förebyggande viktig att hålla informerad om aktuellt inom området.

Information och diskussion om indikatorer för uppföljning av både nationella och regionala strategin, har förts vid möten med kommunerna, Landstinget och polismyndigheten. ANDT-samordnaren deltar i en nationell referensgrupp som Folkhälsomyndigheten bildat, för att få synpunkter på användarvänligheten av databasen www.andt-uppfoljningen.se. Länsstyrelsen har under året bidragit aktivt till spridning av resultat från drogvaneundersökningen som Landstinget i Värmland genomfört i samverkan med länets kommuner. Länsstyrelsen har stöttat kommunerna i att bilda grupper för lokala analyser av denna. Frågorna i undersökningen överensstämmer med de nationella indikatorerna som tagits fram och har bidragit med en aktuell nulägesbild om ungdomars drogvanor i länet.

Länsstyrelsens stöd till kommunerna har under året handlat om direkt handledning, kommunbesök, stöd för nätverksbygge och utbildningsdagar. Möten och diskussioner med kommunerna är viktiga för att få en bild av de lokala förutsättningarna inför det fortsatta arbetet. Under året har detta skett vid kommunledningsbesök, telefonsamtal, möten med politiska referensgruppen, ANDT-samordnare och vid lokala nätverksträffar. Då omsättning på lokala ANDT-samordnare är stor i länet, har vid ett antal tillfällen nyanställda lokala ANDT-samordnare fått introduktion om ANDT-strategin och det arbete som pågått och pågår i länet. Länsstyrelsen försöker aktivt stimulera till samverkan över kommungränserna, vilket resulterat i ett antal nätverksträffar för ökad kompetens.

Samordna utbildning och kompetensutveckling

Länsstyrelsen spelade en aktiv roll gällande kompetensutveckling i länet under 2014, då en mängd utbildningsinsatser genomförts. Det har varit stort fokus på narkotikaproblematiken och arbetet för att få rökfria skolgårdar i länet, vad gäller kunskapsspridningen. Utbildningsinsatserna som erbjudits har skapats efter uttalade behov och önskemål från kommuner/andra samarbetspartners och har skett i samverkan med andra aktörer, både offentliga och idéburna organisationer. De två informations-broschyrer som togs fram under slutet av 2013, har spridits under året. Den ena togs fram i samverkan mellan länets kommuner, för målgruppen föräldrar och tar upp alkohol, narkotika, dopning och tobak. Den andra togs fram i samverkan med Polismyndigheten och handlar om alkohol och cannabis, för målgruppen ungdomar.

- En länsövergripande narkotikaworkshop genomfördes i samverkan med CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning) och deras länsombud, i november med ett 50-tal deltagare. Arbetsformen och dokumentationen var särskilt uppskattade.

- *Effekt* är en föräldrastödsmetod, där en grundutbildning till *Effekt*-presentatör genomfördes under våren. Då utbildarkompetens för denna metod finns i länet, är det enkelt att erbjuda utbildningar utifrån lokala behov och möjlighet finns att genomföra dessa även med små grupper och till låg kostnad.
- I samverkan med Landstinget i Värmland, Värmlands läns Vårdförbund, Bryggan och CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning) genomfördes konferensen *Anpassning som överlevnadsstrategi*, för ett hundratal deltagare. Denna handlade om erfarenhet av arbete med barn och föräldrar i familjer där någon dricker för mycket eller använder droger.
- I nära samverkan med Skolverket genomfördes i augusti, en konferens om hälsofrämjande skolutveckling, med utgångspunkt i strategier och uppdrag kring ANDT och hälsofrämjande skolutveckling för ett 150-tal deltagare.
- Inom funktionen social hållbarhet har samordnaren för våld i nära relationer tillsammans med särskilt sakkunnig jämställdhet och ANDT-samordnaren tagit fram en utbildning i praktiskt jämställdhetsarbete. Där ingår metodmaterialet *Machofabriken*, en grundutbildning i jämställdhet samt en utbildningsdag om flera perspektiv på grupparbete. Utbildningen genomfördes under tre tillfällen hösten 2014 och antalet deltagare var maximerat till 24 stycken.
- Tillsammans med Karlstads kommun och länsnätverket för skolsköterskor har två utbildningar i *SOTIS* (samtal om tobak i skolan) genomförts för ett knappt femtiotal personer. Detta var en insats i arbetet för rökfria skolgårdar och ett resultat av drogvaneundersökningen, där en stor andel av de elever som röker, önskar sluta.
- I samverkan med Länsstyrelsen i Örebro genomfördes en tvådagars konferens under våren för politiker, polis och ANDT-samordnare från mindre kommuner i Örebro och Värmland, med syftet att lyfta goda exempel från länen. Representant från Socialdepartementets ANDT-sekretariat medverkade på konferensen.
- En arbetsgrupp har under året planerat en konferens i december för att sprida konceptet *Trygghetscentrum*, som är en ANDT- och brottsförebyggande verksamhet i Sunne. Denna fick tyvärr flyttas fram till 2015, då få kommuner visade intresse.
- Under uppmärksamhetsveckan för barn i riskmiljöer, v 47 genomförde Länsstyrelsen två aktiviteter. En konferens om ensamkommande flyktingbarn och för att uppmärksamma att barnkonventionen fyllde 25 år, bjöd landshövdingen in idéburna organisationer till Residenset, för att lyfta det arbete de gör för att stärka barns rättigheter i samhället.
- Länsstyrelsen anordnade tillsammans med värmländska kommuner tre utbildningstillfällen i *Ansvarsfull alkoholservering*. Dessa utbildningsinsatser riktades mot restaurangpersonalen, krögare och ordningsvakter.
- Länsstyrelsen genomförde i samarbete med Polismyndigheten Värmland en krogtillsynsutbildning som riktade sig till poliser i yttre tjänst. Därutöver anordnades en utbildning i ekonomisk tillsyn som riktade sig till länets kommunala alkoholhandläggare.
Länsstyrelsen har även utbildat studenter inom alkohollagen och *Ansvarsfull alkoholservering* vid tre tillfällen (KAU och Klarälvdalens folkhögskola).

För att kvalitetssäkra påbörjade insatser har nätverksträffar genomförts inom flera områden och metoder:

- Tillsammans med kollegor på andra länsstyrelser i Mellansverige har en tvådagars nätverksträff genomförts för lokala ANDT-samordnare, polis och politiker från tio större städer i åtta län, på temat cannabis. Samma arrangörsgrupp har genomfört ett tvådagarsseminarium för ett åttiotial lokala ANDT-samordnare i Mellansverige, på temat narkotikaförebyggande insatser.
- En nätverksträff genomfördes i maj för personer, som är ansvariga för *Tobakfri duo* eller andra liknande kontraktsmetoder med syftet att byta erfarenheter och lära av andra.
- Två nätverksträffar för barngruppsledare har genomförts under året, en träff för de som gick stödgruppsutbildningen hösten 2013, med utgångspunkt från samtalsmodellen *Hela människan-hjulet* och en träff i samverkan med Årjängs kommun på temat uppföljning och utvärdering av stödgruppsverksamhet.
- I samverkan med Polismyndigheten har ett möte och en utbildningsdag genomförts för personer i länet som berörs av *SMADIT-arbetet* i länet.
- Tillsammans med Polismyndigheten har möten genomförts inför valborgfirande och skolavslutning för att öka samverkan mellan länets kommuner och Polismyndigheten utifrån *Kronobergsmetoden*.
- Länsstyrelsen har bidragit med stöd till lokala nätverksträffar, som genomförts över kommungränserna, genom att ge tips om innehåll, föreläsare och visst ekonomiskt bidrag.

Särskilda projekt under 2014 som fått externa medel:

De projektmedel Länsstyrelsen beviljats från Folkhälsomyndigheten och Socialdepartementet för särskilda satsningar, har möjliggjort att Länsstyrelsen har kunnat vara motor i flera olika utvecklingsprojekt under 2014, dessa beskrivs nedan.

Värmland fritt från dopning – Värmland har under tre år deltagit i det nationella dopningsprojektet PRODIS (prevention mot dopning i Sverige). De två projektledarna på 25 % har under 2014, fortsatt varit ett stöd för de fem pilotkommunerna, som påbörjat en process för att hitta rutiner för dopnings-problematiken. Ett antal utbildningsdagar inom området har genomförts, som till exempel processledardagar och fördjupningsdagar om dopning. Länsstyrelsen har ordförandeskapet i Länsgruppen mot dopning, som finns i länet, sedan i mitten av 1990-talet.

Tänk om – Länsstyrelsen beviljades 2014 fortsatta medel från Folkhälsomyndigheten för insatser med syftet att minska langningen av alkohol till unga utifrån *Tänk om* konceptet. I början av året bildades en arbetsgrupp på regional nivå, med representanter från fem kommuner, Polismyndigheten, Länsstyrelsen och Systembolaget. Arbetsgruppen har anlitat en oberoende mediebyrå som tillsammans med gruppen tog fram ett förslag till genomförandeplan för informationsinsatserna med en mängd olika kanaler för optimal täckning av målgruppen. Detta har kompletterats med andra insatser som debattartiklar i samband med skolavslutningen, annonser i veckoblad och personaltidningar samt föräldrautskick. Ett antal pressträffar har hållits inför riskhelger med god uppmärksamhet i media.

Föräldrastöd – ANDT-samordnaren har tillsammans med kollegorna inom området Social hållbarhet, varit involverad i det nya uppdrag Länsstyrelserna fått, som handlar om att under 2014-2017 stödja kommuner, landsting och andra föräldrastödjande aktörer i arbetet med att

utveckla ett universellt, kunskapsbaserat, samordnat och långsiktigt stöd till föräldrar med barn i tonåren i respektive län. Länsstyrelsen anlätade en resursperson, för att i ett första skede skapa möten med kommuner och andra myndigheter/organisationer. Syftet var att göra en länsspecifik analys av hur stöd till tonårsföräldrar ser ut idag, genom att beskriva det som görs, de lokala behoven och förutsättningarna. Kommunbesök har genomförts i alla länets kommuner och en återrappport har skickats till nationella samordningsfunktionen i Örebro.

Rökfria skolgårdar – Tobaksfrågorna fick en fortsatt framträdande roll under 2014.

Nätverket med tillsynsansvariga inom miljö- och hälsoskydd samt tobakstillsyn har träffats vid två tillfällen under året för att ensa tillsynen av rökfria skolgårdar. En nätverksträff om *Tobaksfri duo* och andra kontraktsmetoder har genomförts och frågan togs upp på konferensen om *Hälsofrämjande skola*. En uppföljande kartläggning av rökfria skolgårdar genomfördes under hösten, där det framgår att det röks på färre skolgårdar idag än 2012, men att mycket arbete återstår. Denna uppföljningskartläggning omfattade länets alla högstadie- och gymnasieskolgårdar och innefattade även en frågeenkät som skickades och besvarades av rektorerna i länets högstadie- och gymnasieskolor. Rapporten ska publiceras i början av 2015. Både samordningsfunktion och tillsynsansvarig har deltagit vid rektorsträffar för att stödja kommunerna för att få rökfria skolgårdar.

Gränsen – Projektet *Gränsen* spreds till två nya kommuner, de aktuella deltagande kommunerna i nuläget är Eda, Årjäng, Kristinehamn och Storfors. I alla dessa befintliga kommuner har omfattande utbildnings- och tillsynsinsatser genomförts. En större insats som kan nämnas är den IT-baserade utbildningen i alkohol- och tobakslagen som cirka 1000 butiksanställda i Värmland har genomfört med godkänt resultat. Även en stor del av butiker har uppdaterat sitt egenkontrollprogram – även detta digitalt via BackOffice-systemet. Inom detta projekt har man också samarbetat med branschen, nämligen genom att ha utbildat representanter från huvudkontoren till de aktuella försäljningsställen. Dessa huvudkontor har fått en uppstartsutbildning inom alkohol- och tobakslagen för att bland annat poängtera ägaransvaret avseende utbildningen av anställda.

En av Länsstyrelsens stora insatser inom projektet *Gränsen* var vidareutvecklingen av tillsynsmetoden genom en uppföljande attitydundersökning i form av frågeenkät riktad till beslutfattare, tjänstemän polisen och branschen i Eda, Årjängs och Kristinehamns kommun. Undersökningens syfte var att ta reda på om tillgängligheten av tobak har förändrats, hur tillsynen uppfattas av olika parter och vad som är effekten av utförda utbildningsinsatser. Den första attitydundersökningen genomfördes 2013 och fungerade som det första steget för att kunna ge statistik i form av en baslinjemätning från alla målgrupper och således hjälpa utvecklingen av själva tillsynsmetoden. Under 2014 gjordes den andra mätningen inom denna attitydundersökning. Resultaten från uppföljningsstudien kommer att sammanställas och utvärderas i början av 2015 och sedan bli till hjälp i Länsstyrelsens arbete med att utveckla tillsynsmetoden till att bli mer evidensbaserad.

Ansvarsfull alkoholservering – Länsstyrelsen spelade en aktiv roll i utbildningsinsatserna under 2014. Tillsammans med värmländska kommuner anordnades tre utbildningstillfällen i *Ansvarsfull alkoholservering*, som riktades mot restaurangpersonalen, krögare och ordningsvakter. Länsstyrelsen genomförde i samarbete med Polismyndigheten en krog tillsynsutbildning som riktade sig till poliser i yttre tjänst. Därutöver anordnades en utbildning i ekonomisk tillsyn som riktade sig till länets kommunala alkoholhandläggare. Länsstyrelsen utbildade även studenter vid tre tillfällen inom alkohollagen och ansvarsfull alkoholservering (Karlstads universitet och Klarälvdalens folkhögskola).

Stödja samarbetet på lokal, regional och nationell nivå samt utvecklingen av tvärsektoriella insatser i kommunerna och landstinget

Fungerande organisation

Samhällsråd Värmland (se ovan) har bidragit till att ANDT-frågorna lyfts och diskuteras på en hög övergripande nivå mellan olika myndigheter och verksamheter, vilket varit mycket positivt för det ANDT-förebyggande arbetet i länet. Länsstyrelsen bedömer att samarbetet mellan kommunerna, andra myndigheter, idéburna organisationer och Länsstyrelsen överlag är mycket gott. ANDT-funktionerna på Länsstyrelsen samarbetar med flera myndigheter och organisationer på regional nivå till exempel Polismyndigheten, Trafikverket, Tullverket, Landstinget, Kriminalvården, Konsumentverket och Region Värmland.

Länsstyrelsen är sammankallande i många nätverk och grupper och har bjudit in till ett antal möten i enlighet med verksamhetsplanen för 2014. Möten har genomförts för lokala ANDT-samordnare vid fyra tillfällen, länets tillsynshandläggare inom alkohol/ tobak vid fem tillfällen och miljö/hälsa vid två tillfällen. Viktiga forum för samverkan och tvärsektoriella insatser är också mentorsgrupperna, politiska referensgruppen, referensgruppen med frivilligorganisationer och Länsamverkansgruppen för ANDT-drogfrågor, som träffats regelbundet under året.

Idéburna organisationer

Samverkan med frivilligorganisationer har skett i flera olika forum, till exempel *Referensgruppen frivilligorganisationer för ANDT-frågor* och nätverket *Se mig*, som arbetar för att synliggöra barn i riskmiljöer. I detta nätverk finns Rädda barnen, Bryggan, IOGT-NTO, NBV, KRIS, Ria, Brottsofferjouren, Landstinget, Länsstyrelsen, Bilda, Junis, kommunerna och Svenska kyrkan. Huvudaktiviteten i detta nätverk är den uppmärksamhetsvecka som arrangerades för åttonde gången under vecka 47 med en mängd olika aktiviteter i hela länet, bland annat barnkalas i fem kommuner.

Vidare har Länsstyrelsen, tillsammans med de idéburna organisationerna, haft ett möte om upphandling och olika stöd som tema. Mötet är en del i en årligen återkommande samverkan mellan Länsstyrelsen och organisationerna där temat bestäms tillsammans.

Bred samverkan

Möten har hållits med representanter från Landstingets satsning *Kunskap till praktik*, för att länka samman vård och behandling med det förebyggande arbetet. Länsstyrelsen har varit representerad på de årliga erfarenhetsdagarna inom denna satsning. Länsstyrelsen har under året aktivt deltagit i flera olika processer för att koppla samman och stimulera till ökad samverkan mellan aktörer som ansvarar för olika målområden i ANDT-strategierna. En process har handlat om barn och unga i risk- och missbruk, där förslag till länsöverenskommelse mellan kommunerna och Landstinget tagits fram, som nu skickas på remiss. En annan process har handlat om att ta fram riktlinjer för doping, som ska komplettera de tidigare framtagna riktlinjerna för missbruk. Länsstyrelsen har deltagit i möte med Landstingets arbetsgrupp som implementerar nationella riktlinjerna för sjukdomsförebyggande arbete. Detta för att ge information från nationell och regional nivå inom ANDT-området och för att ta del av vad som görs inom landstinget inom området.

Samverkan sker också med arbetsgrupperna inom satsningen *Nya Perspektiv*, som är landstingets och kommunernas satsning på några folkhälsoområden, som föräldrastöd och riskbruk. Länsstyrelsen har varit en part i framtagandet av en regional folkhälsoplan och deltagit på en tvådagarsworkshop som Landstinget arrangerade. Ett samverkansinitiativ är att

tillsammans med Landstinget ta fram en kampanj som riktar sig till ungdomar med fokus på deras intressen och rättigheter. Detta arbete pågår fortfarande och under 2014 gjordes studiebesök på skolor för att möta ungdomar och höra hur de upplever sin situation som ung i Värmland idag.

Idag finns ingen ansvarig aktör på nationell nivå för *SMADIT* (Samverkan mot alkohol och droger i trafiken). och tills det blir klart har Länsstyrelsen fått uppdraget att sammankalla den regionala arbetsgrupp, som finns i länet för att utveckla metoden. I denna grupp deltar representanter från kommuner, Landstinget, Kriminalvården, Trafikverket, Polismyndigheten, Tullverket och Länsstyrelsen. Denna arbetsgrupp har träffats vid två tillfällen under året.

Regelbunden samverkan sker med kollegorna från åtta län i Mellansverige, vad gäller fortbildning, problemlösning, handledning, utbildningar och nätverksträffar. Tvådagars nätverksmöten har genomförts för lokala ANDT-samordnare från hela regionen på temat cannabis och för representanter från stora städer. Tillsammans har denna grupp planerat och genomfört en gemensam träff för ANDT-samordnare och tillsynshandläggare från Mellansverige.

Länsstyrelsens tillsynshandläggare deltog i fyra nationella tvådagars yrkesmöten och erfarenhetsutbyten med andra länsstyrelser samt en yrkesträff inom regionen Mellansverige.

Som ett led i arbetet med att främja samverkan sker medverkan på de möten som *FOU (forskning och utveckling) Välfärd* vid Karlstads universitet anordnar för utvecklingsledare i länet. Möten för att informera om strategin och initiera samverkan har skett med samordnare för ungdomsmottagningarna i länet, Landstingets folkhälso- och tandvårdsutskott och BFC (Brottsförebyggande centrum).

Länsstyrelsens uppdrag inom ANDT (tillsyn och förebyggande) har genomförts i nära samverkan med övriga områden inom området Social Hållbarhet till exempel inom *Sociala risker* (se nedan), barns rätt och föräldrastödsuppdraget. Samverkan sker också med andra verksamheter på Länsstyrelsen som till exempel med Beredskapsfunktionen inom det MSB-finansierade projektet *Sociala risker* och i frågor som evenemangssäkerhet.

Länsstyrelsen deltog tillsammans med länets kommuner i två större nationella konferenser under 2014. Dessa var *LUFT-konferensen* i Umeå och *Drogfokus* i Norrköping. Länsstyrelsen deltog tillsammans med Polismyndigheten också i en internationell konferens beträffande erfarenheter och metoder för att kontrollera berusningsdrickandet samt för att delta i erfarenhetsutbyte länder emellan. Konferensen hette *Third European Conference on Alcohol Law Enforcement – Easy taking promotes easy drinking* och ägde rum i Tallinn, Estland. Det europeiska nätverket som anordnar dessa årliga konferenser heter ENALE.

Länsstyrelsen besökte tillsammans med några värmländska kommuner och Länsstyrelserna i Dalarna, Västerbotten och Stockholm Europaparlamentet i Bryssel för att lära sig om hur alkohol- och tobaksfrågorna hanteras och hur tobakslobbyism fungerar och påverkar politiken på EU-nivån.

Tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen 2014

Länsstyrelsen har ansvar för tillsynen på länsnivå, medan kommunerna och polismyndigheten som har det direkta ansvaret för tillsynen enligt alkohol- och tobakslagen. Länsstyrelsen har i uppdrag att utveckla samarbetet med Statens folkhälsoinstitut och verka för en ökad samordning i tillsynen avseende dessa två lagar.

Tillsyn av kommunernas verksamhet och samordnade tillsynsinsatser

Under året utförde Länsstyrelsen tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen i åtta kommuner (Kristinehamn, Karlstad, Säffle, Storfors, Forshaga, Hammarö, Filipstad och Årjäng). Dessutom kontrollerades Hagfors kommun ytterligare under löpande granskning på grund av oegentligheter gällande tillståndsgivning inom alkoholområdet. Följande områden granskades enligt alkohol- och tobakslagen: kommunens tillståndsprövning, tillsyn över serveringstillstånd, öl klass II, tobaksförsäljning och rökfria miljöer. Vissa tillsynsbesök följde en mer tematisk metodik genom att tillsynsarbetet fokuserades och djuplodades på vissa delar av kommunens verksamhet, exempelvis ärendehantering genom aktgranskning eller kommunens yttre tillsynsarbete genom tillsynsdokumentation. En särskilt stor vikt lades på tillsyn av rökfria skolgårdar. Länsstyrelsen bistod också Länsstyrelsen Örebro och deltog vid två tillsynsbesök i Örebro län (Karlskoga och Nora kommun).

Länsstyrelsen deltog i flera praktiska tillsynsbesök tillsammans med kommuner och andra myndigheter, till exempel under Svenska Rallyt i Hagfors kommun samt *Vita Vätern* i samarbete med Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Polismyndigheterna i Värmland och Västra Götaland samt Skatteverket. Länsstyrelsen deltog också i länsstyrelsernas samarbetsprojekt inom festivaltillsyn och var med vid två kartläggningsbesök, på festivalen *Öland Roots* respektive *Storsjöyr*an i Östersund. Länsstyrelsen även deltog vid kommunens tillsynsbesök på *Dragspelstämman i Ransäter*. Länsstyrelsen genomförde en samordnad tillsynsinsats med Polismyndigheten för att granska serveringsställen i centrala Karlstad – denna insats var den praktiska delen av polisens krog-tillsynsutbildning som arrangerades och genomfördes i samverkan av Länsstyrelsen och Polismyndigheten.

Länsstyrelsen, Polismyndigheten samt länets kommuner tillämpade följande tillsynsmetoder:

- Ansvarsfull alkoholservering
- Tematisk tillsyn (detaljhandel tobak/folköl)
- Tillsyn enligt *Gränsenmetoden* (utbildning/tillsyn samt digitalisering)
- Samarbete över kommungränserna
- Samarbete över myndighetsgränserna
- Samarbete över länsgränserna
- Polismyndighetens egna tillsynsinsatser

Återrapportering regleringsbrev

Tabell 6.1: Verksamhetskostnader och årsarbetskrafter

Kostnader och årsarbetskrafter för folkhälsa	Kostnader (tkr)	Årsarbetskrafter
Totala kostnader (exkl. OH)¹⁾	2 535	2,03
varav Allmänt och övergripande inom folkhälsa (700)	65	0,09
varav Fördelning av statsbidrag (704)	0	0,00
varav Alkohol- och tobaksärenden (705)	1 111	0,96
varav alkoholärenden (7051 - 7053)	448	0,56
varav tobaksärenden (7054 - 7056)	663	0,40
Totala kostnader (inkl. OH)¹⁾	3 205	

¹⁾ Med OH avses Myndighetsövergripande verksamhet (10+11).

Tabellen skall innehålla verksamhetskostnader enligt resultaträkningen. Uppgifter i tabellen skall endast redovisas för senaste räkenskapsår (dvs. 2014)

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentarer Tabell 6.1

Relativt mycket tid läggs på tillsyns- och förebyggande arbete inom tobak mot bakgrund av gränshandeln vid gränsen till Norge. Detta framgår av redovisningen av arbetet inom sakområdet.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

6. Länsstyrelsen ska verka för att det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet uppnås genom att folkhälsan beaktas inom länsstyrelsernas arbete med bl.a. regional tillväxt, samhällsplanering, krishantering samt alkohol och tobak

Länsstyrelsens olika verksamheter har många beröringspunkter med de flesta av de elva målområdena inom den nationella folkhälsopolitiken. Länsstyrelsens arbete inom ANDT (alkohol, narkotika, dopning och tobak) beskrivs närmare under *Folkhälsa – andra väsentliga prestationer och resultat*. Inom jämställdhet, våld i nära relationer, integration, mänskliga rättigheter finns också klara kopplingar till folkhälsopolitiken. Arbetet inom dessa områden kännetecknas av proaktivitet, initiativ till samordning, deltagande i samverkansprocesser och liknande. Samverkan med länets landsting och kommuner sker i hög grad, ofta tvärsektoriellt. Ett exempel är Länsstyrelsens engagemang i *FoU Valfärd Värmland*, en centrumbildning för forskning och utvecklingsarbete vid Karlstads Universitet. Syftet är att bidra till en kunskapsbaserad utveckling av socialtjänsten och andra välfärdsverksamheter.

I förvaltningen av naturreservat finns mål om ökat nyttjande av reservaten. Länsstyrelsen arbetar därför aktivt med att tillgängliggöra reservaten för alla. Dessa är utmärkta arenor för friluftsliv och avstressande aktiviteter.

Vad gäller folkhälsa och krisberedskap så berörs folkhälsomålen genom projektet *Sociala risker* där lokala och regional risk- och sårbarhetsanalyser ska utvecklas mot att även omfatta oönskade händelser med bakgrunder av social karaktär. Det kan röra sig om utanförskap, arbetslöshet, våldsbrott och alkohol/drogproblematik som i förlängningen övergår i större hot mot samhället, till exempel upplopp och bristande tilltro till demokrati och rättsväsende. Under året har möte hållits med länets beredskapssamordnare och en regional referensgrupp har bildats med bland annat representanter från Länsstyrelsen, polisen, Brottsförebyggande

rådet (BRÅ) och kommuner. En viktig del i projektet är att finna ett arbetssätt som är anpassat till ett län där flera kommuner karaktäriseras av glesbygd och de särskilda förutsättningar som finns där.

I arbetet med projektet *Tryggt och säkert län* (statistikbaserat säkerhetsarbete) samverkar Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, Karlstads Universitet, Landstinget och Länsstyrelsen med länets kommuner i ett pilotprojekt som ska hjälpa kommunerna att, bland annat med hjälp av skadestatistik, identifiera de risker som ger stora och kostsamma olyckor med stor påverkan på liv och hälsa. Kommunerna stöds också då det gäller prioritering och verksamma motåtgärder i syfte att minska skadorna. Skadepanoramat skiljer påtagligt mellan kommunerna och spänner över en stor bredd; allt från idrottsskador bland unga till fallolyckor bland äldre, trafikolyckor samt suicid och andra självskadebeteenden. Projektet har fått mycket gott gensvar från deltagande kommuner.

Under året har Länsstyrelsens krishanteringsorganisation aktiverats till följd av en misstanke om Antrax samt för att hantera omvärldsbevakning och kommunikationsbehov i samband med Ebola-hotet. Länsstyrelsens förmåga i samband med provtagning/analys vid epizooti/zoonos har stärkts genom vidareutbildning av myndighetens Tjänstemän i Beredskap (TiB). Epizootiplanen har aktualitetshållits.

Länsstyrelsens arbete inom djurskydd har klara kopplingar till folkhälsopolitiken. Ett exempel är Länsstyrelsens framtagna hygienplan för egen personal som i sitt arbete har kontakt med djur. Ett annat exempel är informationsspridning, bland annat genom nyhetsbrev, om hygien och smittskydd till djurhälsopersonal och länets besöksgårdar. Syftet är att minska smittspridning och risk för ökande problem kopplat till antibiotikaresistens.

Länsstyrelsens bevakningsuppdrag inom grundläggande betaltjänster har också tydliga beröringspunkter med flera folkhälsomål, särskilt när det gäller utsatta gruppers behov. Läs mer om detta under *Regional tillväxt*. Även det regionala tillväxtanslaget 1:1 har utnyttjats till medfinansiering av projekt med folkhälsokoppling. Ett exempel är projektet *Fritidsbanken*. En Fritidsbank är ett ställe där man på kortare och längre tid ska kunna låna utrustning till sitt barn, exempelvis skidor och skridskor. Fritidsbanken drivs ideellt och fungerar även som en plats för personer som behöver arbetsträna. Ett viktigt syfte är att barn från ekonomiskt utsatta familjer ska få bättre möjligheter att delta i fritidsaktiviteter.

Jämställdhet

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 80*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	0,06	0,04	0,10
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	2,19	1,63	0,80
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,28	0,96	0,50
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 315	2 561	1 581
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	1,89	1,56	1,00
Antal ärenden, inkomna och upprättade	17	22	23
Antal beslutade ärenden	18	20	19
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	0
Bidragsubbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	1 057	581	410

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl. OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Kommentarer till tabellen

Verksamhetsområdet *Hedersrelaterat våld* och *Våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor* som tidigare år redovisats vid sakområde Folkhälsa redovisas från och med 2013 under sakområde *Jämställdhet*. Under 2014 har resurser tillförts sakområdet för strategiarbete, se nedanstående redovisning. Bidragsubbetalningar avser statsbidrag inom *Hedersrelaterat våld*.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsens externa jämställdhetsarbete – ny organisering av styrning och ledning

I Länsstyrelsens jämställdhetsstrategi föreslås ombildning av den externa grupperingen *Värmlands jämställdhetsråd*. I en process med länsledningen har en ny konstellation och organisering för det externa arbetet tagits fram under året med en strategisk och en operativ grupp. Sedan 2009 finns *Samhällsråd Värmland*, bestående av den högsta ledningen för Landstinget, Länsstyrelsen, Polismyndigheten och Region Värmland. Samhällsrådet bevakar och lyfter frågor som ligger inom området ANDT-förebyggande arbete, brottsförebyggande arbete samt arbetet mot våld i nära relationer. *Samhällsråd Värmland* ska vara en sammanhållande kraft som stöder länet på både regional och lokal nivå. Rådet ska stimulera till social hållbarhet och samverkan samt öka tryggheten i länet. Rådet har visat sig vara ett bra forum för samverkan på hög nivå i länet. Rådet fattar gemensamma inriktningsmål, pekar ut riktning och ställer sig bakom insatser till gagn för hela länet inom dessa viktiga och länsövergripande områden. Då områden integration och jämställdhet också ligger inom det sociala hållbarhetsområdet och är länsövergripande områden föreslog Länsstyrelsen under 2014 att dessa också ska ligga under *Samhällsråd Värmland*. Förslaget mottogs mycket positivt av deltagarna i rådet. Orsaken till att lägga fram detta förslag om att inbegripa ytterligare två områden är att Länsstyrelsen såg att det är naturligt att lyfta in jämställdhet och integration som är ytterligare perspektiv inom området social hållbarhet i denna redan fungerande struktur. Det bidrar till ett bredare arbete för en långsiktig utveckling på det sociala hållbarhetsområdet i Värmland. *Samhällsråd Värmland* är en välfungerande grupp och den består av de viktigaste aktörerna på nämnda områden. Samordningsvinster blir således stora för samtliga deltagande organisationer. Effektiviseringsvinster och synergieffekterna torde bli stora för samtliga aktörer då antalet nätverk minskar och frågorna med beröringspunkter som går in i varandra lyfts samtidigt.

Nybildad operativ regional samverkan

För det operativa jämställdhetsarbetet anordnade Länsstyrelsen under hösten en kick-off för bildandet av en ny regional samverkansgrupp som kommer att kallas *Värmlands jämställdhetsforum*. Detta forum ska vara en samordnande och pådrivande kraft i arbetet för att nå de jämställdhetspolitiska målen i jämställdhetsstrategin. Genom aktivt och operativt arbete ska forumet verka för att utveckla jämställdhetsarbetet utifrån strategins mål och fokusområden. Forumet ska planera insatser, utveckla strukturer för samordning, utbyta och sprida erfarenheter och goda exempel inom olika verksamheter etc. Genom sina deltagande organisationer ska forumet bidra till ökad kunskap om viktiga jämställdhetsfrågor i länet, jämställdhetsintegrering av verksamheter och bättre samordning av jämställdhetsarbetet. Åtgärder, aktiviteter, ansvar och indikatorer kommer att konkretiseras i en handlingsplan som forumet gemensamt tar fram. Vid kick-offmötet för *Värmlands Jämställdhetsforum* i november deltog ca 35 personer från ett stort antal organisationer, allt från Svenska kyrkan till Region Värmland. Eventet fick bra genomslag i länsmedia. Samma dag publicerades en debattartikel i länsmedia underskriven av landshövdingen och särskilt sakkunnig.

Genomförda aktiviteter

Under året har Länsstyrelsen tagit fram en kortversion av jämställdhetsstrategins externa del. Kortversionen har varit mycket användbar och har spridits till många olika aktörer, bland annat på utbildningar och konferenser. Tidigt på året arbetade Länsstyrelsen också fram en kommunikationsplan för jämställdhetsarbetet.

Inom Länsstyrelsen har särskilt sakkunnig i jämställdhet tillsammans med samordnare våld i nära relationer och ANDT-samordnaren tagit fram en utbildning i praktiskt jämställdhetsarbete. Utbildningen bygger på metodmaterialet *Machofabriken*, en grundutbildning i jämställdhet och jämställdhetsintegrering samt en utbildningsdag om flera perspektiv på grupparbete. Utbildningen genomfördes under tre tillfällen hösten 2014 och antalet deltagare var maximerat till 24 stycken, 20 kvinnor och 4 män, med bred representation allt ifrån både kommuner och ideella sektorn till svenska kyrkan och HBV-hem (Hem för vård eller boende).

Under året har Länsstyrelsens särskilt sakkunnig deltagit på samtliga nationella seminarier och workshops inom *LUJ, Länsstyrelserna utvecklar jämställdhet*, även länsråd, enhetschef och utvecklingsstrateg har deltagit.

Sedan flera år arbetar Länsstyrelsen med att stötta organisationen Communicare med att jämställdhetsintegrera projektet *Vad ska du bli?*. Detta har tidigare skett inom det länsstyrelsegemensamma projektet *ESF Jämt* och under 2014 i ordinarie verksamhet. Communicares jämställdhetsarbete har uppmärksammats nationellt. Som spridningsmaterial om jämställdhetsarbetet har Communicare under året tagit fram både en pixiebok, en webbplats och ett magasin. Tidigare projektstödjare i *ESF Jämt* (numera särskilt sakkunnig på Länsstyrelsen) har varit delaktig i arbetet och medverkar i allt material.

ESF-projektet *Lärling 2.0* som ägs av Region Värmland har också fått fortsatt stöd under året av Länsstyrelsen efter att *ESF Jämt* avslutats.

Länsstyrelsen medverkade på *Expand*, en nationell mötesplats och konferens för öppenhet, mångfald och tillväxt, som arrangerades i Karlstad i juni. Länsstyrelsen hade under samtliga tre dagar en monter där man lyfte de frågor som Länsstyrelsen arbetar med, bland annat jämställdhet, integration och sociala risker.

Länsstyrelsen medverkade också på konferensen i form av ett seminarium under rubriken *Hur drabbar ojämställdheten män?* Läs mer om *Expand* under rubriken Mänskliga rättigheter. Länsstyrelsen har även deltagit på *Det stora jämställdhetskalaset*, en heldag om jämställdhet under Almedalsveckan som är ett arrangemang av aktörerna bakom portalen *Jämställ.nu*, däribland Länsstyrelserna.

Länsstyrelsen deltar i klusterorganisationen *Paper Provinces* genusråd. Genusrådet arbetar med att föra in ett jämställdhetsperspektiv i *Paper Provinces* stora Vinnväxt-projekt som syftar till att utveckla och förnya den traditionella skogsindustrin och visa hur regionen ska bli en internationellt attraktiv miljö och kompetensnod för skogsbaserad bioekonomi.

Samarbete med Region Värmland

Länsstyrelsen och Region Värmland genomförde under våren tillsammans för tredje gången konferensen Gen(i)us 3.0. Konferensernas syfte är att synliggöra vikten av jämställdhet och öka kompetensen kring jämställdhet. Innehållet i Gen(i)us har från första konferensen styrts om från ett *varför jämställdhet?* till ett tydligare *hur jämställdhet?* För varje Gen(i)us-konferens har antalet deltagare ökat, från cirka 60 deltagare 2012 till drygt 170 deltagare 2014. Deltagarna kom från bland annat länets kommuner, landsting, klusterorganisationer och privat näringsliv. Även aktörer utanför länet har deltagit, bland annat andra länsstyrelser, regionförbund och Tillväxtverket. Detta indikerar att allt fler intresserar sig för frågan och att det finns ett behov av att lära mer om jämställdhet och särskilt praktiskt jämställdhetsarbete. Konferensen fick stort genomslag i länsmedia. Ett resultat av konferensen blev att Länsstyrelsen och Region Värmland tillfrågades av konferensgeneralen för *Nordisk Forum* att medverka i denna. *Nordiskt Forum* arrangeras av organisationer ur den nordiska kvinnorörelsen i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. I juni 2014 samlades tusentals personer i Malmö för att sätta agendan för framtidens jämställdhetspolitik.

Konferensens program och diskussioner grundar sig i FN:s Kvinnokonvention, Peking-deklarationen och Handlingsplanen från Peking. Under Nordiskt Forum genomförde Länsstyrelsen och Region Värmland ett gemensamt seminarium under rubriken Ett samlat grepp för ett jämställt Värmland. Ytterligare resultat av samverkan är även utbildningar och möten med kommuner och landsting som Region Värmland och Länsstyrelsen hållit tillsammans under året. Bland annat genomfördes en utbildningsinsats för nya chefer inom Landstinget.

Under året har Länsstyrelsen och Region Värmland tillsammans startat ett regionalt nätverk för jämställdhetsarbetare i länet. Ett 20-tal organisationer ingår i detta. Syftet är kunskapshöjande aktiviteter, erfarenhetsutbyte och samverkan i nya konstellationer. Nätverket träffas kontinuerligt och värskapet fördelas lika mellan Region Värmland och Länsstyrelsen.

Mäns våld mot kvinnor/Våld i nära relationer

Kompetensstödsupdraget

Länsstyrelserna ska utgöra ett kompetensstöd för socialtjänsten och ideella föreningar och inkludera Socialstyrelsens råd, handbok och annat metodstöd från myndigheten. Länsstyrelsen har tillsammans med Socialstyrelsen arrangerat en regional konferens om föreskrifterna.

Länsstyrelsen har under 2014 valt att fokusera på att informera om riskbedömningsinstrumenten *FREDA* och föreskrifterna samt att bistå kommunerna i deras arbete att kvalitetssäkra arbetet mot mäns våld mot kvinnor och särskilt utsatta grupper såsom

funktionsnedsatta och äldre våldsutsatta personer. Länsstyrelsen har informerat om *FREDA* genom att besöka kommunerna under en halvdag. Under 2014 har Forshaga, Karlstads resurscentrum mot våld i nära relationer, Torsby, Grums, Hagfors, Karlstads mottagning för barn och familj och Karlstads familjeavdelning fått information och tillfälle att praktisk pröva på *FREDA*.

I mötet med personer med kognitiva funktionshinder var rubriken på dels en konferens anordnad tillsammans med Brottsofferjouren som riktade sig till ideella organisationer och dels en konferens som riktade sig till kontaktpersoner för området kvinnofrid inom socialtjänsten.

Två konferensdagar har genomförts på temat *Våld och äldre* för att på olika sätt uppmärksamma att våldet inte tar slut vid pensioneringen och också för att få med de som arbetar med äldre i arbetet mot våld i nära relationer.

Kommuner har efterfrågat råd och stöd i hur de ska tänka kring området våldsutsatta och våldsutövare. Dessutom har under ett seminarium socialtjänstens kvinnofridsnätverk fått information och tid till reflektion kring föreskrifterna.

Samordningsuppdraget

Länsrutinen i familjevåldsärenden från 2007 har under 2014 reviderats och omarbetats med en arbetsgrupp bestående av personer från socialtjänsten, hälso- och sjukvården, kriminalvården, åklagarkammaren och polisen. I arbetet med handboken har arbetsgruppen kunnat konstatera att det har hänt en del sedan den förra reviderades 2007 genom att vissa stycken var självklara och kunde strykas och ett större fokus har blivit på att uppmärksamma barnen i relationer där våld förekommer. Processen med att ta fram de olika styckena i handboken har gjort att fler än arbetsgruppen blivit engagerade på de olika myndigheterna.

I arbetet med att göra den regionala handboken *Våld i nära relationer* har även *Samhällsråd Värmland* varit engagerat. När boken var klar skickades ett kommunikationspaket till respektive myndighet och även till ideella organisationer med film, presentation och nyhetsmall. En välbesökt presskonferens med *Samhällsråd Värmland* hölls i maj. Handboken är unik genom att det är så många myndigheter som samverkar kring en handbok. Den regionala handboken gäller vid samarbete, handläggning och behandling rörande våld i nära relationer.

För att implementera handboken har sex seminarier genomförts på fem platser i länet, detta för att så många som möjligt ska få tillfälle att få kunskap och möjlighet till samverkan. Det kom mellan 50 och 100 personer till de olika seminarierna. Totalt har 400 personer kunnat samverka med handboken som bas vilket Länsstyrelsen ser som en måluppfyllelse beträffande samverkan i länet.

Länsstyrelsen samordnar och leder nätverket för myndighetssamverkan. Detta nätverk har varit engagerat i att ta fram den regionala handboken *Våld i nära relationer*. Nätverket har under hösten utökats genom att länets skolhälsovård och Försäkringskassan anmält intresse för deltagande. Till nätverkets möte i november inbjöds även de ideella organisationerna med anledning av att Nationellt centrum för kvinnofrid medverkade och informerade om sin omfångsundersökning.

På initiativ från *Samhällsråd Värmland* medverkar Länsstyrelsen i en arbetsgrupp om suicidprevention i Värmland.

Våldsutsatta kvinnor, barn som bevittnat våld och våldsutövare

Länsstyrelsen ingår i det nationella nätverket och har varit delaktig i länsstyrelsernas monstrar både under *Nordiskt forum* och *Almedalsveckan*.

Då att det behövs en kontinuerlig kompetenspåfyllnad i länet, på grund av stor omsättning av personal och våldsområdet idag inte ingår i grundutbildningen för exempelvis socionomer och sjuksköterskor, så var Länsstyrelsen med och anordnade en basutbildning *Våld i nära relationer* på Karlstads universitet (7,5 hp). Den hade tidigare funnits men kunde inte påbörjas igen. I och med att Länsstyrelsen gick in kommer både basutbildning och avancerad utbildning i *Våld i nära relationer* att erbjudas fortsättningsvis på universitetet.

Under 2014 har Länsstyrelsen valt att samarbeta med andra aktörer kring konferenser som har uppmärksammat mansnormen i samhället. Tillsammans med *Krismottagningen för män i Karlstad* bjöd Länsstyrelsen i mars in till en konferens om *Föräldraskap och Våld*. Projektet *Miriam* som finns inom Svenska kyrkan uppmärksammade tillsammans med Länsstyrelsen och andra *Attityder kring maskulinitet och metoder för våldsprevention*.

Inom Länsstyrelsens funktion för social hållbarhet har samordnare för våld i nära relationer tillsammans med särskilt sakkunnig jämställdhet och ANDT-samordnaren tagit fram en utbildning i praktiskt jämställdhetsarbete med metodmaterialet *Machofabriken*, en grundutbildning i jämställdhet, samt en utbildningsdag om flera perspektiv på grupparbete. Utbildningen genomfördes under tre tillfällen hösten 2014 och antalet deltagare var maximerat till 24.

Länsstyrelsen har tillsammans med Länsstyrelsen i Örebro genomfört en utbildningsserie vid fem tillfällen om metoder och professionellt bemötande vid våldsutsatthet. De teman som tagits upp har varit efterfrågade av personer i de olika nätverk som länsstyrelserna samordnar och de har varit *Response-based practice*, *Motiverande samtal*, *Primär – och sekundär traumatisering och handlingsplaner*.

Tillsammans med Brottsförebyggande Centrum i Värmland och Kvinnojouren och fastighetsägarna anordnade Länsstyrelsen i november ett lunchmöte där information om *Huskurage* presenterades.

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Samhällsråd Värmland tog under året initiativ till att göra en kampanj som riktar sig mot köpare av sexuella tjänster. Kampanjen togs fram av Länsstyrelsen i samarbete med en YH-utbildning i länet. Länets resursteam för prostitution och människohandel för sexuella ändamål var basen i arbetet. Arbetet med att ta fram kampanjen har varit lärorikt och det finns inte något liknande i landet tidigare. Länsstyrelsen deltog även i den nationella kampanjen *Ta med ditt resekurage* genom att synliggöra kampanjmaterialet på Karlstad Airport.

Då det finns både prostitution och människohandel i länet och polisen i Värmland arbetar aktivt inom området så har även riktad information skett. Länsstyrelsen arrangerade en konferens i juni inför sommaren om prostitution och människohandel, Konferensen riktade sig till de som arbetar inom polisen och socialtjänsten och handlade om hur prostitution och människohandel kan se ut och hur rättsprocesser fungerar. Konferensen var välbesökt med 100 deltagare. Ett annat informationstillfälle var en konferens i september, *Arbetet med sexköpare*, som var ett samarbete mellan Länsstyrelsen, Karlstads kommun och Svenska kyrkan. Konferensen riktade sig till de som kommer i kontakt med köpare av sexuella tjänster. Det fanns också möjlighet till reflektioner och tankar om hur man som behandlare kan arbeta med området.

Länsstyrelsen har fortsatt samordningen och fortbildningen av resursteamet, som har träffats vid fyra tillfällen och har under året utökats med fler kommunrepresentanter samt fler representanter för hälso- och sjukvården.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Länsstyrelsen ingår i det nationella nätverket och i arbetsgruppen *Familj*. Arbetsgruppen har under 2014 gjort studiebesök till verksamheter som arbetar mot hedersrelaterat våld och förtryck. Arbetsgruppen har besökt Linnamottagningen, Mannegården, Kriscentrum i Lund och Malmö samt Helsingborgs socialtjänst.

Länsstyrelserna i Örebro, Gävleborg, Västmanland, Dalarna och Värmland har sedan 2007 haft ett samarbete inom området och har under 2014 träffats regelbundet. Tillsammans anordnas gemensamma fortbildningsdagar för resursteamerna i de olika länen. Under 2014 arrangerades en konferens för resursteamerna, där även länsstyrelserna i Östergötland och Uppsala deltog. Konferensen hade inslag av nyheter men också hur man möter media och presenterar budskap vilket var efterfrågat från deltagarna.

Det regionala resursteamet hedersrelaterat våld och förtryck träffas regelbundet och vid första tillfället under 2014 var temat romska minoritetsgruppen och då särskilt fokus på ungdomarnas situation. Halvdagen genomfördes tillsammans med nätverket för länets flyktingsamordnare. Teamet har även haft kunskapshöjande insatser under hösten. *Resursteam Heder* kontaktas av olika aktörer för konsultationer och föreläsningar och inom ramen för detta medverkade Länsstyrelsen vid en föreläsning för Studenthälsan vid Karlstads universitet.

Länsstyrelsen har tillsammans med Rädda Barnen samt andra organisationer arrangerat en dag om hantering av hedersrelaterat brott inom rättsväsendet. Tillsammans med skolhälsovården för gymnasieskolan i Karlstad bjöds samtliga gymnasieelever i Värmland in till en föreläsning med Leo Razzak. Sammanlagt deltog 1600 personer, varav 1270 elever.

Länsstyrelsen har på olika sätt uppmärksammat och informerat om könsstämpning och hur detta kan motverkas, dels via en riktad konferens till elevhälsovården i länet och dels genom en allmän konferens i samarbete med Karlstads universitet. Länsstyrelsen har även bjudit in till ett samarbete kring processer och rutiner i länet för att kvalitetssäkra verksamheten för de flickor och kvinnor som är könsstämpade. De som ingår i arbetsgruppen är från kommunernas elevhälsa och hälso- och sjukvården.

Länsstyrelsen fördelar medel till förbyggande insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck och under år 2014 gick merparten av medlen till ideella organisationer.

Indikatorer

Jämställdhet utgiftsområde 13¹⁾

Nystartade företag	2014	2013	2012	2011	2010
Andel nystartade företag av kvinnor (%)		35,4	35,1	36,0	33,3
Andel nystartade företag av män (%)		64,6	64,9	64,0	66,7
Våld mot kvinnor	2014	2013	2012	2011	2010
Anmällda misshandelsbrott inomhus mot kvinnor 18 år eller äldre. Antal per 100 000 av medelfolkmängden 18 år eller äldre.	171	142	190	170	179

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer.

Källa: Statistiska centralbyrån, Brottsförebyggande rådet.

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Nystartade företag

Ökningen från och med 2011 torde i viss mån kunna kopplas till Länsstyrelsens och Region Värmlands gemensamma arbete med programmet *Kvinnors Företagande*. Ingen större skillnad kan märkas i andelen företag startade av män respektive kvinnor.

Våld mot kvinnor

Fler anmällda misshandelsbrott behöver inte innebära att det förekommer mer misshandel i området utan kan indikera ett bra arbete bland myndigheter och ideella så att de våldsutsatta vågar anmäla. Det är vanskligt med bra indikatorer inom våldsområdet. Länsstyrelsen menar att med vårt kompetensuppdrag kan indikatorn fungera parallellt med att socialtjänsten börjar föra systematisk registrering av våldsutsatta. Tillsammans med de ideellas statistik kan det ge en fyligare och mer rättvisande bild.

Länsstyrelsen har med sitt uppdrag om kompetensstöd gett kommunernas socialtjänst och de ideella organisationerna stöd och verktyg för att identifiera våldet. En ökning av antalet anmällda misshandelsärenden kan innebära att information har nått de våldsutsatta att de kan polisanmäla och få stöd samt att myndigheter och ideella organisationer gör ett gott arbete.

Återrapportering regleringsbrev

Tabell 7.1

Kostnader/intäkter för område Jämställdhet	2014	2013	2012
Verksamhetskostnader inkl. OH ¹ (tkr)	3 315	2 561	1 581
varav ramanslag 5:1, netto (tkr)	933	1 015	946
varav övrig finansiering (tkr)	2 382	1 546	635
Andel av länsstyrelsens totala verksamhetskostnader (%)	1,86	1,54	1,00
Verksamhetsintäkter	1 924	1 480	0

¹⁾ Med OH avses Myndighetsövergripande verksamhet (10+11).

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentarer Tabell 7.1

Verksamhetskostnaderna för sakområdet har delfinansierats av bidrag från statliga myndigheter med flera med 1 924 tkr.

Verksamhetsområdet *Hedersrelaterat våld* och *Våld i nära relationer/mäns våld mot kvinnor* som tidigare år redovisats vid sakområde Folkhälsa redovisas från och med 2013 under sakområde Jämställdhet.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

1. Länsstyrelsen ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkars villkor

I februari skickade Länsstyrelsen in strategin *Ett jämställt Värmland* till regeringen. Strategin innehåller dels en intern och dels en extern del. Det externa arbetet kommer att ske tillsammans med det nya forumet *Värmlands jämställdhetsforum* där gruppen tillsammans tar fram delmål och aktiviteter, läs mer vid Jämställdhet, andra väsentliga prestationer.

Under året har mycket kraft lagts på att konkretisera och förankra strategin. Processen är tidskrävande men avgörande för ett fortsatt framgångsrikt arbete. Det interna arbetet kräver en konkret handlingsplan med utgångspunkt i strategin som pekar ut riktningen. Eftersom jämställdhet mellan kvinnor och män skapas där ordinarie beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas måste jämställdhetsperspektivet finnas med i det dagliga arbetet. Det är viktigt att arbetet sker på ett strukturerat och systematiskt sätt varför en långsiktig handlingsplan är nödvändig.

För att förtydliga strategin har under året en handlingsplan för det interna arbetet med jämställdhetsarbetet tagits fram. Handlingsplanens övergripande mål är att Länsstyrelsen ska bedriva en jämställdhetsintegrerad verksamhet. Detta har konkretiserats i sju delmål som alla bidrar till det övergripande målet. Strategin och därmed även handlingsplanen utgår ifrån de jämställdhetspolitiska målen (och kommer att bidra till att jämställdhetspolitikens mål nås). Handlingsplanens delmål spänner över allt från ökad kunskap om jämställdhet och jämställdhetsintegrering hos Länsstyrelsepersonal till hur Länsstyrelsen kan bidra till att främja jämställdhet i samhället genom att arbeta med jämställdhet i upphandling och inköp. Arbetet med handlingsplanen kräver länsledningens ställningstagande när det gäller tidsplanering och -åtgång, prioritetsordning och ansvariga. Under hösten har en process pågått för att prioritera, konkretisera och tidsätta handlingsplanen. Länsledningen har också gjort en första prioritering där fokus kommer att ligga på tre delmål; *god kunskap om jämställdhet och jämställdhetsintegrering, könsuppdelad statistik och jämställdhetssäkrade beslut*.

Länsstyrelsen bedömer att arbetet under 2014 systematiserats och utvecklats med strategin som utgångspunkt. Det strategiska jämställdhetsarbetet har haft hög prioritet under 2014. Det finns också en tydlig struktur, konkreta delmål och en röd tråd. Utmaningen framöver är att samplanera och samordna arbetet med andra pågående interna utvecklingsprocesser som till exempel LEAN och det värdegrundsarbete som pågår. Även den samordningsprocessen har satts igång under hösten. Utifrån handlingsplanens delmål finns också behov av en intern arbetsgrupp som kan konkretisera delmålen ytterligare och arbeta operativt med dem. Detta arbete har satts igång.

Som ett led i framtagandet av en intern handlingsplan har chefsgruppen och ledningsgruppen under hösten deltagit i kompetenshöjande insatser med syfte att öka kompetensen men också få en gemensam grund och utgångspunkt för det interna arbetet. Syfte och mål har varit att förankra Länsstyrelsen jämställdhetsstrategi och handlingsplan och därmed lägga grunden till utveckling och styrning av Länsstyrelsen jämställdhetsarbete.

En ny rutin för interna föredragningar har trätt i kraft under hösten. Rutinens syfte är att skapa en effektiv beslutsprocess som resulterar i ökad transparens, säkerställer helhetsperspektiv och underlättar en tydlig extern kommunikation. Föredragning ska ske när det finns behov av att länsledningen på något sätt tar ställning till frågor i olika stadier av ett

arbete. En av punkterna i föredragningsrutinen handlar om jämställdhetsperspektivet: *Hur påverkar frågan jämställdhet*. Som stöd för både länsledning och föredragande har en process inletts under hösten där målet är att ta fram ett stöd för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i beredningsarbetet. Processen är ett samarbete mellan särskilt sakkunnig i jämställdhet och Länsstyrelsens utvecklingsstrateg som även leder LEAN-processen. En ambition, men också utmaning, är att stödet ska kunna användas även i övrig ärendehandläggning och därmed kunna användas i hela verksamheten.

2. Länsstyrelsen ska genomgående analysera och presentera individbaserad statistik med kön som övergripande indelningsgrund om det inte finns särskilda skäl mot detta

Länsstyrelsen har sedan 2004 vartannat år upphandlat och publicerat regional jämställdhetsstatistik. 2014 togs ny statistik fram i publikationen *På tal om kvinnor och män i Värmland 2014* och för andra gången skedde det tillsammans med Region Värmland. Publikationen har delats ut i många olika sammanhang och bland annat skickats till förtroendevalda och tjänstemän i Värmlands kommuner, Landstinget, Karlstads universitet och företagargorganisationer såsom Handelskammaren, de regionala klusterorganisationerna och Svenskt näringsliv.

Ett av de delmål i den interna handlingsplan som tagits fram under året som prioriterats av länsledningen är just *könsuppdelad statistik*.

Länsstyrelsen synliggör sedan flera år tillbaka könsuppdelad statistik när det gäller företagsstöd i Länsstyrelsens inriktningsbeslut för anslaget 1:1, regionala tillväxtåtgärder.

Länsstyrelsen innehar en nyckelroll som objektägare i den länsstyrelsegemensamma förvaltningsorganisationen för det generella handlägningsstödet. I förvaltningsuppdraget ligger bland annat ärendestödet Platina. Kravställningsprocessen för att ta fram en generell funktion för att kunna hämta könsuppdelad statistik ur Platina har inletts under året. Kravställningen genomförs i samarbete med representanter för jämställdhetssakkunniga på länen. Verksamheternas vidareutveckling av gemensamma blanketter för att möjliggöra inhämtning av uppgifter om kön är en nödvändig aktivitet som återstår.

Nationella minoriteter och Mänskliga rättigheter

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 81* och 82*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	0,01	0,01	0,00
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	0,23	0,38	0,20
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,14	0,23	0,12
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	522	364	197
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	0,30	0,22	0,09
Antal ärenden, inkomna och upprättade	6	4	0
Antal beslutade ärenden	6	4	0
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	0
Bidragsubbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	36	0

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Kommentarer till tabellen

Länsstyrelsen arbetar tvärssektoriellt inom funktionen *Social Hållbarhet* och utnyttjar befintliga strukturer för information och erfarenhetsutbyte inom till exempel arbetet med mänskliga rättigheter och minoritetspolitiken även inom andra uppdrag. Detta medför att tidredovisningen inte helt speglar arbetet med *Nationella minoriteter* och *Mänskliga Rättigheter*. Ett exempel är initiativet inom Kulturmiljöområdet som redovisas nedan.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk anger bland annat bestämmelser avseende de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib samt samiska. Det finns förvaltningsområden (kommuner) utsedda av regeringen för de olika språken. För dessa områden finns särskilda bestämmelser och skyldigheter för länsstyrelser och andra myndigheter. I Värmland finns dock inget sådant förvaltningsområde. På Länsstyrelsens hemsida finns information om minoritetspolitiken. Under 2014 har Länsstyrelsen förberett för framtagande av en kort information om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken och hur Länsstyrelsen avser att utveckla sitt arbete inom området. Informationen avses främst för internt bruk men ska även kunna användas vid olika kontakter med andra myndigheter.

Inom ramen för Länsstyrelsens arbete med hedersrelaterat våld och förtryck samordnar Länsstyrelsen ett regionalt nätverk. Detta nätverk träffas regelbundet och vid första tillfället under 2014 var temat romska minoritetsgruppen och då med särskilt fokus på ungdomarnas situation. Halvdagen genomfördes tillsammans med nätverket för länets flyktingsamordnare. Detta är ett exempel på hur Länsstyrelsen i sitt arbete utnyttjar befintliga strukturer för information och erfarenhetsutbyte även inom andra uppdrag som till exempel mänskliga rättigheter och minoritetspolitiken.

Återrapportering regleringsbrev

RB 83. Länsstyrelserna ska redovisa hur Sveriges rättsliga åtaganden om icke-diskriminering och mänskliga rättigheter belyses, analyseras och beaktas i den egna verksamheten i enlighet med 5 § punkten 5 i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion samt bedöma resultatet av detta. Redogörelsen ska innehålla information om bl.a. hur länsstyrelserna samarbetat med andra berörda myndigheter samt vilka åtgärder som har vidtagits för att stödja kommunernas arbete med dessa frågor

Åtgärder som har vidtagits för ett fortsatt utvecklingsarbete gällande lika rättigheter och möjligheter ska redovisas särskilt.

Länsstyrelsen hänvisar till Länsstyrelsen Dalarnas redovisning när det gäller de länsstyrelsegemensamma aktiviteterna som har genomförts under 2014. Redovisningen nedan behandlar enbart Länsstyrelsen Värmlands insatser.

Internt arbete

Intern MR-organisation

Länsstyrelsen har en sakkunnig i mänskliga rättigheter som arbetar med att driva på och skapa strategier för arbetet med rättigheterna.

MR-styrgrupp

Länsstyrelsen har sedan 2008 en MR-styrgrupp. Styrgruppen består av chefer inom strategiska verksamhetsområden och positioner, såsom regional utveckling, information, HR (human resources), ledning och utveckling. Gruppen träffas cirka fyra gånger per år och ger den MR-sakkunnige mandat att genomföra insatser, fungerar som stöd samt drar upp strategiska riktlinjer för arbetet. Under 2014 har gruppen även fungerat som styrgrupp för projektet *Mänskliga rättigheter och kulturmiljö*.

Interna styrdokument

Länsstyrelsen Värmland har sedan 2009 haft policyn och handlingsplanen "En Länsstyrelse för alla". Under våren 2014 utvecklades dokumentet till att innehålla policy för mänskliga rättigheter, policy mot kränkande särbehandling, policy för föräldraledighet samt en likabehandlingsplan som utgår från *Diskrimineringslagen*.

Policyn för mänskliga rättigheter visar Länsstyrelsens ställningstagande för rättigheterna. I denna beskrivs både det interna och det externa arbetet. I policyn fastslås bland annat: "Länsstyrelsen ska med långsiktighet och hållbarhet vara med och uppfylla de nationella åtaganden som Sverige har avseende de mänskliga rättigheterna. Alla människor är födda fria och är lika i värde och rättigheter och detta är något som Länsstyrelsen arbetar aktivt för att stärka. Detta gör vi genom att varje individ bemöts professionellt och får service och stöd utifrån sina förutsättningar och behov. Länsstyrelsen strävar efter att bryta de formella och informella strukturer som skapar normer och upprätthåller maktfördelningen i samhället. Vi verkar för ett samhälle i vilket den enskildes mänskliga rättigheter inte kränks och där principen om icke-diskriminering gäller."

En MR-integrerad verksamhetsplanering

Vid Länsstyrelsen är det viktigt att arbetet med att integrera de mänskliga rättigheterna är angeläget för alla som arbetar vid myndigheten. För att sprida ut ansvaret och för att visa att samtliga i personalen äger frågan så har Länsstyrelsen sedan 2011 arbetat med en MR-integrerad verksamhetsplanering. I direktiven för verksamhetsplaneringen anges särskilt att

Länsstyrelseinstruktionens 5 § 5 ska beaktas och att samtliga enheter ska redovisa hur rättigheterna har fått avtryck i verksamheterna under året. Detta arbetssätt har bidragit till att enheterna har prioriterat området och efterfrågat kompetensutveckling och kunskapsstöd i syfte att lyfta rättigheterna inom den egna verksamheten.

Länsstyrelsens strategi att föra ut ansvaret på samtliga medarbetare samtidigt som en styrgrupp och en sakkunnig på området finns har varit ett bra koncept för att arbeta med rättigheterna. Det blir både driv och långsiktighet i arbetet.

Arbete med intern värdegrund

Under 2014 inleddes Länsstyrelsens arbete med att utveckla en värdegrund för myndigheten. Arbetet initierades av länsrådet som utsåg HR-chefen till processledare. Värdegrundsarbetet utgår från den gemensamma värdegrunden för staten och dess sex grundprinciper; demokrati, legalitet, objektivitet, fri åsiktsbildning, respekt för lika värde, frihet och värdighet, effektivitet och service. I och med värdegrundsarbetet diskuteras frågor som berör de mänskliga rättigheterna på samtliga enheter. Detta stärker medvetandet om rättigheternas betydelse för statstjänstemannarollen och bidrar till en mer inkluderande och öppen förvaltningskultur.

Mänskliga rättigheter och kulturmiljö

Länsstyrelsen arbetar med att ständigt utveckla och fördjupa arbetet med de mänskliga rättigheterna. Under 2014 har fokus främst legat på att undersöka hur en faktisk verksamhetsintegrering skulle kunna se ut. Tidigare år har mycket av Länsstyrelsens arbete med rättigheterna handlat om kunskapshöjande insatser som sedan ska leda till att handläggarna får verktyg att se på sin egen verksamhet ur nya perspektiv. Ansvaret för verksamhetsintegreringen har fallit på handläggarna som har upplevt att det är svårt att verksamhetsutveckla samtidigt som ordinarie arbete ska genomföras. Det krävs tid och resurser att skapa förändring av bland annat arbetsrutiner, mallar och förhållningssätt.

Utifrån denna erfarenhet beslutade Länsstyrelsen under våren 2014 att genomföra ett pilotprojekt *Kulturmiljö och mänskliga rättigheter* med syfte att under sex månader arbeta koncentrerat med att kartlägga, metodutveckla och finna sätt att verkligen beakta rättigheterna inom området kulturmiljö. Även förslag till hur Länsstyrelsen ska bedriva ett målmedvetet integreringsarbete inom myndighetens övriga verksamheter har tagits fram.

Länsstyrelsen har genom projektet inlett en process som på sikt ska göra kulturarvet/kulturmiljön mer demokratisk, och i förlängningen präglad av större mångfald. Idag har sektorn en tendens att prioritera frågor, ofta av hävd, som utelämnar många viktiga aspekter - vilket får som konsekvens att arbetet blir endimensionellt och odemokratiskt. Perspektiven som styr urvalet är formade utifrån äldre tiders behov av att skapa en stark nationell identitet. Idag ser samhället annorlunda ut, vilket ställer högre krav på utveckling, tillgänglighet och demokratisk förankring. Kulturarvet både gott och ont, fint och fult – och mycket däremellan.

Ambitionen har varit att inleda en process som öppnar upp för ett vidgat synsätt på hur vi definierar och bedömer (värderar) kulturarvet och kulturmiljön: Frågor som väglett arbetet är:

- Vilket samhälle representeras?
- Vems historia berättas?
- Hur gör vi vårt urval?

Målet har varit att formulera en modell som väger in aspekter som kulturmiljösektorn idag väljer bort av olika anledningar. Många av de urvalskriterier som har relevans idag känns

omoderna och otillräckliga som motiv för insats och åtgärd. Inte minst utifrån ett demokratiskt perspektiv. Ett exempel på aspekter som i högre grad borde vägas in och tillämpas vid bedömningen är immateriella värden, vilka inte är fysiskt läsbara eller synliga, men spelar stor roll för historieskrivningen. Ett större fokus på immateriella värden skulle sannolikt utveckla sättet på hur vi definierar och bedömer (värdesätter) kulturarvet och kulturmiljön. Exempel på immateriella värden är MR-relaterade begrepp som makt, kön, etik, sociala och kulturella rättigheter. Dessa perspektiv kan belysa våra kulturmiljöer på ett delvis nytt sätt och kan ge ny kunskap som vidgar definitionen på kulturarvet och skapar ökad delaktighet och bättre demokratisk förankring.

För att identifiera framtida utvecklingsmöjligheter har enskilda samtal med handläggarna på kulturmiljöfunktionen genomförts. Resonemangen kretsade kring hur de mänskliga rättigheterna bäst kan integreras i den löpande verksamheten. Det finns en hel del kunskap som inte är identifierad just för att man sällan lyfter perspektiven eller söker alternativa infallsvinklar på frågor man ställs inför. Mångfald och beslut kan ibland skapa problem, med svårigheter kopplade till frågor om mångfald. I synnerhet när aktiviteter varken beskrivs eller blir korrekt uppfattade. Följande tankar med koppling till MR-projektet kom fram vid samtalen:

- Se över bidragsmallen. Hur man skriver beslut och om dessa svarar upp till de kulturpolitiska målen
- Se över årsredovisningarna, om möjligt lyfta in MR-perspektivet
- Använda hemsidan på ett bättre sätt, som ett fönster mot omvärlden – redovisa arbeten, publicera dokumentationer etc.
- Omvärldsbevaka mer och lära av andra
- Bli bättre på dialog och på att vara lyhörd. Såväl internt som externt
- Prioritera ansökningar som lyfter fram det immateriella och rättighetsperspektiven
- Alltid ställa krav på tillgänglighet – utifrån alla aspekter på detta begrepp
- Föra in konventionstext i beslut, mallar och rapporter
- Stötta fler projekt där det immateriella lyfts fram – vilket sannolikt kräver en tydligare bidragsstrategi som inkluderar MR-perspektivet
- Börja reflektera, fundera och definiera problem som har koppling till MR-perspektivet tydligare
- Sammanfatta rapporter på olika språk
- Samarbeta med SFI, svenska för invandrare
- Lita mer på sin *egen* övertygelse. Våga pröva nytt!
- Arbeta och införliva immateriella perspektiv i högre grad på alla plan i verksamheten.
- Bidragsförordningen känns i många stycken föråldrad – den bör utvecklas så att större tyngd läggs på att vidga definitionen av kulturarvet
- Starta/driva ett pilotprojekt som är tvärspektoriellt och griper över fler funktioner på Länsstyrelsen
- Inleda interna samtal om historieskrivningen som startar en tankeprocess utifrån nya perspektiv
- Starta kunskapsprojekt utifrån anslagspengar som breddar anslaget och definitionen av kulturarv och kulturmiljö, vilket skulle utveckla demokratiaspekten. Belys exempelvis *sätrar* och *värn* utifrån ett genusperspektiv
- Fortsätta diskutera hur kulturmiljöfunktionen bäst kan utveckla det immateriella och rättighetsperspektiven.

Kulturmiljön är tudelad, i många fall komplex. Det är ett sakområde med många olika diskurser och inriktningar som bäddar för viss förvirring. Av denna anledning är det viktigt att

tydliggöra syften och bjuda in till en bred dialog och samverkan om hur och i vilken riktning framtidens kulturmiljövård kan utvecklas. Kulturarv används och uttrycks i olika sammanhang och med olika syften. Ofta har en kultursyn utvecklats och understötts av den institutionella kulturmiljövården som knappast gagnat ett vidgat synsätt. Kulturmiljön förknippas ofta med historiska miljöer som väcker positiva associationer, men det kan även utgöra ett bevis på motsatsen, något man varken vill komma ihåg eller hantera. Men som är lika angeläget att belysa.

Arbetet med mänskliga rättigheter knyter an till de nya kulturpolitiska målen där länsstyrelsen har ett särskilt ansvar för dess uppfyllelse. I ansvaret ingår att överväga hur målen kan brytas ned i uppföljningsbara delar och användas som utgångspunkter i såväl planering som uppföljning av verksamheten. Att utveckla och belysa synsätt för att demokratisera och vidga begrepp så att andra målgrupper kan komma att beröras av anslagsfördelning och beslut kräver ett delvis förändrat arbetssätt.

Övriga exempel från verksamheten

Vattenmiljö

Inom enheten Vattenmiljö drivs ett antal projekt som syftar till att stärka kommande generationers rätt att ta del av en god livsmiljö med biologisk mångfald och friskt vatten. Genomförande av projekten förväntas resultera i stora förbättringar i vattenmiljön, stärka ekosystemtjänsterna och skapa betydelsefull landsbygdsutveckling, från Trysilområdet i norr till Väneren i söder.

Djurskydd och vilt

Länsstyrelsens enhet Djurskydd och vilt har under året fortsatt att aktivt arbeta för att de organisationer och motsvarande som nominerar ledamöter till Viltförvaltningsdelegationen ska nominera en kvinna och en man per plats i syfte att få en jämställd delegation.

Enheten har vidare arbetat på följande sätt för att stärka de mänskliga rättigheterna inom enhetens verksamheter:

- Haft kontakt med Jaktlagsutredningen och lyft frågan om möjligheten att förenkla tillståndsprövsprocessen för jakt från motordrivet fordon för personer med rörelsehinder.
- Haft kontakt med föreningen VOOV (Veterinär omtanke om våldsutsatta). Föreningen startades av veterinärer och veterinärstudenter med syfte att underlätta för våldsutsatta personer att ta sig ur en våldsrelation. Nästan alla skyddade boenden i Sverige saknar möjlighet att ta emot husdjur. VOOV förmedlar tillfälliga jourhem åt djuren när djurägaren befinner sig i skyddat boende.
- Länsstyrelserna arbetar tillsammans med frågan om djurs utsatthet i våldsrelationer, vilket man av erfarenhet vet har en stark koppling till barns utsatthet i sådana relationer.
- Inom djurskyddsområdet är det inte ovanligt att Länsstyrelsen möter personer med begränsningar i sin förmåga att ta till sig information. Länsstyrelsen tar på olika sätt hänsyn till detta och eftersträvar att anpassa arbetssätt och bemötande för att underlätta, till exempel genom att åka ut till den beslutet berör och hämta in/ge information och förklara innebörden av myndighetens åtgärder samt kontrollera om personen har förmyndare eller god man.
- Verksamhetsutövare och personer som inte har svenska som modersmål bemöts på ett sätt som syftar till att öka deras möjligheter att förstå vilka krav som ställs på

dem och vad Länsstyrelsens åtgärder och beslut innebär. Ett exempel är att Länsstyrelsen under 2014 översatt den informationsbroschyr som lämnas ut i samband med djurskyddskontroll till engelska och tyska.

Naturvård

En av Länsstyrelsens viktigaste arbetsuppgifter inom naturvården är att behandla alla länets markägare på liknande sätt. Det vill säga oberoende av storlek på innehav, kön eller nationalitet. Länsstyrelsen arbetar också aktivt med att tillgängliggöra länets naturreservat för alla innevånare i Sverige oberoende av ursprung och möjligheter att nå reservatet. Länsstyrelsen har i samarbete med Arvika kommun under 2012, 2013 och 2014 arbetat med att utveckla attraktionskraften och tillgängligheten, med särskilt fokus på personer med nedsatt rörlighet, i Naturreservatet Bergs klätt, beläget i Arvika kommun. Stigar, toaletter och en rastplats har iordningställt för personer med nedsatt rörelseförmåga samtidigt som en allmän upprustning av områdets övriga anordningar har skett. Under 2014, som var projektets sista år, har nya informationsskyltar kommit upp i området och den första maj hölls en välbesökt invigning i samband med kosläppet på naturreservatets betesmarker.

Regional utveckling

Inom regionalt utvecklingsarbete finns på flera områden kopplingar till mänskliga rättigheter. I länets regionala utvecklingsstrategi, *Värmlandsstrategin 2014-2020*, finns ett prioriterat område, *Livskvalitet för alla*, som innehåller flera insatser med bäring på mänskliga rättigheter, som till exempel för att utjämna skillnader i folkhälsa, inom utbildningssystem och arbetsmarknad. Länsstyrelsen beviljar regionalt projektstöd utifrån *Värmlandsstrategin 2014-2020* och 2014 har flera projekt beviljats som kan kopplas till mänskliga rättigheter. Exempel är *Expand* (se nedan); *Service i Norra Ny*, som syftar till samordning av serviceresurser mot bakgrund av ökande behov i samband med flyktingmottagning; *Fritidsbanken*, en metod för utlåning av fritidsattiraljer till barn från mindre bemedlade hem.

Inom ramen för Länsstyrelsens arbete med bevakning av grundläggande betaltjänster så har Länsstyrelsen även 2014 analyserat vilka grupper som är särskilt utsatta när till exempel möjlighet till kontantuttag och att kunna betala räkningar försvinner. De grupper som bedöms ha störst problem är personer i det digitala utanförskapet, funktionsnedsatta, äldre över 80 år, samt asylsökande. Äldre över 80 år samt de funktionsnedsatta är extra utsatta. De kan sakna stöd från anhöriga eller god man, vara boende på landsbygd och/eller har funktionsnedsättningar. Under 2014 drabbades ovan nämnda grupper än mer i orter med ombud anslutna till Exchange Finans som i början av 2014 fick sitt tillstånd indraget av Finansinspektionen. Konsekvensen blev ett flertal ärenden hos Kronofogden. Länsstyrelsen ämnar som konsekvens av bevakningsresultatet försöka hitta lokala samverkanslösningar för att underlätta för de utsatta grupperna.

Information och kommunikation

Information och kommunikation är områden som är strategiskt viktiga när det gäller att förändra attityder kring de mänskliga rättigheterna. Bilder och texter där Länsstyrelsen är avsändare eller är involverade i ska vara jämställda och beskriva den mångfald i exempelvis etnicitet och ålder som finns i samhället.

Under året har myndighetens kommunikatörer deltagit vid flera kompetenshöjande insatser med inriktning på jämställdhet, tillgänglighet och mångfald. Deltagandet har lyft nya tankar bland kommunikatörerna som nu arbetar med att implementera nya perspektiv i Länsstyrelsens kommunikation, till exempel med hur bilder är komponerade, vem som får utrymme, hur kvinnor och män beskrivs.

Externa insatser

Länsstyrelsen har, förutom övergripande uppdrag kring mänskliga rättigheter, uppdrag där rättigheterna har en omedelbar koppling. Dessa uppdrag handlar bland annat om våld i nära relationer, prostitution, kvinnofrid, jämställdhetsintegrering och integration. Rättigheterna är ofta integrerade i dessa områden från början och medvetenheten kring rättigheternas betydelse är mycket hög hos handläggarna som arbetar med dessa områden. Det är också via dessa uppdrag som Länsstyrelsen når kommunerna och kan ge stöd i deras arbete med verksamheter som har en tydlig koppling till människors lika värde. Länsstyrelsen har olika nätverk, råd och samarbeten med kommuner, Region Värmland och berörda myndigheter såsom Arbetsförmedlingen och Migrationsverket där perspektiv inom mänskliga rättigheter diskuteras och beaktas.

Expand

Länsstyrelsen deltog i planering och genomförande av Expand, en konferens för öppenhet, mångfald och tillväxt. Konferensen riktade sig till hela riket och var den första av en treårig svit av konferenser på temat mänskliga rättigheter. Länsstyrelsens engagemang syftade främst till att sprida information om att Länsstyrelsen bistår andra aktörer, såsom kommuner och andra myndigheter, med kunskapsstöd i områden inom begreppet mänskliga rättigheter. Under de tre konferensdagarna hade Länsstyrelsen en utställningsmonter där besökarna kunde ta del av Länsstyrelsens arbete kring jämställdhet, integration, våld i nära relationer samt mänskliga rättigheter. Cirka 150 personer deltog under tre intensiva dagar och betyget från deltagarna var genomgående 4-5 på en femgradig skala.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

3. Länsstyrelsen ska vid beslut och andra åtgärder som kan röra barn analysera konsekvenserna för dem och därvid ta särskild hänsyn till barns bästa

Barnperspektivet har alltmer integrerats i Länsstyrelsens olika verksamhetsområden. Inom Länsstyrelsens arbete med Social Hållbarhet finns barnen ofta i fokus när det gäller de insatser som genomförs, till exempel inom arbetet med våld i nära relationer. Barn som upplevt våld inom familjen eller som själva upplevt våld finns med som prioriterat område inom ramen för uppdrag 79, *Mäns våld mot kvinnor*. Läs mer vid redovisningen av detta uppdrag.

Länsstyrelsen sitter med i nätverket *SeMig*, som arbetar för att synliggöra barn i riskmiljöer. Detta nätverk består av representanter från både offentlig verksamhet och frivilligorganisationer. Nätverket *SeMig* genomförde för åttonde året en uppmärksamhetsvecka, *Se mig*, för att synliggöra barn i riskmiljöer. En mängd olika aktiviteter genomfördes i hela länet, bland annat stora barnkalas i fem kommuner med många besökande. I november arrangerade Länsstyrelsen som en del i *Se mig*-veckan, ett seminarium för ett sjuttiofem personer om ensamkommande flyktingbarn. Under *Se mig*-veckan fyllde Barn-konventionen 25 år och för att uppmärksamma detta bjöd Landshövdingen in ett tjugotal idéburna organisationer till residenset på buffé. Alla organisationer erbjöds att ta med någon ungdom till arrangemanget. Alla inbjudna organisationer fick möjlighet att kort presentera något de gör inom området. Det blev en intressant och givande kväll för både Länsstyrelsen och deltagarna. Många nya kontakter knöts och många fick ny kunskap om verksamheter man inte tidigare känt till.

Länsstyrelsen har under året deltagit i ett dialogseminarium om *Barn som far illa*. Det var Region Värmland som anordnade seminariet inom ramen för *Nya perspektiv*, ett

utvecklingsarbete inom social hållbarhet mellan kommunerna och Landstinget i Värmland. Arbetet inom *Nya perspektiv* samordnas med Länsstyrelsens ANDT-arbete.

Enligt Länsstyrelsens bedömning har Landstinget i Värmland kommit långt beträffande att beakta barns rätt i verksamheten. Landstinget har tillsammans med Länsstyrelsen påbörjat ett samarbete för att uppmärksamma att barns rätt och barnkonventionen beaktas i länet. Två nätverksträffar har genomförts för ledare för stödgruppsverksamhet under året. En träff anordnades för de som gick stödgruppsutbildningen hösten 2013, med utgångspunkt från samtalsmodellen *Hela människan-hjulet*. Den andra träffen genomfördes i samverkan med Årjängs kommun på temat uppföljning och utvärdering av stödgruppsverksamhet.

Inom området *Djurskydd* finns barnperspektivet i hög grad närvarande. Länsstyrelserna arbetar tillsammans med frågan om djurs utsatthet i sammanhang som våldsrelationer och/eller psykisk ohälsa, vilket ofta också innebär stark koppling till barns utsatthet i sådana relationer.

Inom naturvårdsområdet genomför Länsstyrelsen varje år aktiviteter för att tillgängliggöra länets naturreservat. Vid dessa aktiviteter planeras aktivt för att barn ska kunna delta, också när det gäller transportmöjligheter till reservaten.

4. Länsstyrelsen ska vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Allmänt

Vid bokning av lokaler till interna och externa möten tas i möjligaste mån hänsyn till tillgänglighetsaspekter som ljudanläggning, hörselslinga, rullstolsanpassning etc. Nedan följer två exempel på områden där funktionsnedsatta särskilt uppmärksammats. Läs mer om Länsstyrelsens beaktande av tillgänglighetsaspekten i redovisningen av Länsstyrelsens arbete med mänskliga rättigheter.

Naturvård

Människor har olika behov och förutsättningar, och för att alla ska få tillgång till naturen arbetar Länsstyrelsen både med kunskapsspridning och att tillgängliggöra naturen för så många som möjligt. En del av de naturområden Länsstyrelsen sköter är anpassade så att det är lätt att ta sig fram med rullstol eller barnvagn, till exempel med ramper och handikapp-parkering. Exempel på detta är i det tillgänglighetsanpassade naturreservatet Bergs Klätt. Detta naturreservat har bildats för att bevara området som utflyktsmål och strövområde. Sedan dess har allt fler upptäckt vilket härligt utflyktsmål området är. Här finns både frodiga gröna betesmarker, karga gamla skogar och milsvid utsikt över nejden. Reservatet är nu handikapp-anpassat och nyinvigningen förrättades 1 maj 2014 av Landshövdingen. Till invigningen anordnades kollektiva transportmöjligheter.

Betaltjänster

Inom ramen för länsstyrelsernas uppdrag angående betaltjänster har Länsstyrelsen i rapporten 2014 uppmärksammat funktionshindrades situation. Länsstyrelsens bedömning är att äldre och funktionsnedsatta i högre utsträckning använder sig av kontantuttag i butikskassa än uttagsautomat bland annat på grund av oro eller för att uttagsautomaten inte är anpassad till funktionsnedsatta. Äldre över 80 år samt de funktionsnedsatta är extra utsatta. De kan sakna stöd från anhöriga eller god man, vara boende på landsbygd och/eller har funktionsnedsätt-

ningar. Länsstyrelsen arbetar aktivt med att kartlägga och vid behov vidta åtgärder för att utveckla betaltjänstlösningar för utsatta grupper.

Kulturmiljö

För att stärka arbetet med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser i ett inkluderande samhälle har personal från kulturmiljöfunktionen 2014 deltagit i utbildningen ”Tillgänglighet i skyddade utomhusmiljöer”. Arrangörer var Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket och Myndigheten för delaktighet. Seminariet utgick från dessa myndigheters nya handbok inom området. Länsstyrelsen har tidigare bidragit med exempel på tillgängliggjorda fornlämningsmiljöer i handboken.

5. Länsstyrelsen ska integrera de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta rättigheterna i den egna verksamheten, särskilt skyddet mot diskriminering

Hänvisar här till återrapporteringen av RB-uppdrag 83.

Integration

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 85*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	0,74	0,07	0,10
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	1,95	1,53	1,60
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,52	0,92	1,00
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 154	1 992	1 784
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	1,80	1,21	1,10
Antal ärenden, inkomna och upprättade	24	25	29
Antal beslutade ärenden	24	19	16
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	9	4	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 851, Integrationsfrågor ²⁾	76		

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar.

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl. OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 851 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för de 19 länsstyrelser som undersökt verksamheten är 65.

Kommentarer till tabellen

Inom Integration har under 2014 bedrivits två särskilda projekt, dels *SMAK (stärkt mottagande av kvotflyktingar)* och dels *Sfi kombinerad med arbetsmarknadsutbildning*. Se redovisning nedan.

Nio öppna ärenden, äldre än två år, avser beslutade 37§-medel som ännu inte slutredovisats av bidragsmottagaren.

Länsstyrelsen har för denna verksamhet ett Nöjd-Index i brukarundersökningen på 76 vilket är 11 enheter högre än för genomsnittligt Nöjd-Index för samtliga länsstyrelser. Områden där Länsstyrelsen uppvisar högst andel höga betyg är *Engagerad*, *Lyhörd*, *Kompetens* och *Svarstid e-post*. Lägst andel höga betyg återfinns i området *Information via webbplatsen*.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Genomförda insatser under 2014

Utveckling av arbetssätt

Länsstyrelsen har under 2014 fortsatt ett utvecklingsarbete i form av att formalisera processer, att göra uppföljningar av processer och att justera verksamheten utifrån faktiska behov. En del fokus har lagts på att lyfta fram goda exempel och att bidra till att få fler synergieffekter mellan kommuner, ideella och myndigheter. Effektivisering och samordning har varit satsningsområden under 2014, särskilt när det gäller myndighetssamverkan och på samverkan med det civila samhället. Målet har varit att öka länets och kommunernas beredskap och kapacitet att ta emot flyktingar, ensamkommande barn och även asylsökande. *Kommunforum - integration* utgör länets integrationsråd. Deltagare är Länsstyrelsen och kommunerna, politiker- och tjänstemannaledning. Landshövdingen är ordförande.

Utmaningarna i länet har fortsatt varit att utveckla och upprätthålla en god samverkan mellan kommunerna och Migrationsverket samt att öka kommunernas kapacitet för mottagande av flyktingar även om antalet asylsökande är högt i vissa kommuner i länet. En annan utmaning som börjar bli allt mer tydlig är att vissa kommuner fått en stor egenbosättning och att detta

leder till diskussioner kring kapacitet och beredskap att ta emot fler anvisade. Länsledningen har varit mycket engagerad i arbetet.

Utvecklingsområden som identifierats är fortfarande behov av förbättring av samverkan mellan myndigheter och kommuner samt samverkan kommuner emellan. Det gäller allt från att använda resurser inom skolor mer effektivt till att nyttja det verktyg för samhällsorientering som finns att tillgå för samtliga kommuner i länet. En brist på kompetent personal är ett område som börjar visa sig på allt fler områden, det handlar både om hemspråkslärare, SFI-lärare samt även inom socialtjänsten. När det gäller socialtjänst har mindre glesbygds-kommuner svårt att behålla kompetens. Om blicken riktas på etableringsreformen i stort finns utvecklingspotential när det gäller samordning mellan aktiviteter för individen, kvalitén i det som utbildningsanordnare erbjuder samt framför allt när det gäller resurser som läggs på nyanlända och den planering av aktiviteter som görs. Det har visat sig att Arbetsförmedlingens etableringshandläggare inte har tid att planera och erbjuda individanpassade etableringsplaner eller ens ha individuella samtal med den inströmning som är. Istället erbjuds schabloniserade lösningar genom informationstillfällen för grupper.

Under året har mycket tid och minst ett tiotal möten helt eller delvis ägnats åt att diskutera mottagandet av asylsökande i länets kommuner. Länsstyrelsen har bidragit till ytterligare ökad samverkan med Migrationsverket främst i form av ökad samordning av möten, gemensamma informationsinsatser och ökat utbyte av information. Länsstyrelsen har vid flertalet tillfällen gett information till och informerat om behov av platser, antal asylsökande i länet och regelverk kring asylprocessen och efter uppehållstillstånd.

Nätverksträffar

Länsstyrelsen har bjudit länets integrationsråd, det vill säga *Kommunforum – integration* till två träffar under året med medverkan av Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, Landstinget, och Försäkringskassan. Under året har tre renodlade integrationsnätverksträffar med olika teman ägt rum. De kompetensutvecklande delarna har bland annat behandlat, ersättningssystemet, kommunpresentationer, uppföljningsenkäten, ändringar i lagstiftning samt pågående projekt på området.

Länets integrationskonferens i Arvika, november 2014, samlade ett sjuttiototal personer. Under konferensen föreläste representanter från bland annat Arbetsmarknadsdepartementet, UNHCR, *antirasism.org*, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket med flera.

Arbete med ideella krafter

Länsstyrelsens bjöd in ideella organisationer till en regional halvdag. Tillfället hölls för andra året i följd och planeringen sker i en arbetsgrupp med representanter för olika ideella organisationer.

Representanter för ideella organisationer verksamma inom integrationsområdet har sammankallats fem gånger under året. Dessa representanter har uttryckt en önskan om att få mer information från bland annat Migrationsverket om vad som är aktuellt. De har även uttryckt behov av att kunna utbyta erfarenheter samt delge varandra praktiska tips på en webbsida. Länsstyrelsen har därför i samverkan med organisationer tagit fram en webbportal, www.informationvarmland.wordpress.com. Denna ska organisationer och Länsstyrelsen hålla uppdaterad i samverkan.

SMAK

Länsstyrelsen har sedan 1 april 2014 deltagit i *SMAK-projektet* (Stärkt Mottagande Av Kvotflyktingar) som är ett nationellt projekt finansierat av Flyktingfonden. I projektet ingår Migrationsverkets bosättningsfunktion och kvotfunktion samt länsstyrelserna i Stockholm, Norrbotten, Kronoberg, Gävleborg och Värmland. I Värmland har fokus legat på att ta fram planeringsmetoder och arbetsmetoder för regionalt mottagande av kvotflyktingar. Projektet har bidragit till att öka mottagandet av kvotflyktingar under 2014 samt bidragit till att fler kommuner i länet nu tar emot kvotflyktingar. Projektet har också genomfört ett planeringsarbete där 13 av länets 16 kommuner ingår. Dessa kommuner kommer under 2015 att göra en gemensam insats för en grupp kvotflyktingar och har vid planeringstillfället 2014 ställt upp med 24-27 lägenheter för den aktuella gruppen genom muntliga viljeyttringar. Arbetssättet är en av arbetsmetoderna som SMAK-projektet tar fram och utvecklar.

Samhällsorientering och SFI

Länsstyrelsen har bidragit till att det finns samhällskommunikatörer med olika språkkompetens i länet. Genom medel enligt 37§ har projektägaren, Folkhögskolan i Kristinehamn, nu gått in i en fas där tanken är att samtliga kommuner ska nyttja denna resurs samt att en långsiktig finansiering då kan garanteras. Länsstyrelsen har i samarbete med Region Värmland startat ett initiativ för att få igång yrkesinriktad SFI i länet. Samtliga kommuner inom länet har skrivit under ett avtal om interkommunalersättning för deltagande i SFI. Inom ramen för detta samarbete finns även en styrgrupp med representanter från Arbetsförmedlingen och Karlstad kommun.

Syftet med samarbetet är att hjälpa målgruppen nyanlända att snabbare få tillträde på arbetsmarknaden. Det har i tidigare studier visat sig att språkinläringen går snabbare om det har en koppling till det yrkesområde man vill arbeta inom speciellt om man tidigare arbetat inom det. Med ett fungerande yrkes-SFI är målsättningen att både individen (kortare väg till anställning), samhället (minskade kostnader när det tar kortare tid med integration samt att fler individers kompetens tas tillvara) och arbetsgivarna (kompetensförsörjning) ska gynnas.

I Värmland har det uppmärksamrats att det är svårt att behålla de nyanlända akademikerna i länet eftersom de inte ser en lika snabb och enkel väg tillbaka till arbete som det finns i storstadsregionerna med bland annat yrkesinriktade alternativ inom SFI. Genom att erbjuda liknande möjligheter i Värmland är förhoppningen att få fler akademiker att stanna i länet vilket skulle kunna hjälpa till att förverkliga *Värmlandsstrategin 2014-2020s* mål *Höjd kompetens på alla nivåer*.

Ett nätverk för SFI-rektorer finns i länet och träffar har även ägt rum med skolchefer och skolpolitiker i samverkan med Region Värmland. Vidare deltar Länsstyrelsen i arbetet kring kompetensplattformar.

Strategisk samverkan mellan myndigheter

Samverkan kring strategidokumentet *Strategi för samordning, samarbete och informationsöverföring inför kommundialog om boende för asylsökande, ensamkommande barn (oavsett status)* och nyanlända har på regional nivå formaliserats i en myndighetssamverkan mellan Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och Länsstyrelsen. När det gäller det på nationell nivå framtagna metodstödet för lokala överenskommelser har det fortsatt spridits i samverkan.

Politikerdialog

Politikerdialoger har genomförts under 2014. I april bjöd Länsstyrelsen in till en kompetenshöjande aktivitet. Inbjudan gick ut till samtliga förtroendevalda i kommuner, i landstiget, inom regionen samt i kyrkofullmäktigen. Ett sextiototal personer deltog. Länsstyrelsen valde att bjuda in representanter från Migrationsverket och Arbetsförmedlingen samt representanter för det civila samhället och en expert på Syrien. Fokus var att öka beredskap och kapacitet genom att höja kompetensen hos beslutsfattare i länet.

Medborgardialog för ökad kompetens

Under året har Länsstyrelsen gått in i en samverkan tillsammans med studieförbunden i Värmland. På initiativ av Landshövdingen och som en fortsättning på politikerdialogsatsningen inleddes ett samarbete med studieförbunden med syfte att nå ut bredare i länet och höja kompetensen hos värmlänningar gällande flyktingar och ensamkommande barn. I oktober utbildade Länsstyrelsen representanter för studieförbund för att de i sin tur skulle kunna hålla studiecirkelar i ämnet. Länsstyrelsen har tagit fram en omfattande presentation samt ett studiecirkelmateriel för att studieförbunden ska ha en ordentlig grund att stå på. Tanken är att cirkelar ska dra igång kring årsskiftet 2014-2015. Genom att höja kompetensen och kunskapen om frågorna är förhoppningen att viljan att ta emot ökar i länet.

Initiativ för att bidra till möten mellan människor

Länsstyrelsen arbetar med tre olika initiativ under samlingsnamnet *Möten mellan människor*. Målet med dessa initiativ är att skapa forum för fler möten och på så vis bidra till integration i våra kommuner.

Projektet *Flykting söker bonde* sammankopplar värmländska lantbrukare med nyanlända flyktingar som har erfarenhet av jordbruksarbete. Intresset från gårdar har varit stort men på grund av den höga arbetsbelastning som Arbetsförmedlingens etableringshandläggare haft under året har det inte funnits tid att anvisa nyanlända till en praktikplats på en gård.

Det andra initiativet inom ramen för möten mellan människor kallar Länsstyrelsen för *#Överenkopp - möt en medmänniska*. Avsikten är att bidra till möten i ett friare format än inom föreningslivet. Under året har denna insats uppmärksammats i media.

Residenset som mötesplats är det tredje initiativet. Landshövdingen bjöd in till en barnrättsmiddag på residenset i november 2014 inom ramen för konceptet residenset som mötesplats. Ensamkommande barn uppmärksammades genom att en del av de inbjudna arbetade med ensamkommande barn.

Attraktiva Värmland

Länsstyrelsen är med i det arbete som Region Värmland bedriver inom projektet *Attraktiva Värmland* och genom Länsstyrelsens medverkan har integrationsfrågan har lyfts som en utvecklingsfaktor i detta sammanhang. Vidare har Länsstyrelsen i Regions Värmlands regi utbildat projektägare och sökande kring integrationsfrågor. Länsstyrelsen bidrar årligen med finansiering till genomförande av en aktivitet på Förintelsens minnesdag. Samarbetet med Landstiget har ökat när det gäller barnrättsfrågor i synnerhet.

Integrationsfunktionen i enhetsöverskridande arbete

Länsstyrelsen har deltagit i framtagande och genomförande av ett projekt inom området social oro. Under 2014 har samverkan mellan integrationsfunktionen och samhällsbyggnadsfunktionen utvecklats ytterligare där arbetet med bostadsmarknadsenkäten och analysen varit huvudfokus.

Samverkan med kvinnofridsfunktionen sker i Länsstyrelsens arbete med att sprida kunskap om könsstämpning och tvångsäktenskap, vidare har integrationssamordnare och handläggare samt personal för ensamkommande barn bjudits in till konferenser och seminarier om människohandel, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution. På samma sätt har skett när det gäller ANDT- området till informationsinsatser angående dopning, alkohol och droger.

Nationell nivå

Länsstyrelsen fanns under 2014 med i en nationell arbetsgrupp, *Bosättningsgruppen*, samt i en länsstyrelseintern arbetsgrupp, *Fokusområde sfi*. Länsstyrelsen var sammankallande i denna men lämnade på grund av förändringar inom personlastyrkan över det till Länsstyrelsen Skåne under 2014. Länsstyrelsen har deltagit aktivt i det regionala länsstyrelseövergripande arbetet och i Värmlands fall i region Väst. Region Väst-arbetet har främst genomförts genom webbmöten minst en gång i månaden.

Genomförda kartläggningar/uppföljningar i länet

Förutom deltagande i de nationella enkäterna META och uppföljningsenkäten gällande samhällsorientering har Länsstyrelsen aktivt verkat för att sprida erfarenheter som Rädda Barnen gjort i sin sammanställning om ensamkommande barn i Värmland.

Ensamkommande barn

Förutsättningarna i Värmland bedöms fortsatt goda för att upprätthålla beredskap och kapacitet för mottagande av ensamkommande barn. Samtliga kommuner i länet har överenskommelse om mottagande av ensamkommande barn.

I länet finns stödjande strukturer i form av nätverk, arbetsgrupper samt samverkan. *Kommunforum – integration* har även ensamkommande barn på dagordningen och strategiska inriktningsbeslut formas i samverkan. På verksamhetschefsnivå samt samordnarnivå finns nätverket *Chefsforum ensamkommande barn*. Nätverket träffas minst fyra gånger per år och bidrar till kompetenshöjning, erfarenhetsbyte och verksamhetsutveckling samt fungerar som en katalysator för utveckling och strategiska inriktningsbeslut.

Ur dessa nätverk har det bland annat skapats två regionala utvecklingsprojekt. Det ena drivs av Landstinget och handlar om att utveckla former för möjlighet till diskussion kring sex och samlevnad för ensamkommande barn. Det andra projektet hade som utgångspunkt att tydliggöra och skapa fler vägar till utbildning och arbete för ensamkommande barn med särskilt fokus på de som inte får gymnasiebehörighet. Som grund för projektet låg en översyn av tillgång till modersmålsundervisning och tillgång studie- och yrkesvägledning på modersmål med som en del. Utvecklingen av det projektet har under året blivit att det integrerades i ett större länsövergripande projekt kring ungdomar som är arbetslösa eller riskerar arbetslöshet med namnet *Mobilisering för ungas etablering*. Tack vare den tänkta insatsen uppmärksammades de ensamkommande barnen som en del i detta större projekt och det bidrar till att de ensamkommande barnen i kommunerna ses som en del av kommunens ungdomar. Ofta genomförs lokalt separata insatser för de ensamkommande barnen vilket riskerar att bidra till segregation. För att minska denna risk arbetar Länsstyrelsen aktivt med att lyfta de ensamkommande barnen i sammanhang där det tidigare inte skett.

Länsstyrelsen har under året samverkat med Rädda Barnen i ett av deras projekt för att lyfta de ensamkommande barnens egna röster om mottagandet i Värmland. Länsstyrelsen ser vikten av att detta arbete fortsätter och att barnens röster får ta mer plats i de regionala diskussionerna och i verksamhetsutvecklingen i länet.

Enligt Länsstyrelsens bedömning är frågan om integration och ensamkommande barn prioriterad på högsta nivå i kommuner och myndigheter. Verksamhet kring mottagande av ensamkommande barn är komplex men kunskapen om gruppen ökar ständigt och intresse finns. Engagemanget från det civila samhället är stort men kan bli än större.

Länsstyrelsens informations- och förhandlingsarbete under 2014 bedöms ha gett gott resultat. Dialogen är positiv och förutsättningarna för ett gott mottagande i länet är goda.

På nationell nivå torde det finnas utrymme för att se över hur överenskommelserna och deras långsiktiga verkan kan bli tydligare. Den administrativa apparat som överenskommelsearbetet innebär för Migrationsverket och länsstyrelserna torde också kunna förenklas.

Informationen gällande möjliga vägar till utbildning och arbete i länet behöver utvecklas. I utflyttningsorter är antalet ungdomar litet och utbytet mycket litet mellan de ungdomar som vuxit upp på orten och de nyanlända ensamkommande barnen. Det gäller även på större orter i länet. Generellt sett behöver kontaktytorna mellan ensamkommande barn och ortens ungdomar utöka. Detta kan framför allt utvecklas genom skolan och föreningslivet. Därför behöver Länsstyrelsen i samverkan med berörda satsa ytterligare på detta. Risken för utanförskap och ensamhetsproblematik blir i annat fall mycket stor. Kunskapen om hälsa och barnens behov kan även utvecklas vidare. Ytterligare satsningar på kompetensutveckling bör göras till personer som kommer i kontakt med ensamkommande barn.

I ett regionalt utvecklingsarbete är det centralt att gruppen ensamkommande barn inkluderas och att åtgärderna är integrerande. Viss risk finns för att såråtgärder för gruppen skapas som har en segregeringseffekt. Länsstyrelsen ämnar på en strategisk nivå verka för att minska riskerna för detta.

Bedömning av det egna resultatet

Överenskommelser om mottagande och uppnådda resultat

Länstalet har inte uppnåtts. Det stora antalet asylsökande som finns i länet påverkar fortsatt viljan att öka mottagandet. I praktiken visar kommunerna på stor flexibilitet och vilja att ta emot nyanlända. Detta är något som Länsstyrelsen arbetar aktivt med. Förutom att vilja höja antalet platser är Länsstyrelsen mån om att kommunen upplever en balans mellan den politiska processen och antalet platser i förhållande till lokala förutsättningar och en god vilja att vid behov ta emot personer utöver det antal det står i överenskommelsen. Länsstyrelsen anser att det borde gå att få fram fler platser i länets kommuner men ser också hur viljan påverkas av andra faktorer. När det gäller ensamkommande barn och platser för dessa har årets förhandlingar gett ett mycket gott resultat. Samtliga kommuner har tecknat överenskommelser, många kommuner skriver nu upp antalet i sina överenskommelser och mottagandet fungerar bra.

Planerade insatser har kunnat genomföras. Utvecklingsmålen vad gäller antal platser och kvalité i mottagande har inte uppnåtts fullt ut. För att utveckla kvalitén i mottagandet bör samverkan över kommungränserna öka.

Asylsökande i länet

Det arbete som Länsstyrelsen drivit under namnet *Värmlandsmodellen* har under året i stort sett avstannat. Modellen presenterades av Migrationsverket under 2013 års sista *Kommunforum – integration* då även Sveriges kommuner och Landsting (SKL) närvarade. Mängden asylsökande och har gjort att planen inte kunnat följas.

Övrigt

Kommunforum – integration har permanentat sin roll. Kommunledningar kommer när man bjuds in till detta forum. Förtroendet för Länsstyrelsen bedöms fortsatt högt och integrationsfrågan har blivit en fråga som kommunledningarna vill aktivera sig i och också känner sig engagerade i. Landshövdingens roll som ordförande för forumet är viktig och ger effekt både när det gäller närvaro och hur frågan prioriteras i kommunerna.

Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Länsstyrelsen är överens om att detta forum är centralt och viktigt. *Kommunforum – integration* är en bra modell för att diskutera de gemensamma uppgifterna och för att i samverkan med kommunerna förbättra nyanländas etablering i länet. Integrationsnätverksträffarna bedöms vara uppskattade av kommunerna integrationsansvariga och handläggare.

Genom att löpande informera om förordningens intentioner på samhällsorienteringsområdet har Länsstyrelsen bidragit till att kunskapen nu finns i kommunerna om hur man ska arbeta med samhällsorientering till alla berörda. Allt fler kommuner tar nu del av konceptet samhällskommunikatörer med moders-målkompetens.

Genom att formalisera samverkan inom ramen för *Strategi för samordning, samarbete och informationsöverföring* inför kommundialog om boende för asylsökande, ensamkommande barn och nyanlända så har kunskapsutbytet på ett regelbundet sätt ökat mellan berörda myndigheter. Samverkan mellan både Migrationsverket och Arbetsförmedlingen fungerar på ett mycket flexibelt och bra sätt i myndighetssamverkan.

Behovet av fortsatta insatser

Fortfarande behövs en förbättrad samverkan mellan kommuner och statliga myndigheter i första hand Migrationsverket men även Arbetsförmedlingen. Därtill är det viktigt att se samband mellan hur statliga uppdrag upplevs från kommunalt håll och hur detta påverkar framgången av genomförandet av myndighetsuppdragen. Att se att ett betydande mottagande av asylsökande kräver stor flexibilitet av en kommunal organisation är också viktigt och i detta arbete kan samverkan mellan myndigheter och kommuner förbättras ytterligare. Exempelvis har Skolinspektionen och Skolverket viktiga roller i ett större perspektiv. Länsstyrelsens uppfattning är att samverkan mellan kommunerna behöver öka ytterligare. Det är för små volymer i mottagandet för att kommunerna ska kunna klara av att göra allt själva. En utveckling mot ett mer regionaliserat mottagande skulle ge samverkansvinster på hela området, asylsökande, flyktingar och ensamkommande barn. Detta skulle även kunna bidra till en jämnare fördelning av ansvar över länet. Arbete i denna riktning påbörjades av Länsstyrelsen under slutet av 2013 och har sedan fortsatt inom *Kommunforum-integration*, integrationsnätverket och *SMAK-projektet*.

Det behövs en mer långsiktig planering av boende och bosättningsprocessen hos kommuner men även en tydligare ansvarsfördelning och samordning mellan berörda myndigheter och andra aktörer. Därtill är det angeläget att bostadsbyggandet ökar i länets kommuner. Tydligare förutsättningar för pendling till insatser och arbete behöver arbetas fram.

Graden av samordning mellan av Arbetsförmedlingen upphandlade kompletterande aktörer samt övriga insatser för nyanlända behöver fortfarande bli bättre. Mer fokus på innehåll, kvalité och samverkan behövs, samt ur individfokus en sammanhållen etableringsprocess. Enligt Länsstyrelsens mening finns behov av att utveckla stöd och ekonomisk ersättning till småkommuner som har proportionerligt stort mottagande som en följd av att de har lediga bostäder men som måste handskas med att dimensionera resurser rätt och få dem att räcka till inom barnomsorg, skola, socialtjänst och SFI. Det finns vidare ett ständigt utvecklingsbehov

och behov av information och utbildning för att motverka främlingsfientlighet i länets kommuner. Även arbetet med hälsofrämjande insatser kan utvecklas och kunskapen om exempelvis könsstämpning bör ökas.

Länsstyrelsen ser med tillförsikt på arbetet på integrationsområdet. Den goda samverkan som finns mellan myndigheter och kommuner som finns nu samt de initiativ som Länsstyrelsen tagit bedöms ha bidragit till att integrationsfrågan står högt på dagordningen. Beredskapen och kapaciteten i länet kommer att öka ytterligare över tid. Viss oro finns över att mycket arbete görs ideellt och få personer gör stora insatser. Risk finns att krafterna sinar.

Indikatorer

Integration utgiftsområde 13¹⁾

Nyanlända som beviljats uppehållstillstånd på skyddsgrunder eller av humanitära skäl	2014	2013	2012	2011	2010
Andel kommuner som tecknat överenskommelser om flyktingmottagande (%)	94	94	94	94	81
Antal platser per 10 000 invånare i länet	27,1	19,1	19,3	19,1	15,4
Ensamkommande barn	2014	2013	2012	2011	2010
Antal platser per 10 000 invånare i länet	13,0	8,5	6,4	5,4	4,1

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer.

Källa: Migrationsverket.

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Nyanlända som beviljats uppehållstillstånd på skyddsgrunder eller av humanitära skäl

I Värmlands län har 15 av 16 kommuner en överenskommelse om mottagande av nyanlända. Antalet har legat konstant sedan 2011. I överenskommelserna anges de anvisningsbara kommunplatser som Arbetsförmedlingen eller Migrationsverket kan anvisa nyanlända med uppehållstillstånd till. 14 av 16 kommuner har anvisningsbara platser i sin överenskommelse. Undantaget Filipstad tar dock emot en stor grupp nyanlända som på egen hand bosätter sig i kommunen.

Länsstyrelsen har förhandlat och fört diskussioner med kommunerna både på politisk- och tjänstemannanivå under året. Värmland nådde dock inte upp till sitt länstal för 2014 som var 673 anvisningsbara platser utan hade vid årets slut totalt 480 anvisningsbara platser i kommunerna i länet.

En förklaring till resultatet finns i det stora antal nyanlända som bosätter sig själva i vissa av länets kommuner samt det stora antalet personer som är inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem i Värmland, till exempel i större anläggningsboenden.

I det fortsatta arbetet bedöms framgångsfaktorerna ligga i regionala diskussioner och lösningar på hur platser ska fördelas. Ett utvecklingsområde finns också i arbetssätt kring hur kommunerna kan avlasta varandra i bosättning av nyanlända med uppehållstillstånd som befinner sig på anläggningsboenden i länet.

I Värmland har antalet platser per 10 000 invånare ökat med 8 platser under 2014 från 19,1 till 27,1. Värmlands län står därmed för den största andelsökningen under perioden i en länsjämförelse. Detta resultat visar att årets förhandlingsarbete och tidigare strategiska arbete

gett resultat. En del av resultatet kan förklaras med att kommunerna tagit till sig av den information som Länsstyrelsen försökt nå ut med avseende överenskommelserna. Det kan också förklaras med att flera kommuner nu ser fördelarna med att kunna planera sitt aktiva flyktingmottagande och koppla detta bland annat till verksamhetsplanering och bostadsförsörjning.

Asylsökande ensamkommande flyktingbarn

Värmland har historiskt legat högt avseende ovanstående indikatorer i jämförelse med andra län. Den ändring i LMA (lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.) som trädde i kraft den 1 januari 2014 och som innebär att kommuner nu inte kan säga nej till anvisningar av ensamkommande barn har påverkar platsutvecklingen under året inte bara i Värmland utan i hela landet. I Värmland har kommunerna i princip tecknat överenskommelser som motsvarat det fördelningstal som indikerar hur många asylplatser respektive kommun behöver teckna om, för att inte riskera att få ta emot ensamkommande barn utöver sin överenskommelse. Detta har under 2014 ställt höga krav på kommunerna i Värmland inte minst i fråga om att kraftigt utöka sina verksamheter avseende ensamkommande barn. Kommunerna i länet har mött denna utmaning på ett beundransvärt sätt och platsutvecklingen har också varit därefter.

Från Länsstyrelsens sida har den nya lagstiftningen och det ökade behovet av platser inneburit stora informationsinsatser både regionalt men också lokalt. Detta arbete har under 2014 krävt stora personella resurser. I takt med att kommunernas verksamheter kring detta mottagande nu växer bedömer Länsstyrelsen att ett stort behov av information och stöd i kommunerna kvarstår.

Även kring detta uppdrag bedöms framgångsfaktorerna ligga i fler regionala lösningar kommunerna emellan, till exempel kring kompetensutveckling och kvalitetsarbete.

Återrapportering regleringsbrev

RB 74. Ersättning enligt 37 § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar finansieras från det under utgiftsområde 13 uppförda anslaget 1:2 *Kommunersättning vid flyktingmottagande*. Insatser enligt 37 § som syftar till att underlätta bosättning och öka kommunernas mottagningskapacitet samt möjligheter att tillhandahålla samhällsorientering ska prioriteras. Länsstyrelsen i Jönköpings län ska efter att övriga länsstyrelser har fått tillfälle att yttra sig besluta om hur stor del av anvisade medel som ska fördelas för disposition av respektive länsstyrelse.

Ersättning enligt 37 a § förordningen om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar finansieras från det under utgiftsområde 13 uppförda anslaget 1:1 *Integrationsåtgärder*.

Länsstyrelserna ska redovisa för vilka olika insatser som ersättning enligt ovan nämnda förordning lämnas samt en bedömning av resultaten. Anvisningar för redovisningarna lämnas av Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Omfattning och inriktning

Länsstyrelsen har under 2014 haft 1 700 000 kr att fördela till kommunerna vad gäller strukturella insatser i samband med flyktingmottagandet enligt 37§, *förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för vissa utlänningar*. Femton ansökningar inkom inom ramen för denna ersättning varav åtta blev beviljade medel. Totalt inkom ansökningar för 8 538 668 kr. Vidare inkom en ansökan inom ramen för den nya ersättningen 37§ plus enligt *förordningen (2010:1122) för att underlätta bosättning*. Ansökan var för ett gott syfte, men då fokus på anvisade inte fanns i tillräcklig utsträckning avslogs ansökan.

Länsstyrelserna prioriterade år 2014 insatser som syftar till att öka kommunernas mottagningskapacitet samt möjligheten att tillhandahålla samhällsorientering.

Insatser som syftar till att öka kommunernas mottagningskapacitet

Karlstads kommun sökte medel för att jobba för en bättre integration och ett bättre bemötande av de individer som kommer till kommunen, samt för att utveckla en lärlingsutbildning för ensamkommande barn som saknar utbildningsvägar för att få yrkeskunskaper.

Insatser som syftar till att öka möjligheterna att tillhandahålla samhällsorientering

Region Värmland sökte medel för ett fortsatt arbete med att, inom regionens folkhögskolor, utveckla en gemensam samverkansmodell för samhällsorienteringen i Värmland.

Andra insatser

Några projekt har beviljats medel i annat syfte. Hagfors beviljades medel för att fortsatt driva projektet *Världssjäl* som jobbar för inkludering genom fysiska möten med syftet att motverka främlingsfientlighet. Karlstad och projektet *Doula och kulturtolk* som riktar sig till gravida nyanlända kvinnor beviljades medel för att förbättra vården innan, under och efter förlossning för denna målgrupp. Vidare sökte Säffle kommun utvecklingsmedel för att höja aktivitetsnivån i integrationsarbetet genom samverkan med studieförbunden. Syftet var att öka kunskapen om samhället och skapa möten med infödda svenskar. Filipstads kommun beviljades medel till att anställa ytterligare en resurs till integrationsarbetet för att kunna bibehålla sitt stora mottagande och Arvika kommun, för ett så kallat Sverigeprogram som ska genomföras inom Migrationsverkets *SMAK-projekt*.

Sammanställning 37§ (inklusive 37§ plus)

Nedan redovisas de insatser i Värmlands län som beviljats 37§ – medel under 2014.

Kommun	Sökt insats	Sökt belopp, tkr	Beviljat belopp, tkr
Arvika	Sverigeprogram Värmland 2015	75	75
Säffle	Förståelse för insteg	300	100
Karlstad	Bemötande nyanlända och integration	665	200
Karlstad	Doula och kulturtolk	595	400
Karlstad	Värmlandslärling integration	855	485
Hagfors	Världssjäl	1 110	120
Filipstad	Lokal resurs för fortsatt integrationsarbete, motverka social oro och främlingsfientlighet samt bibehålla en hög ambitionsnivå på mottagandet	1 125	125
Region Värmland	Samhällsinformation Regional samverkansmodell	390	195
	Summa:	5115	1 700

Resultat av projekt avslutade under 2014

Projekt som redovisats och avslutats under 2014 redovisas nedan:

Forshaga kommun – verksamhet för integration och erfarenhetsutbyte för ungdomar

Insatsen som bedrevs av HVB-hem i Forshaga, Torsby och Hagfors syftade till att skapa en bättre integration för ensamkommande flyktingbarn. Syftet var att sociala kontaktnät skulle skapas och att ungdomarna skulle känna att de har en meningsfull fritid.

Boendena har tillsammans genomfört två aktivitetsläger samt andra dagsaktiviteter där flyktingbarn från de tre kommunerna medverkat. Tanken var att svenskfödda ungdomar också skulle delta i aktiviteterna. Det visade sig dock vara svårt att locka dessa ungdomar till flera av aktiviteterna.

Region Värmland - Samhällsinformation Regional samverkansmodell steg 2

Insatsen avsåg att möjliggöra samverkan mellan kommunerna vad gäller samhällsorienteringen. Det fanns ett behov av att effektivisera samhällsorienteringen så att flera kommuner kunde samverka vid samma kurstillfällen och språkgrupperna kunde bli större. Region Värmlands fem folkhögskolor fungerar som nav och erbjuder närliggande kommuner en samordnad samhällsorientering. Inom projektet har personal rekryterats till en kommunikatörspool med 17 olika språk representerade, som är tillgänglig för alla kommuner i länet.

Samverkan har kommit igång i norra, östra och västra Värmland. 10 av 16 kommuner samverkar idag på något sätt kring samhällsorienteringen och de kommuner som av olika anledningar inte velat samverka kring detta visar sig ändå positiva till projektets aktiviteter och några kan tänka sig att börja samverka i framtiden.

Under projektperioden genomfördes 16 kurser med totalt 190 nyanlända enligt den utarbetade samverkansmodellen.

Hagfors kommun – Världssjäl

Insatsen avsåg att skapa mötesplatser för att främja möten mellan kommunens alla invånare, oavsett kulturell bakgrund och ålder, utifrån estetiska uttrycksmedel. Genom inkludering och fysiska möten hoppades man i förlängningen att kunna motverka rasism och främlingsfientlighet.

Världssjäl har blivit till ett epitets som används av människor i kommunen och som förknippas med en verksamhet där man kan skapa och ha kul tillsammans. Vänskap har genom de många estetiska aktiviteterna i många fall uppstått och lärare och elever upplever också en förändring i bemötandet i skolans korridorer. Estetiska uttrycksmedel visade sig vara ett bra underlag för att lära känna varandra. Det har dock varit en utmaning att locka med infödda svenskar till aktiviteterna även om projektet har marknadsfört sig på flera olika sätt.

En bred samverkan underlättade de många aktiviteterna som bland annat har varit allt ifrån fotoutställningar, musik, dans och temadag om folksagor.

Organisationsstyrning

Färdplan för digital dokumenthantering

Förvaltningsobjektet *Generellt handläggningsstöd*, med ansvar för att stödja länsstyrelsernas ärendehandläggning och arkivverksamhet, är det först etablerade länsstyrelsegemensamma objektet som bedriver förvaltningsverksamhet enligt förvaltningsstyrningsmodellen pm3. Värmland har engagerat sig i objektverksamheten bland annat i rollen som objektägare.

Under det senaste året har fokus på dokumenthantering ökat markant hos flertalet länsstyrelser och verksamheter. Det handlar om att få en ökad digital hantering av dokument i ärendeprocessen, såväl i kontakter med medborgare, företag och andra myndigheter som i den interna handläggningen, men också att skapa förutsättningar för ett ökat digitalt bevarande och minskning av pappersarkiv. *Generellt handläggningsstöd* och IT-enheten har tagit emot många synpunkter, önskemål och krav och konstaterade att om varje enskilt krav skulle hanteras skulle det innebära stora kostnader för såväl utveckling som förvaltning. Nyttan med att i ett samlat styrdokument beskriva färden fram till digital handläggning bedömdes som påtaglig.

För att möta detta har *Generellt handläggningsstöd* tagit fram en färdplan för att beskriva de insatser som länsstyrelserna behöver genomföra för att skapa förutsättningar för en effektiv och rättssäker digital dokumenthantering. Färdplanen innehåller sådant som en eventuell anslutning till *Mina meddelanden* samt vad som krävs för länsstyrelsernas anslutning till den e-arkivlösning som Statens servicecenter ska ta fram. Syftet är att tydliggöra den långsiktiga planeringen och kommande utvecklingsbehov. Åtgärderna har placerats i tre etapper och prioritering utifrån samlad behovsbild, genomförbarhet ur verksamhetsmässigt perspektiv samt genomförbarhet ur ett tekniskt perspektiv har vägts samman. Länsstyrelserna har genom internremissförfarande deltagit i beredningen. Färdplanen påverkar planeringen för IT-enheten och *Generellt handläggningsstöd* samt prioritering av de gemensamma utvecklingsmedlen.

Personaluppgifter

Enligt kraven i FÅB 3 kap 3§ ska myndigheter redovisa de åtgärder som har vidtagits i syfte att säkerställa att kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som avses i 1§ första stycket. I redovisningen ska det ingå en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter. (Förordning 2008:747)

Aterrapportering

Redovisa en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter.

Rekrytering

Under första delen av 2014 bedrevs ett omfattande rekryteringsarbete då två nya och centrala positioner bemannades – administrativ chef och länsledningskoordinator. Övrig personalomsättning har under året varit låg. Tillgången till kvalificerade sökanden var överlag god.

Chefsutveckling

Under 2014 har arbetet med framtagande av individuella handlingsplaner för Länsstyrelsens chefer fortsatt. Fokus i den gemensamma chefsutvecklingen har varit att skapa en chefsgrupp i samverkan samt att ge cheferna goda förutsättningar att uppfylla kraven i deras befattningar.

Utbildning

Som en fortsättning på tidigare genomförd samtalsutbildning har under året all personal erbjudits och genomfört retorikutbildning. Utbildningen har genomförts i två av tre steg och syftar till att stärka Länsstyrelsens medarbetare i sin kommunikation i allmänhet och inför både interna och externa föredragningar i synnerhet.

För att säkerställa att Länsstyrelsen har rätt kompetens är det viktigt att befintlig personal ges kompetensutveckling. På individnivå ombesörjes detta av respektive enhetschef genom de årliga utvecklingssamtalen.

Miljödiplomering utbildning

För att tydliggöra Länsstyrelsens vision om att kraftsamla för en hållbar utveckling, ekonomiskt, miljömässigt och socialt har under 2014 ett omfattande arbete genomförts med miljödiplomering av myndigheten i sikt 2015. Arbetet har omfattat all personal och all verksamhet i syfte att utveckla förståelsen för, och vikten av, att i alla sammanhang tänka miljömässigt.

Organisationsstyrning och arbetssätt

För att vidare utveckla chefs- och ledarskapet inom Länsstyrelsen har cheferna utifrån LEAN som styrningsfilosofi och arbetssätt under 2014 genomgått en fördjupad LEAN-ledarutbildning. Syftet med detta har varit att på sikt skapa större förutsättningar för utveckling i samverkan och för att utveckla verksamheten till att utövas på ett effektivare sätt.

Attraktiv arbetsgivare

Som en del i arbetet med att vara en attraktiv arbetsgivare har Länsstyrelsen under 2014 arbetat med att ta fram en gemensam värdegrund. Ur ett behålla-perspektiv är det en viktig uppgift att skapa och utveckla Länsstyrelsen till en attraktiv arbetsplats och säkerställa detta genom en tydlig värdegrund. Arbetet har genomförts med en bred bas och grundar sig i den värdegrund som finns för hela staten.

Analys

Sammantaget gör Länsstyrelsen bedömningen att ovanstående åtgärder har bidragit och kommer att bidra till fullgörandet av de uppgifter som Länsstyrelsen som myndighet är ålagda att utföra.

Tabell över sjukfrånvaro i enlighet med 7 kap. 3§ FÅB

Kön	Ålder	2014			2013		
		Antal anställda	Total sjukfrånvaro i förhållande till sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	Sjukfrånvaro 60 dgr och längre i förhållande till total sjukfrånvaro (%)	Antal anställda	Total sjukfrånvaro i förhållande till sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	Sjukfrånvaro 60 dgr och längre i förhållande till total sjukfrånvaro (%)
Män	- 29	0	-	-	5	14,1	19,9
	30 - 49	45	0,9	-	40	2,8	24,0
	50 -	37	1,9	-	45	2,4	24,9
	Alla	82	1,4	-	90	3,1	68,9
Kvinnor	- 29	13	2,8	3,2	13	1,3	-
	30 - 49	84	3,5	16,4	81	4,1	18,1
	50 -	45	5,4	27,2	50	7,3	34,5
	Alla	142	4,0	46,8	144	4,9	52,6
Samtliga	- 29	13	2,8	2,6	18	5,0	5,6
	30 - 49	129	2,6	13,6	121	3,7	19,8
	50 -	82	3,7	22,6	95	4,9	31,8
	Alla	224	3,0	38,9	234	4,3	57,2

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentar

Den totala sjukfrånvaron har minskat från 4,3 procent till 3,0 procent. Sjukfrånvaron 60 dagar och längre har minskat från 57,2 procent till 38,9 procent i förhållande till den totala sjukfrånvaron.

För både män och kvinnor har den totala sjukfrånvaron minskat. Detta gäller inom alla åldersgrupper, förutom i åldersgruppen kvinnor 29 år och yngre, där den totala sjukfrånvaron har stigit från 1,3 procent till 2,8 procent. Ökningen beror dock inte på sjukdom som är arbetsrelaterad utan annan känd orsak.

Den positiva utvecklingen av sjuktalen visar att Länsstyrelsens satsningar inom arbetet med arbetsmiljö- och hälsofrågor börjar ge resultat.

Satsningar på förebyggande åtgärder intensifierades under 2014 som utropades till Friskvårdsår.

Friskvårdsåret 2014

Under parollen Friskvårdsåret 2014 lanserade Länsstyrelsen olika aktiviteter och nyheter inom friskvårdsområdet för att främja hälsan och en sund livsstil hos medarbetarna.

Friskvårdspeng, Friskvårdstimme, fri tillgång till gym, FRISK

Länsstyrelsen fortsatte satsningen på friskvårdspeng, 2000 kr/år, för de aktiviteter som är tillåtna enligt Skatteverkets regler. Nytt för 2014 var dock att friskvårdstimmen kunde utnyttjas till fria träningsaktiviteter i samband med, eller anslutning till, arbetstiden och inte

endast till träning på det närliggande gym som Länsstyrelsen har avtal med och tillhandahåller för all personal. Under 2014 ökade länsledningen det ekonomiska bidraget till FRISK, Länsstyrelsens kamratförening, för att anordna och sponsra olika öppna aktiviteter av friskvårdande karaktär.

50/50- kortet

En nyhet för 2014 var 50/50-kortet. Medarbetare som motionerade minst 50 minuter, 50 gånger och fyllde i det digitala 50/50-kortet fick en biocheck och deltog i utlottning av presentkort från en sportaffär. Denna nyhet lockade 42 medarbetare.

Gångstavar

Gångstavar för utlåning köptes in och placerades i närheten av entrén.

Friskvårdsdag med föreläsning

Årets stora satsning var en gemensam friskvårdsdag för alla medarbetare. Denna anordnades i augusti. Syftet med dagen var att inspirera, skapa gemenskap och ha roligt tillsammans. Dagen började med en inspirationsföreläsning av Anders "Järnmannen" Olsson. Efter gemensam lunch deltog medarbetarna i olika friskvårdande aktiviteter, anordnade av Forshagaakademin. Det fanns elva olika aktiviteter att välja mellan, allt från fysiskt ansträngande till kulturellt berikande.

MOMENTO

Ett pausgymprogram, MOMENTO, installerades i Länsstyrelsens datorer. Momento erbjuder datoranvändaren möjlighet till rörelse och variation med förutbestämda tidsintervall genom att illustrationer av lämpliga rörelser visas på datorskärmen. Syftet med rörelserna är att förebygga och lindra smärta och muskelömhet.

Lunchföreläsningar

En föreläsningsserie om friskfaktorer på arbetet genomfördes i samarbete med Previa, Länsstyrelsens företagshälsovård. Syftet med föreläsningarna var att ge kunskaper om faktorer som främjar en sund arbetsmiljö. Målet var att minska stressrelaterade besvär.

- Sambandet mellan stress och sömn (44 deltagare)
- Motivationsfaktorer (39 deltagare)
- Att ge och ta emot feedback – hur och varför? (30 deltagare)

Friskprofiler

Under året har tre enheter genomfört friskprofiler via företagshälsovården. Syftet med friskprofilen är att tydliggöra livsstilens och arbetsmiljöns betydelse för hälsa och välbefinnande. Friskprofilen innehåller ett antal frågor om livsstil, hälsa och arbetssituation och kompletteras med prover, konditionstest och AUDIT-formulär (alkoholkonsumtion). Genomförd friskprofil resulterar i en individuell handlingsplan, samt ett gruppresultat. Eftersom samtliga enheter inom loppet av några år nu genomfört friskprofiler beställdes en samlad resultatrappport på myndighetsnivå. Denna rapport presenteras i början av 2015.

Företagshälsovård

Statistik från företagshälsovården visar liksom tidigare att en stor del av de resurser som går till företagshälsovårdens insatser läggs på främjande och förebyggande arbete.

Året i siffror

Tabell A - Verksamhetskostnader 2012 - 2014

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	2014 Tkr	2013 Tkr	2012 Tkr
20-21	Övrig förvaltning	5 509	3 481	4 077
25	Trafikföreskrifter m.m.	434	410	388
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	8 476	8 088	8 055
30	Regional tillväxt	8 709	7 477	9 167
34	Infrastrukturplanering	1 554	960	839
40	Hållbar samhällsplanering och boende	3 738	3 392	3 557
41	Stöd till boende	347	276	268
42	Energi och klimat	2 138	1 835	1 291
43	Kulturmiljö	4 855	4 554	3 667
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	6 827	5 252	4 368
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	7 844	6 954	11 187
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	24 518	25 077	19 217
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	2 101	2 162	1 449
53	Vattenverksamhet	5 404	5 699	4 379
54	Mineral- och torvfyndigheter	20	21	9
55	Miljöfarlig verksamhet	3 670	3 466	2 309
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	200	448	266
57	Förorenade områden, efterbehandling	3 398	4 212	3 945
58	Restaurering	11 840	9 054	9 098
60	Lantbruk och landsbygd	17 923	17 940	17 514
61	Rennäring m.m.(enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	0	0	0
62	Fiske	2 823	2 485	2 353
70	Folkhälsa	2 535	2 693	3 168
80	Jämställdhet	2 581	1 988	1 299
81	Nationella minoriteter	0	0	6
82	Mänskliga rättigheter	436	242	128
83	Barnperspektivet			9
85	Integration	2 309	1 430	1 251
	SUMMA PRODUKTION	130 189	119 596	113 264
10	Myndighetsövergripande verksamhet	11 531	9 937	9 637
11	Administration och intern service	33 907	34 970	33 681
	SUMMA VERKSAMHETSKOSTNADER EXKL RESURSSAMVERKAN	175 627	164 503	156 582
99	Resurssamverkan ¹⁾	2 993	1 722	747
	TOTALSUMMA VERKSAMHETENS KOSTNADER ENL RESULTATRÄKNINGEN ²⁾	178 620	166 225	157 329

1. Den del av kostnaderna för resurssamverkan som ska belasta länsstyrelsen har fördelats på respektive tvåsifferkod.

2. Totalsumma verksamhetskostnader överensstämmer med verksamhetskostnaderna enligt resultaträkningen.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentarer Tabell A

Länsstyrelsens totala verksamhetskostnader uppgår till 178 620 tusen kronor 2014. Detta är en ökning jämfört med 2013 med cirka 12,4 miljoner kronor. De ökade kostnaderna återfinns med 10,6 miljoner kronor inom sakområdena, 0,5 miljoner kronor inom myndighetsövergripande verksamhet samt 1,3 miljoner kronor inom resurssamverkan. Kostnadsförändringarna återfinns relativt jämt fördelade. De sakområden som uppvisar störst beloppsmässig kostnadsökning är 20-21 Övrig förvaltning och 5* Naturvård, samt miljö- och hälsovård. De sakområden som uppvisar störst procentuell kostnadsökning är: 34 Infrastrukturplanering, 82 Mänskliga rättigheter och 85 Integration.

Tabell B – Verksamhetskostnader 2014

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	Kostnader exkl OH		OH-kostnader		Kostnader inkl OH	
		Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%
20-21	Övrig förvaltning	5 509	3,14	2 428	5,37	7 937	4,52
25	Trafikföreskrifter m.m.	434	0,25	204	0,45	638	0,36
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	8 476	4,83	3 834	8,47	12 311	7,02
30	Regional tillväxt	8 709	4,96	3 386	7,48	12 095	6,89
34	Infrastrukturplanering	1 554	0,89	649	1,43	2 204	1,26
40	Hållbar samhällsplanering och boende	3 738	2,13	1 712	3,78	5 451	3,11
41	Stöd till boende	347	0,20	164	0,36	511	0,29
42	Energi och klimat	2 138	1,22	919	2,03	3 057	1,74
43	Kulturmiljö	4 855	2,76	2 099	4,64	6 954	3,96
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	6 827	3,89	1 806	3,99	8 633	4,92
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	7 844	4,47	2 719	6,01	10 563	6,02
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	24 518	13,96	7 875	17,40	32 392	18,46
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	2 101	1,20	984	2,17	3 084	1,76
53	Vattenverksamhet	5 404	3,08	2 448	5,41	7 852	4,48
54	Mineral- och torvfyndigheter	20	0,01	9	0,02	29	0,02
55	Miljöfarlig verksamhet	3 670	2,09	1 687	3,73	5 358	3,05
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	200	0,11	94	0,21	295	0,17
57	Förorenade områden, efterbehandling	3 398	1,93	781	1,73	4 178	2,38
58	Restaurering	11 840	6,74	1 308	2,89	13 148	7,49
60	Lantbruk och landsbygd	17 923	10,21	7 192	15,89	25 114	14,32
61	Rennäring m.m.(enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	0	0,00	0	0,00	0	0,00
62	Fiske	2 823	1,61	615	1,36	3 438	1,96
70	Folkhälsa	2 535	1,44	671	1,48	3 205	1,83
80	Jämställdhet	2 581	1,47	734	1,62	3 315	1,89
81	Nationella minoriteter	0	0	0	0	0	0
82	Mänskliga rättigheter	436	0,25	86	0,19	522	0,30
85	Integration	2 309	1,31	845	1,87	3 154	1,80
	SUMMA PRODUKTION	130 189	74,13	45 249	100,00	175 438	100,00
10	Myndighetsövergripande verksamhet	11 531	6,57				
11	Administration och intern service	33 907	19,31				
	SUMMA VERKSAMHETSKOSTNADER EXKL RESURSSAMVERKAN	175 627	100,00			175 438	100,00
99	Resurssamverkan ¹⁾	2 993		189		3 182	
	Totalsumma verksamhetens kostnader enl resultaträkningen ²⁾	178 620				178 620	
	Myndighetsövergripande, adm och intern service uppdelat på: ³⁾						
	Nivå 1 (113-115)	22 787	24,09				
	Nivå 2 (110-112, 116-119)	11 120	11,76				
	Nivå 3 (100-109)	11 531	12,19				
	Personalkostnad, produktion (inkl 4, verksamhetskod 2-9)	94 584					

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND ÅRSREDOVISNING 2014

- ¹⁾ Den del av kostnaderna för resurssamverkan som inte avser den egna länsstyrelsen redovisas på denna rad. Länsstyrelsens egen andel redovisas under relevant verksamhetskod, oftast adm. och intern service (11).
²⁾ Totalsumma verksamhetskostnader överensstämmer med verksamhetskostnaderna enligt resultaträkningen.
³⁾ Summan på nivå 1-3 överensstämmer med summan av Myndighetsövergripande verksamhet och Administration och intern service. Den procentuella fördelningen visar respektive nivåns andel av personalkostnaderna vht 2-9 (kkl 4).

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentarer Tabell B

I tabellen har de myndighetsövergripande kostnaderna (VÄS 10+11) fördelats ut på sakområden utifrån respektive sakområdes relativa del av totala antalet årsarbetskrafter. De myndighetsövergripande kostnaderna uppgår till 45 438 tusen kronor vilket är 25,4 procent av de totala verksamhetskostnaderna.

Tabell C – Årsarbetskrafter 2012 – 2014¹⁾

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	2014			2013	2012
		totalt	varav kvinnor	varav män	totalt	totalt
20-21	Övrig förvaltning	5,70	3,97	1,73	4,61	4,80
25	Trafikföreskrifter m.m.	0,70	0,55	0,15	0,70	0,60
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	11,81	10,99	0,82	11,33	11,30
30	Regional tillväxt	11,59	5,72	5,86	10,16	11,60
34	Infrastrukturplanering	2,39	1,28	1,11	1,39	1,30
40	Hållbar samhällsplanering och boende	5,12	1,53	3,59	4,70	4,50
41	Stöd till boende	0,70	0,64	0,06	0,52	0,50
42	Energi och klimat	2,78	1,75	1,04	1,78	1,10
43	Kulturmiljö	7,56	5,60	1,96	6,55	5,40
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	5,24	1,67	3,57	4,95	5,10
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	9,09	6,01	3,07	9,26	13,90
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	27,11	11,76	15,35	24,77	20,00
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	3,40	1,46	1,93	3,42	2,60
53	Vattenverksamhet	8,00	3,45	4,55	8,48	5,80
54	Mineral- och torvfyndigheter	0,04	0,03	0,00	0,04	0,00
55	Miljöfarlig verksamhet	5,43	2,20	3,23	5,41	3,70
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	0,31	0,07	0,24	0,53	0,40
57	Förorenade områden, efterbehandling	2,68	2,46	0,22	5,30	5,10
58	Restaurering	4,65	0,92	3,73	6,85	5,00
60	Lantbruk och landsbygd	25,60	18,64	6,96	27,26	27,00
61	Rennäring m.m.(enbart Dalarna, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
62	Fiske	2,33	0,09	2,24	2,52	2,70
70	Folkhälsa	2,03	1,01	1,02	2,02	2,90
80	Jämställdhet	2,25	2,19	0,06	1,67	0,90
81	Nationella minoriteter	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
82	Mänskliga rättigheter	0,24	0,23	0,01	0,39	0,20
83	Barnperspektivet					0,00
85	Integration	2,69	1,95	0,74	1,60	1,70
	SUMMA PRODUKTION	149,45	86,20	63,26	146,21	138,10

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND ÅRSREDOVISNING 2014

10	Myndighetsövergripande verksamhet	10,75	6,44	4,31	9,87	10,00
11	Administration och intern service	15,68	12,40	3,29	17,25	15,30
	SUMMA ÅRSARBETSKRAFTER EXKL RESURSSAMVERKAN	175,89	105,03	70,86	173,33	163,40
99	Resurssamverkan ²⁾	0,52	0,31	0,21	0,62	1,00
	TOTALT ANTAL ÅRSARBETSKRAFTER	176,40	105,34	71,06	173,95	164,40

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1 760 timmar.

²⁾ Den del av årsarbetskrafterna för resurssamverkan som inte avser den egna länsstyrelsen redovisas på denna rad. Länsstyrelsens egen andel redovisas under relevant verksamhet på tvåsiffernivå.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentarer Tabell C

Totalt antal årsarbetskrafter har ökat från 173,95 årsarbetskrafter 2013 till 176,40 årsarbetskrafter 2014.

Nettoökningen med 2,45 årsarbetskrafter återfinns med 3,25 fler årsarbetskrafter inom sakområdena, 0,70 färre årsarbetskrafter inom myndighetsövergripande verksamhet samt 0,10 färre inom resurssamverkan.

Tabell D - Representation

Kostnader för representation	2014		2013		2012	
	Totalt tkr	Per aa kronor	Totalt tkr	Per aa kronor	Totalt tkr	Per aa kronor
Intern representation (undergrupp 496 i baskontoplanen)	78	442	157	902	236	1 435
Extern representation (undergrupp 552 i baskontoplanen)	378	2 144	761	4 377	516	3 141

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentarer Tabell D

Både redovisade kostnader för intern som extern representation har minskat jämfört med tidigare år. I den interna representationskostnaden 2013 finns en personalfest som inte finns motsvarighet till i 2014 års kostnad. Av redovisade externa representationskostnader är 184 tusen kronor finansierade över förvaltningsanslaget och avser sedvanlig gästfrihet vid externa kontakter. Resterande kostnader (194 tusen kronor) är hänförliga till olika projekt där seminarium, informationsträffar etc. är en del av projektens genomförande. Dessa kostnader varierar mellan åren.

Tabell E - Lokaler

Lokalkostnader	2014	2013	2012
Residens			
Lokalkostnader (tkr) 103 ¹⁾	1 149	1 016	872
Lokalyta (m ²)	711	711	774
Lokalkostnad per m ² (kr) ¹⁾	1 616	1 429	1 126
Lokaler²⁾			
Lokalkostnader (tkr) 113 ¹⁾	8 845	8 707	8 537
Lokalyta (m ²)	6 433	6 433	6 433
Lokalkostnad per m ² (kr) ¹⁾	1 375	1 353	1 327
Lokalkostnad per årsarbetskraft (tkr) ¹⁾	50	50	52
Lokalyta per årsarbetskraft (m ²)	36	37	39
Kontorslokaler³⁾			
Kontorslokalyta (m ²)	5 963	5 963	5 963
Kontorslokalyta per årsarbetskraft (m ²)	34	34	36
SUMMA LOKALKOSTNADER	9 994	9 723	9 409

¹⁾ Konto 6912 Avskrivningar ingår nu i summan för lokalkostnader vilket gör att jämförelsetalen för år 2012 och 2013 har ett högre värde än i årsredovisningarna för dessa år.

²⁾ Med lokaler avses samtliga utrymmen förutom residenset såsom kontorslokaler, förråd, källare och garage.

Med lokalkostnader avses hyra, lokalvård, larm och bevakningskostnader, avskrivningskostnader m.m.

³⁾ Med kontorslokaler avses ytor ovan mark såsom kontorsrum, biytor som korridorer, toaletter, trapphus, närarkiv, närförråd etc.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentarer Tabell E

Inga förändringar jämfört med 2013 förutom sedvanlig indexuppräkning.

Planerade större lokalförändringar

Länsstyrelsens avtal avseende lokaler går ut mars 2016. Under 2014 har det därför pågått ett arbete med att ta fram förslag på, för verksamheten, ändamålsenliga lokaler. Målsättningen har bland annat varit att Länsstyrelsens vision om ett hållbart Värmland socialt, ekonomiskt och miljömässigt ska beaktas samt att minska dagens hyreskostnader.

En offertförfrågan lämnades till sju fastighetsägare varav fyra visade intresse för fortsatta diskussioner. Ett omfattande förfrågningsunderlag utarbetades och de fyra fastighetsägarna lämnade in offerter. Efter utvärdering av offerterna har Länsstyrelsen fattat ett inriktningsbeslut om att bli kvar i befintliga, men nyrenoverade, lokaler.

I början av 2015 kommer konkreta förhandlingar att påbörjas. Det är Länsstyrelsens uppfattning att målsättningen om lägre kostnader kommer att infrias. Hur mycket är svårt att säga innan de konkreta förhandlingarna är slutförda.

Tabell F – Redovisning av ärenden 2014 (samtliga ärenden oavsett databas)

A	B	C	D	E	F	G
Sakområde och del av sakområde	Ingående balans	Antal inkomna ärenden (exkl upprättade ärenden)	Antal upprättade ärenden	Antal beslutade ärenden	Utgående balans (F=B+C+D-E)	Antal ej beslutade ärenden, äldre än två år
Myndighetsövergripande, administration och intern service (10-11)	13	68	215	274	22	4
Övrig förvaltning (20-21)	91	1 339	97	1 415	112	0
varav Stiftelser (206)	-	-	-	-	-	-
varav Allmän kameraövervakning (211)	7	76	18	94	7	0
varav Bevakningsföretag m.m. (212)	0	8	1	9	0	0
Trafikföreskrifter m.m. (25)	15	125	21	139	22	0
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (28)	133	835	976	1 842	102	2
varav Livsmedelskontroll (281)	14	17	16	44	3	0
varav Djurskydd (282)	116	730	872	1 621	97	2
varav Smittskydd (283)	0	28	13	39	2	0
varav Allmänna veterinära frågor (284)	0	8	56	64	0	0
Regional tillväxt (30)	51	156	10	133	84	20
Infrastrukturplanering (34)	13	47	1	43	18	5
Hållbar samhällsplanering och boende (40)	34	348	5	356	31	0
Stöd till boende (41)	79	115	0	92	102	0
Energi och klimat (42)	16	5	8	21	8	1
Kulturmiljö (43)	200	1 156	18	980	394	6
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)	41	99	26	87	79	3
varav Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor samt uppföljning av kommunernas krishanteringssystem (456)	10	20	5	23	12	0
Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd (50)	76	210	33	199	120	22
Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)	160	198	151	340	169	83
varav Tillsyn av vattenskyddsområden (516)	1	25	1	26	1	0
Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)	62	511	42	527	88	0
Vattenverksamhet (53)	160	287	281	584	144	18
varav Tillsyn av vattenverksamheten (535)	133	219	270	516	106	16
Mineral- och torvfyndigheter (54)	0	7	0	7	0	0
Miljöfarlig verksamhet (55)	159	470	99	536	192	15
varav Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)	143	316	88	377	170	15
Övrigt miljö och hälsoskydd (56)	15	134	4	143	10	1
Förorenade områden, efterbehandling (57)	17	6	26	24	25	13
varav tillsyn av förorenade områden och miljöriskområden (575)	4	0	9	3	10	1

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND ÅRSREDOVISNING 2014

A	B	C	D	E	F	G
Sakområde och del av sakområde	Ingående balans	Antal inkomna ärenden (exkl upprättade ärenden)	Antal upprättade ärenden	Antal beslutade ärenden	Utgående balans (F=B+C+D-E)	Antal ej beslutade ärenden, äldre än två år
Restaurering (58)	8	7	17	20	12	3
Lantbruk och landsbygd (60) ¹	623	9 107	613	9 966	377	10
varav Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601)	506	8 364	595	9 131	334	0
Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län (61)	-	-	-	-	-	-
Fiske (62) ²	38	224	6	253	15	0
Folkhälsa (70)	13	8	23	27	17	1
Jämställdhet (80)	2	13	4	18	1	0
Nationella minoriteter (81)	0	0	0	0	0	0
Mänskliga rättigheter (82)	0	5	1	6	0	0
Integration (85)	27	19	5	24	27	9
Summa	2 046	15 499	2 682	18 056	2 171	216
varav Vattenmyndighetens ärenden	-	-	-	-	-	-
varav Miljöprövningsdelegationens ärenden	-	-	-	-	-	-

¹) Inkl. lantbruks- och jordbrukarstödsärenden registrerade hos Jordbruksverket

²) Inkl. strukturfondsärenden registrerade hos Jordbruksverket

Källa: Ärendehandläggningssystemet Platina, Jordbruksverket och Boverket

Kommentarer Tabell F

Totalt antal beslutade ärenden 2014 var 4 435 stycken färre än 2013, motsvarande cirka 20 %. Minskningen av antalet ärenden inom sakområde 60 uppgick till 4 638 stycken samtidigt som övriga sakområdens ärenden totalt ökade med 203 stycken. Orsaken till att antalet beslut inom sakområde 60 minskade kraftigt var att ett stort antal miljöersättningsåtaganden förlängdes under 2013.

Antalet initiativärenden, exklusive stöd till lantbruket ökade 2014 jämfört med 2013 från 1821 till 2 069 stycken, motsvarande cirka 14 %. Ökningen härrör sig framför allt till områdena djurskydd (+164) och tillsyn av vattenverksamhet (+ 159).

Antalet öppna ärenden vid årets utgång, exklusive stöd till lantbruket har ökat från 1 415 till 1 835 stycken. Av denna ökning är bortemot hälften ärenden inom kulturmiljö. Antalet ärenden äldre än två år har dock minskat från 285 till 216 stycken. Nästan 40 % av äldre ärenden avser sakområde 51 bildande av naturreservat.

Utgående balans 2013 angavs i årsredovisningen 2013 till 2 069 stycken. I årets redovisning anges ingående balans till 2 046. Denna misstämme beror på att diarieföring skett på 2013 efter att uppgifter till 2013 års årsredovisning togs fram. Länsstyrelsen arbetar för att säkerställa att ingående och utgående balanser ska överensstämma.

Tabell G – Redovisning av överklagade ärenden 2014 (samtliga ärenden oavsett databas)

A	B	C	D
Sakområde och del av sakområde	Antal överklagade ärenden¹⁾	Antal överklagade ärenden som avgjorts i högre instans²⁾	Varav antal ändrade ärenden³⁾
Myndighetsövergripande, administration och Intern service (10-11)	0	1	1
Övrig förvaltning (20-21)	40	2	0
varav Stiftelser (206)	-	-	-
varav Allmän kameraövervakning (211)	5	0	0
varav Bevakningsföretag m.m. (212)	0	0	0
Trafikföreskrifter m.m. (25)	7	4	0
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (28)	25	24	1
varav Livsmedelskontroll (281)	1	1	0
varav Djurskydd (282)	24	23	1
varav Smittskydd (283)	0	0	0
varav Allmänna veterinära frågor (284)	0	0	0
Regional tillväxt (30)	0	0	0
Infrastrukturplanering (34)	0	0	0
Hållbar samhällsplanering och boende (40)	31	37	8
Stöd till boende (41)	0	1	0
Energi och klimat (42)	0	0	0
Kulturmiljö (43)	1	1	0
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)	0	0	0
varav Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor samt uppföljning av kommunernas krishanteringssystem (456)	0	0	0
Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd (50)	12	16	0
Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)	6	2	0
varav Tillsyn av vattenskyddsområden (516)	0	0	0
Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)	12	9	1
Vattenverksamhet (53)	8	2	1
varav Tillsyn av vattenverksamheten (535)	8	2	1
Mineral- och torvfyndigheter (54)	0	0	0
Miljöfarlig verksamhet (55)	2	0	0
varav Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)	2	0	0
Övrigt miljö och hälsoskydd (56)	0	0	0
Förorenade områden, efterbehandling (57)	0	0	0
varav Tillsyn av förorenade områden och miljöriskområden (575)	0	0	0
Restaurering (58)	0	0	0
Lantbruk och landsbygd (60)	27	43	5
varav Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601)	26	43	5
Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län (61)	-	-	-
Fiske (62)	0	0	0
Folkhälsa (70)	0	0	0
Jämställdhet (80)	0	0	0
Nationella minoriteter (81)	0	0	0
Mänskliga rättigheter (82)	0	0	0
Integration (85)	0	0	0
Summa	171	142	17
varav Vattenmyndighetens ärenden	-	-	-
varav Miljöprövningsdelegationens ärenden	-	-	-

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND ÅRSREDOVISNING 2014

¹⁾ Avser ärenden som är beslutade av Länsstyrelsen och som överklagats till högre instans under 2014.

²⁾ Avser ärenden som avgjorts i högre instans och vars domar/beslut inkommit till Länsstyrelsen under 2014, oavsett vilket år överklagandet skickades in.

³⁾ Avser ärenden som är ändrade substantiellt (t.ex. ska ändring av angivna tidpunkter ej beaktas) i förhållande till Länsstyrelsens beslut.

Källa: Ärendehandläggningssystemet Platina.

Kommentarer Tabell G

Ärendegrupperna 20-21 Övrig förvaltning, 282 Djurskydd, 40 Hållbar samhällsplanering och boende (uteslutande 403 överklagande av kommuns beslut enligt plan- och bygglagen) och 601 Stöd till jordbruket står för cirka 70 procent av antalet överklagningar. Andelen överklagningar för dessa ärenden var liknande 2013. Andelen överklagade ärenden i förhållande till antal beslut är tämligen lika. En till synes fördubbling av överklagandefrekvensen för ärendegruppen 20-21 förklaras av att ett beslut, Länsstyrelsens beslut om vargjakt, överklagats av 25 personer. Med hänsyn tagen till detta är frekvensen i denna ärendegrupp samma som för 2013. Andelen ändrade ärenden (kolumn D) är cirka 17 procent mot 12 procent 2013. För de fyra grupperna enligt ovan som står för flertalet av överklagandena är andelen ändrade ärenden 13 procent mot 20 procent år 2013.

Tabell H – Handläggningstider

Länsstyrelserna målsätter och följer upp handläggningstiden för ett gemensamt urval av ärendeslag. Målen är satta utifrån det antal dagar det är rimligt att merparten av alla ärenden ska beslutas inom. Minst 90 % av ärendena förväntas beslutas inom den uppsatta tiden. Utfallet redovisas som hur stor andel som faktiskt beslutas inom uppsatt tid.

I tabell H1 redovisas ärendeslag med gemensamma mål för länsstyrelserna. Dessa är reglerade genom olika föreskrifter, lagar, regeringsuppdrag eller är överenskomna mellan länsstyrelserna. I tabell H2 redovisas ärendeslag där varje länsstyrelse har satt upp ett eget mål. Vissa ärendeslag är koncentrerade (konc) till ett mindre antal länsstyrelser.

H1 – Ärendeslag med gemensamma mål		Mål dagar	Utfall %		
VÄS	Beskrivning	2012-2014	2014	2013	2012
212	Bevakningsföretag – Ansökan godkännande personal (konc) ²⁾	14			
282	Ansökan om tillstånd enligt 16 § Djurskyddslagen	90 ¹⁾	100		
282	Ansökan om förprovning djurstall	56 ¹⁾	100		
282	Anmälningsärenden djurskydd	365	100		
403	Överklagande av detaljplan	150	100	100	87
403	Överklagande av lov, förhandsbesked	180	100	98,3	70
551	Prövning miljöfarlig verksamhet 9 kap. Miljöbalken – Ansökan om tillstånd (konc) ³⁾	180 ¹⁾			
602	Ansökan om stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder	120	40	60	56
	varav företagsstöd	120	53	62	45
	varav projektstöd/PROKUL/EGENKUL	120	63	37	60
	varav PROLAG	120	9	22	49
	varav miljöinvesteringar	120	32	88	75
602	Utbetalning av stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder	90	70	71	81
	varav företagsstöd	90	89	88	87
	varav projektstöd/PROKUL/EGENKUL	90	66	70	70
	varav PROLAG	90	50	39	75
	varav miljöinvesteringar	90	93	94	97

¹⁾ Målet är satt från komplett ansökan.

²⁾ Ärendeslaget är koncentrerat till Länsstyrelsen i Dalarnas, Norrbottens, Skåne, Stockholms, Västernorrlands, Västra Götalands och Östergötlands län.

³⁾ Ärendeslaget är koncentrerat till länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kalmar, Skåne, Hallands, Västra Götalands, Örebro, Dalarnas, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Källa: Ärendehanteringssystemet Platina och Jordbruksverket.

Kommentarer tabell H1

För fem av sju ärendeslag som mäts har Länsstyrelsen uppfyllt målet. För ärenden inom 602 uppgick måluppfyllnaden för ansökningar om stöd totalt till 40 procent. Under året har det inte beviljats några ansökningar om stöd. Utfallet visar endast avslagsbeslut av städningskaraktär samt förlängningar av tidigare beslutade ärenden. Det går därför inte att jämföra utfallet 2014 med tidigare år och relevansen av mätningen kan ifrågasättas.

För ansökningar om utbetalning av stöd låg måluppfyllelsen i paritet med tidigare år.

Länsstyrelsen har genomfört åtgärder för att inte riskera långa handläggningstider: omfördelning av personella resurser, utvecklat samarbete med leaderkontoren för att minimera felaktigheter i rekvisitionerna, fortsatt internt utvecklingsarbete med att implementera kunskap och erfarenhet från kontroller och revisioner av enskilda ärenden. Läs mer om Länsstyrelsens arbete vid redovisningen av återrapportering nio och tio.

H2 – Ärendeslag med länsspecifika mål		2014		2013		2012	
VÄS	Beskrivning	Mål (dgr)	Utfall %	Mål (dgr)	Utfall %	Mål (dgr)	Utfall %
202	Anmälan om svenskt medborgarskap (konc) ¹⁾						
204	Ansökan om tillstånd att strö ut aska efter avliden (konc) ¹⁾						
206	Ändringsanmälan stiftelser (konc) ¹⁾						
211	Anmälan om kameraövervakning	20	69,4	14	52		
211	Ansökan om kameraövervakning	90	100	90	94,1		
402	Detaljplaner – Begäran om yttrande över utställning och granskning	30	53,7	25	43,2		
431	Ansökan tillstånd ingrepp i fornlämning	170	62,8	170	32		
431	Anmälan om föryrgringsavverkning	80	48,5	80	93		
433	Kyrkliga kulturminnen – Ansökan om tillstånd renovering och ändring	80	45,1	80	42,5		
505	Överklagade kommunala beslut Miljöbalken m.fl. författningar	100	31,3	100	31,6		
521	Ansökan om tillstånd och dispenser avseende naturskydd	120	72,8	120	81,9		
525	Samråd enligt 12 kap. 6§ Miljöbalken	42	74,1	120	88,8		
526	Granskning kommunal strandskyddsdispens	21	99,3	21	44,1		
535	Anmälan om vattenverksamhet enligt 11 kap. Miljöbalken	56	59,7	120	90,4		
555	Anmälan ändring tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet	42	77,8	100	100		
562	Ansökan om tillstånd till transport av avfall och farligt avfall	60	87,3	60	83,9		
566	Anmälan om transport av avfall och farligt avfall	30	83,7	30	90,7		
606	Ansökan om förvärvstillstånd för jordbruksfastigheter	30	90,6	30	86,8		
621	Ansökan om yrkesfiskelicens	42	77,8	28	40		
623	Ansökan om förordnande fisketillsynsman	42	77,3	28	56,2		
623	Ansökan tillstånd flyttning, utplantering av fisk	42	94,3				

¹⁾ Ärendeslaget är koncentrerat till Länsstyrelsen i Dalarnas, Norrbottens, Skåne, Stockholms, Västernorrlands, Västra Götalands och Östergötlands län.

Källa: Ärendehanteringssystemet Platina och Jordbruksverket.

Kommentarer tabell H2

Av 18 ärendeslag där Länsstyrelsen har egna mål har målen nåtts för fyra av ärendeslagen. Förbättring av måluppfyllelsen, jämfört med 2013, har skett för sju ärendeslag. Störst förbättringspotential finns för överklagandeärenden inom 505. Länsstyrelsen har uppmärksammat ärendegruppen genom tillsättning av fler resurser men eftersom antalet inkomna ärenden ökade med 80 procent har inte måluppfyllelsen för handläggningstiden ökat.

Tabell I – Länsstyrelsen i siffror

	2014	2013	2012
Verksamhet			
Inkomna och initiativärenden (st)	18 181	22 129	19 979
Beslutade ärenden (st)	18 056	22 491	20 143
Utgående ärendebalans (st)	2 171	2 069	2 941
Ej beslutade ärenden äldre än två år (st)	216	285	283
Medarbetare			
Årsarbetskrafter (st) ²⁾	176,40	173,95	164,40
– varav kvinnor	105,34	101,58	97,50
– varav män	71,06	72,37	66,90
Total sjukfrånvaro (%)	3,0	4,3	3,3
– varav kvinnor	4,0	4,9	3,9
– varav män	1,4	3,1	2,5
Personalomsättning nyanställda, tillsvidareanställda (%)	5,00	8,24	6,18
Personalomsättning avgångna, tillsvidareanställda (%)	6,67	5,49	9,55
Ekonomi			
Förvaltningsanslag av totala intäkter (%)	53	55	57
OH-kostnad av total kostnad (%)	25,44	27,02	27,53
Lokalkostnad per årsarbetskraft (tkr) ¹⁾	50	50	52
Intern representation (tkr)	78	157	236
Extern representation (tkr)	378	761	516

¹⁾ Konto 6912 Avskrivningar ingår nu i summan för lokalkostnader vilket gör att jämförelsetalen för år 2012 och 2013 har ett högre värde än i årsredovisningarna för dessa år.

²⁾ Med årsarbetskrafter avses antal anställda personer omräknat till heltidsarbetande. Sammanlagd arbetad tid divideras med 1760 timmar (220 dagar x 8 timmar). Medeltalet anställda beräknas som ett genomsnitt av antalet anställda personer baserat på mätningar vid två tidpunkter under året. Mätmetod finns dokumenterad.

Avgiftsbelagd verksamhet

Belopp angivna i tkr

	2014					2013			2012
Verksamhet	intäkter	kostnader	nettoutfall	nettobudget	ackumulerat utfall	intäkter	kostnader	nettoutfall	ackumulerat utfall
Offentligrättslig verksamhet									
Djur och lantbruk (avgift för extra kontroller m.m.)	292	442	-150	0	-399	166	415	-249	0
Registreringsavgift för jaktområden	25	4	21	0	22	25	24	1	0
Delgivning	47	76	-29	0	-45	38	54	-16	0
Övrig offentligrättslig verksamhet	1 465	1 480	-16	0	-37	21	42	-21	0
Uppdragsverksamhet									
Resurssamordning	2 689	2 993	-304	159	929	3 595	1 803	1 792	-559
Övrig uppdragsverksamhet	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Summa totalt	4 518	4 995	-478	159	470	3 845	2 338	1 507	-559
- fördelat på									
Summa offentligrättsligt	1 829	2 002	-174	0	-459	250	535	-285	0
Summa uppdragsverksamhet	2 689	2 993	-304	159	929	3 595	1 803	1 792	-559

Tabellen visar intäkter, kostnader och utfall för länsstyrelsens avgiftsbelagda verksamhet, enligt den indelning för återslagrapportering som framgår av budgeten för avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras i regleringsbrevet.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentarer avgiftsbelagd verksamhet

De största projekten inom resurssamordningen är *Generellt handläggningsstöd* och *Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare*.

Sammanställning över väsentliga uppgifter

Sammanställningen är gjord enligt enl. 2 kap. 4 § Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Belopp angivna i tkr

		2014	2013	2012	2011	2010
Låneram i Riksgälden						
	Beviljad	5 000	5 000	5 000	5 000	7 000
	Utnyttjad	2 252	2 042	1 603	1 472	1 834
Räntekontokredit i Riksgälden						
	Beviljad	6 100	6 100	6 100	6 100	6 100
	Utnyttjad	0	0	0	0	0
Räntekonto						
	Ränteintäkter	181	284	390	671	177
	Räntekostnader	0	0	0	0	0
Avgiftsintäkter som disponeras						
	Budget	954	1 020	260	655	55
	Utfall	7 151	3 690	4 842	4 439	3 890
Avgiftsintäkter som inte disponeras						
	Budget	7 700	7 030	7 607	7 404	7 844
	Utfall	7 477	8 616	7 558	7 299	7 964
Anslagskredit						
	<i>Utgiftsområde 01 Rikets styrelse</i>					
	01 05 001 Länsstyrelserna m.m.					
	Beviljad	3 871	3 781	3 794	3 764	3 629
	Utnyttjad	0	0	0	0	0
	<i>Utgiftsområde 19 Regional tillväxt</i>					
	19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder					
	Beviljad	2 984	2 984	2 984	2 984	2 984
	Utnyttjad	2 847	2 230	996	807	0
Anslagssparande						
	<i>Utgiftsområde 01 Rikets styrelse</i>					
	01 05 001 Länsstyrelserna m.m.					
	Summa anslagssparande	872	2 251	2 024	1 084	1 825
	<i>Utgiftsområde 19 Regional tillväxt</i>					
	19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder					
	Summa anslagssparande	0	0	0	0	276
Bemyndiganden						
	Tilldelat	53 000	53 000	50 000	53 000	45 000
	Åtaganden	43 539	35 787	36 482	42 095	29 992
Personal						
	Antal årsarbetskrafter ¹⁾	176	174	164	177	173
	Medeltal anställda ¹⁾	206	209	197	211	212
	Driftkostnad per årsarbetskraft	1 008	951	953	920	910
Kapitalförändring						
	Årets kapitalförändring	-478	1 507	-139	-1 901	-8 850
	Balanserad kapitalförändring	948	-559	-421	5 858	14 708

¹⁾ Med årsarbetskrafter avses antal anställda personer omräknat till heltidsarbetande. Sammanlagd arbetad tid divideras med 1760 timmar (220 dagar x 8 timmar). Medeltalet anställda beräknas som ett genomsnitt av antalet anställda personer baserat på mätningar vid två tidpunkter under året. Mätmetod finns dokumenterad.

FINANSIELL REDOVISNING

RESULTATRÄKNING (TKR)	2014	2013	Not
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	101 668	98 124	1
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	7 151	3 690	2
Intäkter av bidrag	69 135	65 623	3
Finansiella intäkter	187	295	4
Summa	178 142	167 732	
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	-115 499	-109 216	5
Kostnader för lokaler	-9 944	-10 171	6
Övriga driftskostnader	-52 320	-46 088	7
Finansiella kostnader	-33	-37	8
Avskrivningar och nedskrivningar	-824	-714	9
Summa	-178 620	-166 225	
Verksamhetsutfall	-478	1 507	
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	7 477	8 616	10
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	-7 477	-8 616	11
Saldo	0	0	
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	26 507	26 010	12
Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	44 427	39 432	13
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	3 279	2 925	14
Finansiella intäkter	47	94	15
Avsättning till fonder mm för transfereringsändamål	-530	-1 001	16
Lämnade bidrag	-73 730	-67 460	17
Saldo	0	0	
Årets kapitalförändring	-478	1 507	18

BALANSRÄKNING

TILLGÅNGAR (TKR)	2014-12-31	2013-12-31	Not
Immateriella anläggningstillgångar			
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	0	0	
Summa	0	0	19
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	99	174	
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	2 153	2 193	
Summa	2 252	2 366	20
Utlåning			
Utlåning	2 600	3 326	
Summa	2 600	3 326	21
Varulager m.m.			
Fastigheter	19 279	21 348	
Summa	19 279	21 348	22
Fordringar			
Kundfordringar	1 372	1 580	23
Fordringar hos andra myndigheter	2 896	3 578	24
Övriga kortfristiga fordringar	161	481	25
Summa	4 429	5 638	
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	2 141	2 310	
Upplupna bidragsintäkter	23 007	11 230	
Summa	25 148	13 540	26
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	-128	3 436	
Summa	-128	3 436	27
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	18 233	33 032	28
Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret	407	297	29
Kassa och bank	10 786	10 137	30
Summa	29 426	43 466	
Summa tillgångar	83 006	93 120	

KAPITAL OCH SKULDER (TKR)	2014-12-31	2013-12-31	Not
Myndighetskapital			
Statskapital	2 600	2 600	
Balanserad kapitalförändring	948	-559	
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	-478	1 507	
Summa	3 070	3 548	31
Fonder			
Fonder	12 189	11 659	
Summa	12 189	11 659	16
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner o liknande förpliktelser	451	607	32
Övriga avsättningar	317	543	33
Summa	767	1 150	
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	2 252	2 042	34
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	5 282	5 232	35
Leverantörsskulder	6 000	3 901	36
Övriga kortfristiga skulder	1 810	2 488	37
Depositioner	407	297	38
Summa	15 752	13 960	
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	9 685	9 849	
Oförbrukade bidrag	41 543	52 954	
Summa	51 228	62 803	39
Summa kapital och skulder	83 006	93 120	

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND ÅRSREDOVISNING 2014

Anslagsredovisning (tkr)

Redovisning mot anslag

Anslag	Ingående överförings- belopp	Årets tilldelning enligt reglerings- brev	Omdisponerat anslagsbelopp	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Utgående överförings- belopp
Utgiftsområde 01 Rikets styrelse							
01 05 001 013 Länsstyrelserna m.m.	2 251	96 774	0	0	99 025	-98 153	872
Utgiftsområde 19 Regional tillväxt							
19 01 001 013 Regionala tillväxtåtgärder	-2 230	29 840	0	0	27 610	-30 457	- 2 847
Summa	20	126 614	0	0	126 634	-128 609	-1 975

Redovisning mot inkomstittel

Inkomstittel	Beräknat belopp	Inkomster
2511 016 Expeditions- och ansökningsavgifter	1 000	1 011
2537 116 Miljöskyddsavgift	5 700	5 805
2811 204 Övriga inkomster av statens verksamhet	1 000	651
2714 114 Sanktionsavgifter enligt arbetsmiljölagen	0	10
Summa	7 700	7 477

Redovisning mot beställningsbemyndigande

Anslag	Tilldelat bemyndig- ande	Ingående åtaganden 2014	Utestående åtaganden 2014	Utestående åtagandenas fördelning per år			
				2015	2016	2017	2018
19 01 001 013 Regionala tillväxt- åtgärder	53 000	35 787	43 539	22 000	12 000	6 000	3 539

Finansiella villkor (tkr)

Anslag/Benämning	Villkor	Belopp	Utfall
01 05 001 013 Länsstyrelserna m.m. Värmlands län	Anslagskredit Anslagsbehållning som disponeras, 3% Kredit på räntekonto Låneram för anläggningstillgångar Finansiering av förvaltningskostnader hos samverkansorganet i Värmlands län.	3 871 2 903 6 100 5 000 2 281	0 872 0 2 252 2 281
19 01 001 013 Regionala tillväxtåtgärder	Anslagskredit Uppföljning och utvärdering Beställningsbemyndigande	2 984 900 53 000	2 847 845 43 539

Tilläggsupplysningar och noter

Belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) där annat ej anges.

Redovisnings- och värderingsprinciper

Allmänt

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB) samt Ekonomistyrningsverkets föreskrifter och allmänna råd till förordningen.

Länsstyrelsens redovisning följer god redovisningssed enligt 6 § förordning (2000:606) om myndigheters bokföring.

Regeringen har beslutat att återrapportering ska ske enligt anvisningar som framgår under rubriken Verksamhet i avsnittet Mål och återrapporteringskrav, Organisationsstyrning och Avgifter och bidrag samt bilaga 1 (mall för redovisning av statistik) i regleringsbrevet. Anvisningarna utgör ett undantag från bestämmelserna i 3 kap. 2 § FÅB och i vissa undantag från 3 kap. 1 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Jämfört med föregående år har följande förändringar påverkat redovisningen:

- Under året har anslutning till Statens Servicecenter (SSC) skett för hantering av leverantörsfakturor. SSC:s kontoplan skiljer sig i vissa delar jämfört med Länsstyrelsens, vilket påverkat kostnadernas fördelning inom vissa poster.
- Omklassificering av vissa kostnader vid anordnande av seminarium etc. Det som tidigare redovisats som extern representation, redovisas nu som utbildningstjänst.
- Efter utredning har företagsstöden tagits bort ur balansräkningen. Detta innebär ingen reell förändring då de redan tidigare var fullt värdereglerade.

Brytdatum, det datum då löpande bokföring på räkenskapsåret avslutas, är den 5 januari 2015.

De flesta belopp i de finansiella delarna är framtagna med hjälp av exelator. Det innebär att talen innehåller decimaler, vilket ger avrundningsdifferenser.

Periodavgränsningsposter

Inkomna fakturor tom brytdag har bokförts. Fakturor som erhålls efter brytdagen redovisas som periodavgränsningsposter. Beloppsgränsen för periodavgränsningsposter har fastställts till 20 tkr.

Löpande under året periodiseras förutbetalda kostnader, såsom hyror med mera, för att kostnaden ska belasta rätt period. Beloppsgräns är fastställd till 20 tkr. Skulder till personalen i form av kompledighet och semesterlöner redovisas med värdeförändring till följd av ändrade löner mm.

Erhållna bidrag, som inte förbrukats, periodiseras och redovisas som oförbrukade bidrag. Kostnader motsvarande bidragsbelopp som ännu inte erhållits, periodiseras och redovisas som upplupna bidragsintäkter.

Anläggningstillgångar

Tillgångar med en bedömd ekonomisk livslängd om minst tre år, och ett anskaffningsvärde om minst 20 tkr, redovisas som anläggningstillgångar. På anskaffningsvärdet görs en linjär avskrivning månadsvis. Följande avskrivningstider tillämpas:

	Avskrivningstid
Immateriella anläggningstillgångar	3 år
Materiella anläggningstillgångar:	
– Förbättringsutgift på annans fastighet	4 år
– Maskiner, inventarier m.m.	
Bilar och transportmedel	4 år
Maskiner	4 år
Övriga inventarier	5 år
Konst	ingen avskrivning

Jordfonden

Jordfondens fastigheter värderas till anskaffningspris, med justering för gjorda åtgärder.

Värdering av fordringar och skulder

Fordringar har tagits upp till det belopp som efter individuell prövning beräknas bli betalt.

Noter till resultaträkningen

Not 1	Intäkter av anslag	2014	2013
	01 05 001 013 Länsstyrelserna m.m.	95 605	92 005
	Årets minskning av semesterlöneskulden före 2009	-434	-1 243
	01 05 001 013 Länsstyrelserna m.m.	95 171	90 762
	19 01 001 013 Regionala tillväxtåtgärder	6 497	7 362
	Summa	101 668	98 124

Skillnaden mellan summan av intäkter av anslag samt medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag i resultaträkningen och utgifter i anslagsredovisningen beror på anslags-avräknad semesterlöneskuld intjänad till och med 2008 enligt övergångsbestämmelsen till 16 § Anslagsförordningen.

Not 2	Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2014	2013
	Offentligrättsliga avgifter	1 330	1 128
	Försäljning enligt 4 § Avgiftsförordningen	5 423	1 559
	Intäkter av andra ersättningar	398	1 003
	Summa	7 151	3 690
	Intäkter av avgifter enligt 4 § Avgiftsförordningen <i>består av</i>		
	<i>Intäkter uthyrning</i>	264	383
	<i>Intäkter utbildning/konferenser</i>	531	471
	<i>Intäkter konsultuppdrag</i>	4 628	705
	<i>Intäkter övriga 4 § avgifter</i>	0	0
	Summa	5 423	1 559

Den i separat tabell redovisad avgiftsbelagd verksamhet är inte jämförbar med denna not.

Not 3	Intäkter av bidrag	2014	2013
	Bidrag från statliga myndigheter	57 050	62 611
	<i>varav</i>		
	<i>Kammarkollegiet</i>	2 345	510
	<i>Riksantikvarieämbetet</i>	489	487
	<i>Länsstyrelsen i Dalarnas län</i>	143	167
	<i>Länsstyrelsen i Jämtlands län</i>	4 805	6 453
	<i>Länsstyrelsen i Jönköpings län</i>	5	5
	<i>Länsstyrelsen i Stockholms län</i>	0	33
	<i>Länsstyrelsen i Kronobergs län</i>	213	8
	<i>Länsstyrelsen i Uppsala län</i>	1 110	968
	<i>Länsstyrelsen i Örebro län</i>	437	0
	<i>Länsstyrelsen i Västmanlands län</i>	0	2 569
	<i>Socialstyrelsen</i>	1 047	921
	<i>Länsstyrelsen i Hallands län</i>	75	0
	<i>Länsstyrelsen i Västra Götalands län</i>	259	414
	<i>Länsstyrelsen i Skåne län</i>	20	0
	<i>Svenska institutet</i>	535	0
	<i>Arbetsförmedlingen</i>	869	928
	<i>Naturvårdsverket</i>	16 777	21 570
	<i>Migrationsverket</i>	473	0
	<i>Boverket</i>	149	99
	<i>Post- och telestyrelsen</i>	489	831
	<i>Verket för innovationssystem</i>	607	13
	<i>Folkhälsomyndigheten</i>	921	1 777

Forts.

<i>Regeringskansliet</i>	484	730
<i>Statens jordbruksverk</i>	11 502	11 858
<i>Statens energimyndighet</i>	1 474	1 186
<i>Karlstad universitet</i>	10	0
<i>Myndigheten för samhällsskydd och beredskap</i>	2 725	2 126
<i>Tillväxtverket</i>	316	421
<i>Trafikverket</i>	201	200
<i>Havs- och vattenmyndigheten</i>	8 572	8 336
 Bidrag från övriga	12 085	3 012
<i>varav bidrag från EU</i>	4 106	1 038
Summa	69 135	65 623

Not 4	Finansiella intäkter	2014	2013
	Räntekonto i Riksgälden	181	284
	Övriga finansiella intäkter	6	11
	Summa	187	295
Not 5	Kostnader för personal	2014	2013
	Lönekostnader, exkl. arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal	-78 549	-73 614
	Övriga kostnader för personal	-36 950	-35 602
	Summa	-115 499	-109 216
Not 6	Kostnader för lokaler	2014	2013
	Kostnader för lokaler	-9 944	-10 171
Not 7	Övriga driftskostnader	2014	2013
	Övriga driftskostnader	-52 320	-46 088
Not 8	Finansiella kostnader	2014	2013
	Räntekostnader avseende lån i Riksgälden	-10	-15
	Övriga finansiella kostnader	-23	-22
	Summa	-33	-37
Not 9	Avskrivningar och nedskrivningar	2014	2013
	Avskrivningar och nedskrivningar	-824	-714
Not 10	Intäkter av avgifter mm som ej får disponeras	2014	2013
	Expeditions- och ansökningsavgifter	1 011	1 173
	Miljöskydd- och täktavgifter	5 805	5 843
	Övriga intäkter som inte disponeras	661	1 600
	Summa	7 477	8 616
Not 11	Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	2014	2013
	Medel som tillförts statsbudgeten från uppbördsverksamhet	-7 477	-8 616
Not 12	Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	2014	2013
	01 05 001 013 Länsstyrelserna m.m	2 547	2 297
	19 01 001 013 Regionala tillväxtåtgärder	23 960	23 713
	Summa	26 507	26 010

Not 13 Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	2014	2013
Från myndighet		
Kammarkollegiet	790	145
Länsstyrelsen Örebro län	573	300
Socialstyrelsen	3 186	3 497
Naturvårdsverket	2 334	2 974
Folkhälsomyndigheten	270	0
Post- och telestyrelsen	5 046	2 664
Regeringskansliet	1 247	520
Statens energimyndighet	2 155	315
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	0	34
Tillväxtverket	-314	1 328
Havs- och vattenmyndigheten	29 141	27 655
Summa	44 427	39 432
Not 14 Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	2014	2013
EU	807	3
Älgvårdsfonden	689	931
Bygdemedel	1 783	1 991
Summa	3 279	2 925
EU:s andel avser bidrag i projektet LIFE+Vänern		
Not 15 Finansiella intäkter	2014	2013
Finansiella intäkter i transfereringsverksamhet	47	94
Ränta på särskilda bankmedel (bygdemedel) uppgår till 47 tkr		
Not 16 Avsättning till/upplösning av fonder mm för transfereringsändamål	2014	2013
Ingående balans	11 659	10 658
Årets förändring	530	1 001
Summa	12 189	11 659
Uppdelat på		
Älgvårdsfonden		
Ingående balans	1 617	1 371
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	689	931
Lämnade bidrag	- 854	-685
Utgående balans	1 452	1 617
Bygdemedel		
Ingående balans	10 043	9 288
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	1 783	1 991
Finansiella intäkter i transfereringsverksamhet	47	94
Lämnade bidrag	-1 135	-1 329
Utgående balans	10 737	10 043
Summa avsättning till fond	-530	-1 001
Not 17 Lämnade bidrag	2014	2013
Lämnade bidrag till den offentliga sektorn	-40 805	-39 847
Lämnade bidrag till övriga, samt vissa förluster och periodiseringar	-32 925	-27 612
Summa	-73 730	-67 460

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND ÅRSREDOVISNING 2014

Varav inom sakområde:		
Övrig förvaltning	-3 459	-3 521
Regional tillväxt	-25 937	-27 293
Infrastrukturplanering	-2 439	-600
Energi och klimat	-2 155	-315
Kulturmiljö	0	-78
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	0	-34
Naturvård, samt miljö- och hälsoskydd	-31 035	-29 094
Lantbruk och landsbygd	-4 064	-2 364
Fiskevård och fritidsfiske	-39	0
Folkhälsa	-3 546	-3 544
Jämställdhet	-1 057	-581
Mänskliga rättigheter	0	-36
	-73 730	-67 460
Varav finansiering genom EU-fonder	-807	-3

Not 18	Årets kapitalförändring	2014	2013
	Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	-478	1 507
	Semesterlöne- och löneskuld	434	1 243
	Årets minskning av semesterlöneskulden från 2008 som finansieras av anslag	-434	-1 243
	Summa	-478	1 507

Noter till balansräkningen

Not 19	Immateriella anläggningstillgångar	2014	2013
	Ingående anskaffningsvärde	<u>1 980</u>	<u>1 980</u>
	Utgående anskaffningsvärde	1 980	1 980
	Ingående avskrivningar	<u>-1 980</u>	<u>-1 980</u>
	Utgående avskrivningar	- 1 980	-1 980
	Summa	0	0
Not 20	Materiella anläggningstillgångar	2014	2013
	Förbättringsutgifter på annans fastighet		
	Ingående anskaffningsvärde	746	664
	Årets anskaffning	<u>0</u>	<u>82</u>
	Utgående anskaffningsvärde	746	746
	Ingående avskrivningar	-572	-445
	Årets avskrivningar	<u>-75</u>	<u>-127</u>
	Utgående avskrivningar	-647	-572
		99	174
	Maskiner, inventarier, installationer mm.		
	Ingående anskaffningsvärde	13 961	13 511
	Årets anskaffning	722	1 395
	Årets försäljning, utträngning	<u>-3 007</u>	<u>-945</u>
	Utgående anskaffningsvärde	11 676	13 961
	Ingående avskrivningar	-11 768	-12 127
	Årets avskrivningar	-749	-586
	Årets försäljning, utträngning	<u>2 995</u>	<u>945</u>
	Utgående avskrivningar	-9 522	-11 768
		2 153	2 193
	Summa	2 252	2 366

Not 21	Utlåning	2014	2013
	Alternativodling		
	Ingående balans	18	18
	Värdereglering	0	-18
	Årets avskrivning/nedskrivning	<u>-18</u>	<u>0</u>
	<i>Utgående balans alternativodling</i>	0	0
	Etableringsstöd		
	Ingående balans	154	154
	Värdereglering	0	-154
	Årets avskrivning/nedskrivning	<u>-154</u>	<u>0</u>
	<i>Utgående balans etableringsstöd</i>	0	0
	Kreditgarantier		
	Ingående balans	0	6 699
	Årets avskrivning/nedskrivning	<u>0</u>	<u>-6 699</u>
	<i>Utgående balans kreditgarantier</i>	0	0
	Företagsstöd		
	Ingående balans	50 564	64 455
	Nyutlåning	0	7 104
	Årets avskrivning/nedskrivning	-50 564	-20 995
	Värdereglering	<u>0</u>	<u>-50 564</u>
	<i>Utgående balans företagsstöd</i>	0	0
	Räntestöd		
	Ingående balans, utlåning	726	726
	Årets avskrivning/nedskrivning	<u>-726</u>	<u>0</u>
	<i>Utgående balans räntestöd</i>	0	726
	Särskilt skuldtygda jordbrukare		
	Ingående balans, utlåning	<u>2600</u>	<u>2 600</u>
	<i>Utgående balans särskilt skuldtygda jordbrukare</i>	2600	2 600
	Summa utlåning	2 600	3 326

Länsstyrelsen har under året gjort fullständiga nedskrivningar av lånefordringsgrupperna Alternativodling, Etableringsstöd och Räntestöd. Lånefordringsgruppen Särskilt skuldtygda jordbrukare är under utredning. Förändrade redovisningsprinciper innebär att Företagsstöd inte längre redovisas som utlåning.

Not 22	Varulager m.m	2014	2013
	Jordfondsfastigheter Areal, ha:		
	Produktiv skogsmark	1 126	1 200
	Bokfört värde	19 279	21 348
	Bedömt värde	28 000	28 000

Not 23 Kundfordringar	2014	2013
Kundfordringar	1 372	1 580
Not 24 Fordringar hos andra myndigheter	2014	2013
Fordringar hos andra myndigheter	1 187	1 811
Mervärdesskatt	1 709	1 767
Summa	2 896	3 578
Not 25 Övriga kortfristiga fordringar	2014	2013
Uppbördsfordringar	153	468
Övriga kortfristiga fordringar	9	13
Summa	161	481
Not 26 Periodavgränsningsposter	2014	2013
Förutbetalda kostnader		
Förutbetalda hyror	2 028	2 204
Övriga förutbetalda kostnader	113	106
	2 141	2 310
Upplupna bidragsintäkter		
Upplupna bidragsintäkter från andra myndigheter varav	13 085	6 858
<i>Kammarkollegiet</i>	0	88
<i>Riksantikvarieämbetet</i>	87	26
<i>Länsstyrelsen i Västra Götalands län</i>	0	14
<i>Länsstyrelsen i Jämtlands län</i>	952	0
<i>Länsstyrelsen i Uppsala län</i>	0	84
<i>Länsstyrelsen i Kronobergs län</i>	127	0
<i>Länsstyrelsen i Stockholms län</i>	7	7
<i>Svenska Institutet</i>	139	0
<i>Verket för Innovationssystem</i>	1	0
<i>Sjöfartsverket</i>	16	16
<i>Naturvårdsverket</i>	229	439
<i>Migrationsverket</i>	472	0
<i>Trafikverket</i>	1	0
<i>Statens jordbruksverk</i>	8 677	4 013
<i>Folkhälsomyndigheten</i>	190	15
<i>Post- och Telestyrelsen</i>	514	0
<i>Regeringskansliet</i>	734	88
<i>Myndigheten för samhällsskydd och beredskap</i>	6	119
<i>Tillväxtverket</i>	474	1 591
<i>Havs- och vattenmyndigheten</i>	458	358
Upplupna bidragsintäkter från ickestatliga organisationer eller privatpersoner	9 922	4 372
varav finansiering genom EU-fonder	9 174	4 250
	23 007	11 230
Summa	25 148	13 540

Not 27	Avräkning med statsverket	2014	2013
	Uppbörd		
	<i>Ingående balans</i>	- 468	-3 942
	Redovisat mot inkomsttitel	-7 477	-8 616
	Uppbördsmedel som betalats till icke räntebärande flöde	<u>7 784</u>	<u>12 090</u>
	<i>Skulder avseende uppbörd</i>	-161	-468
	Anslag i icke räntebärande flöde		
	<i>Ingående balans</i>	0	0
	Redovisat mot anslag	30 457	31 074
	Medel hänförliga till transfereringar med mera som betalats till icke räntebärande flöde	<u>-30 457</u>	<u>-31 074</u>
	<i>Fordringar/skulder avseende anslag i icke räntebärande flöde</i>	0	0
	Anslag i räntebärande flöde		
	<i>Ingående balans</i>	-2 251	-2 024
	Redovisat mot anslag	98 153	94 302
	Anslagsmedel som tillförts räntekonto	<u>-96 774</u>	<u>-94 529</u>
	<i>Skulder avseende anslag i räntebärande flöde</i>	-872	-2 251
	Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
	<i>Ingående balans</i>	1 069	2 312
	Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	<u>-434</u>	<u>-1 243</u>
	<i>Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag</i>	635	1 069
	Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto		
	<i>Ingående balans</i>	5 085	578
	Inbetalningar i icke räntebärande flöde	45 042	37 681
	Utbetalningar i icke räntebärande flöde	-72 530	-52 158
	Betalningar hänförliga till anslag och inkomsttitlar	<u>22 673</u>	<u>18 984</u>
	<i>Övriga fordringar på statens centralkonto</i>	270	5 085
	Summa	-128	3 436
Not 28	Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	2014	2013
	Räntekonto i Riksgälden	18 233	33 032
	Beviljad kreditram	6 100	6 100
Not 29	Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret	2014	2013
	Övriga tillgodohavanden i Riksgälden Deponeringar	407	297
Not 30	Kassa och bank	2014	2013
	Danske Bank	10 737	10 119
	Skattekonto	46	16
	Kontantkassa	<u>2</u>	<u>2</u>
	Summa	10 786	10 137

Not 31 Förändring av myndighetskapitalet				
	Stats- kapital	Balanserad kapital- förändring, avgifts- belagd verksamhet & resurssamverkan	Kapitalförändring enligt resultaträkningen	Summa
Utgående balans 2013	2 600	-559	1 507	3 548
Ingående balans 2014	2 600	-559	1 507	3 548
Föregående års kapitalförändring	0	1 507	-1 507	0
Årets kapitalförändring	0	—	-478	-478
Summa årets förändring	0	1 507	-1 985	-478
Utgående balans 2014	2 600	948	-478	3 070
Not 32 Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser				
			2014	2013
Ingående avsättningar			607	1 196
Årets pensionskostnader			183	-28
Årets pensionsutbetalningar			-340	-560
Summa			451	607
Not 33 Övriga avsättningar				
			2014	2013
Kompetensväxlingsåtgärder				
Ingående balans			543	437
Årets avsättning			231	218
Årets utbetalning			-457	-112
Summa			317	543
Not 34 Lån i Riksgäldskontoret				
			2014	2013
Ingående balans			2 042	1 603
Under året upptagna lån			1 052	1 147
Årets amorteringar			-842	-708
Summa			2 252	2 042
Beviljad låneram			5 000	5 000
Not 35 Kortfristiga skulder till andra myndigheter				
			2014	2013
Diverse skulder inkl. leverantörsskulder			3 212	3 209
Lagstadgade arbetsgivaravgifter			1 994	1 919
Mervärdesskatt			76	104
Summa			5 282	5 232
Not 36 Leverantörsskulder				
			2014	2013
Leverantörsskulder			6 000	3 901
Not 37 Övriga kortfristiga skulder				
			2014	2013
Personalens källskatt			1 783	1 755
Övriga kortfristiga skulder			28	733
Summa			1 810	2 488
Not 38 Depositioner				
			2014	2013
Depositioner			407	297
Not 39 Periodavgränsningsposter				
			2014	2013
Upplupna kostnader				
Upplupna löner, arvoden inkl. social avg.			1 385	1 013
Upplupna semesterlöner inkl. social avg.			7 846	8 295
Övriga upplupna kostnader			454	541
			9 685	9 849
Oförbrukade bidrag från annan myndighet			34 785	44 898

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND ÅRSREDOVISNING 2014

<i>varav</i>		
<i>Kammarkollegiet</i>	143	1 081
<i>Riksantikvarieämbetet</i>	11	361
<i>Länsstyrelsen i Dalarnas län</i>	0	33
<i>Länsstyrelsen i Jämtlands län</i>	161	521
<i>Länsstyrelsen i Kronobergs län</i>	34	138
<i>Länsstyrelsen i Uppsala län</i>	74	0
<i>Länsstyrelsen i Örebro län</i>	4 762	4 154
<i>Socialstyrelsen</i>	1 368	1 790
<i>Länsstyrelsen i Västra Götalands län</i>	88	0
<i>Naturvårdsverket</i>	8 482	7 715
<i>Migrationsverket</i>	0	1
<i>Sveriges lantbruksuniversitet</i>	52	31
<i>Statens jordbruksverk</i>	0	98
<i>Folkhälsomyndigheten</i>	300	310
<i>Post- och telestyrelsen</i>	10 832	10 558
<i>Affärsverket Svenska kraftnät</i>	100	0
<i>Regeringskansliet</i>	1 740	1 622
<i>Statens energimyndighet</i>	98	1 331
<i>Verket för Innovationssystem</i>	0	681
<i>Myndigheten för samhällsskydd och beredskap</i>	87	425
<i>Tillväxtverket</i>	1 082	988
<i>Trafikverket</i>	50	0
<i>Havs- och vattenmyndigheten</i>	5 322	13 060

Oförbrukade bidrag från annan myndighet planeras att användas:

- Inom tre månader	1 959
- Mer än tre månader till ett år	5 377
- Mer än ett år till tre år	27 449
- Mer än tre år	0

I oförbrukade bidrag som planeras att användas om mer än tre månader till ett år ingår en post om 10 832 tkr från Post- och Telestyrelsen.

Oförbrukade bidrag från ickestatliga organisationer eller privatpersoner

<i>varav finansiering genom EU-fonder</i>	6 758	8 056
	6 758	8 056
	41 543	52 954

Summa	51 228	62 803
--------------	---------------	---------------

Uppgifter om rådsledamöter enligt 7 kap. 2§ förordningen om årsredovisning och budgetunderlag

Redovisning av skattepliktiga ersättningar och andra förmåner till rådsledamöter och ledande befattningshavare samt uppgift om uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter eller uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag.

Namn	Ersättning kronor	Andra uppdrag
Landshövding Johansson, Kenneth	1 277 631	Insynsrådet Länsstyrelsen Värmland, ordförande Viltförvaltningsdelegationen, ordförande Grenserådet (delat ordförandeskap) Svenska Migrationscentret, ordförande Musieföreningen, ordförande Geijersamfundet, ordförande Socialstyrelsens Donationsråd, ordförande Bolagsstyrelsen för Samhall AB, ledamot Rikskommittén Sveriges Nationaldag, ledamot
Länsråd Andrén, Robert	1 016 524	Vattendelegationen för Västerhavets vattendistrikt, led. Styrelsen för Centrum för Tjänsteforskning vid Karlstads universitet, ledamot Styrgruppen för Nationella Bullersamordningen vid Naturvårdsverket, ledamot Dammsäkerhetsrådet vid Svenska Kraftnät, ledamot Insynsrådet för Riksantikvarieämbetet
Insynsråd Bergenheim, Åsa	3 000	Karlstads Universitets styrelse, ledamot
Björn, Anders	6 020	Österby Bruk AB, ordförande AB Ernst Hj Rydahl Bromsbandfabrik, ordförande Karlstads Universitets styrelse, ledamot Valmet AB, ledamot Valmet – Xian Inc. ledamot Valmet Gorizia Spa, ledamot
Ericsson, Kjell	7 166	Nordmarkens Försäkringsbolag, ordförande Partnerinvest AB, ordförande Kom Kap AB, ordförande Ekoväst Invest AB, ordförande Hotell Dalia, ordförande Foxen Konsult AB, ledamot/ägare Hilmer Andersson AB, ledamot Mavab AB, ledamot Matmejeriet AB, ledamot

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND ÅRSREDOVISNING 2014

Högman, Berit	6 000	Kombispiel AB, ledamot Parlamentariska referensgruppen till utredningen om demokratisk delaktighet och inflytande över det politiska beslutsfattandet, ledamot Riksdagsstyrelsen, ledamot
Riste, Tomas	6 000	Region Värmland, ordförande Almi företagspartner, vice ordförande
Rådström, Jan-Evert	3 352	Gylleby Herrgård AB, ledamot Sverigegården AB, ledamot Sköna spa & bad i Värmland AB, ledamot
Segersten-Larsson, Catarina	4 500	Eskebols gård, delägare
Svanberg, Victoria	6 000	Länsförsäkringar Värmland, ledamot Nya Wermlands-Tidningens AB, ledamot/delägare Anne-Marie och Gustaf Anders Stiftelse för mediaforskning, ledamot Branäs Gruppen AB, ledamot/delägare Hedbergs mekaniska verkstad, ledamot Zenon Företagsutveckling AB, ledamot Styrelsen för Värmlands museiförening, ledamot Vilam AB, ledamot Näringshuset i Värmland HB, ledamot Helsingborgs Dagblad AB/Pukslagaren, suppleant Värmlands Museum, suppleant Kilsbergen Holding AB, ledamot Alovus AB, ledamot Visit Värmland, ledamot

Länsstyrelsen
Värmland

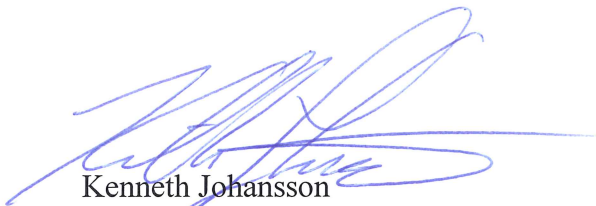
ÅRSREDOVISNING 2014

Datum
2015-02-19

106-1097-2015

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Karlstad den 19 februari 2015

Kenneth Johansson
Landshövding

Länsstyrelsen
Värmland

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad, 010-224 70 00
www.lansstyrelsen.se/varmland